

esse necessarium, ut omnia in ejus obsequio dicantur, quæ in majorum commendatione mortuorum usitantur, et illæ minime orationes, quæ specialiter agunt de peccatorum remissione, sicut et supra notavimus de unctione. Credimus enim illos a peccatis a Deo absolutos, ut in illa ætate si moriantur, certissimum nobis sit quod nec purgatoriam pœnam experiantur. Tales ergo cum ad sepeliendum deferuntur, quidam satis caute usuale obsequium non ex integro dicunt, sed psalmos tantum, quibus tres illas ora-

tionones subjiciunt, quæ annos tæmeritatis præcedunt quæ videlicet orationes de hujusmodi absoluteione nihil videntur agere; sic enim et honeste illos sepe- limus, nec aliquid tamen contra fidem nostram postulare videmur. Hoc autem canones generaliter præcipiunt, ut corpora defunctorum cum psalmis ad sepulturam deducantur: et hoc satis congrue, quia in illis vox Ecclesiæ pro omnibus membris suis non dubitatur orare.

BERNOLDI CHRONICON.

(PERTZ, *Monum. Germ. hist. Script.* tom. V, pag. 385.)

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Inter reliquas superioris Germaniæ dioceses Constantiensis præcipue schismate quod sæculo undecimo exeunte imperium et Ecclesiam laceravit agitata, scriptorem edidit qui res suo tempore gestas et ab ipso visu auditive perceptas (1155) ad laudem et gloriam Dei fidelibus annuntiare suscepit. Bernoldus juvenis (1156), clerici conjugati, ut videtur, filius (1157), et Bernhardo præceptore (1158) religione et prudentia insigni (1159) in scholis Constantiensibus eruditus, atque in celeberrimo tunc Sancti Blasii cœnubio monachum professus (1160), anno post Carolum episcopum Simoniacum in synodo Moguntina depositum scilicet 1072 exeunte aut primis anni 1073 mensibus, Chronica sua incepit (1161), et inter gravissimas rerum quibus intererat vicissitudines per duodetriginta annos ad duodecimi sæculi initium usque deduxit. Bernhardus præceptor, in causa sancti Petri ferventissimus, discipulum non minus ferventem ecclesiasticæ libertatis vindicem enutriverat. Nam cum ipsæ quæstiones quæ inter imperium et Ecclesiam, inter Gregorium et Wiber-

judicandæ essent, Bernoldus fontibus historiæ ecclesiasticæ et sacris canonibus diligenter evolutis, totus in Gregorii VII castra transiit, et acerrimus deinceps decretorum ejus contra Simoniacos, contra clericos incontinentes et investituras laicorum defensor et propugnator exstitit. Talem per totum Chronicorum decursum conspicimus, talem se tum aliis multis scriptis, tum verbo et facto exhibuit. Nam anno 1076, dictante (1162) Adalberto presbytero et monacho epistolas ad discipulum ejus (1163) Bernhardum præceptorem suum de damnatione schismaticorum scripsit (1164), atque cum Alboino presbytero Constantiensi præsens et per litteras de incontinentia clericorum disputavit (1165); a. 1077 apologeticum pro decretis Gregorii VII adversus Simoniacos et incontinentes scripsit (1166). Biennio post Romanæ synodo contra Berengarium Turonensem habitæ interfuit, et Berengarium in media synodo constitutum, hæresisque de corpore Domini propriæ manus sacramento abdicantem vidit (1167). Cumque jam antea familiæ Bertholdi ducis admiratione Hermannii filii ejus conjunctus esset (1168), anno 1084 in festivitate sancti Thomæ cum Gebe-

NOTÆ.

(1155) Chron. a. 1086.

(1156) A. 1076, *optata indolis Bernalde, floscule vernans, tum tiro, juvenis* audit. Cf. Ussem. Prodr. II, p. 214, 247, 248.

(1157) Ib. p. 248.

(1158) Ib. p. 230.

(1159) Chron. a. 1088 et Necrol.

(1160) Quonam anno hoc factum sit ignoratur. Neugart, ep. Const., p. 504, anno 1083 Bernoldum Gebehardi Constantia profugi comitem Sanctum Blasium adisse censet.

(1161) Codex autographus Chronicon inde ab a. 1075, *Cujus prudentia, etc.*, certe inde ab a. 1074, *Hermannus marchio, etc.*, diverso tempore scriptum esse monstrat; et collato Necrologio quod Chronico præmittitur, dies obitus virorum qui ante Petrum Damiani decesserunt, si paucos postea insertos excipias, eadem qua Necrologium manu eodemque tempore scriptos, inde ab a. 1075 autem dies obitus alie atramento, quod idem in textu Chronici conti-

nuati deprehendi solet, additos patet; quare Bernoldum opus suum a. 1072 exeunte vel 1073 inenunte ante acceptum obitus Wideroldi et Alexandri II, et electionis Gregorii VII nuntium iniisse eodemque anno 1075 ad sua usque tempora produxisse conjicio. In chronico enim Wideroldi et Alexandri II obitus æque ac Gregorii VII electio primo stylo debentur. Catalogus etiam pontificum, absolutio Chronico additus, Gregorii VII electionem primo atramento notatam exhibet, et textus Chronici a. 1056 et 1061 Gregorium jam papam agnoscit.

(1162) Uss. II, p. 213, 214.

(1163) P. 215.

(1164) Uss. II, 187 sqq.

(1165) Ib. p. 231 sqq.

(1166) P. 271 sqq.

(1167) P. 455, de Berengarii multiplici damnatione.

(1168) Chron. a. 1074.

hardo, Bertoldi filio, in episcopum Constantiensem A electo, auctoritate Ostiensis episcopi a Gregorio VII ablegati, presbyter consecratus est, et potestatem suscipiendi penitentes ex apostolica auctoritate accepit (1169); quo tempore et de canonum auctoritate librum Gebehardo, postea abbati Scafhusano, inscripsit (1170). Sed paulo post Gebehardo episcopo adversariis perurgentibus in exilium pulso, Bernoldus anno 1086 prælio apud Bleichfeld et oppugnationi civitatis Wirzburgensis interfuit (1171). Quo etiam tempore ad Bernhardum monachum de sacramentis excommunicatorum (1172), ad Albertum præpositum Argentinensem de lege excommunicationis (1173), et ad Albertum Spirensis præpositum apologiam contra schismaticos conscripsit (1174), cum jam ipse fratrum Sancti Blasii catalogum se inscribendum impetrasset (1175), exemplum secutus virorum nobilium et prudentum plurimorum, qui bellorum per Alamanniam desævientium discrimina vitabundi, in monasteria præcipue Sanblasianum, Hirsaugiense et Scafhusanum se proripuerunt (1176). Nec sequenti etiam tempore scriptis contra hostes Ecclesiæ abstinuit. Nam a. 1088 de Berengarii multiplici damnatione (1177), tum de vitandis excommunicatis ad Rechonem (1178), a. 1089 vel 1090 de emptione ecclesiarum ad Paulinum clericum Mettensem (1179), nec non pro Gebeharo episcopo (1180) de presbyterorum officio ad fratres Raitenbuchenses scripsit (1181), atque de reordinatione vitanda et de salute parvulorum ab excommunicatis baptizatorum (1182) Gebehardum episcopum interpellavit. Anno 1091, cum monachorum apud Sanctum Blasium numerus ita incresceret, ut nova ædificia veteribus addenda esse constaret, et paulo ante quam complures inde coloniæ in monasteria Wiblingense, Murense, Gottwicense, Engelbergense aliaque deducerentur, Bernoldus Scafhusam in monasterium Sancti Salvatoris transmigrasse (1183), ubique reliquum vitæ deguisse videtur. Apud Sanctum Blasium exemplar tamen Chronica medio anno 1091 subsistens reliquit, et postea etiam authentico quem secum tulit libro continuam operam impendit, antea scripta mutavit et emendavit, nec

nisi ipso quo defunctus est anno stylum deposuit. Amicorum Adalberti (1184), Bernhardi (1185), Wilhelmi Hirsaugiensis abbatis (1186) per complures annos superstes, anno Domini 1100 libro usque ad d. iii Nonas Augusti producto, in cœnobio Scafhusano cui eum tradiderat die 16 Septembris defunctus, atque in eodem cum Adalberto tumulo depositus est (1187).

Operum ejus præcipuum, Chronica scilicet, ita comparatum est, ut, Necrologio præmisso, cui post completum opus catalogum pontificum Romanorum subjecit, primum Bedæ Chronicon de sex ætatibus mundi exscriberet, tum Herimanni Chronico decerpto historiae illum inde a Christo nato usque ad a. 1054 deduceret: inde ab a. 1054 proprio Marte sui temporis acta subjecit (1188). Prioris partis auctores ipse prodit: *Hi sunt auctores chronicorum: Eusebius, Jeronimus, Prosper, Dionysius, Jordanis, Beda et nostri temporis Heremannus, et deinceps quilibet sui temporis descriptores.* Quorum quidem Bedam ab orbe condito usque ad regnum Domitiani dictando (1189) ad litteram expressit, ita ut ea libri parte plane carere possimus; deinde Jordanis sententias de regnis principalibus ex libro De regnorum successione et Bedam De temporibus cap. 16 de sex mundi ætatibus excerpsit, atque a Christo nato iterum exorsus Eusebii chronicon ab Hieronymo in Latinam linguam versum, quale apud Herimannum legimus, et Herimanni chronicon usque ad a. 1054 transcripsit, additis tamen nonnullis ex Chronico Eusebii ipso, paucisque ex ejus Historia ecclesiastica, Hieronymo De viris illustribus, Cassiodori Chronico, Orosio, Historia miscella, Beda De sex ætatibus, interspersis etiam per totum opus notitiis ex Romanorum pontificum Gestis (1190) et catalogis diversis, ex collectione conciliorum Dionysiana ab Adriano I papa Carolo Magno transmissa (1191), Ansegiso, et conciliis Moguntino a. 847, Altheimensi a. 916, Aquisgranensi a. 992, jam deperdito, Seligenstadiensis a. 1023, ex Einhardi Vita Caroli et Chronico Reginonis decerptis. Igitur in tota parte operis anteriore iis tantum locis proprio Marte rem agit Ber-

NOTÆ.

- (1169) Chron. a. 1084.
 (1170) Uss. II, p. 312.
 (1171) Chron. a. 1086.
 (1172) Uss. II, p. 230 sqq.
 (1173) Ib. p. 368 sqq.
 (1174) Ib. p. 357 sqq.
 (1175) P. 337 se ultimum fratrem de S. Blasio scribit.
 (1176) Chron. a. 1083.
 (1177) Uss. II, p. 427 sqq.
 (1178) Ib. p. 370 sqq.
 (1179) Ib. p. 374.
 (1180) Ib. p. 378.
 (1181) Ib. p. 384 sqq.
 (1182) Ib. p. 397 sqq.
 (1183) Inde ab a. 1091 res Scafhusanas frequenter attingit, ut jam in Prodro-mo Germaniæ Sacræ II, p. xvii cels. Gerbert notavit, et sententia Chronici in authentico ab auctore ipso deleta, sed

D in exempli Sanblasiani apographo Murense superstes, exemplar istud ipso anno 1091 scriptum fuisse ostendit.

(1184) Qui a. 1079 obierat.

(1185) Obiit a. 1088.

(1186) Obiit a. 1091.

(1187) Usserm. l. c., p. 178. Chron. Scafhusense. Proleg. n. 3.

(1188) Chron. a. 1086.

(1189) V. infra locum, ubi sic scribitur (fol. 18): *Si tamen parenthesis ipse sic, etc.*; ubi vox parenthesis minime scribenda, sed signo aliquo exprimenda erat.

(1190) A. 69 ea Eusebio præfert, quem antea e. g. in Anacleto secutus erat; a. 605, inde pravam Herimanni lectionem emendat.

(1191) Pseudo-Clementis epistolas pro supposititiis habet anno 94.

collus, ubi annis 1044 et sqq. pontificum Romano-Ram partes tuetur; sed plane alia ratione inde ab anno 1055 procedit. Nam altera libri parte nullius ducis vestigia legit; adjutus tamen publicis Ecclesie imperiive monumentis, epistolis Gregorii VII, res annorum 1054-1072 uno tenore conscripsit, quas postea textu annorum 1054, 1055, 1056, 1060 addito explevit, reliqua omnia, annorum scilicet 1072-1100 historiam ipso quo res contigerunt vel ei innotuerunt tempore litteris tradidit. Nec ea tamen æque ac priori parte corrigendo (1192), explicando addendoque abstinuit, prout codex autographus vel post obitum auctoris additionibus auctus demonstrat.

Scrisit animo in imperatorem ejusque assecias laicos juxta atque clericos inimico, clades ei illatas ad laudem et gloriam Dei fidelibus Ecclesie annuntiaturus (1195), stylo simplici, perspicuo, in prioribus ipsis auctorum verbis plerumque usus et nexu sententiarum servato, ubi et raro tantum (1194) a temporis computatione qualem apud Hieronymum et Herimannum invenerat recedit; at qua res ipsi compertas tradit, narrationem justam, succinctam, nullo furo turbatam laudaveris. A regulis Latine lingue bis terve recedit, dum genitivo et accusativo vocabulorum *Saxonia* et *Longobardia* (1195) loco in *Saxonia*, in *Saxoniam* et in *Longobardia* utitur; et *adjuvare* cum dativo (1196), et a *Heinrico* conjungit. In singulis vocibus scribendis sæpe ab Herimanno recedit, ubi *Alemannia*, *Longobardia*, *Lotharius*, *Ludowicus*, *Luitoldus* (1197), *litera*, *eclesia* in nostro constanter obvias, frustra quæsieris; in aliis, e. g. *Bertaldus* (1198) et *Berthaldus* (1199), *Gundharius* (1200) et *Guntharius* (1201), ipse sibi non constat.

Bernoldi liber cum nonnisi ad annum 1091 per ductus esset, ipso anno in cœnobio Sancti Blasii excerptus, integer autem Bernoldo superstite aut non diu defuncto in monasteriis Gengenbacensi et sancti Georgii Villingano descriptus, eodem fere tempore ab Ekkeharo Uraugiensi, Chronici Wirzburgensis ut videtur auctore, quod in annales Hildesheimenses et Chronicon Wirzburgense derivatum nuper a V. cl. Moltero accepimus, a scribis Annalium Sancti Blasii seu Engelbergensium, et Chronici Sancti Georgii in Nigra Silva, necnon ab auctore librorum sex de decursu temporum quos a.

1135 Ensдорff conscriptos in bibliotheca Argentorantensi evolvi, tum a scriptoribus codicis Ekkehardi Zwifaltensi (1202) et Annalium Zwifaltensium et Chronici Peteshusani medio sæculo XII excerptus est. Primam ejus editionem ope codicum Villingati et Basiliensis curavit Urstisius a. 1585, sub nomine Herimanni Contracti et Bertoldi presbyteri, expresso e latere codice Herimanni Sangallensi (1203), cujus editionis excerpta in collectione Bouquetiana t. XI, 23, XIV, 548-564, et 674-688 legere licet; sæculo XVIII medio Oefeliius lectiones nonnullas autographi una cum Necrologio Bernoldi et Catalogo Romanorum pontificum Scriptoribus Boicis t. I, p. 644-655 inseruit; quibus et Æmilianus Ussermann in editione sua usus loca nonnulla emendavit, lectiones nonnullas codicum Gottwicensis, Murensis et Engelbergensis notavit, textum Herimanno et Bertholdo subjecit, observationes suas addidit, et eo præcipue de nostro bene meruit, quod reliqua ejus opera ex libris manuscriptis plerumque collecta typis edidit. Sed codice autographo neglecto, multum abest ut textum qualem auctor scripsit restituerit, quod nostra demum editione fieri concessum est, cui hæc subsidia a nobis comparata inservierunt:

1) Codex autographus, qui ab auctore olim Sancto Salvatore Scafhusano contraditus, ibique circa annum 1118 notitiis hisce in margine annorum 1099, 1052 et 1064 auctus est:

ANNALES SCAFHUSENSES.

1099. Temporibus his Ebbo comes de Nellenburc¹ consobrinam Heinrici regis, Hedewigam nomine, de curia regis duxit uxorem.

1052. Hoc anno beatus Eberhardus comes de Nellenburc Scafhusensem locum construere cepit, in quo sanctus papa Leo IX, 10 Kal. Decembris altare in honore dominice resurrectionis consecravit, et locum suis sanctis benedictionibus initiavit et confirmavit.

1064. Hoc etiam anno a Ruomuldo Constanciensi episcopo ecclesia sancti Salvatoris dedicatur in cœnobio Scafhusensi², quod comes nobilis Eberhardus de Nellenburc construxerat et prædiis suis dotaverat.

Sæculo XIV, quo ineunte Scafhusæ serrabatur (1204), in Fabariense monasterium transiit (1205), posteaque bibliothecæ Bavaricæ illatus, et inter Latinos numero 432 signatus hodieque post Liul-

VARIE LECTIONES.

¹ nellenburc c. ² Scafhensi c.

(1192) Cf. e. g. voces a. 1061 additas et quæ infra de correctionibus post annum 1091 ab auctore ipso profectis propositurus sum.

(1195) A. 1086.

(1194) E. g. Trajani ann. 10 ex Hieronymi a. 6, 12, 13, confatum, a. 9 ex Hieronymi a. 11; cf. et ann. 844-847, 897, 898, 900, ubi prius recte scripta postea mutavit.

(1195) Ann. 1080, 1083, 1087, 1093.

(1196) Welfoni duci a. 1095.

(1197) A. 1099 *Luitoldus*.

(1198) A. 1074.

(1199) A. 1084.

(1200) A. 1065.

(1201) *Ibid.* in additis.

(1202) Archiv. VII, 504.

(1203) V. supra pag. 73.

(1204) V. inscriptiones s. XIV fol. 49, : *hæc cronica*

(1205) Hac inscriptione teste, quam manu cœva fol. 81 legimus: *Nota quod domnus Burkardus de Welfo*

prandi autographon nulli secundus eminet, atque jubente serenissimo Bavariae rege flagitanti mihi transmissus est. Continet paginas veteris membranae 81, in quaterniones octonarum paginarum, primo, penultimo et ultimo qui 11, 10 et 4 paginis constant exceptis, distributas, scriptura saeculi XI exeuntis (1206) gracili, sed compluribus locis evanida et recenti saeculi fere XVII manu resuscitata aut plane obubilata. Diversus atramenti color (1207) et scriptura (1208) auctorem opus passim, e. g. circa annum 1088, 1091, et postea correxisset et auxisset ostendunt; at notae annorum 674 et 1096 de Dagoberto et Judaeis ab aliena manu sed ineunte saeculo XII, notae de comitibus Neilenburgicis et monasterio Scaffhusano circa annum 1119 a scriba Scaffhusano adjectae sunt, cui et ultimae lineae catalogo pontificum adjectae, scilicet anni Paschalis II et papae Gelasius II et Calistus II, debentur. Quae dum in reliquis codicibus e nostro derivatis desiderantur, eos primis saeculi XII annis, certe ante annum 1119, inde exceptos esse oportet; quorum quidem.

2) C. olim monasterii Gengenbacensis mbr. in fol. optime exaratus, scripturam saeculi XI exeuntis vel XII ineuntis tam aperte exhibet, ut ea de re dubietas nulla intercedere possit. Exploravi eum a. 1853, in bibliotheca regia universitatis Wirzburgensis, et concedente votis meis liberalissimo viro cl. Ludewig, bibliothecae ei praefecto et professore pu-

blico Wirzburgensi, in rem nostram converti. Scriba quem priori parte auenticum accurate secutum vidimus, in parte secunda operis haud pauca omittit, alia addit; Heinrico IV addictus, in narratione ei inimica dignitatem saltem imperatoriam tueri conatur, et conviciis aequae in eum assecclasque ejus a Bernoldo prolatis ac laudibus Gregorio, Mathildae et eorum sequacibus tributis haud raro abstinet (1209-10); annales monasterii sui primo in margine deinde vero textui ipsi illatos exhibet, quos hic serie continua sistere placuit:

ANNALES GENGENBACENSES.

1027. Obiit Reginaldus abbas.

1034. Rousteinus abbas obiit.

1052. Bertholdus abbas obiit.

1071. Obiit Poppo abbas.

1074. Acelinus abbas obiit.

1075. Roupertus (1211) Gengenbacensis cenobii venerabilis abbas, cum cerneret qui nova lia possidebant illius loci inlegitima jura sibi vendicare, moleste ferens detrimentum monasterii, consinxit omnes ad persolvendum censum. Quod factum cum inviderent omnes, contigit etiam, ut quidam milites ejus H. et C. filius ejus edificarent molendinum in pago quod dicitur Anteresbach contra ejus voluntatem, et viam per publicum agrum facerent juxta pontum monasterii; set molendinum auctoritate advocati destructum est, ipso abbate hoc impetrante. Agrum vero precepit per se circumvallare. Cumque operatores foderent, a militibus inde expulsi sunt. Hoc videns abbas, zelo commotus, venit illuc cum capellano suo. At illi ira concitati, in-

NOTAE.

est monasterii scaf. Fol. 24, haec loco vacuo manu C saeculi XIV ineuntis scripta sunt:

(a) Anno milleno bisque centeno et septem (a) pariter F. carpepat (a) iter.

Anno milleno ducenteno duodeno facta (a) est iter Jerosolima per mare stultorum puerorum.

Anno milleno tricenno trinoque trino rege sub Haarico populo Jerosolima magno queritur et signat terram crux equora obumbrat.

Anno milleno centeno octogesimo secundo sub Alexio imperatore.

Constantinopolitana (a) capta est Hierusalem et totum regnum ejus christiane fidei subjectum.

Fol. 82, 83 et initio codicis census anno 1325 Ulricho de Valendaus solvendus inscriptus habetur: Primo liberi de supra silva XL marcas, etc.

Wulfurt monachus monasterii Fabariensis primam suam missam celebravit in dominica die proxima post festum ascensionis Christi anno Domini M^oCCC^oLXXV^o. Et postea venerabili in Christo patri Johanni de Mendelburen bone memorie abbati dilecti monasterii ab hoc seculo migrante, idem Burkardus electus fuit in abbatem praefati monasterii unanimi deliberatione suorum confratrum Fabariensium anno Domini M^oCCC^oLXXXVI^o secunda die post festum Thome apostoli. Et post jam dictam electionem fuit confirmatus in die beati Johannis apostoli et evangeliste in civitate Curiensi per honorabilem in Christo patrem domnum Joannem beate recordacionem episcopum Curiensem. Et post talem confirmationem dominica die proxima post epiphaniam a jamdicto domno episcopo in monasterio sancti Lucii regis extra muros Curienses situato in presencia venerabilis in Christo domini Johannis abbatis monasterii Disertinensis (a), domni prepositi praefati mo-

(a) ita c.

monasterii sancti Lucii, et domni prioris domus predicatorum Curiensium, supradictus domnus abbas Burkardus fuit ordinatus in abbatem. amen.

(1206) Quaedam ei peculiararia adnotare juvabit. Scribitur saepissime *a*, e. g. *aeclesia*, *persae*, *prae*, *praeter* (a. 881, 1083, 1084.), *q̄* pro *quae*, *querimonia*; v nonnunquam occurrit, e. g. *vi*, *vsque*, *unanimiter*, *wuelingin*, *wlgariter*, *videlicet*, *venerabilis*, *vita*, *veniret*, *lvitolaus*, *excommunicatorum*, *diu*, *cuius*, *associatus*; 7 et 7 (pro *et*) conjunctio et terminatio, e. g. in *videlicet*, *sederet*, *consentiret*, *proveniret*, *usurparet*, *imminiret*, *incoronaret*, *veniret*; *id* pro *id est* (a. 729); *tu* pro *tu*men (fol. 75. 76.) *o* pro *con*. *æ* pro *est*, *ll* pro *enim*, *h* pro *hoc*, *h* pro *haec*, s. et, *S*. pro *sanctus*, etc., *qq* pro *quoque*, *RP* pro *res publica*, etc., occurrunt; scribitur et nunquam, unquam, quendam, eundem, heresim, nichil, epdomada, et semel caelum; natalis et nativitas, s; (pro *set*) et *sed*; *Ci* pro 900, *Ci*.I pro 901, etc. *markbach* et *markbach*.

(1207) Atramentum anni 1088 fuscum cum in Necrologio et Catalogo pontificum tum e. g. in his locis conspicitur: 1060. *Romæ* — *anathematizavit*. 1065. *Pataviensis capellanus successit*. In eodem — *Syoniace successit*. 1066. *Hugo* — *substituitur*. 1067. *Einhardus* — *Heinricus successit*. 1080. *Ravennatum quondam* — *elegit*. *Vos gratis* a. 1058 colorem fuscum anni 1092 ostendit.

(1208) Littera minuta in loco raso e. g. haec scripta sunt: 1054. *Huic subdiaconus toxicum*, etc. 1055. *Imperator Italiam*, etc. 1056. *Victor*, etc. 1084, in fine: *Quem pridie* — *concessit*.

(1209-10) Cf. e. g. annum 1085.

(1211) Haec brevissime tantum habentur in codicibus Gottwicensi, Murensi et Engelbergensi in fine a. 1075.

surrexerunt adversus illum, et vulneraverunt graviter. Capellanus vero ejus, nomine Otto, condolens neci ejus, cum increpasset quendam militem Egghardum nomine cur non subveniret domino suo, ab eodem gladio animadvertitur, sicque ille quievit in pace 19 Kalend. Januarii. Abbas autem ad monasterium exanimis delatus, dispositis ordinatisque rite omnibus, 2. Idus Decembris migravit ad Dominum. Cui successit Willo.

1085. Willo abbas cum paucis tempore preesset monasterio Gengenbacensi, expulsus causa excommunicationis, set ut postea claruit magis ex invidia. Et prepositus quidam clericus B. nomine ab eo constitutus, qui etiam de ejus expulsionem infamatus est, eundem locum per plures annos obtinuit. Ipse vero abbas hoc anno 3 Nonas Julii Mogontiae in monasterio sancti Jacobi solutus est carne, ubi et functus est officio abbatis.

1096. (*inter habuit et Sigifredus*) Hugo religiosus abbas Gengenbacensis cenobii, electus videlicet anno dominicæ incarnationis 1089, set fraude Bertholfi præpositi atque canonici, cujus et auctoritate promotus est, non solum honore privatus, set etiam claustrum expulsus, septem annos permulta incommoda passus, tandem hoc anno annuente Bertolfo duce, qui illo tempore eundem locum per violentiam obtinebat, potitus est honore suo, atque a cunctis honorifice susceptus est 11 Kal. Mai.

Scribendi ratio in ipso codice ab autographo paullisper recedit, ita ut constanter *sollempniter, assumpto, inposuit, inproviso, inmittere*, sed et *imitti* et a. 1083 *suevenia* habeat (1212).

3) Codex olim Sancti Georgii Villingani ab O. c. ad annum 1052 pertingens, et alter Francisci Rehburcheri tribuni plebis Basileensis annorum 1053-1100, quos Urstisius in editione sua evulgavit, non ex Gengenbacensi (1213) sed æque atque ille ex autographo descripti sunt, antequam huic Scafhusanæ notitiæ adderentur. Textus, qualem codice Sancti Georgii in incendio monasterii Sancti Blasii a. 1768 absumpto (1214) apud Urstisium legimus, vocibus omissis, additis, mutatis haud raro ab autographo recedit; anno 1054 quod jure exspectari poterat elogium Herimanni, cujus loco in membrana arrasa autographum alia jam exhibet, in uno 3 legitur, et a. 1088, prioris vestigia lectionis hodieque in autographo apparent (1215). Digna igitur fuit editio, cujus lectiones, ubicumque anteriore Bernoldi textu nituntur, integras exhiberem; quod ibi tantum omisi, ubi apertus librarii vel editoris error, e. g. in *primis loco imperatoris* (1216), patebat, vel vox aliqua notave (1217) negligentia scribæ omissa videbatur; qui nonnullis in locis et sibi propria inseruit (1218).

(1212) qđo pro *quando*.

(1213) Loca enim huic peculiariter non habet, et ab ipso ommissa exhibet.

(1214) P. Hohenbaum van der Meer codicem ante incendium S. Blasii se vidisse scribit in præfatione inedita supra laudata.

A Præter codices integros in calculum venit apographum libri anno 1091 apud Sanctum Blasium relictum, cujus vestigia non nisi in codicibus inde derivatis, Murensi præcipue, extant. Quo cum autographo collato, voces et sententias nonnullas in autographo post a. 1091 a Bernoldo deletas mutasve deprehendi, quorum loco hodieque membranam arrasam fuisse patet. Ejusmodi sunt a. 1054, *pro quo Gebhardus—liberaretur*; tota narratio annorum 1055 et 1056; a. 1058 vox *gratis* anno circiter 1092 addita; a. 1059 sententia *et postea illi ad dedicationem veniant*, tum res anni 1060; a. 1090 voces *jam dudum*, postea *hoc in anno emendatæ*; a. 1091, in *Augusto mense postea vi Id Aug.*; a. 1088, *Et hæc quidem apud fideles Sancti Petri agebantur jam:* B *Migravit autem ad Dominum viii Idus Aprilis*; a. 1088, *Welfo jam Welf*; a. 1088, in fine, *cui successit Oudalricus* olim aberant; a. 1091 ultima sententia *Unde—deperirent aliis locum dedit*. Hæc igitur ab auctore ipso sed apographo Sanblasiano jam relicto, igitur post annum 1092, facta apparet.

4) Gottwicensis. 4b) Murensis, 4b*) Engelbergensis et 5) Sangallensis, supra pagg. 73, 74, 264, 265 notati, qui Bernoldum secuti plurimas ejus sententias transcripserunt; quorum quidem Sangallensis in media sententia anni 1066, Gottwicensis a. 1081, Murensis et Engelbergensis anno 1091. designant. Notitias codicibus 4, 4b, 4b* peculiare indicandas statuimus.

C Editionem novam ita institui, ut textu Bernoldi ad fidem autographi quam fidelissime fieri poterat expresso, reliquorum codicum supplementa et lectiones præcipuas in ima pagina indicarem, adnotationes Ussermanni vel partem earum si quam utilitatem afferre possent retinerem, measque adderem.

Chronico in codice autographo Bernoldus præmisit Necrologium, diverso atramento passim auctum, et notas chronologicas, unde quædam hic inseri placuit; tum catalogum Romanorum pontificum, ad Gregorium VII, et decursu temporis ad Paschalem II, usque productum, quem monachus quidam Scafhusanus usque ad Calistum II, postea continuavit. Quæ ab Æfelio in SS. Bavar. I, 640 sqq. primum edita, hic, auctoritate codicis autographi successione notiarum textui primario a Bernoldo additarum numeris indicata et subjectis additionibus codicis Gengenbacensis, proponimus.

NOTÆ.

(1215) Cf. et a. 1091.

(1216) A. 1095.

(1217) E. g. a. 916; a. 924, ubi vox *Vindellæ*, a. 937 ubi *Galliam* in 3. deust.

(1218) E. g. a. 1005, 1007

NECROLOGIUM.

10. Kal. Febr. Otto III^{us} imperator obiit (1219). A
 6. Kal. Febr. Reginnaldus episcopus (1220) obiit. (1)
 5. Kal. Febr. Karolus magnus imperator (1221) obiit.
 3. Non Febr. Kraft ² obiit. (1)
 13. Kal. Mart. Widerolt, Marcuart, cum 113 Jerusalem tendentes naufragio emundati dormierunt (1222). (1)
 8. (1223) Kal. Mart. Petrus Damiani cardinalis episcopus requieuit in pace. (1)
 5. Kal. Mart. Depositio Waltpurgæ virginis (1224).
 2. Kal. Mart. Gerunch vere monachus discessit. (3)
 Kal. Mart. Marchuart obiit. (4)
 6. Id. Mart. Diethalmus laicus migravit ad Dominum. (4) B
 4. Id. Mart. Bertoldus doctor egregius requieuit in pace (1225). (2)
 Idus Mart. Bernhardus monachus obiit (1226) (2)
 15. Kal. April. Depositio (1227) beati Anselmi Lucensis episcopi. (2)
 14. Kal. April. Johannes abbatis. Erchinbertus presbyter obiit. (3)
 6. Kal. April. Riwinus presbyter obiit. (3)
 4. Kal. April. Stephanus papa (1228) obiit. (1)
 Kalendis April. Chouno de Cella (1229) obiit. (2)
 12. Non. April. Imma obiit (1230). (1)
 14. Kal. Mai. Beatrix comitissa obiit. (2)
 13. Kal. Mai. Leonis papæ noni (1231), 153¹¹.
 11. Kal. Mai. Alexander papa II discessit (1232). (2)
 9. Kal. Mai. Adelberti episcopi et martyris (1233). (4)
 7. Kal. Mai. Sigeboto presbyter obiit. (3)
 6. Kal. Mai. Anacleti II papæ et martyris. (1)
 Heremannus ex marchione monachus obiit (1234). (1)
 5. Kal. Mai. Oudalricus clericus obiit. (2)
 Nonis Mai. Primus Otto imperator obiit (1235).
 2. Idus Mai. Miginfredus presbyter obiit. (2)
 15. Kal. Jun. Bertaldus (1236) dux Alemanniæ obiit. (2) Reginlindis obiit. (2)
 8. Kal. Jun. Depositio (1237) Gregorii papæ VII a beato Petro 159ⁿⁱ. (2)
 3. Kal. Jun. Ordinatio Gregorii papæ VII anno dominicæ incarnationis 1073. (2)
 Kal. Jun. Chonradi martyris et episcopi Trevirensis (1238).
 3. Non. Jun. Walto vere monachus obiit.
 2. Non. Jun. Chonradus imperator (1239) obiit.
 5. Idus Jun. Magna ² cedes facta est apud Saxones (1240).
 17. Kal. Jul. Gebehardus ² Juvavensis episcopus obiit (1241). (2) Poppo Treverensis episcopus (1242) obiit.
 12. Kal. Jul. Ludowicus imperator obiit (1243).
 9. Kal. Jul. Pilgerin monachus, vere seculo peregrinus, requieuit in pace. (2)
 6. Non. Jul. Henricus rex ² obiit (1244). (2)
 4. Non. Jul. Oudalrici episcopi et confessoris (1245).
 3. Non. Jul. Willihelmus abbas Hirsaugiensis (1246). (2)
 5. Idus Jul. Pobbo comes obiit (1247).
 3. Idus Jul. Prior Henricus imperator obiit (1248). (1)
 C 13. Kal. Aug. Berhardus abbas Massiliensis requieuit in pace (1249).
 5. Kal. Aug. Victor II papa obiit (1250).
 Idus Aug. Richiuza soror obiit. (4)
 16. Kal. Sept. Oudelscalcus monachus obiit. (3)
 6. Kal. Sept. Gebehardus episcopus obiit (1251).

VARIÆ LECTIONES.

² ita non krast legendum esse, vox finitur pag. 1 probat. ² Hæc minio scripta sunt. ² G. I. e. o. in loco raso, ubi quædam rubro colore scripta erant; restat rubrum obiit. ² imperator 2.

NOTÆ.

- (1219) A. 1002.
 (1220) Cumanus, a. 1084
 (1221) A. 814.
 (1222) A. 1073.
 (1223) Spatio deficiente Petri obitus diei 9 Kal. adscriptus est.
 (1224) Sæculo VIII.
 (1225) Berthaldus in Clron. a. 1088.
 (1226) A. 1088.
 (1227) A. 1086, minio scripta.
 (1028) A. 1057.
 (1029) Cella S. Pauli, hodie S. Udalrici; Gerbert. Hist. Nigræ Silvæ III, 33. Uss.;
 (1230) A. 1049.
 (1231) A. 1054.
 (1232) A. 1073.
 (1233) A. 997.
 (1234) A. 1073. Cluniaci.
 (1235) A. 973.
 (1236) A. 1090. Uss.
 (1237) A. 1085 minio scripta.
 (1238) A. 1066.
 (1239) A. 1039.
 (1240) A. 1075 ad Unstrout. Poppo.
 (1241) A. 1088.
 (1242) A. 1047.
 (1243) A. 840.
 (1244) A. 936.
 (1245) A. 973.
 (1246) A. 1091.
 (1247) An Poppo marchio Karinthiæ de quo Ann. Saxo a. 1062?
 (1248) A. 1024.
 (1249) Bernardus a. 1079 scribitur.
 (1250) A. 1057.
 (1251) A. 995.

- 3. Kal. Sept. Othere monachus obiit. (1)
- 5. Idus Sept. Marchuart adolescens obiit.
- 8. Kal. Oct. Heremannus doctor egregius (1252) obiit. (2)
- 7. Kal. Oct. Hugo religiosissimus conjugatus obiit (1255). (1)
- 4. Kal. Oct. Venezlai martyr (1254).
- 3. Kal. Oct. Gebino obiit. (3)
- 3. Non. Oct. Heinricus (II. 2^a) imperator obiit (1255).
- 7. Id. Oct. Guntharii heremita. Clemens II papa obiit (1256).
Idus Oct. Roudolfus rex, sancti Petri miles, migravit ad Dominum (1257). (2) Gisilbertus presbyter discessit (1258). (2)
- 11. Kal. Nov. Hezel laicus obiit.
- 5. Kal. Nov. Sigefridus abbas obiit (1259). (3)
- A 2. Kal. Nov. Wolfgangi episcopi et confessoris (1260). (1)
Kal. Nov. Amezo et Fridericus, frater ejus, obierunt. (1)
- 8. Idus Nov. Bertoldus, piæ memoriæ dux Carinthiorum, obiit (1261). (2)
- 4. Idus Nov. Frater Kadalaus obiit (1262).
- 9. Kal. Dec. Sancti Columbani abbatis. (2)
- 3. Non. Dec. Adelbertus presbyter et vere monachus migravit ad Dominum (1265). (2)
- 8. Idus Dec. Geraldus Ostiensis episcopus (1264) obiit. (2. 3.)
- 6. Idus Dec. Arnolphus 7 imperator (1265) obiit.
- 19. Kal. Jan. Agnes imperatrix obiit (1266). (3)
- 15. Kal. Jan. Reginlindis obiit. (2)
- B 14. Kal. Jan. Adelheida Taurinensis comitissa obiit * (1267). (2)

	Concurrentes.	Regulares ad feriam inveniendam.	Regulares lunares antiquorum.	Regulares lunares Ægyptiorum.	Regulares lunares secundum Romanos.	Æpactæ.	Anni.	
1 B	4	G	Mar. 5.	Apr. 29.	Sep. 8.	Jan. 9.	Nul.	1
		F					11	2
2	2	E	Apr. 1.	Maius 30.	Oct. 5.	Feb. 10.	22	3
3	3	D	Maius 3.	Jun. 1.	Nov. 7.	Mar. 9.	5	4
4	4	C	Jun. 6.	Jul. 2.	Dec. 7.	Apr. 10.	14	5
5 B	6	D	Jul. 1.	Aug. 3.	Jan. 9.	Maius 11.	25	6
		A					6	7
6	7	G	Aug. 4.	Sep. 5.	Feb. 10.	Jun. 12.	17	8
		A					28	9
7	1	F	Sep. 7.	Oct. 5.	Mar. 9.	Jul. 15.	9	10
		E					20	11
8	2	D	Oct. 2.	Nov. 7.	Apr. 10.	Aug. 14.	1	12
		C					12	13
9 B	4	C	Nov. 5.	Dec. 7.	Maius 11	Sep. 16.	25	14
		B					4	15
10	5	B	Dec. 7.	Jan. 9.	Jun. 12.	Oct. 16.	15	16
		A					26	17
11	6	A	Jan. 5.	Feb. 10.	Jul. 13	Nov. 18.	7	18
		G					18	19
12	7	G	Febr. 6.	Mar. 9.	Aug. 11.	Dec. 18.		
13 B	2	F	Si vis concurrentes scire, quæ feria fuerit, in 9 Kal. April tot concurrentes in eodem anno erunt de quo queris. Scias etiam litteram concurrentibus ascriptam eodem anno esse Dominicalem. Regulares autem superscripti hoc specialiter indicant.					
14	3	D						
15	4	C						
16	5	B						
17 B	7	A						
		G						
18	1	F						
19	2	E						
20	3	D						
21 B	5	C						
		B						
22	6	A						
23	7	G						
24	1	F						
25 B	3	E						
		D						
26	4	C						
27	5	B						
28	6	A						

VARIE LECTIONES.

Arnoldus 2. * Codex Gengenbacensis hæc præterea diebus suis addit : 5. Kal. Febr. Ruothardus dum obiit qui fundavit Gengenbach. 2 Kal. Mart. Romani abbatis. 4. Kal. Aprilis Eustasii abbatis. 2. Kal. Aprilis Wilonis abbatis. Idus Jul. Reginwindis virginis et martiris. et sæculo XII. addita : 6. Kal. Sept. Rufi martiris. Kal. Sept. Fgidii abbatis. 7. Kal. Nov. Amandi episcopi et confessoris 2 Kal. Nov. (quædam martiris.

NOTE.

- (1252) A. 1054.
- (1253) Minime quem Uss affert Hugo de Eginheim qui a. 1039 obiit, alia quoque die mortuus, sed anterior anno 1075, a tramento testante.
- (1254) A. 956.
- (1255) A. 1056.
- (1256) A. 1056.
- (1257) A. 1080.
- (1258) A. 1089.
- (1259) A. 1096 Sigfridus in chron.
- (1260) A. 994.
- (1261) A. 1078 Bertaldus in chronico scribitur.
- (1262) A. 1076.
- (1263) A. 1079.
- (1264) A. 1077.
- (1265) A. 899.
- (1266) A. 1077.
- (1267) A. 1091.

De lunaribus regularibus.

Ægyptii et Romani, a quibus calculandi peritiam sumpsimus, quem primum decennovenalis cycli annum habere instituerunt, ejusdem anni kalendarias lunæ ætates pro regularibus per totum eundem cyclum tenere decreverunt; et a quacumque Kalendarum annum eundem inic. ati sunt, prius saltum lunæ absumperunt. Verbi gratia: Romani a Januario, Ægyptii vero a Septembri, scilicet quatuor mensium altius inchoantes, alteri, id est Romani, in tricesima Novembris, alteri, id est Ægyptii, in tricesima Julii saltum eundem perfecerunt; et ita utrique primi sui anni kalendares lunæ ætates pro regularibus instituentes, ut præscriptum est, ordinaverunt.

De regularibus patrum.

Sed jam notum est, Herimanno compolistarum subtilissimo dilucidante, primum decennovenalis cycli annum a paschali novilunio in 2. Non. Aprilis patres antiquos, Ægyptiis etiam quinque mensium altius inchoasse, scilicet eo anno, quo in Kalendis Januar. vicesimam septimam lunam pronunciant, in quo et saltum lunæ in 5. Kal. Augusti absumunt, quem etiam usus vulgaris decimum nonum computat. Quamvis igitur eodem anno secundum antiquos patres primo, cuique Kalendarum suarum lunaris ætas secundum æpactas semper sufficiat, vel etiam Maio superhabundet, scilicet Aprili vicesimo octavo, Maio vicesimo nono, Junio tricesimo, Julio primo, Augusto tercio, Septembri quinto, et reliquis ad Aprilis usque Kalendas, quicunque tamen eandem kalendarias lunæ ætates pro regularibus tenere decernit, singulis ætatibus Kalendarum quatuor mensium primorum, quia in his saltus lunæ, qui se subsequentes semper majores efficit ætates, nondum transactus est, monadem unum augendo addat; sicque præfatas ejusdem anni kalendares lunæ ætates pro regularibus, maxime ut per embolismorum ordinem eluceat principalibus, in primo regularum præscriptarum ordine ab Aprilis exordicis disponat. Hæc de regularibus patrum.

Primum vero embolismum mensem tercio abhinc anno 4. Non. Decembres, secundum sexto anno 4. Non. Septembres, terciaum octavo anno 2. Non. Martias, quartum undecimo anno 2. Non. Decembres vel 3. Non. Januarias, quintum decimo quarto anno 4. Non. Novembres, sextum decimo septimo anno 4. Non. Augustas, septimum undevicesimo anno finientem 3. Non. Martias interponunt.

De controversia embolismorum.

Hinc etiam ut putamus exercitato ac diligenti satis patet calculatori, patres antiquiores, annos lunares a paschalibus noviluniis verius inchoasse, et ordinasse, quod secundum Ægyptios et Romanos embolismi priori semper anno quam debuerant occurrunt, id est cum interseri debeant tercio sexto et undecimo anno, et similiter ceteris, apparent contra regulam in secundo quinto et decimo et ceteris in

A hunc modum. Quod autem duo embolismi scilicet ogdoadis et endecadis tam secundum Ægyptios et Romanos quam etiam secundum patres antiquos stabilem sui tenoris ordinem retinent, id ob hoc evenit, quod in fine annorum patrum antiquorum innectuntur. Finis enim anni cujuslibet secundum antiquos pene principium est secundum Romanos, quia qui a paschalibus noviluniis lunarem annum inchoant, et ad eadem reducant, Januarium Februarium et Martium ultimos annorum eorundem esse deprehendunt. Sunt quidam qui inquisiti præfatis embolismorum controversiis hac ratione medentur, quod postquam a Septembre epactas sequentis anni a Januario secundum vulgarem usum inchoandi incoeperint, quamvis in martirologiis aliquibus anno B præcedenti annotentur, non incongrue ad subsequentem pertinere videantur. Sed huic defensionem libens consentirem, si embolismis cunctis hanc procedere perspexissem. Sit, si aliquo modo fieri possit. Set sextum embolismum 4. Non. Aug. interpositum cui rogo annorum ascribere volunt? An cui attributus est? scilicet sexto decimo an septimo decimo? Si sexto decimo, sciant cum nunquam regulari ordine embolismum recipere. Si septimo decimo, meminerint, se epactas anni ipsius nondum inchoasse. Set hanc questionem cum nullo modo prævaleant enodare, fateantur necesse est rationis suæ medelam non proficere, sed errasse, et hujus rei veritatem hactenus ignorasse, eosque posthac necesse est in hujusmodi computationibus patres antiquos sequi potius quam Romanos. Hujus igitur questionis perplexio facile solvitur, si diligentius assententiæ nostræ superiora animus reducat. Nam sic undevicesimus Romanorum annus dinoscitur esse primus, sic primus esse secundus, et secundus tercius; eodemque regulari tramite deducto, sextus decimus ratione necessaria deprehenditur esse decimus septimus.

De utilitate lunarium regularium.

Si forte et hoc requiritur, quid præfati lunares omnes per se valeant regulares, sciendum est, hoc specialiter intinmare, quia luna sit in Kalendis eo anno quo nullæ sunt epactæ, exceptis quatuor primis patrum antiquorum regularibus, qui ob prædictam saltus nondum transacti rationem eodem semper anno minorantur; ceteris vero annis ad regulares eodem adjiciantur æpactæ anni præsentis, et quotus infra triginta remanserit, vel ultra triginta numerus exereverit, rejecto tricenario tota lunatio in Kalendis erit.

De saltu lunæ.

Saltus lunæ crescit annis singulis hora et puncto et undevicesima parte unius puncti. Non ergo unis eisdemque vel articulis temporum vel celi climatibus lunæ celebratur accensio, set semper aliquanto citius quam præcedente mense provenerat, ut sit unde unus transiliatur dies.

Anni ab origine mundi mutantur in 13. Kal.

Aprilis, anni dominicæ incarnationis in 8. Kal. Januar. Initium decennovenalis cycli in 2. Non. Apr. inchoat eo anno quo in Kal. Jan. vigesima septima luna pronuntiatur. Cycli decennovenalis annus semper in paschali novilunio et communis et embolismæi anni, civilis sive vulgaris et lunaris annus in Kal. Jan., cycli solaris annus in Kal. Mart. innovatur.

Annus bissextilis in 5. Kal. Mart. Concurrentes in Kal. Mart. Epactæ secundum Romanos in Kal. Jan., secundum Ægyptios in Kal. Sept., secundum antiquos patres in Kal. April., quod et veritas est. Indictio 8. Kal. Oct. Ciclus solaris a primo concurrente naturali numero sic ordinato, primus secundus tertius quintus cum bissexto.

Menses Romanorum.		Hebreorum.		Ægyptiorum.		Græcorum.		Anglorum.		Armeniorum.	
1	Januarius	10	Tebth	5	Tubi	2	Eydios	1	Giuli	11	Margats
2	Februarius	11	Sabat	6	Mechir	3	Peritios	2	Solmonat	12	Hiori
3	Marcus	12	Adar	7	Famenot	4	Distrios	3	Hredmonat	1	Nanasardi
4	Aprilis	1	Nisan	8	Formuthi	5	Xanthios	4	Eustermonat	2	Hori
5	Maius	2	Iar	9	Pacho	6	Artemiseos	5	Drimilci	3	Sahmi
6	Junius	3	Sinan	10	Pauni	7	Deseos	6	Lida	4	Tre
7	Julius	4	Thamul	11	Ep si	8	Penemcos	7	Lida	5	Kauuots
8	Augustus	5	Aab	12	Mesor	9	Loos	8	Veothmonat	6	Arants
9	September	6	Flul	1	Thoth	10	Gorpeios	9	Halegmonat	7	Mehgi
10	October	7	Theseri	2	Faosi	11	Yperberetheos	10	Vimiffrillith	8	Arieg
11	November	8	Marsuan	3	Athir	12	Dios	11	Bluotmanat	9	Abgi
12	December	9	Caslev	4	Cheæ	1	Apileos	12	Giuli	10	Mareri *

Nota * hic Romanos pontifices juxta pontificalem B librum esse digestos, in quo Linus et Cletus non tam successores quam coadjutores sancti Petri fuisse leguntur. Nam et Linus ante obitum sancti Petri discessisse, et Cletus non solum sancti Petri set et Clementis tempore legitur fuisse. Nichil enim sanctus Petrus apostolicæ potestatis Lino vel Cleto concessit, set successori suo Clementi, sicut decreta pontificum testantur, quibus sicut et prædicto pontificali magis credendum videtur quam Eusebio.

CATALOGUS SANCTORUM ROMANORUM PONTIFICUM.

1. Beatus Petrus apostolus sedit annis 25, mensibus ferme tribus, usque ad decimum quartum Neronis annum.
2. Linus martir, ab ipso ordinatus episcopus, C annis 11, mensibus ferme 4, usque ad duodecimum Neronis annum, vel juxta chronica Eusebii ad secundum Titl annum.
3. Cletus martir, a sancto Petro ordinatus episcopus, annis 12, mensibus ferme duobus, usque ad primum Domitiani annum, vel juxta Eusebii chronica usque ad duodecimum Domitiani annum.
4. Clemens martir, a beato Petro ut aiunt ordinatus, annis 9, mensibus ferme tribus, usque ad octavum Vespasiani annum. Juxta chronica Eusebii usque ad quartum Trajani annum.
5. Anacletus martir 9 annis, mensibus duobus, usque ad decimum Domitiani annum; qui in chronicis Eusebii non habetur. B

6. Euarestus martir annis 9, mensibus 10, usque ad septimum Trajani annum. Juxta chronica Eusebii ad undecimum Domitiani annum.
7. Alexander martir annis 10, mensibus 7, usque ad decimum quintum Trajani annum. Juxta Eusebium ad tertium Adriani annum.
8. Sixtus martir annis 10, mensibus duobus, usque ad sextum Adriani annum. Juxta chronica Eusebii ad duodecimum Adriani annum.
9. Telesphorus martir annis 11, mensibus ferme quatuor, tempore Antonini et Marci. Juxta Eusebium usque ad primum Antonini annum.
10. Yginus annis 4, mensibus 3, juxta chronica Eusebii usque ad quintum Antonini annum.
11. Pius annis 19, mensibus 4. Juxta chronica Eusebii annis 15, usque ad vigesimum Antonini annum.
12. Anacetus annis 11, mensibus 4. Juxta chronica Eusebii usque ad octavum Veri annum.
13. Soter annis 9, mensibus ferme 7, usque ad decimum Veri annum. Juxta chronica Eusebii annis 8, usque ad decimum sextum Veri annum.
14. Eleutherus annis 15, mensibus tribus, usque ad sextum Commodi annum. Juxta chronica Eusebii ad decimum tertium Commodi annum.
15. Victor martir annis 10, mensibus duobus, usque ad quartum Severi annum. Juxta chronica Eusebii ad nonum Severi annum.
16. Zepherinus annis 18, mensibus 7, usque ad sextum Antonini Caracallæ annum. Juxta chronica Eusebii ad secundum Aurelii annum.

VARIE LECTIONES.

* sequitur tabula Numeros annorum, Epactas, Terminum paschalem et Concurrentes cum Dominicalibus litteris exhibens, quem hic omitti placuit; in ora pagine manu sæculi xiv adscriptum est: Anno ab incarnatione Domini DXXXII. anno Justiniani imperatoris VI. incepit Dyonisius abbas Romanus cyclum magnum pascalem, qui totidem in se continet annos. anno ab inicio mundi secundum Eusebium V. DCC. XXXI. v. r. partim abscisa.

17. Kalistus martir annis 5, mensibus 2. Juxta A chronica Eusebii usque ad tertium Alexandri annum.
18. Urbanus martir annis 8, mensibus 10. Juxta chronica Eusebii usque ad undecimum Alexandri annum.
19. Póntianus martir annis 6, mensibus 5. Juxta chronica Eusebii usque ad tertium Maximini annum.
20. Antherus martir mense uno; qui in tertio Maximini anno passus est.
21. Fabianus martir annis seruae 15; qui sub Decio passus est.
22. Cornelius martir annis duobus, mensibus duobus; qui sub Valeriano, vel ut alii sub Decio, passus est.
23. Lucius martir annis 3, mensibus 3, usque ad primum Valeriani annum. Juxta chronica Eusebii tantum 8 mensibus.
24. Stephanus martir annis 6, mensibus 5. Juxta chronica Eusebii annis tribus.
25. Sixtus 2us martir anno uno, mensibus ferme 11, post hunc praefuerunt presbiteri. In chronicis Eusebii annis 11, usque ad 14um Gallieni annum.
26. Dionisius annis 6, mensibus duobus, usque ad 15um Gallieni annum. In chronicis Eusebii annis 9, usque ad primum Probi annum.
27. Felix martir annis 4, mensibus ferme 4, usque ad tertium Aureliani annum. In chronicis Eusebii annis 5, usque ad quintum Probi annum. C
28. Eutichianus martir anno uno, mense uno, anno Aureliani quarto. In chronicis Eusebii mensibus 8 tantum, id est quinto Probi anno.
29. Gaius martir annis 11, mensibus 4, usque ad secundum Dioclitiani annum. In chronicis Eusebii 15 annis, usque 13um Dioclitiani annum.
30. Marcellinus martir annis 9, mensibus 4, usque ad 17um Dioclitiani annum. In chronicis Eusebii usque 20um Dioclitiani annum; post quem juxta Romanum pontificale cessavit episcopatus annis 7, mensibus 6, diebus 23.
31. Marcellus martir annis 5, mensibus ferme 8; qui in chronicis Eusebii non habetur.
32. Eusebius annis 6, mense uno. In chronicis Eusebii mensibus 8, anno 20mo Dioclitiani. D
33. Melciades annis 4, usque ad quartum Constantini annum.
34. Silvester annis 23, mensibus 10. In chronicis Eusebii annis 22, usque ad 25um Constantini annum.
35. Marcus annis duobus, mensibus 9. In chronicis Ieronimi mensibus 8, 25° anno Constantini.
36. Julius annis 15, mensibus duobus. In chronicis Ieronimi annis 16, mensibus 9, usque ad 12um Constantii annum.
37. Liberius annis 6, mensibus 4. In chronicis Ieronimi 17 annis, usque ad secundum Valentiani annum.
38. Felix 2us martir anno uno, mensibus tribus, inter exulatum Liberii, anno Constantii 26°.
39. Damasus annis 18, mensibus tribus. In chronicis Prosperi annis 19, usque ad quintum Gratiani annum.
40. Siricius annis 13; qui in chronicis Prosperi Ursinus nomine sedit annis 14, usque ad tertium Archadii annum.
41. Anastasius annis tribus. In chronicis Prosperi annis 4, usque ad 7um Archadii annum.
42. Innocentius annis 15, mensibus ferme 4. In chronicis Prosperi annis 14, usque ad 8um Honorii annum.
43. Zozimus annis tribus, mensibus ferme 5, usque ad 11um Honorii annum.
44. Bonifacius annis tribus, mensibus 8, usque ad 15um Honorii annum.
45. Celestinus annis 8, mensibus 10, usque ad nonum Theodosii annum.
46. Sixtus 3us annis 8, usque ad annum Domini 440.
47. Leo doctor annis 21, mensibus duobus ferme usque ad annum Domini 462.
48. Hilarius annis 6, mensibus tribus, usque ad annum Domini 467.
49. Simplicius annis 15, mense uno, usque ad annum Domini 482.
50. Felix 3us annis ferme 9, usque ad annum Domini 491.
51. Gelasius annis 4, mensibus 8, usque ad annum Domini 496.
52. Anastasius annis ferme duobus, usque ad annum Domini 498.
53. Simmachus annis 15, mensibus ferme 8, usque ad annum Domini 514.
54. Hormista annis 9, usque ad consulum Simmachii et Boetii, id est ad annum Domini 523.
55. Johannes martir annis duobus, mensibus 9, usque ad annum Domini 526.
56. Felix 4us annis 4, mensibus duobus, usque ad annum Domini 530.
57. Bonifacius 2us annis duobus, mense ferme uno, usque ad annum Domini 532.
58. Johannes 2us, qui et Mercurius, annis duobus, mensibus 4, usque ad annum Domini 534.
59. Agapitus anno ferme uno; qui Constantinopoli defunctus, Romam relatus est anno Domini 535°.
60. Silverius martir anno uno, mensibus 5; qui in exilio obiit 12. Kal. Jul. indictione 15^a, anno Domini 537°.
61. Vigilius annis 17, mensibus ferme 7; qui Constantinopoli diu exulatus, et demum relaxatus obiit 554° anno.
62. Pelagius annis 11, mensibus 10, usque ad annum Domini 565.
63. Johannes 3us annis ferme 13, usque ad annum Domini 578. Cessatum est 10 mensibus.
64. Benedictus annis 4, mensibus ferme 2, usque

- ad annum Domini 582. Cessatum est mensibus 3.
65. Pelagius 2us annis 10, mensibus 2, obiit indictione 9^a, anno Domini 592. Cessatum est mensibus 4 fere.
66. Gregorius doctor annis 13, mensibus 6, obiit indictione 8^a, anno Domini 605. Cessatum est mensibus 5.
67. Sabinianus anno 1, mensibus 5, usque ad annum Domini 607. Cessatum est anno fere 1.
68. Bonifacius 3us mensibus ferme 9, usque ad annum Domini 609. Cessatum est mensibus 10.
69. Bonifacius 4us annis 6, mensibus 8, usque ad annum Domini 617. Cessatum est mensibus 7 ferme.
70. Deusdedit annis 3, mense 1 ferme, usque ad annum Domini 620. Cessatum est mense uno et semis.
71. Bonifacius 5us annis 5, usque ad annum Domini 625
72. Honorius annis ferme 13, usque ad annum Domini 638. Cessatum est anno 1, mensibus 7.
73. Severinus mensibus 2, anno Domini 640. Cessatum est mensibus 5.
74. Johannes 4us anno 1, mensibus ferme 10, usque ad annum Domini 642. Cessatum est mense uno et semis.
75. Theodorus annis 6, mensibus ferme 6, usque ad annum Domini 649. Cessatum est mensibus 2 ferme.
76. Martinus martir annis 6, mensibus 2 ferme, usque ad annum Domini 655; qui in exilio obiit.
77. Eugenius annis 2, mensibus 10 ferme, usque ad annum Domini 658. Cessatum est mensibus 2.
78. Vitalianus annis 14, mensibus 6, obiit indictione 15^a, anno Domini 672. Cessatum est mensibus 2.
79. Adeodatus annis 4, mensibus 2, usque ad annum Domini 676. Cessatum est mensibus 4 et dimidio.
80. Danus anno 1, mensibus 5, usque ad annum Domini 678. Cessatum est mensibus 2.
81. Agatho annis 2, mensibus 6, usque ad annum Domini 681; sub quo sexta universalis synodus, indictione 9^a, Cessatum est anno 1, mensibus 7.
82. Leo 2us mensibus ferme 11, anno Domini 683; sub quo indictione 11^a 16. Kal. Apr. luna eclipsa passa est. Cessatum est anno uno ferme.
83. Benedictus 2us mensibus 10, post pascha obiit, anno Domini 685. Cessatum est mensibus 2 semis.
84. Johannes 5us anno 1, anno Domini 686. Cessatum est mensibus 3 ferme.
85. Conon mensibus 11, anno Domini 687. Cessatum est mensibus 3 ferme.
86. Sergius annis 13, mensibus 9 ferme, obiit indictione 14^a, Tiberio imperatore, anno Domini 701. Cessatum est mensibus 2 ferme.
87. Johannes 6us annis 3, mensibus 2, usque ad annum Domini 705. Cessatum est mense uno semis.
88. Johannes 7us annis 2, mensibus 8 ferme, usque ad annum Domini 788. Cessatum est mensibus 3.
89. Sisinnius 20 diebus, qui podagra subito moritur, anno Domini 708. Cessatum est mensibus 2.
90. Constantinus annis 7, usque ad annum Domini 715; qui in Greciam ad imperatorem venit indictione 9^a, et reversus est in decima.
91. Gregorius 2us annis 13, mensibus 9 ferme, obiit indictione 14^a.
92. Gregorius 3us annis 10, mensibus 9 ferme, obiit indictione 10^a, anno Domini 742.
93. Zacharias annis 10, mensibus 3, obiit indictione 5^a, anno Domini 752.
94. Stephanus 2us annis 5, mense 1 ferme, usque ad annum Domini 757.
95. Paulus annis 10, mense 1, usque ad annum Domini 767
96. Stephanus 5us annis 4, mensibus 6 ferme usque ad annum Domini 772.
97. Adrianus annis 24, mensibus 10, usque ad annum Domini 796.
98. Leo 3us annis 20, mensibus 10, usque ad annum Domini 816
99. Stephanus 4us mensibus 7, obiit anno Domini 817.
100. Paschalis annis 7, mense 1 ferme, usque ad annum Domini 824.
101. Eugenius 2us annis 4, mensibus 8 ferme, usque ad annum Domini 828.
102. Valentinus 40 diebus, anno Domini 828.
103. Gregorius 4us annis 16, usque ad annum Domini 844.
104. Sergius 2us annis 5, usque ad annum Domini 847.
105. Leo 4us annis 9, mensibus 3, usque ad annum Domini 856.
106. Benedictus 3us annis 2, mensibus 6, usque ad annum Domini 859.
107. Nicolaus annis 9, mensibus 9, usque ad annum Domini 868.
108. Adrianus 2us annis 5, usque ad annum Domini 875.
109. Johannes 8us annis 10, usque ad annum Domini 885.
110. Marinus anno 1, mensibus 6, usque ad annum Domini 885.
111. Adrianus 3us anno 1, mensibus 4, usque ad annum Domini 886.

112. Stephanus 5us annis paucis plus 6, usque ad annum Domini 892.
113. Formosus, Portuensis prius episcopus, annis 4, mensibus 7, usque ad annum Domini 896.
114. Bonifacius 6us diebus 15; qui podagra mortuus est eodem anno.
115. Stephanus 6us, prius Campaniæ episcopus, anno 1, mense 1; qui digne propter effossum Formosum eiectus periiit.
116. Romanus mensibus 5 ferme, anno Domini 898.
117. Theodorus 2us diebus 20, anno quo supra.
118. Johannes 9us annis 2, usque ad annum Domini 900.
119. Benedictus 4us annis 3, mensibus 5, usque ad annum Domini 904.
120. Leo 5us mensibus 2 ferme, anno Domini quo supra.
121. Christophorus mensibus 4; qui deiectus est anno Domini quo supra.
122. Sergius 5us annis 7, mensibus 3, usque ad annum Domini 912.
123. Anastasius 2us annis 2, mensibus 2, usque ad annum Domini 914.
124. Lando mensibus 5, anno Domini 915.
125. Leo 6us mensibus 2 ferme, anno Domini quo supra.
126. Johannes 10us annis 14, mensibus 2, usque ad annum Domini 929.
127. Stephanus 7us annis 2, mense 1, usque ad annum Domini 931.
128. Johannes 11us annis 4, usque ad annum Domini 935.
129. Leo 7us annis 3, mensibus 6, usque ad annum Domini 938.
130. Stephanus 8us annis 3, mensibus 4 ferme, usque ad annum Domini 942.
131. Marinus 2us annis 3, mensibus 6, usque ad annum Domini 945.
132. Agapitus 2us annis 10 ferme, usque ad annum Domini 953.
133. Johannes 12us qui et Octavianus, annis 8, mensibus 4; qui Ottonem imperatorem fugit anno Domini 963, et post unum annum periiit.
134. Leo 8us anno 1, mensibus 3; quo depulso Benedictus a Romanis ordinatur.
135. Benedictus 5us mensibus 2; quo eiecto, Leo ab imperatore restitutus sedit annis plus minus duobus.
136. Johannes 13us, prius Narniensis episcopus, annis 7 ferme, qui expulsus, et iterum restitutus et vindicatus, sedit usque ad annum Domini 972.
137. Benedictus 6us anno 1, mensibus 10; qui a Crescentio relegatus et strangulatus est, eoque vivente Bonifacius ordinatus, statimque pulsus est, anno Domini 974.
138. Benedictus 7us, Sutriæ prius episcopus, annis 9, usque ad annum Domini 985.
139. Johannes 14us, qui et Petrus Papiæ prius episcopus, mensibus 8, anno Domini 984.
140. Bonifacius 7us, anno 1 ferme, qui prius male ordinatus et expulsus fuerat, et iterum male reversus, pessime postremo periiit.
141. Johannes 15us annis 10, mensibus 7, usque ad annum Domini 996.
142. Gregorius 5us, qui et Bruno, annis 3, mensibus 9, usque ad annum Domini 999.
143. Silvester 2us, qui et Gerbertus primo Remorum post Ravennatum archiepiscopus, papa promotus sedit annis 5, usque ad annum Domini 1004.
- B 144. Johannes 16us anno uno.
145. Johannes 17us, qui et Fasanus, annis 6, usque in annum Domini 1010.
146. Sergius 4us annos 3, usque in annum Domini 1015.
147. Benedictus 8us annos 11, mensem 1 ferme, usque ad annum Domini 1024.
148. Johannes 18us annos 9, usque ad annum Domini 1033.
149. Benedictus 9us, qui et Theophilactus, annos 12; qui propter scelera pulsus, iterumque reversus, et vicis deditus, a papatu sponte recessit anno Domini 1046.
150. Silvester 3us, qui eiecto Benedicto ordinatus, statimque depulsus est anno Domini 1044.
- C 151. Gregorius, qui et Gratianus, quem Benedictus se ipsum deponens pro se ordinari fecit anno Domini 1046.
152. Clemens 2us, qui et Suidegerus Rabinbergensis episcopus, Gratiano locum dante ordinatus, sedit menses 9, anno Domini 1047. Cessatum est menses 10 ferme.
153. Damasus 2us, qui et Poppo Brixiensis episcopus, nec 1 mensem sedit anno Domini 1048. Cessatum et menses 6.
154. Leo 9us, qui et Bruno Leucorum episcopus, annos 5, usque ad annum Domini 1054.
155. Victor 2us, qui et Gebhardus Aureatensis episcopus, annis ferme 3, usque ad annum Domini 1057.
156. Stephanus 9us, qui et Fridericus, mensibus 9; qui apud Florentiam sepultus est.
157. Nicolaus 2us, qui et Gerhardus Florentiæ episcopus, sedit annis 3 ferme, usque in annum Domini 1061.
158. Alexander 2us, qui et Anselmus Lucensis episcopus, annis 12, usque in annum Domini 1075.
159. Gregorius 7us, qui et Hillebrandus Romanæ ecclesiæ archidiaconus, anno quo supra ordinatus, sedit 10 annos 12 et mensem unum, usque in annum Domini 1085; cuius merita et

VARIE LECTIONES.

¹⁰ sedit — M. LXXXV, alio aramento.

- ante obitum ejus et postea multis miraculis A clarauerunt ¹¹. In cujus 7° anno Guibertus Ravensas heresiarcha sedem apostolicam tyrannice invasit, eamque usque post obitum Gregorii papæ plures annos infestavit. Unde et duos annos cessavit episcopatus.
160. Victor 3us, qui et Desiderius Romanæ ecclesiæ cardinalis et abbas Cassinensis, anno Domini 1087, ordinatus, menses 4 sedit ¹². Cessatum est menses 5.
161. Urbanus 2us, qui et Otto prius Ostiensis episcopus, anno Domini 1088, ordinatus ¹³, sedit annos 11, menses 5, usque in annum Domini 1099. Cessatum est 15 dies.
162. Paschalis 2us, qui et ¹⁴ Reginherius presbiter cardinalis ex titulo Sancti Clementis, anno quo supra ordinatus ¹⁵.

HÆ " SUNT CRONICA BERNOLDI, QUÆ CONTRADIDIT MONASTERIO DOMNI SALVATORIS,

INCIPIUNT CRONICA VENERABILIS BEDÆ PRESBYTERI
JUXTA HEBRAICAM VERITATEM.

Prima (1268) est hujus mundi ætas ab Adam usque ad Noe, continens annos juxta Hebraicam veritatem 1656, juxta septuaginta interpretes 2240 ¹⁷ generationes juxta utramque editionem numero 10. Quæ univèrsali est deleta diluvis; sicut primam ejusque hominis oblivio demergere consuevit ætatem. Quotus enim quisque est, qui suam recordetur infantiam?

Secunda ætas a Noe usque ad Abraham, generationes juxta Hebraicam veritatem complexa 10, annos autem 292, porro juxta septuaginta interpretes annos 1072, generationes vero 11, Hæc quasi puericia fuit gentis populi Dei, et ideo in lingua inventa est, id est Hebraea. A puericia namque homo incipit loqui nosse post infantiam, quæ hinc appellata est, quod dari non potest.

Tercia ¹⁸ ab Abraham usque ad David, generationes juxta utramque auctoritatem 14, annos autem 842 ¹⁹ complectens. Hæc quædam velut adolescentia fuit populi Dei, qua ætate incipit homo posse gerere. Propterea Matheus evangelista generationum ex Abraham sumpsit exordium; qui etiam pater gentium constitutus est, quando mutatum nomen accepit.

Quarta a David usque ad transmigrationem Babilonis, habens annos juxta Hebraicam veritatem 460 ²⁰, juxta septuaginta translationem 12 amplius, D generationes juxta utrosque codices 17; quas tamen

B evangelista Matheus certi mysterii gratia 14 ponit. A qua velut juvenali ætate in populo Dei regum tempora cœperunt. Hæc namque ætas ²¹ in hominibus apta gubernando solet existere regno.

Quinta quasi senilis ætas, a transmigratione Babilonis usque in adventum domini Salvatoris et incarnationem, generationibus et ipsa 14, porro annis 570 ²² extenta, in qua ut gravi senectute fessa, malis crebrioribus plebs Hebraea quassatur.

Sexta quæ nunc agitur ætas, nulla generationum vel temporum serie certa, set ut ætas decrepita, ipsa totius seculi morte consumenda. Has erumnosas plenasque laboribus mundi ætates, sancti quique felici morte vicerunt.

C Septima jam sabbati perennis ætate suscepti, octavam beatæ resurrectionis ætatem, in qua semper cum Domino regnent, expectant.

Decursus prædictarum ætatum.

Prima igitur ætate seculi nascentis, prima hujus die, fecit Deus lucem, quam appellavit diem. Secunda firmamentum cœli in medio libravit aquarum, ipsis aquis ac terrâ cum superiore cœlo et virtutibus, quæ in eo conditorem laudarent, ante horum sex dierum exordium creatis, etc.
ut apud Bedam de sex ætatibus mundi.

Josaphat, filius Asa, annis 25. Helias Thespites tres semis annos pluviam continuit propter peccata Achab et populi Israel. Et inter cætera magna Ilieum, filium Saphat, qui fuit de Abelmaula, pro se unxit in prophetam, Ieronimus ²³ in libro Hebraicarum

VARIÆ LECTIONES.

¹¹ Quæ sequuntur, alio atramento scripta sunt. ¹² hinc alio atramento. ¹³ quæ sequuntur usque Reginherius, alio atramento in loco raso. ¹⁴ quæ sequuntur, alio atramento addita sunt. ¹⁵ tum manu aliena, non Bernoldi, hæc adjecta leguntur: sedit annos 49, menses 6, usque in annum dominice incarnationis 1119. 165. Gelasius 2us, qui et Johannes Romanæ ecclesiæ archidiaconus, anno quo supra ordinatus, sedit unum ferme annum. 164. Calistus 2us, qui et Wido Viennensis archiepiscopus, anno dominice incarnationis 1120. ordinatus est. ¹⁶ ita 1. ¹⁷ II.CCXLII. corr. II.CCXL. 1. ¹⁸ hic in margine legitur: Hi sunt auctores cronicorum: Eusebius, Ieronimus, Prosper, Dionisius, Jordanis, Beda, et nostri temporis Heremannus, et deinceps quilibet sui temporis descriptores. ¹⁹ DCCCCXLII. corr. DCCCXLII. 1. ²⁰ CCCCLXXXIII. corr. CCCCLX. 1. ²¹ vox addita supra lin. 1. ²² DLXXXVIII. corr. DLXX. 1. ²³ hæc in margine sed eadem manu 1. desunt 3.

NOTÆ.

(1268) Ex Beda De sex ætatibus mundi.

questionum asserit, Heliam esse Fineen, qui zelo Domini accensus Zambri cum Moabitide fornicantem transfixit. Proprie autem vocatur Finees, nam ab eventu Helias dicitur. Cum enim idem Finees ab Israelitico populo mitteretur ad tribum Ruben et Gath, quæ enormis magnitudinis altare construxerant, hoc ab eis responsum excusationis accepit: Fortissimus Deus Dominus ipse novit. Ex quorum responso ipse Phinees vocatus est Helias, quod interpretatur: Deus Dominus, etc.

Roma condita in monte Palatino, 11. Kal. Maii, a geminis Remo et Romulo, filiis Rheæ Silvæ, quæ erat filia Numitoris fratris regis Amulii, virgo vestalis, set constuprata in salibus ludis²⁴. Sabinæ raptæ, anno ab urbe condita tercio. Remus rutero²⁵ pastorali a Fabio, Romuli duce, occisus.

Ezechias, filius Achaz, annis 29. Hujus anno sexto Salmanasar rex Assyriorum, capta Samaria, transtulit Israel in Assyrios. Cujus regna a primo Jeroboam steterat annis 360, etc.

Qui autem reliqui fuerunt Judei, transfugerunt in Ægyptum. Qua post annos quinque percussa a Chaldeis, in Babiloniam sunt et ipsi transmigrati.

De quinta ætate mundi.

Quinta mundi ætas ab exterminio cœpit regni Judaici, quod juxta prophetiam Jeremiæ 70 annis permansit etc.

Consentit his Josephus, in decimo Antiquitatum libro scribens, templum et Jerusalem et omnem Judæam 70 annis permansisse desolatam. Qui rursum enumerando reges Babilonis — si tamen²⁶ ipse sic scripsit, et non codex fallit mendosus — centum facere²⁷ annos ab eversa Jerusalem usque ad eversionem regni Chaldeorum facit colligi etc.

Anno 18 imperij Tiberii Dominus sua passione mundum redemit, et prædicaturi per Judææ regiones apostoli, Jacobum fratrem Domini Jerosolimis ordinant episcopum. Ordinant et 7 diacones; et lapidato Stephano æclesia per regiones Judææ et Samariæ dispergitur²⁸. Agrippa cognomento Herodes, filius Aristoboli filii Herodis regis, accusator Herodis tetrarchæ Romam profectus, a Tiberio in vincula coicitur²⁹ ubi plurimos sibi ascivit ad amicitiam, et maxime Germanici filium Gaium etc.

Domitianus frater Titi junior, annos 15, menses 5. Hic secundus post Neronem christianos persecuitur. Sub quo apostolus Johannes in Pathmos insulam relegatus est, et Flavia Domitilla, Flavii Cle-

mentis consulis ex sorore neptis, in insulam Pontianam ob fidei testimonium exiliatur.

De (1269) regnis principalibus.

Primum regnum Assiriorum a Nino, Beli filio, et Semiramide uxore ejus cepit, et permansit usque ad Thonoscon-coleron regem, qui Grece Sardapanallus vocatur, quem Abarces præfectus Medorum vicit, et regnum illud in Medos transtulit. In eo regnatum est a regibus 36 annis 1240, factis ab initio mundi ante hujus regni exortum secundum chronicam Eusebii annis 3142. Hujus regni caput Babilon civitas extitit. Hoc destructo, regnum Medorum incipit, quod a rege Abarce usque ad Astrigen, quem Cirus superavit, steterat annis 259 sub regibus 8, Chaldeis interim in Babilone non parvâ potestate regnantibus.

Exin regnum Persarum, quod Cyrus adjecto Medorum Chaldeorumque regno magnifice amplavit, ab ipso Cyro usque ad Darium regem, Arsami filium steterat annis 231 sub regibus 14. Hoc Alexander Magnus rex Macedonum occiso Dario destruxit, omnemque sibimet orientem subegit, et Alexandriam in Ægypto condidit.

Deinde regnum Grecorum seu Alexandrinorum, ab ipso Alexandro Magno usque ad Ptolomeum Dionisium et sororem ejus Cleopatram Justique Cæsaris monarchiam, permanens annis 281 sub regibus 11, quamvis eadem Cleopatra postea permittente Julio 20 annis regnaverit, usque ad Octaviani Augusti annum 15.

Post hoc excellentissimum regnum Romanorum, quod jam pridem sub regibus et consulibus acceverat, ab ipso Julio Cæsare et Octaviano Augusto consurgens, omni prope mundo imperavit et usque ad hæc tempora paulatim decrescendo perduravit.

Hæc sunt principalia regna per cursum temporum sibi invicem succedentia, reliquaue regna bellorum tempestatibus quætientia.

Inter hæc fuere alia plurima regna, minora quidem supradictis set tamen historicorum stillis celeberrima, de quibus eminentiora sunt hæc: Sycioniorum, Ægyptiorum, Argivorum, Hebreorum, Atheniensium, Micenarum, Lacedemoniorum, Corinthiorum, Macedonum, Lidorum, Siritæ, Asiæ, Latinorum qui postea Romani appellati sunt. Set de Latinis quomodo ad Romanorum excellentiam venerint, paucis dicamus.

Ante Trojanum famosissimum bellum Trojæque excidium in Italia regnaverunt: Janus, Saturnus, Picus, Faunus, Latinus annis 150. Deinde post ter-

VARIAE LECTIONES.

²⁴ ita 1. 2. distinguunt; constuprata. Consualibus ludis 3. ut Beda. ²⁵ ita 1. 2. i. q. rutro.—rastro 5. Beda. ²⁶ Si tamen parenthesis ipse sic 1. 2. ²⁷ fere 5. ²⁸ hoc potissimum loco sistimus, quæ in codice 1. folio 20. ad latus historiæ Ptolamæi Philadelphi alio tamen atramento scribuntur: Quinque sinodi traduntur ab apostolis habitæ, prima in electione Mathiæ, secunda de electione septem diaconorum, tertia ne circumcisio gentibus imponeretur, quarta ne Judei prohiberentur a lege, quinta cum apostoli ab invicem erant discessuri. ²⁹ conjicitur 3.

NOTE.

(1269) Anteriora omnia ex Beda descripta sunt; quæ sequuntur cf. cum Jordane De regnorum successione.

cium annum exterminii Trojæ, quod 877° regni A dita 752°, olimpiadis 195° anno tercio, dominus Assyriorum contigit anno, Æneas profugus inde in Italiam veniens, filiam Latini Laviniam accepit uxorem, regnoque succedens ipse et posteri ejus 15, qui omnes Silvii cognominati sunt, usque ad Amulium Silvium, Numitoris fratrem, in Alba civitate, quam Ascanius Æneæ filius condidit, regnaverunt annis 426. Interea regnante Amulio, Rhea Silvia quæ et Alia²¹ Numitoris filia, virgo vestalis, se a Marte compressam mentita, ex stupro Remum et Romulum geminos enixa est. Quos Lupa quædam, Faustuli regii pastoris uxor, nutrit. Qui adolescentes Romam condiderunt, occisoque Remo, Romulus Amulio Silvio succedens, ipse et sex successores ejus usque ad Tarquinium Superbum regnaverunt annis 243. Deinde Tarquinio expulso, regioque nomine abdicato, consules a Bruto esse ceperunt. Post hos tribuni plebis ac dictatores, et iterum consules, rem publicam obtinuerunt per annos 464 usque ad Julii Cæsaris dictatoris monarchiam, in quibus diversis bellis Romanum regnum excrevit. Deinde a Julio Cæsare et Octaviano Augusto amplificatum, totum pene orbem suis legibus subjecit, multoque tempore singulare imperium in orbe tenuit, donec succedentium ignavia principum, et undique²² insurgentium immanitate bellorum ad hunc quem hodie videmus perveniret defectum.

DE SEX MUNDI ÆTATIBUS.

(BEDA *De temporibus* c. 16.) Sex mundi ætatibus tempora distinguuntur. Prima ætas ab Adam usque ad Noe, continens generationes 10, annos vero 1656, quæ tota periiit diluvio, sicut infantiam mergere solet oblivio. Secunda a Noe usque ad Abraham, generationes similiter complexa 10, annos autem 296, quæ in lingua inventa est, id est in Hebræa. A puericia namque homo incipit nosse loqui post infantiam quæ fari non potest. Tercia ab Abraham usque ad David, generationes 14, annos vero 940 continens; et quia ab adolescentia incipit homo posse generare, Matheus generationum ex Abraham sumpsit exordium, qui et pater gentium constitutus est. Quarta a David usque ad transmigrationem Babilonis, generationes æque 14 juxta Matheum, annos autem 483 complexa, a qua regum tempora ceperunt. Juvenilis enim dignitas regno est habilis. Quinta deinde usque ad adventum Salvatoris in carnem, generationibus et ipsa 14, annis autem 589 extenta. In qua ut gravi senectute fessa malis crebrioribus plebs Hebræa quassatur. Sexta quæ nunc agitur, nulla generationum vel temporum serie certa, set ut ætas decrepita, ipsa totius seculi morte ferienda.

Anno 42 Octaviani Augusti Cæsaris, ex quo autem Ægyptus in provinciam redacta est et Cleopatra cum Antonio victa 28° anno, ab Urbe vero con-

ditata 752°, olimpiadis 195° anno tercio, dominus noster Jesus Christus in Bethleem Judæ nascitur, transactis ab iniçio mundi secundum Hebræam veritatem annis 3952, secundum septuaginta interpretes vero 5199.

44. (HIER.) Infantes pro Domino trucidantur ab Herode.

46. Asinius Pollio orator moritur.

47. Herodes rex Judæe cum magno cruciatu obit, pro quo Archelaus regnavit annis 9.

48. Fames magna facta est Romæ (A. D. 9).

50. Tyberius Cæsar Dalmatas Sarmatasque²³ subegit.

53. Jani portæ 12 annis jam ab Augusto clausæ aperiuntur.

54. Messala Corvinus orator moritur.

55. Eclipsis solis facta est.

56. Archelaus in Viennam Galliæ urbem ab Augusto relegatur, et Augustus moritur, anno ætatis suæ 76°, et Judea tetrarchis committitur (A. D. 15).

TYBERIUS 2us, privignus Augusti, regnavit annis 23.

1. Herodes tetrarcha Judeorum regnum tenuit annis 24.

2. Mathematici Urbe pelluntur.

3. Livius historiografus moritur. Ovidius poeta in exilio moritur.

4. Germanicus a Tyberio missus Germanos vicit.

5. (CASSIOD.) Tredecim urbes terræmotu corruerunt. Germanicus cæsar moritur.

6. Fenestella historiographus et poeta moritur.

7. Tyberius multos reges ad se vocatos dolo nunquam remisit.

8. Pompeii theatrum incensum est.

9. Tyberius Drusum consortem regni fecit, qui eodem anno veneno periit.

12. Pilatus præses Judææ a Tyberio mittitur.

13. ²⁴ Dominus Jesus Christus a Johanne baptizatur, tricesimo anno ætatis suæ inchoante et prædicare cepit (A. D. 30).

17. Johannes baptista ab Herode tetrarcha decollatur.

18. Dominus Ierosolimis passus est et resurrexit. Eclipsis solis et maximi terræ motus facti sunt.

19. (HIER.) Jacobus frater Domini, Ierosolimorum episcopus ab apostolis ordinatus, sedit annis 30. Stephanus lapidatur. Paulus convertitur²⁵.

20. Pilatus imaginem cæsaris in templo statuetæ, seditionem excitavit (A. D. 55).

21. Pilatus Romam venit, et de miraculis Domini cesari nunciavit.

22. Tyberius ea quæ a Pilato audierat senatui nunciavit, set senatus contempsit.

23. Tyberius populum Romanum graviter afflixit, et ipse veneno periit.

VARIE LECTIONES.

²⁰ De utraque morte feriendâ infra hæc eodem col. desunt 3. ²¹ corrige Iliâ. ²² unde 1. ²³ salmatasque 1. ²⁴ hæc prius anno 14, Joh. — decollatur anno 16. adscripta fuerant 1. ²⁵ hæc in marg. alio atramento 1

GAIUS CALICULA 3us, annos 4us, menses 6, dies A maguam partem Romæ concremavit (A. D. 65).

8, vir scelestissimus.

1. Herodes Agrippa rex Judæa a Gaio constitutus, regnavit annis 7.

2. Judei apud Alexandriam profligantur (A. D. 40); pro quibus Philo clarissimus scriptor apud Gaium interpellans, nichil profuit.

3. Pilatus semetipsum interfecit, magnis a Gaio calamitatibus oppressus.

4. Matheus evangelium hebraice scripsit. Gaius occiditur a protectoribus suis.

CLAUDIUS 4us, annos 13, menses 8, dies 28.

2. Petrus apostolus Romam venit, ibique per 25 annos predicans, episcopatum tenuit.

3. Herodes Agrippa ab angelo percussus expiravit; pro quo filius ejus Agrippa regnavit annis 26. Marcus in Ægipto prædicavit (A. D. 45).

4. Fames magna facta est. Claudius Britanniam subegit.

5. Nova insula 50 stadiorum in mari apparuit.

6. Cives Romani a Claudio numerati inventi sunt sexagies novies centum et quadraginta quatuor milia 37.

7. Judeorum in seditione 50,000 necantur in diebus azimorum (A. D. 49).

9. Claudius Judeos Urbe expulit.

10. Magna fames Romæ facta est.

11. Claudius Felicem procuratorem Judæa fecit.

12. His temporibus Symon magus, symoniacæ hæreseos auctor extitit. (A. D. 55).

13. Ægyptius quidam pseudopropheta Judeorum plures seducens, a Felice opprimitur.

14. Claudius veneno mortuus est, anno ætatis 64°.

NERO 5us, annos 13, menses 7, dies 28. Iste flagitiosus in cunctis, primam in christianos persecutionem exercuit.

1. Seditio in Cæsarea orta, plures Judæorum perdidit.

2. Paulus apostolus Romam a Festo præside mittitur.

3us. Ilucusque liber Actuum apostolorum, continens a passione Domini annos 27.

4. Statius poeta clarus habetur (A. D. 60).

5. Nero Agrippinam matrem suam et sororem patris interfecit.

6. Nero infinita luxuria et lascivia ignaviaque habebatur.

7. (Hier.) Jacobus frater Domini a Judeis lapidatur.

8. Marcus evangelista apud Alexandriam passus est.

9. Neronianæ thermæ a Nerone edificantur.

10. Nero ut similitudinem Trojæ ardentis videret,

11. Nero Senecam magistrum suum interfecit 39 Ieronimus in libro de viris illustribus : Lucius Annius Seneca Cordubensis, Fotini stoici discipulus, patruus Lucani poetæ, multas epistolas scripsit ad Paulum apostolum et Paulus ad illum; qui se talem inter suos fore optavit, qualis Paulus habebatur inter christianos.

12. Vespasianus dux exercitus adversus Judæos rebellantes a Nerone mittitur.

13. Petrus et Paulus a Nerone propter Symonem magum trucidantur 3. Kal. Jul. 40 et pestilentia Romæ facta est, Neroque seipsum interfecit (A. D. 69).

[Cod. in marg. : Hæc cronica in successione Romanorum pontificum sequitur Eusebium, non pontificalem librum, cui tamen magis in hac descriptione esset credendum, ut puto quem Damasus papa rogatu sancti Ieronimi 41 diligentissime descripsit.]

Linus primus a beato Petro papa sedit annis 12, passus 6. Kal. Decemb. 42.

Anthiochæ secundus episcopus ordinatur Ignatius.

GALBA 6us, menses septem. **OTHO** menses 3. **VITELLIUS** menses 8.

VESPASIANUS 7us, in Judea pugnans, imperator ab exercitu constituitur, et regnat annos 9, menses 11, dies 22, vir militari virtute præcipuus.

1. Titus 43 Judeos inenarrabili fame cruciatos obsedit.

2. Jerusalem a Tito expugnata destruitur, anno a passione 42 44, a prima vero conditione templi sub Salomone anno 1089 44.

5. Hoc tempore Josephus historiografus clarus habetur.

7. Colossus erectus est, habens altitudinis pedes 107.

9. Pestilentia Romæ facta est; et terræmotus tres civitates Cipri subvertit.

10. Vespasianus profluvio ventris in villa circa Sabinos obiit.

TITUS 8us, Vespasiani filius, annos 2, menses 2, vir omni genere virtutum mirabilis, ita ut delicta 45 et amor humani generis diceretur.

1. Titus amphitheatrum Romæ construxit, in cujus dedicatione 5000 ferarum occidit.

2. Anacletus papa 2us, sedit annis 12, passus 46 6, Kal. Maii. Post 47 Linus papam quidam libri habent Cletum et post Clementem Anacletum, set historia Eusebii Cletum papam omnino præterit.

Titus in eadem villa qua et pater obiit, anno ætatis suæ 42.

DOMITIANUS 9us, frater Titi, annis 15, mensis

VARIÆ LECTIONES.

39 III corr. III 1. 40 LX^{us} VIII^{us} C et XLIII 1. 41 Huic anno errore quodam numerus LX. in codice 1. adscriptus est; ita et infra LXX, et alii. 42 hæc in marg. alio atramento. 43 III Kl. Jul. alio atram. 44 Ieronimi 1. 45 P. VI. K. D. alio atr. 1. 46 errore additur VIII. quod et infra suo loco habetur 1. 1. 47 U et I addita alio alio atr. 1. 48 diuitiæ 1. 2. 49 p. VI. K. M. alio atramento nec ad Anacletum sed ad Cletum referenda. 50 hæc in marg. eadem manu 1.

- bus 5. Hic omnibus infectus sceleribus, secundo a Policarpus Smyrnæ episcopus, apostolorum discipulus.
1. Domitianus eunuchos fieri prohibuit.
 2. Decreto senatus Titus inter deos refertur.
 3. Tres virgines Vestæ ob stuprum damnantur (A. D. 85).
 4. Anianus primus post Marcum evangelistam episcopus Alexandriæ, post annos 22 obiit; pro quo Abilius 2us sedit annis 15.
 6. Domitianus se Deum et dominum appellari iussit
 8. Quintilianus rethor Romæ clarus habetur (A. D. 90).
 9. Hic heresis Menandri magi et Hebionitarum et Cherinthiorum et Nicolaitarum exoritur.
 10. Hoc tempore Romani plurima mala a cesare et ab hostibus pertulerunt.
 11. Domitianus de Dacis et Germanis triumphat.
 12. Clemens 3us papa, sedit annis 9. Cornelia virgo vestalis ob stuprum viva defossa est. [Cod in marg. : Nota ** repugnantia videri, Clementem papam 32° anno post mortem Jacobi fratris Domini intronizari apostolicæ sedi, et ad eundem aliqua decretalia constituisse.]
 13. Domitianus multos nobilium occidit.
 14. Johannes apostolus in Pathmos insulam a Domitiano in exilium missus, apocalipsin scripsit.
 15. Domitianus Flavianam Domitillam cum multis aliis in exilium pro fide Christi relegavit.
 16. Domitianus cum multa mala egisset, crudeliter a suis infectus est.
- NERVA 10us, senex, annus 1, menses 4, dies 8. Hic primo edicto suo omnes exules revocavit.
1. Sanctus Johannes apostolus ab exilio rediens, evangelium scripsit. Nerva morbo confectus obiit.
- TRAJANUS 11us, genere Hispanus, annos 19, menses 6, dies 15, vir rei publicæ utilis, sed errore deceptus, tercio persequitur christianos.
1. Alexandriæ Cerdo episcopus tercius, sedit annis 12.
 2. Johannes apostolus apud Ephesum dormivit in pace, anno a passione Domini 68.
 - 3us. Liber sancti Ieronimi de viris illustribus asserit, Clementem papam hic obisse 9. Kal. Dec. ^{us} et quartum a beato Petro fuisse.
 4. Evarestus papa 4us, sedit annis 8 *passus* ^{us} 6. Kal. Novembr. Trajanus de Dacis et Scithis triumphat.
 5. Trajanus multas gentes Romano subiecit imperio.
 6. Hoc tempore Symeon, Cleopæ filius, Ierosolimis episcopus crucifigitur. Ignatius Antiochiæ episcopus clarus doctor habetur. (A. D. 105).
 8. (HIER.) Terræ motus magnus ^{us}. *Adhuc floruit*
9. Hoc tempore Plinius Secundus, philosophus clarus, pro christianis Trajanum mitigat.
 10. Terræ motus multas urbes subvertit, et aurea domus Neronis incendio perit, et pantheum fulmine concrematur (A. D. 109).
 12. Alexander papa 5us, sedit annis 10 ^{us}, qui 5. Nonas Martii martirio coronatus est.
 13. Alexandriæ Primus episcopus quartus, sedit 12 annis.
 14. Post Justum Ierosolimæ episcopum Zacheus sedit.
 15. Terræ motus pene totam Antiochiam subruit.
- B
16. Trajanus Armeniam, Assiriam et Mesopotamiam provincias facit (A. D. 115).
 17. Ignatius Antiochiæ episcopus martirizatur.
 18. Judei commoti magnas cedas hominum faciunt, set in Alexandria victi ab omnibus ubique trucidantur.
 19. Trajanus apud Seleuciam profluvio ventris moritur, anno ætatis 64.
- HELIUS ADRIANUS 12us annis 21. Hic per Quadratum discipulum apostolorum et Aristidem virum sapientem libris apologeticis edoctus, mitis efficitur christianis.
1. Adrianus Alexandriam publicis restauravit expensis.
 2. Adrianus iterum Judeos profligat (A. D. 120).
 3. Sixtus papa 6us, sedit annos 12. Adrianus plurima tributa relaxat.
 4. Terræ motus factus est. Bellum contra Sauro-matas gestum.
 5. Adrianus in Libiam, quæ a Judeis vastata fuerat, colonias deducit.
 6. Alexandriæ Justinus episcopus 5us, sedit annis 11. Adrianus legem dedit Atheniensibus.
 7. Ierosolimis post Philippum episcopus Seneca 10us. (A. D. 125).
 8. Hoc tempore Aquila interpretis habetur.
 9. Adrianus apologeticis nostrorum acceptis, litteras pro christianis misit.
- C
10. His temporibus Saturninus Basilides et Carpocrates heresim condiderunt.
 12. Adrianus pater patriæ primus appellatur (A. D. 130).
 13. Antiochiæ Cornelius episcopus constituitur. Nicopolis et Cæsarea terræ motu corruerunt.
 14. Sixtus ^{us} papa sub Adriano imperatore *passus* est, 8. Idus Aprilis.
 15. Thelesphorus papa 7us, sedit annis 7; *juxta* ^{us}
- D

VARIÆ LECTIONES.

^{us} alio atramento in marg. 1. ^{us} hæc atramento paullum diverso inserta sunt 1. ^{us} VIII. Kal. Dec. alio atr. 1. ^{us} passus VI. Kal. Nov. alio atr. 1. ^{us} hæc alio atr. addita 1. ^{us} sequentia alio atr. 1. ^{us} hæc alio atr. 1. ^{us} i. h. E. a. XI. alio atr.

hystoriam (1270) *Eusebii annis 11. Passus* ⁸⁶ 4. *Non. A*

16. Judei in arma versi, Palestinam depopulantur.

17. Alexandriae Eumenes episcopus 6us, sedit annis 13 (A. D. 133).

18. Judei iterum commoti, magnis ubique cedibus enecantur.

19. Jerusalem ab Helio ⁸⁷ Adriano reparata est. et ex ejus nomine Helia nuncupata, et Judeis ne introirent interdicta.

20. Primus ex gentibus Ierosolimis episcopus Marcus ordinatur, cum jam 15 de Judeorum gente obissent.

21. Adrianus morbo intercutis aquae moritur, maior sexagenario

ANTONINUS, cognomento Pius 13us, annis 23 ⁸⁸, mensibus 3. Iste per apologeticum Justiniani, christiani philosophi ⁸⁹ et postea martiris, edoctus, clemens efficitur nostris.

1. Yginus papa 8us, sedit annis 4 ⁶⁰. *Hic discessit* 3. *Idus Jan.* (A. D. 140).

2. Antoninus pater patriae appellatur.

3. Valentinus et Cerdo, et post hos Marcion et Marcus aeclesiam heresi impugnant.

4. Justinus ⁶¹ philosophus pro christianis apologeticon Antonino scripsit.

5. Pius papa 9us, sedit annis 15 ⁶⁹. *Hic discessit* 4. *Idus Julii.*

6. Antiochia constituitur episcopus Heros (A. D. 145).

9. Alexandriae Marcus episcopus 7us, sedit annis 10.

10 ⁶². *Pius papa juxta baptisterium sanctae Prae-sedis consecravit titulum sancti Hermæ, de quo Apostolus ad Romanos: «Salutate Phlegonham, Hermen, » cujus creditur esse liber ille Pastoris; licet apocryfus, qui apud Grecos multum usitatur.*

13. Apollonius et Basilides philosophi clari habentur (A. D. 152).

17. Crescens Cinicus philosophus, Justino nostro philosopho persecutionem commovit, in qua ille pro Christo occubuit.

18. Alexandriae Celadion episcopus 8us, sedit annis 14.

19. Anicetus papa 10us. sedit annis 11. *Martirio* ⁶⁴ *coronatus* 16. *Kal. Maii: Cujus* ⁶⁵ *tempore memorat Egesippus, se Romam venisse, ibique usque ad Eleutrum papam permansisse,*

21. Ierosolymis post Marcum factus est episcopus Cassianus 17us (A. D. 160).

22. Antoninus Pius apud Lorium obiit, anno ætatis 77 ⁶⁶.

MARCUS ANTONINUS VERUS 14us, cum fratre Lucio Aurelio Commodo, annis 19, mense 1.

1. Hi primum æquo jure administraverunt imperium.

2. Lucio cesari Athenis sacrificanti, ignis ab oriente occidentem in celo ferri visus est.

3. Fronto orator insignis habetur (A. D. 165).

4. Cæsares de Parthis triumphant.

5. Sub his principibus quarta persecutio orta, apud Asiam Policarpum cum plurimis, et in Gallia multos sanctorum coronavit.

B 7 ⁶⁷. Hoc tempore maxima lues multas vastavit urbes, et exercitum Romanum pene delovit.

8. Sother papa 11us, sedit annis 9 ⁶⁸. *Hic* ⁶⁹ *discessit* 11. *Kal. Maii.* Antiochia Theophilus episcopus, vir sapiens, ordinatur (A. D. 170).

10. Alexandriae 9us Agrippinus episcopus sedit annis 10. Lucius cesar apoplexi extinctus est.

11. (HIER.) His temporibus Egesippus, Dionisius Corinthi episcopus, Pynitus Crete episcopus, Theophilus Antiochiae episcopus, Modestus (1271) Melito, Apollinaris et alii plurimi doctores clari habentur.

13. Katafrigarum heresis oritur.

14. Hoc tempore Datianus ⁷⁰ heresim Eneaticarum condit.

15. Antoninus Commodum filium consortem regni fecit.

C 16. Imperatores de hostibus triumpant et debita plebi relaxant.

17. Eleutherus ⁷¹ papa 12us sedit annis 13. *Hic* ⁷² *discessit* 8. *Kal. Jun.* Lucius Britanniae rex ab Eleuthero papa ut christianus efficiatur, impetrat.

18. Antoninus in Pannonia moritur (A. D. 180).

LUCIUS ANTONINUS COMMODUS 15us post mortem patris annos 13 regnavit. Hic Germanos feliciter vicit; cæterum obscenus et pravus fuit.

1. Alexandriae Julianus episcopus 10us sedit annis 10.

2. Serapis templum Alexandriae incensum est.

3. Hoc tempore Pantenus et Clemens Alexandriae clari habentur (A. D. 185).

4. Ierosolimis Maximus episcopus ordinatur 27us.

5. Commodianæ thermæ Romæ factæ sunt.

6. Origenis apud Alexandriam nascitur

VARIAE LECTIONES

⁸⁶ P. III, N. I. alio iterum atr. ⁸⁷ rubrum (h) 1. ⁸⁸ XXII. corr. XXIII. 1. ⁸⁹ in loco raso 1. ⁶⁰ reliqua alio atr. ⁶¹ Justus 1. ⁶² reliqua alio atr. 1. ⁶³ hæc alio atramento 1. in Gestis pontt. desiderantur. ⁶⁴ m. c. XVI. K. M. alio atr. 1. ⁶⁵ Cujus — permansisse alio iterum atramento 1. ⁶⁶ alio atr. additur annus XIII. XXIII. ⁶⁷ hæc in loco raso 1. ⁶⁸ VIII. corr. VIII. 1. ⁶⁹ H. J. XI. K. M. alio atr. ⁷⁰ lege Tatianus. ⁷¹ E. p. XII. s. a. XIII. primum initio anni 15. scripta, tum anno 16. subjecta, et alio iterum atram. anno 17. adscripta sunt. ⁷² II. d. VIII. K. 1. alio atram.

NOTÆ.

(1270) Scilicet Chronicon Hieronymi et Gesta pontt. Rom.
(1271) Deest apud Hieronymum.

7. Hoc tempore Montanus quidam catafrigarum A heresim condit.

8. Hireneus, Lugdunensis episcopus, et alii doctores claruerunt.

9. Capitolium Romæ et bibliotheca fulmine cremantur (A. D. 190).

10. Victor ⁷² papa 13as sedit annis 11. Demetrius Alexandriae 11us episcopus, annis 43. Commodus colossi capite sublato, suæ imaginis caput jussit imponi.

12. Magna questio de pascha oritur, et in dominica die celebrari jubetur.

13. Commodus cunctis incommodus, in domo Vestali strangulatur. HELIUS PERTINAX 16us, mensibus 7. Hunc JULIANUS juris peritus occidens, regnavit menses 7.

SEVERUS 17us, genere Afer, annos 17. Hic Julianum civili prælio vicit, et se Pertinacem appellavit.

3. ⁷⁴ Hoc tempore Narcissus Ierosolimorum episcopus, et Theophilus Cæsariensis, Policarpus quoque et Bacchilus Asiani, et alii episcopi insignes habentur.

5. Judaicum et Samariticum bellum motum est.

6. Severus Parthos et Adiabenos Arabasque superavit (A. D. 200).

8. Thermæ Severianæ apud Antiochiam factæ sunt. ⁷⁴ Victor papa *Martirizatus est* 12. *Kal. Maii.*

9. Zepherinus papa 14us ⁷⁶, qui discessit 7. *Kal. Septembris*, sedit ann. ⁷⁷ 17f.

10. Severus quinta persecutione plurimòs sanctorum coronavit. Inter quos pater Origenis Leonides cum multis aliis martirizatur.

12. Perpetua et Felicitas hac persecutione apud Carthaginem bestiis deputantur.

13. Hoc tempore Simmachus et Theodocion interpretes habentur.

14. Severus vallum apud Britannos per 152 milia passuum a mari ad mare fecit.

16. Tertullianus Afer clarissimus habetur (A. D. 210).

17. Severus in Britannia moritur.

ANTONINUS CARACALLA 18us, annis 7.

1. Antiochiæ Asclepiades episcopus ordinatur ⁷⁸ *opus*.

2. Hoc tempore Alexander episcopus Capadociæ a Narcisso Ierosolimorum episcopus constituitur.

3. Antoninus Caracalla, propter genus vestis quod Romæ erogabat, cognominatur.

5. Antoninus Romæ thermas sui nominis ædificavit.

6. Antoninus impatientia libidinis novercam suam Juliam duxit uxorem.

7. Antoninus interficitur, anno vitæ 43.

OPINUS ⁷⁹ MACRINUS 19us, annum 1.

1. Macrinus cum filio Diadumeno occiditur. Antiochie ⁷⁹ Philetus episcopus 10us constituitur.

MARCUS AURELIUS ANTONINUS 20us, annos 4,

1. Calistus papa 15us, sedit annos 3, qui ⁸⁰ *passus est sub Alexandro imperatore* 2. *Idus Octobris* (A. D. 220).

2. Ypolitus episcopus clarus habetur.

3. In Palestina Nicopolis, quæ prius Emmaus vocabatur, condita est.

4. Aurelius tumultu militari Romæ occiditur. AURELIUS ALEXANDER 21us, annos 13. Hic in matrem suam unice pius fuit et cunctis carus.

1. Alexander Xerxen regem Persarum vicit.

2. Urbanus papa 16us, sedit annos 8. Hic multos nobilium ad fidem Christi convertit, qui 8. *Kal. Junii ex hac luce discessit* ⁸¹ (A. D. 225).

4. Ulpianus juris consultus insignis habetur.

5. Neronianæ thermæ Alexandriae vocantur.

6. Geminus presbyter, Ypolitus et Berillus episcopi et Bostrenus clari habentur.

7. Antiochiæ episcopus Zebennus 11us.

8. Mammea, mater Alexandri, Origenem celeberrimum doctorem ad se vocatum audire curavit (A. D. 250).

10. Pontianus papa 17us, sedit annis 6, qui ⁸² *passus est sub Maximino imperatore* 12. *Kal. Decemb.*

11. Alexandriae Heraclis episcopus 12us, vir sapiens, sedit 14.

13. Alexander tumultu militari occiditur (A. D. 255).

MAXIMINUS 22us, annis 3. Iste christianos et maxime rectores æclesiæ sexto post Neronem persequitur.

1. (Hier. an. 213) Alexander Ierosolimorum episcopus 55us.

2. Pontianus papa et successor ejus Antherus 18us papa post primum mensem pontificatus ⁸³, 3. *Non Januar.* martirizantur.

3. Fabianus papa 19us, sedit annis 14. Maximinus Aquileiæ occiditur.

GORDIANUS 25us, annis 6.

D 2. Pupienus et Albinus, qui imperium arripuerant, in palatio occisi sunt (A. D. 240)

3. Hoc tempore Julius Africanus chronographus clarus habetur.

4. Hac tempestate Origènes Theodorum ⁸⁴ et Athenororum fratres, postea episcopos nobiles, divinis imbuit philosophia.

6. Gordianus cum victor a Parthis reverteretur, haut longe ⁸⁵ a Romano solo interficitur.

VARLÆ LECTIONES.

⁷² Victor. — XLIII. prius anno sequenti adscripta erant in 1. In chronico Hieronymi Demetrii nomen *questioni de pascha antecedit*. ⁷³ huic anno annus mundi 4150. et Christi 200. *adscribuntur in 1.* ⁷⁴ hæc *alio atramento*. ⁷⁵ qui — Septembris *alio atr.* ⁷⁷ XVIII. corr. XVII. 1. ⁷⁸ ita 1. 2. Opilius 3. ⁷⁹ A. — constituitur *alio atr.* ⁸⁰ qui — Octobris *alio atr.* ⁸¹ qui — discessit *alio atr.* ⁸² qui — Decemb. *alio atr.* ⁸³ III. N. Jan. *alio atr.* ⁸⁴ cognomento Gregorium *addit.* 5. (v. a. 266.) ⁸⁵ *supra lineam* 4.

PHILIPPUS 24us, cum filio Philippo, annis 7. Hic A primus omnium imperatorum christianus fuit. ⁸⁶ *De hoc Philippo legitur in æclesiastica historia, quod in ipsa die paschæ cum communicare vellet, ab episcopo loci non permetteretur, usque dum præmissa confessione peccatorum inter penitentes satisfaceret.*

1. Philippus filium suum Philippum consortem regni sui fecit (A. D. 245).

3. (HIER. a. 249) Alexandria 13us Dionisius episcopus clarus doctor sedit annis 19. ⁸⁷ *Qui in suo tempore Sabellianam heresim apud Ptolomaidam asserit exortam (1271').*

4. Millesimus annus ab Urbe condita festivo celebratur.

5. Origenes presbiter his temporibus tanta scripsit, ut Ieronimus quodam loco quinque milia librorum ejus se legisse dicat (1272).

7. Philippus senior Veronæ, junior vero Romæ, occiditur.

DECIUS 25us, anno 1, mensibus 3. Iste septimam in christianos persecutionem excitavit.

1. Fabianus martirizatur 13. ⁸⁸ *Kal. Febr.*, pro quo Cornelius papa 20us sedit ann. 3. Decius cum filio suo occiditur in ⁸⁹ *Trucia a Gothis.*

GALLUS 26us cum Volusiano filio, ann. 2, mens. 4.

1. Origenes ⁹⁰ anno ætatis septuagesimo moritur. ⁹¹ Novatus presbiter Romæ æclesiæ ⁹², heresis auctor extitit *Novatianorum, qui se catharos, id est mundos, dixerunt. Novatiani in crimine lapsi veniam denegant, etsi digne peniteant.*

2. (HIER. a. 256.) Gallus et Volusianus Teramnæ interfecti sunt.

VALERIANUS 27us, cum Gallieno ann. 45. Iste octavam persecutionem exercuit in christianos.

1. Cornelius papa martir efficitur 18. *Kal. Octobr.* ⁹³ Lucius papa 21us, sedit menses 8, *passus* ⁹⁴ 4. *Non Martii* (A. D. 255.)

2. Stephanus papa 22us, sedit annos 2. *qui martirio coronatus est* 4. *Nonas Augusti* ⁹⁵.

3. Cyprianus doctor eximius Carthaginensis episcopus martirio coronatur.

4. (HIER. a. 260-262. HERM. a. 259.) Sixtus papa 23us, sedit ann. 11, ⁹⁶ *qui pro Christo decollatus est* 8. *Idus Augusti.* Valerianus commota persecutione,

a Sapore rege Persarum captus, et oculis privatus, in servitute miserabili consenescit; et Gallienus territus, pacem reddidit christianis.

8. Germani Italiam, Alemanni Gallias et Maliam populantur.

9. (Cf. HIER. a. 266.) Grecia, Macedonia Pontus, Asia depopulantur per Gothos.

11. (HIER. a. 267.) Alexandria Maximus episcopus 14us, sedit ann. 18.

12. Hoc tempore Theodorus, qui et Gregorius, Neocæsariæ episcopus virtutibus claruit.

13. Ierosolimæ Hymeneus episcopus constituitur 37us.

14. Dionisius papa 24us, sedit ann. 9. *Hic discessit* 6. *Kal. Januarii* ⁹⁷.

15. Gallienus Mediolani occiditur.

CLAUDIUS 28us, ann. 1, mens. 9. Iste Gothos jam per 15 annos Illiricum Macedoniamque vastantes superat.

1. Paulus de Samosathe Antiochiæ episcopus hereticus esse convincitur. ¹⁰⁰ *Hic Antiochiæ episcopus seminarum consortio delectabatur, quod et clericis suis concessit, ne sibi hoc crimen possent imputare, quippe astricti eodem crimine. Hic etiam Christum hominem communis naturæ asseruit. Hic cum damnatus nollet ab æclesia discedere, ad cumulum sui dedecoris publica manu expellitur ab æclesia, ut narrat æclesiastica hystoria* (EUSEB. VII, c. 23, 24) [A. D. 270].

2. Claudius Sirmio moritur, pro quo frater **QUINTILLUS** regnavit dies 17, et Aquileiæ occiditur.

AURELIANUS 29us, ann. 5, mens. 6. Hic rei publicæ utilis, primo clemens christianis, postea persecutor fuit.

2. Zenobia ¹⁰¹ regina orientis vincitur.

3. Aurelianus Romæ triumphantem Tetricus et Zenobia captivi præcesserunt.

4. Aurelianus templum Soli ædificat, et novam persecutionem in christianos excitat (A. D. 273).

5. (HIER. a. 278.) Aurelianus divino fulmine territus, inter Bizantium et Eracliam a militibus occiditur.

(Ib. a. 279.) **TACIUS** 30us, mens. 6, quo apud Pontum occiso, **FLORIANUS** regnat dies 88, et apud Tharsum interficitur.

1. Felix papa 25us, sedit ann. 5us, ¹⁰² *qui martirio coronatus est* 3. *Kal. Junii.*

PROBUS 31us, ann. 6, mens. 4.

1. Gallia a barbaris vastata, a Probo Romano restituitur imperio.

2. Anatholius Laodicæ episcopus clarus habetur.

3. Manes quidam, genere Persa, insanam Manicheorum heresim condidit (A. D. 280).

4. Antiochiæ episcopus Quirillus constituitur 18us.

VARIE LECTIONES.

⁸⁶ quæ sequuntur, in margine scripta sunt. ⁸⁷ quæ sequuntur, alio atram. ⁸⁸ XIII. K. F. alio atr. ⁸⁹ in T. a G. alio atr. ⁹⁰ origenis t. ⁹¹ et in tyro sepelitur Mur. ⁹² r. æ. supra scr. ⁹³ i. m. supra scr. ⁹⁴ hæc in marg. scripta. ⁹⁵ XVIII. Kal. Oct. alio atr. ⁹⁶ p. III. N. M. alio atr. ⁹⁷ q. m. c. e. III. N. A. alio atr. ⁹⁸ hæc alio atr. ⁹⁹ H. d. VI. K. J. alio atr. ¹⁰⁰ hæc in margine superiore paginæ 1. ¹⁰¹ Zenobia littera C rubra cf. ann. seq. ¹⁰² VI. corr. V. reliqua alio atr. 1

NOTÆ.

(1271') Factum in a sancto Babyla episcopo Antiocheno refert Eusebius Hist. eccles. vi, 27, quo tamen testimonio non obstante Pagnus in critica Baronii ad ann. 244, n. 4, Philippum Christianum

fuisse negat cum aliis eruditiss. Iis.

(1272) Fortasse in epistola ad Paulam, in qua se operum Origenis catalogum texuisse testatur cap. 54 De viris illustr., quæ tamen intercedit. Uss.

5. Euthicianus papa 26us, sedit mens. 10^{is}, *passus pro Christo 8 Kalend. Augusti.*

6. Gaius papa 27us, sedit ann. 15. Alexandria Theónas episcopus 15us, ann. 18. Probus apud Sirmium tumultu militum occiditur.

CARUS 32us, cum filiis Carino et Numeriano, ann. 2.

1. Carus victor de Parthis, super Tygridem fulmine ictus interiit.

2. Numerianus occiditur. Carinus apud Margum a Diocletiano interficitur. Hucusque ab incarnatione Domini supputantur anni 284 secundum Dionisium (A. D. 285).

DIOCLETIANUS 33us, ann. 20.

1. Ab hoc anno Greci paschales circulos inchoabant.

2. Diocletianus Herculium Maximianum in consortium regni assumit.

3. Maximianus in Gallia Amandum cum rusticis vicit.

4. Hoc tempore Carausius Britannias, Narses rex Persarum orientem, Ægyptum Achillens, Quingentiani Africam vastaverunt (A. D. 290).

6. Diocletianus Constantium, Constantini patrem, cæsarem facit, qui regnavit ann. 16.

7. Diocletianus Galerium Maximianum cæsarem facit.

8. Hoc tempore Phierius presbiter et Achilles et Melitius Alexandriae claruerunt.

9. His temporibus diversis et multis præliis hostes diversi vincuntur.

11. Diocletianus se ut Deum adorari iussit.

13. Gaio papa 10. Kal. Maii^{is} martirizato, Marcellinus 28us successit, ann. 9^{is}, *quidem passus est pro Christo, 6. Kal. Maii. Huc usque æclesiastica historia Eusebii successiones præsulem Romanorum sive Alexandrinorum aperte describit, sicut et hic descriptæ habentur.*

14. Diocletianus victo Achilleo, Alexandriam Ægyptumque recepit.

15. Constantius 60 milia Alemannorum occidit (A. D. 500. Hier. a. 304).

16. Alexandriae Petrus 16us episcopus, sedit ann. 12.

17. Galerius^{us} Maximianus Narseum superavit, et uxorem ac liberos ejus captivavit.

18. Diocletianus et Maximianus insigni pompa de hostibus triumphant.

19. Diocletianus in oriente, et Herculius Maximianus in occidente æclesias subvertunt, libros divinos incendunt, et christianos decima persecutione post Neronem cruciaverunt.

20. (Oros. vii, 25.) Diocletianus Nicomediae, et

A Maximianus Mediolani purpuras et regnum ob sceleratus defectum sponte deponunt.

GALERIUS^{us} et CONSTANTIUS augusti. Maximinus persecutor christianorum et Severus cæsares eliguntur.

1. (*Ibid.* Hier. a. 309.) Constantius augustus, vir mansuetus, in Britannia Eboraci obiit.

CONSTANTINUS, Constantii ex concubina Helena filius, ann. 30, mens. 10. Hic primus imperator, excepto Philippo christianus fuit, et ab hoc christiani imperatores ceperunt.

1. Maxentius, Maximiani Herculii filius, augustus appellatur. Marcellus 29us papa sedit ann. 5, *vassus*^{us} 17. Kal. Februarii.

2. Maximianus Herculius apud Massiliam turpiter interficitur.

3. Occiso Severo, Licinius cæsar efficitur.

4. (Oros. vii, 28.) Galerius^{us} Maximianus, christianorum persecutor, divina ultione tactus, parcere christianis iussit.

5. Maximinus cæsar persecutionem restaurat (A. D. 310).

6. (Hier. a. 316; *Hist. misc.*) Petrus Alexandria episcopus martirio coronatur, pro quo Achilles sedit. Eusebius papa 30us, ann. 6. 11^{is}; 6 Non. Octobris discessit. *Magna fames et lues in persecutores facta est.*

7. Persecutio tandem post 10 annos finita est.

8. (Cf. Hier. a. 315.) Constantinus Maxentium civili prælio, Deo juvante, apud pontem Mulvium^{is} vicit.

9. Maximinus^{us} cæsar cum magno cruciatu miserabiliter et digne moritur.

10. Plurimi persecutorum et magorum trucidantur.

12. (Euseb. *Hist. eccles.* II, 10; Oros. vii, 28.) Licinius Cæsar primo haec christianorum ultor, prava contra Constantinum machinans et christianos persequens, vicis bello interiit. Melciades papa 31us, sedit annis 4, obiit 4. Idus Januarii^{is} 11^{is}.

14. Hoc tempore Alexandriae presbyter Arrius nefandam Arrianorum heresem condit, sub Alexandro episcopo, qui Achillæ successit.

16. Silvester papa 32us 11^{is}, ann. 23 mens. 10, qui discessit 2. Kalend. Januarii^{is} 11^{is}.

17. Concilium in Nicea congregatur 318 episcoporum, sub Silvestro^{us} papa, in quo Arrius condemnatur 11^{is} et 70 capitula constituuntur, sicut Athanasius dicit, qui eidem synodo interfuit.

Sunt ex Nicea decies septena statuta,

Sicut Athanasius scribit simul et papa Marcus.

19. Hoc tempore crux dominica ab Helena Con-

VARIAE LECTIONES.

¹²⁶ reliqua alio atr. ¹⁰⁶ X. K. M. alio atr. ¹⁰⁸ qui — Maii alio atr. ¹⁰⁶ Valerius littera V rubra 1. ¹⁰⁷ Valerius littera V rubra, adscripto G nigro. ¹⁰⁸ p. XVII. K. F. alio atr. ¹⁰⁹ Valerius littera V rubra 1. ¹¹⁰ VI. N. O. d. alio atr. ¹¹¹ vitium 1. 2. ¹¹² maximinus 1. ¹¹³ deest 1. ¹¹⁴ III. Id. 1. alio atr. ¹¹⁵ XXXII. corr. XXIII. 1. ¹¹⁶ q. d. II. K. A. alio atr. ¹¹⁷ supra locum rasum, quo e. g. julio aut simile quid scriptum erat 1. ¹¹⁸ demnatur et reliqua anni atramento alio.

stantini matre Ierosolimis reperitur, sub Macbario A
ejusdem urbis episcopo.

20. Viœnnalia Constantini acta Romæ (A. D. 325).

22. (Oros. vii, 28). Constantinus Sarmatas, Gothos et multas nationes Romano subdit imperio.

24. Constantinus Bizantium urbem reparavit, et ex suo nomine Constantinopolim appellavit, et sedem Romani regni esse voluit.

25. Athanasius episcopus ordinatur Alexandriæ¹¹⁹.

26. His temporibus Iudi et Iliberi efficiuntur christiani (A. D. 330).

27. His temporibus Eusebius Cæsariensis episcopus, et Juvencus poeta, et plurimi doctores claruerunt.

28. (EUSEB. *Hist. eccles.* ix, 11; HIER. a. 340.) Antonius monachus clarus habetur.

29. Constantia, Constantini soror, uxor Licinii moritur.

30. Constantinus in Arrianum dogma labitur.

31. Constantinus dum bellum in Persas pararet, apud Nicomediam obiit, anno ætatis 66° (A. D. 335).

CONSTANTIUS, filius Constantini, cum Constantino et Constante fratribus ann. 24, mens. 5, dies 15.

1. Constantius fit Arrianus per Arrianum presbyterum et Eusebium Nicomediensem, et persequitur catholicos.

2. (HIER. a. 341.) Jacobus Nisibinus episcopus virtutibus claruit.

3. Constantinus bellum fratri Constantio inferens, juxta Aquileiam occiditur.

4. Terræ motus multas urbes diruit.

5. Franci a Constante perdomiti, in pacem recepti sunt (A. D. 340).

6. Constantinopoli ejecto ab Arrianis Paulo episcopo, Macedonius heresiarches in locum ejus substituitur.

7. (HIER.) Hoc tempore Maximinus Treverorum episcopus clarus habetur, a quo Athanasius Alexandriæ episcopus, a Constantio profugus, honorifice suscipitur.

8. ¹²⁰ Marcus 33us papa sedit ann. 2° Nonis ¹²¹ Octobris.

9. Athanasius episcopus ad Constantis literas Alexandriam regreditur.

10. Eclipsis solis facta est, et terræ motus multas subvertit ¹²² Julius 34us papa, ann. 15, 2° Id. Apr. ¹²³ (A. D. 345).

11. Bellum contra Persas gravi Romanorum damno geritur.

12. Constans haut longe ab Hispania (HIER.) interficitur, anno ætatis 30°.

14. His temporibus ossa Timothei et sancti Andreæ apostolorum et Lucæ evangelistæ Constantino-polim allata sunt.

16. Antonius monachus centesimo quinto ætatis suæ anno in heremo moritur; quo tempore multi heremitæ virtutibus claruerunt (A. D. 351).

17. Victorinus rethor et Donatus grammaticus Romæ insignes habentur.

18. Julianus cæsar efficitur a Constantio.

19. Magnæ Alemannorum copię apud Argentarium ¹²⁴ deletæ sunt.

20. Julianus Rheno Germanos vicit (1273) [A. D. 355].

21. Hilarius Pictaviensis episcopus, et Athanasius Alexandrinus, et omnes catholici episcopi ab Arrianis multa mala sunt perpassi.

22. Apud Ariminum sinodus Arrianorum 400 episcoporum ¹²⁵ contra fidem facta est.

23. (Oros. vii, 29; cf. HIER. a. 352.) Julianus successu bellorum clatus, augusti nomen usurpat. Constantius in Parthos bellum parat ¹²⁷. Liberius papa 35us, sedit annos 6. Quo expulso, locum ejus Felix papa 36us uno anno occupavit; et iterum Liberius suæ sedi restituitur ¹²⁸. Sanctus autem Felix Constantium imperatorem hereticum esse declarans, martirizatus est, 4. Kal. Augusti.

24. Constantius Parthico bello dimisso, contra Julianum arma sumens, moritur.

JULIANUS apostata, annum 1, menses 8. Hic ex christiano lectore paganus factus, persequitur christianos.

1. Pagani apud Sebasten sepulchrum sancti Johannis Baptistæ invadunt (A. D. 360).

2. Julianus ad bellum Parthicum profectus, et christianorum sanguinem diis suis vovens, Dei judicio a quodam hoste occisus interiit, anno ætatis 32°.

JOVIANUS menses 8. Iste iterum cum omni exercitu ad christianitatem redit.

1. Sinodus heretica Antiochiæ facta est. Jovianus in nova domo recubans, suffocatus odore prunarum et calcis moritur.

D VALENTINIANUS, annos 11. Hic ob fidem Christi tribunatu militum a Juliano privatus est.

1. Valentinianus Valenti suo fratri orientis imperium dedit.

2. (Oros. vii, 32.) Valens ab Eudoxio Arrianorum episcopo seductus et baptizatus, post mortem fratris orthodoxos persequitur.

3. (HIER. a. 370.) Gratianus, Valentiniani filius,

VARIÆ LECTIONES.

¹¹⁹ *allio atr.* ¹²⁰ *hæc alio atr.* ¹²¹ *scil.* obiit. ¹²² N. O. *alio rursus atr.* ¹²³ *hæc alio atr.* ¹²⁴ H. Id. A. *alio rursus atr. scil.* discessit. ¹²⁵ *argentariam corr.* argentarium 1. ¹²⁶ CCC ep. *supra lin.* ¹²⁷ *quæ seq., alio atr.* ¹²⁸ *stituitur et reliqua alio iterum atramento.*

NOTÆ.

(1273) Hæc Herimannus et Bernoldus ex Orosio transcripsisse videntur vii, 29: *Rheno Germanos re-*
vinait.

Ambianis imperator efficitur. Vera lana pluviae im-
mixta de nubibus fluxit.

4. Athanarius rex Gothorum christianos in sua
gente persequitur ¹²⁹. Damasus papa 37us, sedit an-
nos 18. — 3. ¹³⁰ Idus Decembris.

5. Hoc tempore Apollinaris episcopus plura scri-
psit, set postea heresim condit.

6. Magna fames in Phrigia.

7. Illis diebus post Auxentii Arriani mortem Am-
brosius episcopus Mediolani ordinatur.

8. (HIER. a. 377.) Valentinianus Saxones in re-
gione Francorum cede perdomuit.

9. (Ibid.) Burgundionum 80 fere milia juxta Rhe-
num conserderunt.

10. Post Auxentium Arrianum, ordinato Ambro-
sio, Italia ad rectam fidem redit.

11. (OROS. VII, 52.) Valentinianus bellum in Sar-
matas parans, apoplexi moritur.

VALENS post mortem fratris cum Gratiano et Va-
lentiniano annos 4.

1. Gratianus 30 milia Alemannorum deletit.

2. Valens legem dedit, ut monachi militarent; no-
lentes sustibus jussit interfici. Gothi datis a Valente
hereticis doctoribus, Arriani efficiuntur (A. D. 375).

3. (HIER. a. 381.) Gothi fame compulsi rebel-
lant.

4. Valens a Gothis occiso exercitu fugiens, in
domo quadam vivus crematur. Huc usque chronica
Eusebii Ieronimus perduxit. Hinc autem usque ad
millesimum quinquagesimum quartum annum ab
incarnatione Domini dominus Heremianus chronica
sua perduxit.

378. Post mortem Valentis Arriani imperatoris,
Gratianus cum Valentiniano fratre suo, annis 6 re-
gnavit ¹³¹.

379. Gratianus imperator Theodosium orienti im-
peratorem praefecit. Priscillianus, de Galliis episco-
pus, hoc tempore sui nominis heresim condit.

380. Ab hoc anno Theophilus Alexandrinus epi-
scopus paschales ciclos inchoat.

381. Sinodus secunda universalis 150 episcoporum
Constantinopoli agitur, contra Macedonium here-
siarcham, ipsius urbis episcopum, sub Theodosio
augusto et ¹³² Damaso papa; et ¹³³ post damnatio-
nem praedicti heretici tres canones constituuntur.

383. Archadius, filius Theodosii augusti, a patre
in consortium regni assumptus, regnavit annis 26.

384. Maximus sibi regnum usurpans, Gratianum
Lugduni occidit. Romae post Damasum papam Sirci-
cius, qui in chronicis Prosperi Ursinus dicitur,
papa 40 ^{us}, sedit annos 14. Si ¹³⁴ numero praedictor-
um pontificum sanctum Petrum et Cletum papam
annumeras, quos praetermisimus in numero, Sircium
papam in ordine quadragesimum certissime invenies.

A Nota etiam seriem Romanorum praesulum et eorum
annos diversissime descriptos in quibusdam libris in-
veniri. Ieronimus presbiter, jam in Bethleem habi-
tans, clarus habetur. Priscillianus hereticus in si-
nodo Burdegalensi damnandus, fugit, set Treveris
ab Ebodio praefecto interficitur.

386. Hoc tempore Sircius papa scripsit decretalia
15 capitula Hymerio Tarraconensi episcopo ¹³⁵.

388. Theodosius augustus Maximum tyrannum
Aquiliciae occidit.

389. Ytadius et Ursatius episcopi, ob necem Pris-
cilliani quem accusaverant, aeclesiae communione
privantur.

390. Hoc tempore sanctus Martinus, Ambrosius,
episcopi, Ieronimus presbiter, Johannes Crisosto-
mus, Augustinus et Severus aliique quam plures
doctores claruerunt.

392. Valentinianus dolo Arbogastis laqueo vitam
sinivit. Ieronimus librum quem de viris illustribus
aeclesiae scripsit, huc usque perduxit.

395. Theodosius imperator cum filiis Archadio et
Honorio tres annos regnavit.

394. Johannes anachoræta, cuius vitam Ieroni-
mus decripsit, Theodosium imperatorem contra Eu-
genium tyrannum victorem fore praedixit.

395. Theodosius imperator Eugenium tyrannum
vicit, et ipse eodem anno Mediolani in pace re-
quievit. Pro ¹³⁶ quo Archadius et Honorius filii ejus,
annos 13. Augustinus Yponæ ordinatur episcopus
Johannes heremita migravit ad Dominum. Huc
usque aeclesiasticam historiam Eusebii Rufinus ¹³⁷
sive Ieronimus perduxit, transferendo eandem.

396. Gildo comes Africam sibi tyrannice usur-
pavit.

397. Sanctus Martinus Turonorum episcopus mi-
gravit ad Dominum, anno ætatis 81^a, episcopatus
vero 26°, cujus vitam et virtutes Sulpitius Severus
egregie composuit.

398. Sanctus Ambrosius Mediolanensis archiep-
scopus, doctor egregius, migravit ad Dominum, 5.
Kal. Maii. Romæ Anastasius, papa 41us, sedit annis
4. Gildo comes pugna victus interit.

399. Templata idolorum destruuntur, et Indi gladi-
atorum tolluntur.

D 400. (BEDA) Gothi Italiam devastant. Hoc tem-
pore Anastasius papa sua decreta constituit, et
inventos in Urbe Manicheos damnavit. Corpora
prophetarum Abacuc et Michæ a Domino reve-
lantur.

401. Johannes Constantinopolitanus et Theophi-
lus clarissimi habentur, set adeo discordes, ut mo-
limine Theophili Johannes in Pontum exilio sit re-
legatus.

402. Gothi Stiliconem ducem cum Romano exer-

VARIÆ LECTIONES.

¹²⁹ hæc alio atr. ¹³⁰ III. Id. Dec. alio iterum atr. ¹³¹ vox alio atr. addita 1. ¹³² in loco raso, antea a?
¹³³ et— constituuntur in loco raso anni 382. atramento alio. ¹³⁴ hæc in margine. ¹³⁵ hæc eadem manu sed
alio atramento scripta. ¹³⁶ Pro — XIII. in marg. 1. ¹³⁷ r. s. i. p. t. e. in loco raso, eadem manu.

citu fugaverunt. Innocentius, papa 42us, sedit annos 14, qui 128 57 capitula decretalia scripsit.

403. Carthagini concilium contra Donatistas habetur.

404. (BEDA.) His temporibus Innocentius papa multa decreta fecit. Orosius presbyter clarus habetur.

405. Hoc tempore Radagaisus cum 200 milibus Gothorum, Deo donante, est victus.

406. Wandali, Suevi et Alani, trajecto Reno, tertio Kal. Januar. Gallias hostiliter ingressi.

407. Innocentius papa Archadium imperatorem excommunicavit, quia consensit, ut expelleretur Johannes Crisostomus 120 (1274).

408. Archadius imperator Constantinopoli moritur, relicto pro se filio Theodosio. Cum quo dehinc patruus Honorius annis 15 regnavit. Stilico dux fortis ab Honorio Augusto occiditur.

409. Wandali, Alani, Suevi, in 100 die Octobris Hispanias occupant.

410. Alaricus rex Gothorum Romam obsedit et irrupit, anno ab Urbe condita 1164, et quia christianus erat, locis tantum sacratis et ad ea perfugis peperit.

411. Pestilentia, fames, bestiae et gladius barbaricus, miserum late devastant orbem.

412. Gothorum maxima pars Gallias ingressa. Heros, sancti Martini discipulus, Arelatensis episcopus, sanctus, innocens, sede sua pulsus est, et pro eo Patroclus ordinatur.

413. His temporibus Pelagius Britto, annitentibus Celestio et Juliano, liberum arbitrium plus justo extollens, et hominem sine gratiae Domini auxilio, proprio nisu, perfectum fieri posse asserens, fidem aeclesiae turbat. Cujus heresim beatus Augustinus singulariter prae ceteris expugnat, et papa Innocentius cum aliis hereticis condemnat. Burgundiones partem Galliae, Rheno contiguam obtinuerant.

414. Attalus Gothis auctoribus in Gallia tyrannidem invasit.

415. Gothi Hispanias petunt, quorum praesidio Attalus destitutus, a Romanis est captus. Jerusalem corpora sanctorum Stephani protomartiris, Gamalielis et Nichomedi, Luciano presbitero divinitus revelata, inventuntur.

416. Romae Zosimus, papa 43us, sedit annis tribus. Qui sua etiam ad aeclesiae statum decreta promulgavit Ysicio 122 episcopo, sub quatuor capitulis.

417. Honorius Augustus Romam triumphans in-

greditur, Attalo currum ejus praecedente, et in exitum postea misso. Questio et dissensio de hujus anni pascha oritur 123 sub Zosimo papa.

418. Carthagini concilio episcoporum 217 collecto et a Zosimo papa confirmato, Pelagius aliique haeretici damnantur. Eclipsis solis 14 Kalend. Augusti facta.

419. Honorius Augustus Constantium ducem consortem facit imperii. Romae Bonifacius, qui quatuor decreta fecit 124, papa 44us, sedit annis quatuor, cum quo ab aliis papa ordinatur Eulalius, qui tamen ab Augusto deponitur.

420. Bethlehem Jeronimus presbiter, egregius interpres, anno aetatis 91° obiit 125.

421. Constantius imperator Ravennae moritur.

423. Placidia Augusta a fratre Honorio pulsa, ad Theodosium Augustum in orientem proficiscitur. Romae Celestinus, papa 45us, sedit annis 9, qui 126 22 capitula decretalia episcopis Galliarum scripsit. Honorius imperator occidentis Ravennae moritur, et Johannes tyrannus regnum ejus occupavit.

424. Theodosius Valentinianum, amicitiae suae Placidiae filium, caesarem faciens, ad regnum occidentis cum matre possidendum remittit.

425. Valentinianus cum matre Johannem tyrannum Ravennae oppressit.

426. Patroclus Arelatensis episcopus a tribuno quodam barbaro innocens trucidatur.

427. Bonifacius in Affrica pollens, duces quosdam contra se dimicantes occidit. Contra quem evocatis barbaris, mare, ad id tempus ignotum, pervium efficitur.

428. Nestorius episcopus Constantinopolitanus, duas in Christo personas praedicans, hominemque purum ex Virgine natum, deitatem postea accepisse affirmans, a Cirillo Alexandrino episcopo et papa Celestino hereseos arguitur.

429. Agricola hereticus Pelagianista, Britannias suo inficit errore.

430. Sanctus Augustinus Yponensis episcopus, in civitate sua a barbaris obsessus, cum inter ipsas obsidionis angustias pro aeclesia sollicitus, Juliani argutiis pro gratia Dei pugnans respondisset: ipsa Dei gratia, ne ruinam suorum videret, subtractus, 5 Kalend. Septemb. migravit ad Dominum, anno aetatis 76°, episcopatus seu presbiteratus 40°.

431. Tertia synodus universalis 200 episcoporum apud Ephesum congregatur, sub Celestino papa; ubi inter alias hereses Nestorius cum secta sua damnatur, et 126 12 capitula contra eundem conscribuntur.

VARIÆ LECTIONES.

120 qui — scripsit alio atramento addita. 120 haec omnia in loco raso, alio atramento; cf. Herirr. 120 ita 1. 2. 121 Y. e. s. q. c. alio atr. addita. 122 vox addita. 123 q. q. d. f. eadem manu supra lin. 1. 124 obiit c. 125 c. XXII. c. d. e. g. s. alio atramento. 126 et XII c. e. c. alio atramento.

NOTÆ.

(1274) Epistola Innocentii ad Eudoxiam et duas Arcadii ad Innocentium, unde haec hausit Bernoldus, ab eruditis spuriae censentur; cf. Pagius in

Vita hujus pontificis Brev. Rom. pontif. t. I, n. 28. Uss.

432. Romæ Xistus, papa 46us, sedit annos 8.
433. Valentinianus augustus multa æclesiis dona dedit.
434. Wandali jam nono anno Africam infestantes, pactum a Romanis postulant.
435. Pax cum Wandalis facta.
436. Gothi Narbonam obsessam fame premunt.
437. Bellum a Romanis contra Gothos geritur.
438. *His temporibus sanctus Prosper Regiensis episcopus contra librum Cassiani de protectione Dei scripsit, in quo eundem liberum arbitrium nimis extulisse probavit* ¹⁴⁷ (1275).
439. Julianus Atelenensis episcopus, Pelagiani iactantissimus, æclesiæ communioni surripere temptans, a Xisto papa denuo damnatur.
440. Romæ defuncto Xisto, Leo, vir doctrina et moribus insignis, papa 47us, sedit annis 22, ¹⁴⁸ qui Euticianam et Nestorianam hereses condemnavit, et ¹⁴⁹ 49 decreta conscripsit.
441. Theodosius imperator contra Wandalos per duces suos bellum movet.
443. Sanctus Brictius Turonorum episcopus decessit, cui sanctus Eustochius successit. Leo papa multos in Urbe Manicheos publicavit, et libros eorum incendit. ¹⁵⁰ *Hic (1276) constituit, ut monacha velamen capitis ab episcopo benedictum nullatenus acciperet, nisi prius virginitas illius probata foret. Unde et Augustinus asserit, nec illam inter virgines sacras consecrandam fore, si qua foret vel ante baptismum corrupta.*
444. Attila rex Hunorum Beldam fratrem suum regni que consortem interemit. De hujus anni pascha Proterius et Pascasinus Leoni papæ scribunt.
445. His temporibus Leo papa inter alia bona basilicas apostolorum Petri et Pauli renovavit.
446. Apud Ephesum septem dormientes, qui sub Decio multa pro Christo tormenta passi in spelunca quadam obdormierunt, post annos 196 expergefati sunt, et, confirmata fide resurrectionis, iterum obdormierunt.
447. Euthices presbiter et abbas Constantinopolitanus, confusa in Christo divinitatis et humanitatis substantia, unam in eo naturam dogmatizans, anitente Theodosio juniore augusto et Dioscore Alexandrino episcopo, resistentem sibi Flavianum Constantinopolitanum archiepiscopum, expulsum, ad mortem usque persequuntur. Contra quam heresim Leo papa legatos misit.
448. Theodosius imperator Leonem papam pro defensione Euthicetis ad se vocat. Qui a populo Romano venire prohibitus, legatos pro se misit.
- A 449. Iterum catholici ab imperatore Theodosio ad audientiam evocati.
450. Leo papa legatos ad confutandam heresim mittere curavit. Theodosius imperator moritur Pro quo Martianus orientis impericm adeptus, et 7 annis regnans, Euthicetem cum suis sequacibus damnat. Placidia augusta obiit. Romani Aetio duce, Gothis auxiliatoribus, Attilam vicerunt regem Hunorum.
451. Attila recollectis viribus Aquilegiam magni vi cepit. Ad quem Valentinianus imperator Leonem papam mittens, pacem cum eo fecit.
452. Attila rex Hunorum in suis sedibus moritur. Hoc tempore quarta sinodus universalis 630 episcoporum in Calcenone contra Euthicem et omnes hereticos congregatur, ¹⁵¹ *ibique damnatis hereticis 27 canones statuerunt.*
453. Valentinianus imperator Aetium patricium manu sua in palatio fraudulenter occidit.
454. Valentinianus imperator in campo Martio ab amicis Aetii interemitur. Pro quo Maximus invadens imperium, infra duos menses a militibus occiditur; post quem Avitus sumpsit imperium. Ipso anno Geisericus rex Wandalorum Romam cunctis opibus expoliat. Huc usque Prosper chronica sua perduxit, qui et epistolam Leonis papæ de vera Domini incarnatione contra Euthicem creditur composuisse.
455. Avitus imperium Placentiæ deposuit. Pro quo Majorianus regnavit annis 4.
- C 456. Martianus imperator orientis obiit; pro quo Leo imperator annis ¹⁵² 17 regnat. Ab hoc anno Victorius paschales cyclos, set errore plenos, inchoat, jubente papa Hylario.
457. Majorianus imperator occidentis in Africam contra Wandalos movit procinctum.
460. Majorianus imperator a Richmere patricio fraudulenter perimitur.
461. Severus Ravennæ a Richmere imperator effectus, quatuor annis regnavit. Turonis beatus Perpetuus episcopus factus, corpus sancti Martini transtulit.
462. Romæ Hylarius, papa 48us, sedit annis 6, mensibus 3. Qui hereses Euthicianam et Nestorianam damnavit, et inter alia bona etiam duas bibliothecas ¹⁵³ in Urbe condidit, ¹⁵⁴ *et sex synodica capitula constituit.*
463. Rex Alanorum Italiam petens, apud Pergamum a Richmere patricio pugna victus interiit.
464. Severus imperator fraude, ut aiunt, Richmeris veneno periit.

VARIAE LECTIONES.

¹⁴⁷ hæc paulo alio atramento scripta. ¹⁴⁸ sequentia in loco raso. ¹⁴⁹ et XLVIII d. c. alio atramento. ¹⁵⁰ quæ sequuntur, in margine addita sunt. ¹⁵¹ quæ sequuntur alio utramento. ¹⁵² deest 1. 2. ¹⁵³ Bibliothecas 1. ¹⁵⁴ sequentia alio atramento.

NOTÆ.

(1275) Confunditur hic S. Prosper Regiensis in Lombardia episcopus cum S. Prospero Aquitanico, qui episcopus nunquam fuit, cujusque liber contra

Cassianum exstat in ejus operibus edit. Venet. a 1744. Vid. ibid., præf. p. xxi. Uss. (1276) Ex gestis pontiff. R.

466. Leo imperator Anthemium de Constantinopoli ad regendum occidentis imperium Romam misit, qui regnavit annis 5.

467. Tolosæ ubi sedes regni Gothorum erat, in medio civitatis sanguis e terra prorumpens, tota die una profluxit.

468. Arabundus imperium temptans, jussu Anthemii imperatoris exilio deportatur. Romæ Simplicius, papa 49us, sedit annis 15, mensibus 3, ¹⁰⁶ qui duo decreta promulgavit.

469. Romanus patricius imperium affectans, decollatur.

470. In Gallia sanctus Remigius, celitus antequam nasceretur prænunciatus, a cella in quam se adolescentulus Deo militans incluserat, vi abstractus, Remorum archiepiscopus fit ¹⁰⁶.

471. Richmer Anthemium imperatorem cum magna clade urbis Romæ occidit, et Olybrium imperatorem constituit, ipseque periit.

472. Ravennæ Glicerius sumpsit imperium. Constantinopoli Leo Leonem consortem regni fecit, quippe suum nepotem.

473. Leo senior imperator obiit; post quem Leo junior paucis mensibus regnans, et ipse moritur. Post hunc Zeno imperator regnavit annis 17. Romæ Glicerio successit Nepos in imperio.

474. Orestes patricius Nepotem imperatorem fugavit, filioque suo Augustulo imperium dedit.

475. Odoacer rex Torcilingorum et Rugorum, pervasa Italia, Romam obtinuit; anno a conditione ejus 1230°, Orestem et Paulum patricos occidit, Augustulum imperatorem exilio damnavit.

476. Odoacer Romæ invito Zenone regnat.

478. Tempore Zenonis imperatoris corpus Barnabæ apostoli, et evangelium Mathei evangelistæ stilo ipsius scriptum, ipso revelante inventa sunt.

479. Simplicius papa Petrum Alexandrinum episcopum, hereticum Euthicianum, ab Acatio Constantinopolitano accusatum damnat.

480. Hilderico regi Francorum mortuo, successit Loudovicus filius ejus, quem dicunt Clodoveum, et regnavit 30 annis.

482. Theodericus Theodmari filius, rex Ostrogothorum, id est ¹⁰⁷ qui olim in Italia remanserant Gothorum, Zenoni augusto familiaris ¹⁰⁸ effectus, cum suis ei Gothis militavit.

483. Zeno augustus Theodericum hujus anni consulem et magistrum militum fecit. Romæ Felix tercius, papa 50us, sedit annis fere 9, ¹⁰⁹ et canonum ¹¹⁰ unum capitulum ¹¹⁰ constituit.

485. Hoc tempore Acatius Constantinopolitanus heresi favens, Petrum Alexandrinum revocat, quem ¹¹¹ quondam ¹¹¹ accusabat ¹¹¹. Quo audito, Felix papa utrumque cum sequacibus erroris condemnat.

488. Theodericus rex Ostrogothorum, permisso

A Zenonis augusti Italiam petiit. Cui Odoacer occurrens, bello conflixit, set victus aufugit.

489. Theodericus Odoacrum jam tercio devicit, eumque fugatum Ravennæ obsedit.

490. Odoacer quarto confliens cum Theoderico, victus est et captus. Constantinopoli Zenon imperator moritur. Post quem Anastasius imperium orientis 28 annis rexit.

491. Romæ defuncto Felice papa, concilium a presbiteris et diaconibus agitur.

492. Theodericus Ravennæ Odoacrum sibi insidiantem peremit, et ipse occidentis imperium 30 annis obtinuit. Romæ Gelasius, papa 51us, sedit annos 4, menses 7, vir doctus et pius; qui omnes ¹¹² hereticos damnavit, clerum Romanum auxit, B multa decreta fecit. id ¹¹³ est capitula 28.

493. Hoc tempore in Affrica beatus Fulgentius, Ruspensis episcopus, claruit doctrina et actibus.

494. Ludovicus rex Francorum Alemannos bello vicit, Deo juvante, cui, cum in eodem bello periclitaretur, se crediturum promisit.

495. Ludovicus seu Clodoveus rex Francorum, instante Rodhilde conjuge sua christiana, a sancto Remigio Remensi archiepiscopo fide Christi imbutus, cum gente sua baptizatur.

496. Trasamundus rex Wandalorum in Affrica, catholicis infestus, æclesias clausit, et 240 episcopos in Sardinia exilio affixit.

497. Boetius patricius et consul multa his temporibus ingenii sui monumenta in seculari philosophia excellenter edidit. Romæ Anastasius, papa 52us, sedit annis fere duobus, et ¹¹⁴ capitula 8 decretalia fecit.

498. Isauri, occiso Lilingo duce suo, ab Anastasio imperatore trucidantur.

499. Theodericus rex Romæ et alibi multa per hæc tempora mirifica construxit ædificia. Romæ Simmachus, papa 53us, sedit annis 15, mensibus fere 8. Cum quo simul per dissensionem nimiam ordinatur Laurentius, et magna Romæ inter clerum et populum discordia facta, donec judicio Theoderici regis Symmachus in sede confirmaretur. Hic ¹¹⁵ 13 capitula synodica constituit.

500. Simmachus papa sinodo Romæ acta, Laurentium emulum suum Nuceriæ ordinavit episcopum.

501. Theodericus rex aquæductum Ravennæ fecit. His temporibus sanctus Mamertus Viennensis archiepiscopus virtutibus claruit, qui propter luporum et ursorum immanitatem aliasque plagas, triduanas ante ascensionem Domini lætaniæ primus instituens, Domini misericordiam plagarumque cessationem promeruit.

503. Quidam ex Romanis Symmachum papam falso criminantes, et apud regem accusantes, Laurentiumque revocantes, magnum Romæ scisma fecerunt, et

VARIE LECTIONES.

¹⁰⁰ q. H. d. p. alio atramento. ¹⁰⁶ anno ætatis XXII. Mur. addit. ¹⁰⁷ id 1. id 2. ¹⁰⁸ supra lin. ¹⁰⁹ reliqua alio atramento. ¹¹⁰ XXVII cap. corr. prima manu vel unum cap. 1. ¹¹¹ supra lin. ¹¹² supra ¹¹³ supra lin. ¹¹⁴ supra lin. ¹¹⁵ supra lin. ¹¹⁶ i. cap. XXVIII alio atramento. ¹¹⁷ et c. VII. d. f. alio atramento. ¹¹⁸ H. XII c. s. c. alio atramento.

Petrus Altinæ urbis episcopus, permissio Theoderici A nis 8. Qui statim æclesias diu clausas aperuit, et omnes catholicos de exilio revocavit.

504. Sinodo 115 episcoporum collecta, beatus papa Simmachus de illatis purgatus, et sedi suæ cum gloria restituitur, et perversores sedis ejus Laurentius Nucerinus et Petrus Altinas condemnatur.

505. Ludovicus rex Francorum Parisius beati Petri basilicam seditat.

506. Theodericus rex Italiæ contra Francos in Galliam exercitum movit.

507. Dissensio iterum inter Simmachum papam et æclesiam oritur.

508. Hoc anno Romæ Boetius vir eruditissimus consulatum administravit. Hoc quoque tempore Avitus, abbas Aurelianensis, virtutibus et prophetiæ spiritu clarus effulsit.

509. Ludovicus, qui et Clodoveus, Francorum rex, Parisius obiit, ubi sedem regni instituit.

510. His temporibus Symmachus papa inter alia bona Manicheos in Urbe inventos damnavit. Basilicam sancti Petri et porticum marmore stravit, et alia hujusmodi.

513. Cassiodorus hujus anni consul fuit, qui postea conversus et monachus effectus, cœnobium construxit, et in seculari divinaque litteratura clarus effulsit; psalmos exposuit, libros institutionum et chronica fecit, et tripartitam historiam ordinavit. Romæ tandem dissensione cessante, Symmachus papa obiit in pace.

514. Romæ Hormisda, papa 54us, sedit annis 8. Qui inter alia Euthicianos et Manicheos damnavit, clerum erudit, basilicas adornavit, ¹⁶⁶ et quatuor decreta fecit.

515. Vitalianus, quidam servus, cum Scithis Anastasio imperatori rebellat.

516. Hormisda papa Anastasio imperatori pro fide catholica Constantinopolim legatos misit, cui imperator inter alia rescripsit ita: « Nos jubere volumus, non nobis juberi. »

518. Anastasius imperator heresi favens Euthicetis et catholicos persequens, ictus fulmine interiit, major octogenario. Pro quo Justinus, imperator catholicus, Constantinopoli regnavit annis 8, et cum Vitaliano tyranno pacem fecit, quem postea tamen peremit.

519. Justinus augustus legatos Hormisdæ papæ pro fide missos honorifice suscepit, eisque in damnatione hereseos consentiens, multa per eos donaria Romam misit.

521. Justinus augustus hereticis infestus, Arrianos etiam Constantinopoli persequitur. Unde iratus Theodericus, rex Italiæ Arrianus, exitium catholicis in Italia minatur.

522. In Africa mortuo Trasamundo, rege Wandalorum Arriano, Heldericus pro eo regnavit an-

nis 8. Qui statim æclesias diu clausas aperuit, et omnes catholicos de exilio revocavit.

523. Romæ Johannes, papa 55us, sedit annis 2, mensibus 9. Qui a Theoderico Constantinopolim missus, et a Justino augusto et cunctis civibus honorifice susceptus, ad portam quæ dicitur Aurea, cœcum illuminat, et coronato a se augusto Justino, cum multis muneribus rediit.

524. Theodericus, rex Gothorum et tyrannus Romanorum, Boetium patricium et philosophum diu carceratum occidit, nec multo post socerum ejus Simmachum patricium itidem interemit. Johannem quoque papam beatum carceris afflictione necavit, 15. Kal. Jun.

525. Theodericus tyrannus post tres menses ab B obitu Johannis papæ subito Ravennæ obiit, et sicut cuidam solitario revelatum est, a Johanne papa et Simmacho patricio in ollam Vulcani dejectus est. Post quem nepos ejus Athalaricus puer cum matre regnavit annis 8. Romæ Felix IV, papa 56us, sedit annis 4, mensibus 2.

526. Constantinopoli Justinus imperator obiit, pro quo Justinianus nepos ejus imperavit annis 38.

527. Justinianus augustus Belesarium amicum suum principem miliciæ fecit. Gens Winilorum seu Longobardorum rege Odwino Pannoniam invasit, et ibi habitavit.

528. His temporibus beatus abbas Benedictus immensa virtutum gloria claruit. Priscianus quoque grammaticus his fuit temporibus.

530. In Africa occiso Helderico rege Wandalorum catholico, Geilamer regnum invadens, in catholicos et in omnes debachatur. Romæ Bonifacius II, papa 57us, sedit annis 2, mense ferme 1.

531. Bonifacius papa Vigilium diaconum in sinodo post se papam eligi sub chirographo decrevit. Quod tamen postea, quia contra canones erat, combustit.

532. Ab hoc anno, scilicet Justiniani imperatoris sexto, Dionisius Romanus abbas cyclum magnum paschalem inchoat, qui jam semel ab incarnatione Domini in annis 532 exactus, totidem in se annos continet. Romæ Johannes II, qui et Mercurius, papa 58us, sedit annis 2, mensibus 4. Cui Justinianus augustus de fide sua litteras transmisit.

D 533. Romæ mortuo Athalarico rege Gothorum, Amalsuinda mater ejus Theodatam in consortium regni sumit; qui tamen eam post occidi jussit, et ipse solus regnavit.

534. Belesarius patricius a Justiniano imperatore missus, gentem Wandalorum in Africa bello victam delevit, captoque rege eorum Geilamero, Carthaginem rei publicæ restituit.

535. Romæ Agapitus, papa 59us, sedit anno fere uno. Illic a Theodato tyranno pro gratia Justiniani

VARIE LECTIONES.

¹⁶⁶ et q. d. f. alio atramento.

augusti Constantinopolim ¹⁶⁷ missus, Anthemium A
ejusdem urbis episcopum hereticum damnavit, ordi-
natoque alio episcopo, *id est* ¹⁶⁸ *Menate catholico*,
ipse ibidem obiit, *in æclesiasticis regulis aprime*
cruditus ¹⁶⁹.

536. Romæ Silverius, Hormisdæ dudum papæ fi-
lius, contra voluntatem cleri a Theodato tyranno
pecunia corrupto, 60us papa violenter promotus,
sedit anno 1, mensibus 5.

537. Silverius papa cum in restitutione Anthemii
et communionem hereticorum augustis nollet parere,
jussu ipsorum a Belesario patricio falso criminatus,
a Vigilio diacono afflictus exilio, obiit 12 Kal. Jul.,
et postea miraculis claruit. Ipseque Vigilius papa 61us
ordinatus, sedit annis 17, mensibus 7.

538. Belesarius patricius et Vigilius papa Vitigisum B
regem Gothorum pugna victum Constantinopolim per-
ducunt ad Justinianum augustum.

539. Belesarius patricius Parthos, Antiochiam et
Syriam vastantes, redire coegit.

541. Totila rex Gothorum Romam Campaniamque
devastat.

542. Hujus Justiniani tempore corpus sancti An-
tonii monachi divinitus revelatum, Alexandriam
transfertur. Hoc tempore quinta ¹⁷⁰ sinodus univer-
salis Constantinopoli contra Theoderum et omnes
hereticos, sub Vigilio papa collecta, 14 ⁷¹ *capitula*
co stituit.

543. Hoc tempore Benedictus abbas, cum disci-
pulum suum Maurum ad Gallias transmisisset, ipse C
multas post virtutes migravit ad Dominum.

544. Sanctus Remigius, Remorum archiepis-
copus et gentis Francorum apostolus, anno episcopa-
tus 74°, Idibus Januarii plenus virtutibus migravit
ad Dominum. Arator subdiaconus Romanus librum
suum, quem de actibus apostolorum heroico metro
edidit, Vigilio papæ oblatum publice recitavit.

545. Totila rex iterum Romam invasit.

546. *Hoc tempore fuit sanctus Liberatus, Cartha-*
giniensis archidiaconus, qui de auctoritate Calcedo-
nensis concilii multa utilia conscripsit, et Vigilius
papam aliquando hereticis favisse, monstravit ¹⁷².

547. Vigilius papa cum ad consensum hereseos
et restitutionem Anthemii episcopi nullatenus addu-
ci posset, Constantinopolim vi perductus, exilio gra-
viter est afflictus. D

548. Justinianus augustus basilicam Salvatoris,
quæ Agiæ Sophiæ dicitur, incomparabili opere Con-
stantinopoli ¹⁷³ construxit. Ipse leges quæ Justinianæ
dicuntur, composuit.

550. Victor episcopus Capuanus, de hujus anni
ascha scribens, erroneos Victorii cyclos arguit.

551. Hucusque Jordanis episcopus chronica sua
de gestis Romanorum abbreviata perduxit.

552. Hoc tempore Justinianus augustus Narsetem
eunuchum principem militiæ faciens ¹⁷⁴, Italiam
misit.

554. Vigilius papa, tandem impetrantibus Roma-
nis et Narsete de exilio relaxatus, cum Romam re-
dire cepisset, in Sicilia morbo calculi decessit. Pro
quo Pelagius, papa 62us, sedit annis 11, mensibus
10. Qui a populo Romano factionis contra Vigilium
inculpatus, ascenso apud Sanctum Petrum ambone
et evangelio super caput ejus posito, juramentò
se ¹⁷⁵ a crimine illato purgavit. (*Gesta pontif. Rom.*
ib. S. Marci.) *Hic ordinatus est a Perusino et Fe-*
rentino episcopis, et Andrea Ostiensi archipresbitero
Nam hoc est privilegium Ostiensis æclesiæ, ut epi-
scopus ejus, et ¹⁷⁶ *archipresbiter si episcopus non af-*
 fuerit, Romani pontificis ordinationi jure perpetuo
interesse debeat. Et episcopus si affuerit, deinceps
privilegium pallii portandi habebit, quod nulli alii
cardinali episcopo licebit.

557. Hildibertus rex Francorum moritur, et Pari-
sius in basilica sancti Vincentii sepelitur, regnum-
que ejus Lotharius frater assumens, totam paterni
regni monarchiam obtinuit.

558. Hoc tempore Turonis basilica sancti Mar-
tini, rebellibus ad eam fugientibus, igne crema-
tur.

559. Lotharius rex de malis suis penitentiam
agens, basilicam sancti Martini studiose reparans
stagnò textit. Sanctus Medardus episcopus plenus
virtutibus migravit ad Dominum, et a Lothario rege
Francorum Suessionis cum magna gloria sepe-
litur.

560. Lotharius rex, filius Clodovei magni, ante
regni 51° Compendii moritur.

563. Haribertus rex libidini deditus, a sancto
Germano Parisiorum episcopo excommunicatus,
obiit.

564. Constantinopoli Justinianus imperator anno
imperii 38 decessit. Pro quo Justinus minor regnavit
annis 11, homo iniquus et avarus. His temporibus
immensa pestilentia et mortalitas totam Italiam, et
maxime Liguriam, vastavit.

565. Sanctus Columba presbiter ¹⁷⁷ et abbas, de
Hybernia veniens, Britannis verbum Dei prædicat.
Narses patricius, divitiis auctus et ob id a Romanis
invidiam passus et apud augustum criminatus, a
Roma in Campaniam discessit. Eique successor
Longinus in Italiam mittitur.

566. Romæ Johannes III, papa 63us, sedit annis
fere 14. Qui æclesiam Philippi et Jacobi apostolo-

VARIÆ LECTIONES.

¹⁶⁷ missus Constantinopoli missus 1. ¹⁶⁸ j. M. c. alio atramento. ¹⁶⁹ i. a. r. a. e. alio atramento. —
Heimannus habet: constantem cum augusto pro fide Christi decertavit. ¹⁷⁰ VI. corr. Va. 1. ¹⁷¹ XXX c. c.
alio atramento. ¹⁷² hæc omnia eadem manu addita. ¹⁷³ constantinopoli 1. ¹⁷⁴ vox addita. ¹⁷⁵ quæ se-
quuntur, alii atramento, loco annorum 555 et 556 scribuntur 1. ¹⁷⁶ vox semiabscissa 1 deest 2. ¹⁷⁷ et a.
alio atramento.

rum, quam decessor ejus Pelagius ceperat, perfecit A et dedicavit.

567. Narses patricius, qui multum pro re publica laboraverat, a Justino augusto injuriis lacessitus, Longobardos, in Pannoniis habitantes, ad vastandam et possidendam Italiam invitavit. Multa prodigia et præcipue igneæ acies in cælo visæ sunt.

568. Longobardi rege Alboino mense Aprilii Venetiam ingressi, eam paucis civitatibus exceptis sibi subjiciunt.

569. Alboinus rex cum Longobardis Liguriam invasit, Mediolanum et alias plerasque urbes cepit, Papiam plus triennio obsedit.

570. Alboinus plerasque in Tuscia urbes cepit. Sanctus Vedastus episcopus decessit.

571. Papienses regi Alboino ad deditionem veniunt. Narses patricius obiit.

574. Alboinus rex Longobardorum per insidias conjugis suæ apud Veronam ab armigero suo occiditur.

575. Constantinopoli Justinus imperator post multa mala sua in amentiam versus, obiit. Pro quo Tyberius Constantinus, qui et ipso mente capto palatium rexerat, regnavit annis 7, vir Deo devotus.

576. Sanctus Germanus Parisiorum episcopus migravit ad Dominum.

578. Romæ Benedictus, papa 64us, sedit annis 4, mensibus 2. A quo beatus Gregorius de monasterio ablatus et diaconus ordinatus, Constantinopolimque apocriarius missus, Euthicium ejusdem urbis episcopum in fide resurrectionis errasse Tyberio augusto præsentem convicit. Ubi etiam episcopis moralia in Job, venientibus ad eum monachis suis, scribere compulsus est.

579. Magna aquarum inundatio et illuvies, fulmina, terræ motus, homines terruere.

580. Cometa die paschæ visa. Suessionis celum ardere visum est. Pestilentia ingens fit.

581. Hoc tempore exercitus Tyberii imperatoris Persas potenter superavit.

582. Constantinopoli Tyberius, omni laude dignissimus, obiit. Pro quo Mauricius regnavit annis 21. Romæ Pelagius II, papa 65us, sedit annis 10, mensibus 2. Hic templum sancti Petri tabulis argenteis deauratis textit, et alia multa bona.

583. Hildebertus rex Francorum, acceptis 50,000^{bus} solidorum auri a Mauricio imperatore, ut Longobardos de Italia pelleret, cum eisdem pactum firmavit, et imperatori pecuniam requirenti nec responsum reddidit.

584. Guntramnus rex in suburbano Cavillonensi monasterium sancti Marcelli construxit.

585. Hilpericus rex Francorum per insidias interemptus, Parisii sepelitur.

586. Longobardi Autharium regem sibi constituunt.

587. Globus igneus scintillans et quasi rugiens e

celo in terram cecidit. In Hispania Richaredus, Levigildi regis Gothorum Arriani filius, post mortem patris rex effectus, a Leandro Hispolitano episcopo cum tota gente Gothorum ad catholicam fidem convertitur.

588. In Hispania heresis Arriana destructa, et sinus Toletana collecta est industria Leandri episcopi et Richaredi regis. Cesara regina, uxor Annulli regis Persarum, occulte baptizata, postmodum et suum maritum cum tota gente sua apud Anthiochiam se baptizare persuasit.

589. Hildibertus rex sororem suam, Authario regi Longobardorum promissam, regi Gothorum, qui nuper catholicus factus est, in matrimonium tradidit.

B 590. Tunica domini Salvatoris a Symone quodam Judeo tormentis coacto monstrata, a Gregorio Antiocheno, Johanne Constantinopolitano, et Thoma Jerosolimitano, et aliis pluribus episcopis, jejuni triduo celebrato, in archa marmorea in oppido Zaphad inventa, summo cum honore Jerosolimam allata est.

591. Rex Longobardorum Theodelindam, regis Bajoariorum filiam pulchram et piam, duxit uxorem.

592. Ingens mortalitas facta est, in qua primo Pelagius papa, deinde innumeri extincti sunt. Et beatus Gregorius, tunc Romanæ æclesiæ archidiaconus, constitutis letaniis et plaga cessante, papa 66us ordinatus, doctrina et acibus cunctis merito præferendus apostolicis, sedit annis 13, mensibus 6, diebus 10. Qui statim inter alia multa librum pastorem egregio edidit stilo. Hic quoque super corpus beati Petri cyborium fecit, et missas celebrare instituit, itemque sancti Pauli, similiter et sex capitula synodica scripsit ¹⁷⁰.

593. Siccitas magna et fames facta est, et insolita locustarum magnarum multitudo.

594. Item locustarum multitudo frugibus nocuit.

595. Gregorius papa sinodum 24 episcoporum ad Sanctum Petrum colligit, indictione 14.

596. Sanctus Columba presbiter et abbas, post multa mirabilia in insula Hii juxta Hiberniam, migravit ad Dominum, anno ætatis 70°. Hoc tempore beatus Gregorius papa missis doctoribus Augustino, Mellito, Johanne et aliis, Anglorum gentem in Britannia ad fidem Christi convertit.

597. Hildebertus rex Francorum obiit.

598. His temporibus cum Romanus patricius aliquot urbes a Longobardis dudum captas per deditionem recepisset, et ob id Agilolfus rex Italiæ et ipsi Romæ infesto exercitu immineret, studio sancti papæ Gregorii et suffragio Theodelindæ religiose reginæ, pax utrimque facta est.

599. His temporibus monasterium sancti Benedicti in castro Cassino situm, fugientibus ex eo monachis, a Longobardis omnino destructum et desolatatum est.

VARLE LECTIONES.

¹⁷⁰ et VI c. s. s. alio atramento.

600. Gregorius papa Landoniæ ¹⁷⁹ et Eboraci episcopus in Britannia, misso pallio, metropolitanos esse decernit, indictione 4. Clades glandolaria multas civitates afflixit.

602. Mauricius imperator Focam, rei publicæ utilitem, principem militiæ fecit. Globi ignei in cælo visi sunt.

603. Constantinopoli Focas Mauricium imperatorem turpiter interfecit, et ipso pro eo annis 8 regnavit. Corpus sancti Victoris martiris, qui cum beato Urso Solodori passus est, apud Genvensem urbem divina revelatione in loculo argenteo invenitur, et miraculis declaratur.

604. Etherius Lugdunensis archiepiscopus obiit, eique Secundinus successit.

605. Beatus papa Gregorius et doctor sanctissimus migravit ad Dominum indictione octava. Post quem cessante episcopatu mensibus plus quinque, *Sabinianus* ¹⁸⁰ papa 67us, sedit anno uno, mensibus 5. Et post hunc item cessavit episcopatus anno ferme uno, quia de Constantinopoli legato imperialis expectabatur. Hoc anno synodus nefaria Cavillonis congregata, et beatus Desiderius Viennensis archiepiscopus injuste deponitur et exilio damnatur.

606. Fames Romæ facta, et pax cum Longobardis in annum unum. Mense Aprili et Maio cometa videtur.

608. Romæ Bonifacius III, papa 68us, sedit mensibus fere 9. Post quem item cessavit episcopatus mensibus 10. Hic quia Constantinopolitana æclesia primam se scribebat, apud Focam augustum optinuit, ut Romana æclesia omnium caput æclesiarum decerneretur. Hic quoque synodum 72 episcoporum Romæ collegit.

609. Romæ Bonifacius IV, papa 69us, sedit annis 6, mensibus 8. Et post hunc cessavit episcopatus mensibus fere 7. Hic apud Focam augustum templum omnium idolorum, quod Pantheon vocabatur, obtinuit, et in honore sanctæ Mariæ et omnium sanctorum dedicavit 3. Id. Maii et Sanctæ Mariæ ad Martires appellavit, festivitatemque omnium sanctorum Kal. Novemb. celebrari constituit. *Hujus* ¹⁸¹ papæ tempore quidam cecus Romæ legitur contempsisse contra *Judeos de virginitate sanctæ Mariæ. Cui cum Judei objicerent, cur matrem Christi tantopere defenderet, qui ipsum illuminare non posset: « Triduum, inquit, expectate, et magnalia Christi videbitis in me. » Erat autem post triduum purificatio sanctæ Mariæ, quæ festivitas eo tempore Romæ non ut modo ad Sanctam Mariam Majorem, set ad Sanctam Mariam ad Martyres celebrabatur. Ad quam dum dominus papa et Judeos et christianos in eadem sollemnitate convocasset, affuit et cecus, et responsorium a se compositum id est: « Gaude, Maria » ¹⁸² ad*

octavam lectionem nocturnorum ipse cantavit, quo decantato et errorem Judeorum confutavit et ipse lumen recepit, ipsa interveniente ejus virginitatem in eodem responsorio defendit. Beatus Desiderius Viennensis archiepiscopus de exilio revocatus, factione Brunnihildis et Theoderici lapidatus, post obitum miraculis claruit.

610. His temporibus Persæ multas provincias Romanis auferentes, Jerusalem cruce Domini spoliaverunt.

611. Eraclianus Focam augustum regno privavit, filioque suo Eraclio illud concessit, qui regnavit annis 26. Beatus abbas Columbanus, sancti Galli magister, a Luxoviensi cenobio a se constructo, moli mine Brunnichildis pulsus, sanctum ibi Eustasium pro se reliquit abbatem.

612. Beatus Augustinus Anglorum archiepiscopus migravit ad Dominum. Sanctus Columbanus a Luxovio pulsus, concessu Theodeberti regis Brigantium venit, ibique triennio mansit.

613. In Hispania mortuo Betterico, Sisebodus rex efficitur Gothorum.

614. Eraclius imperator Constantinum filium imperii consortem fecit. Beatus Columbanus de Brigantio pulsus, febricitantem ibi Gallum reliquit; ipseque in Italiam veniens et benigne ab Agilolfo rege susceptus, cenobium Bobiense construxit. Sanctus quoque Gallus solitudinem cellæ suæ incolere cepit.

616. Hoc tempore Ysidorus Spalensis episcopus clarus in Hispaniis habetur. Brunnihildis iniquissima, equis indomitis alligata, jussu Sigiberti regis Francorum digna morte periit. Prædictus Ysidorus hucusque abbreviationem temporum perluxit.

617. Romæ Deusdedit, papa 70us, sedit annis 3, mense fere 1.

618. His ¹⁸³ temporibus Jerosolima inter alias Palæstinæ urbes a Chosdroe rege Persarum capta, et crux dominica in Persidem abducta est.

620. Romæ Bonifacius V, papa 71us, sedit annis 5, vir valde mitis et pius. In Britannia defuncto sancto Laurentio archiepiscopo, Mellitus successit. Magundat magus, genere Persa, ad fidem Christi conversus et Anastasius dictus, Jerosolimis miræ sanctitatis monachus efficitur.

622. Bertrudis ¹⁸⁴ regina, uxor Lotharii regis piissima bonæ memoriæ, obiit.

623. His temporibus beatus Attala et post hunc Bertolfus Bobienses abbates, et sanctus Gallus claruerunt ¹⁸⁵.

624. In Britannia defuncto Mellito archiepiscopo, successit Justus. Qui sequenti anno beatum Paulinum ordinans episcopum, Anglis illis qui adhuc pagani erant prædicatorem et doctorem misit.

625. Romæ Honorius, papa 72us, sedit annis 13,

VARIÆ LECTIONES.

¹⁷⁹ Lugdunæ superscripto lundoniæ 1. ¹⁸⁰ s. p. in loco raso; ita noster ex *Gestis pontif. Romanorum Herimannum emendavit.* ¹⁸¹ Hujus — defendit alio atramento in margine addita 1. ¹⁸² m. 1. ¹⁸³ hæc alio atramento in loco raso. Fortasse auctor primo Herimanni sententiam de terræmotu, etc. scripserat, recordatus sanctæ crucis abreptionem jam a. 610 referri. ¹⁸⁴ Gertrudis littera G minio scripta 1. ¹⁸⁵ vox in loco 1430.

qui multis bonis operibus abundavit.

627. In Britannia Eadwinus rex Anglorum a Paulino episcopo conversus, cum gente sua baptizatur, anno adventus Anglorum in Britanniam pene 180°.

628. Beatus Anastasius monachus multa pro Christo tormenta passus, tandem in Perside a rege Chosroë cum aliis 70 strangulatus, martir efficitur. Ipso anno Eraclius imperator Persidem petiit, victo et occiso Chosroë, dominicam crucem Jerosolimam revertis.

630. Lotharius rex Francorum fortis, pius et religiosus, obiit, anno regni 45°.

631. Dagobertus rex Francorum, sancto Arnolfo Metense episcopo et Pipino majore domus utens consiliarius, nimio amore justiciæ ¹⁸⁶ flagravit.

632. Pax perpetua inter Eraclium imperatorem et Dagobertum legatia mediantibus pacta est.

633. In Britannia Eduinus, rex Anglorum pacificus et pius, a paganis regibus interimitur.

634. Oswald filius Edilfridi christianissimus, paucis collectis et adorata cruce quam exerat, interfectores Eduini regis superavit, ipseque 8 annis regnavit.

635. His temporibus cum Sergius Constantinopolitanus, annitente Cyro Alexandrino heresim acephalorum ¹⁸⁷ instaurans, unam in Christo divinitatis et humanitatis voluntatem et operationem dogmatizasset, ipsumque imperatorem seduxisset, ab apostolica sede damnatus est.

637. Constantinopoli Eraclius imperator a Sergio Constantinopolitano episcopo in heresim, ut aiunt, inductus obiit, Pro quo Eraclonas cum matre Martina annis 2 regnavit.

638. Romæ defuncto papa Honorio, cessavit sedes apostolica annum 1, menses 7, dies 14, quia Constantinopoli auctoritas imperialis morte principum nutabat. Quo tempore Lateranensis thesaurus distractus est.

639. Constantinopoli mortuo Eraclona imperatore, frater ejus Constantinus regnavit mensibus 6.

640. Constantinopoli post mortem Constantini, filius ipsius, Constantinus, qui et Constans, regnavit annis 28. Romæ Severinus, papa 73us, sedit mensibus 2, diebus 4; post quem cessavit episcopatus mensibus 5.

641. Romæ Johannes IV, papa 74us, sedit anno 1, mensibus fere 10; qui missa pecunia, multos captivos in Histria et Dalmatia a barbaris redemit.

642. Romæ Theodorus, papa 75us, sedit annis 6, mensibus fere 6. Hic corpora sanctorum Primi et Filiciani levavit, et hereticos damnavit. In Britannia Oswald rex Anglorum piissimus, contra Pendanum regem paganum pugnans occubuit, et plurimis post mortem miraculis claruit. Pro quo frater ejus Oswi regnavit annis 28.

644. Sanctus Paulinus, Eboracensis episcopus et

A doctor Anglorum, anno episcopatus viceimo migravit ad Dominum, 6 Idus Octobris.

645. Hoc tempore Pyrrus Constantinopolitanus, Sergii et in sede et in heresi successor, cum a Theodoro papa dudum damnatus, ex Affrica Romam venisset, et fictam penitentiam satisfactionemque simulasset, benigne susceptus et reconciliatus est. Postea vero domum reversus, et errorem repetens, denuo ab ipso papa depositus, damnatus et anathematizatus est.

646. His temporibus beata virgo Gerdradis, filia Pipini, soror Grimoaldi majorum domus, Nivalensis cenobii mater, virtutibus claruit. Hujus soror Begga et ipsa religiosa, Angiso sancti Arnolfi filio nupsit, cui etiam Pipinum juniorem peperit.

B 647. His temporibus cum Paulus Constantinopolitanus Pyrrii successor heresim non solum non dimitteret, set augmentaret, ipsumque imperatorem cum aliis seduceret, nec a domno papa admonitus et increpatus respisceret et ipse identidem damnatus est.

648. Tempore Constantis imperatoris gens Saracenorum crudelissima multas provincias vastavit.

649. Romæ Martinus, papa 76us, sedit annis 6, mensibus fere 2. Quo tempore Paulus Constantinopolitanus, ipso imperatore Constante seducto, legatos apostolicæ sedis pro heresi cum arguentes carceribus et exiliis afflixit, et catholicis ubicumque potuit persecutionem excitavit.

C 650. Martinus papa indictione nona sinodum Romæ 105 episcoporum colligit, in qua Cyrum, Sergium, Paulum cum sequacibus erroris damnavit.

651. Beatus Aidanus Scottigena ¹⁸⁸ episcopus et doctor Anglorum, 2. Kal. Sept. decessit.

652. Hoc tempore Olimpius exarchus a Constante imperatore Italiam missus, cum domnum papam ceterosque in fide catholica unanimes depravare eisque nocere non posset, tandem cum papa pacificatur.

653. In Britannia Honorius Anglorum archiepiscopus obiit, pro quo Deusdedit 10 annis præfuit.

D 654. Beatus papa Martinus jussu Constantis, heretici imperatoris, in basilica Salvatoris quæ Constantiniana dicitur, comprehensus, et Constantinopolim perductus, cum flecti nullatenus posset, exilio in Cersona damnatus est.

655. Martinus papa in exilio migravit ad Dominum, ibique sepultus miraculis claruit postmodum; pro quo Romæ Eugenius, papa 77us, sedit annis 2, mensibus fere 10, vir benignus et mitis. In Britannia Pendan rex Merciorum paganus, ab Oswi rege, sancti Oswaldi fratre, victus interiit, et gens Merciorum Christi fidem accepit.

656. Petrus Constantinopolitanus quasi satisfac

VARLÆ LECTIONES.

¹⁸⁶ amore Justinæ *edd.* ¹⁸⁷ acephorum 1. ¹⁸⁸ scottigena 1.

ciens pro fide sua, misit Romam sinodicam epistolam A qui porticum sancti Petri marmore stravit. Cometa valde obscuram et dubiam, set a domno papa et æclesia Romana non est accepta.

657. Romæ Eugenio papa defuncto, cessavit episcopatus mensibus 2.

658. Romæ Vitalianus, papa 78us, sedit annis 14, mensibus 6. ¹⁰⁰ Qui literis ex more Constantinopolim missis in sede confirmatus, æclesiam Romanam insigniter rexit.

659. Constantinus, qui et Constans, imperator sancto Petro donaria preciosa Romam misit.

660. In Italia defuncto rege Longobardorum Hariberto, duo filii ejus Godabertus et Pertharich regnum inter se dividebant, quorum uno occiso, id est Godaberto, alteroque fugato ad Hunos, Grimoaldus dux Beneventanus regnum eorumdem obtinuit.

661. Hoc tempore Pærtharich de exilio reversus. Ilerum in exilium ire est compulsus.

662. Constantinus, qui et Constans, Italiam contra Longobardos venit, set nihil profecit.

663. Constantinus imperator Romam venit, et a Vitaliano papa honorifice susceptus, sancto Petro pallium auro textile obtulit; set cuncta pene ornamenta urbis ¹⁰⁰ abstulit ¹⁰⁰.

664. Eclipsis solis 5 Nonas Maii facta. In Britannia a Scottis et Anglis quæstio de pascha ventilatur, et Scotti a Wilfrido presbitero rationabiliter victi sunt, qui postea episcopus ordinatur (v. a. 678).

665. Angli ad Vitalianum papam pro episcopo et doctore postulatum Romam mittunt.

668. In Sicilia Constantinus imperator, qui et Constans, post multas deprædationes per provincias actas, tandem a suis in balneo peremptus est; pro quo Constantinus ejus filius regnavit annis 17, imperator sane catholicus et pius. Hoc anno Theodorus archiepiscopus a Vitaliano papa ordinatus, et cum Adriano abbate ad Anglos missus, multis et verbo profuit et exemplo.

669. Sarraœni Siciliam vastant

670. In Italia mortuo Grimoaldo Longobardorum rege, Pertharich regnum paternum 17 annis obtinuit.

672. Romæ Vitaliano papa defuncto indictione 15, post 2 menses Adeodatus, papa 79us, sedit annis 4, mensibus 2; vir valde mitis et pius, qui multa ædificia Romæ construxit.

673. Hoc anno Theodorus Anglorum archiepiscopus sinodum utilem collegit.

674. [Dagobertus ¹⁰¹ rex Francorum, præcipuus æcclesiarum Dei venerator, obiit. Regnavit annos 44. Parisius sepelitur.]

676. Romæ defuncto Adeodato papa, post menses 4 1/2 Donus, papa 80us, sedit anno 1, mens. 5;

A qui porticum sancti Petri marmore stravit. Cometa per 3 menses visa.

677. Æclesia Ravennas, quæ autocephaliam sibi usurpans a Romana desciverat, Dono papæ se iterum subjecit.

678. Romæ defuncto Dono, post 2 menses Agatho, papa 81us, sedit annis 2, mensibus 6. ¹⁰² (*Gesta pontif. Rom.*) *Hic papa apud imperatorem effecit, ut quantitas relevaretur, quæ pro ordinatione pontificis solita erat dari; ita tamen ut decretum generale de electione papæ prius ad imperatorem mitteretur, quam ille consecraretur.* Wilfridus Anglorum episcopus ab Egberto rege sede sua pulsus, multos in exilio ad Dominum convertit.

B 679. Constantinus augustus legationem Romam misit, et ut pro confutandis hereticis sinodus apostolica auctoritate Constantinopoli fieret, postulavit. Agatho papa sinodum 120 episcoporum Romæ collegit, et hereticos unam in Christo operationem dogmatizantes damnavit.

680. Eclipsis lunæ, et magna mortalitas Romæ facta. Agatho papa legatos Constantinopolim misit indictione 9. Qui honorifice ab augusto suscepti, sextæ sinodo universali 150 episcoporum præfuerunt, et convictos hereticos, unam in Christo voluntatem et operationem asserentes, damnaverunt, ¹⁰³ et 9 capitula conscripserunt. Theodorus Anglorum archiepiscopus sinodum collegit.

681. Constantinopoli sexta sinodus universalis 150 episcoporum indictione nona mense Februarii acta, et Macharius Antiochenus sequacesque erroris damnati sunt. Quibus damnatis, subito plurimæ araneorum telæ in basilica coram omnibus ceciderant, hereticas nugas dejectas esse portendentes. Agatho papa decessit.

682. Romæ defuncto Agathone papa, cessavit episcopatus anno 1, mensibus 7.

683. Romæ Leo II, papa 82us, sedit mensibus fere 11; vir per omnia eruditissimus et piissimus, qui sua decreta fecit, plurima egregie scripsit, docuit, et constituit. Sanctus Cudbertus Lindisfar-nensis æclesiæ episcopus, Britanniam multis virtutibus decoravit.

D 684. Romæ defuncto Leone, cessavit episcopatus anno fere 1. Post quem Benedictus II, papa 83us, sedit mensibus 10 vir satis laudabilis. Cometæ apparent.

685. Romæ post pascha defuncto Benedicto, exactis plus duobus mensibus Johannes V, papa 84us, sedit anno 1. Qui prius archidiaconus, legatus in sexta sinodo apostolicæ sedis fuerat. Constantinopoli Constantino imperatore defuncto, filius ejus Justinianus regnavit annis 10; qui heresi pollutus, orthodoxis est infestus.

VARIE LECTIONES.

¹⁰⁰ VII. corr. VI. 1. ¹⁰⁰ in loco raso. ¹⁰¹ hic in codice 1. alta manu et alio atramento inserta. *Historiam tam Dagoberti I. quam II. repugnant; in codice 2. eadem ac reliqua manu leguntur; adsunt et in 3.* ¹⁰² hæc alio atramento in marg. 1. anno 677 adsignat 2. ¹⁰³ et VIII c. c. alio atramento.

686. Romæ defuncto Jonanne, post 3 menses A Conon, papa 85us, ordinatus, sedit mensibus 11, vir item laudabilis. In Britannia sanctus Johannes Hagustaldensis episcopus clarus habetur.

687. Romæ defuncto Conone exactis fere 3 mensibus, Sergius, papa 86us, sedit annis 13, mens. fere 9. Qui in fide catholica fortis, persecutionem ab augusto Justiniano passus est. Vir quippe sanctus et omnibus bonis intentus.

688. Ceadwal rex occidentalium Saxonum, ad fidem Christi conversus ¹⁹⁶ Romam ¹⁹⁶ venit, et in sabbato sancto paschæ a Sergio papa baptizatus et Petrus vocatus, inibi in albis defunctus, ab ipso papa summo honore tumulatus et epithaphio decoratus est.

689. In Italia Alachis dux tyrannidem invasit, et maxime clericos insequitur.

690. Theodorus venerabilis Anglorum archiepiscopus, anno adventus sui in Britanniam 25°, ætatis vero 88°, decessit; qui librum penitentialem satis utilem conscripsit.

694. His diebus duo Angli presbiteri, dum Saxonibus prædicarent, martirio coronati, et miraculis declarati, a Pipino Colonizæ sunt tumulati.

695. Constantinopoli Justinianus imperator hereticus a Leone et Tyberio abscisis naribus regno expulsus est, et ipse Leo regnum 3 annos obtinuit. Vir sanctus Willibrordus, a Sergio papa archiepiscopus ordinatus et Clemens vocatus, genti Friesonum prædicans, virtutibus claruit.

696. Sergius papa, Domino revelante, capsam cum portione dominicæ crucis invenit.

697. In Britannia sanctus Cudbertus, ex anachoreta episcopus, migravit ad Dominum post multas virtutes; cujus vitam Beda presbiter descripsit.

698. Constantinopoli Tiberius imperium invadens, Leonem imperatorem 7 annis quibus ipse post hunc regnabat in carcere tenuit.

699. Hoc tempore sinodus Aquilegensis facta, et quidam qui concilium quintum universale noluerunt recipere, a Sergio papa correcti sunt.

701. Romæ defuncto Sergio, Johannes VI, papa 87us, sedit annis 3, mensibus 2.

703. Beda presbiter Anglus, vir doctus, usque huc chronica minoris libri de temporibus perduxit. Hoc tempore cum Gisulfus dux Beneventi Campaniam vastaret et captivos abduceret, a Johanne papa pacem postulante dona accipiens, captivos reddidit.

704. In Britannia Edilred rex Merciorum, relicto ¹⁹⁸ regno ¹⁹⁸, monachum se fecit.

705. Constantinopoli Justinianus imperator auxilio Terbelli regis Vulgariorum imperium recipiens,

A Leonem et Tyberium imperii pervasores occidit. Gallicinum patriarcham excecatum Romam misit, et in loco ejus Cyrum abbatem, qui se in Ponto exulem aluerat, promovit. De hoc imperatore fertur, quod quotiens a detruncatis naribus profluum terserit, totiens aliquem de inimicissuis perimi jusserit. Romæ Johannes VII, papa 88us, sedit annis duobus, mensibus fere 8, vir facundus et eruditus. Sanctus ¹⁹⁶ Heddi episcopus migravit ad Dominum.

706. Johannes papa oratorium sanctæ Mariæ ad Sanctum Petrum construxit, et multas æclesias ornavit.

707. Hoc tempore Haribertus rex Longobardorum possessionem alpium Cottiarum, dudum a Longobartis captam et detentam, per privilegium aureis literis scriptum sancto Petro Johannique papæ reddidit.

708. Romæ Sisinnius papa 89us ordinatus, in gravescente podagra, 20 tantum diebus supervixit. Post quem Constantinus papa 90us effectus, sedit annis 7, diebus 15.

709. Coenredus rex Merciorum, et cum eo Offa regius juvenis, filius Sigiheri regis, relictis regnis Romam veniunt, ibique monachi effecti, non multo post obierunt. Wilfridus Anglorum episcopus obiit, cui Acca successit.

710. Adrianus abbas venerabilis, anno ex quo a Vitaliano papa in Britanniam cum Theodoro archiepiscopo missus est 41° obiit. Hildebertus rex Francorum obiit, pro quo Dagobertus annis 5.

C 711. Constantinopoli Philippicus imperator factus, Justinianum imperatorem occidit, et ipse annum unum et sex menses regnavit, catholicos persecuens, hereticis favens. (Cf. *Gesta pont. Rom.*) Unde ¹⁹⁷ et a Constantino papa ¹⁹⁸ anathematizatur. Quapropter regni principibus eum pro excommunicato devitantibus, regium diadema deponere compellitur.

712. Heribertus rex Longobardorum moritur, pro quo Liudprandus.

713. Constantinopoli Anastasius Philippicum oculis et regno privavit, et ipse annis 3 regnavit.

714. Anastasius imperator missis Constantino papæ litteris, se catholicum declaravit. Pipinus filius Ansigisi, nepos sancti Arnolfi, major domus et dux Francorum, anno regni 27° obiit; pro quo filius ejus Karolus regnavit annis 27.

715. Romæ ¹⁹⁹ defuncto Constantino papa, Gregorius II, papa 91us ²⁰⁰, sedit annos 15, menses 9, qui ²⁰⁰ 17 capitula conscripsit (1277). Dagobertus junior, filius Hildeberti, rex Francorum obiit, pro quo Helpericus, qui et Daniel.

716. Egbertus vir sanctus, natione Anglus, Scotos legitime pascha celebrare docuit. Constantinopoli Theodosius imperator factus anno 1 regnavit.

VARIE LECTIONES

¹⁹⁶ supra lin. ¹⁹⁸ in loco raso. ¹⁹⁸ hæc eadem manu addita. ¹⁹⁷ hæc alio atramento. ²⁰⁰ quæ sequuntur, in loco raso. ¹⁹⁹ Romæ—menses IX prius, ut in Herimanno, anno 714 designata erant 1. ²⁰⁰ pp. XCI et qui XVII cap. c. alio atramento.

NOTÆ.

(1277) A. 714 apud Herimannam.

Qui Anastasium imperatorem pugna victum, presbiterum ordinari fecit.

717. Romæ Tyberis supra modum inundans, multa ædificia subvertit. Hoc tempore Winfridus, qui et Bonifacius, genere Anglus, Germaniæ gentium verbum salutis prædicat auctoritate Gregor papæ.

718. Constantinopoli Leo imperator annis 9 regnavit. Cujus tempore Sarraceni Constantinopolim obsidentes triennio, tandem divino auxilio, fame, peste, ferro repellantur.

719. Sanctus Bonifacius a Gregorio papa Mogontiaci archiepiscopus ordinatus, multis gentibus profuit verbis et exemplis.

720. Mortuo Helperico, Teodericus filius Tagoberti rex a Karolo constituitur. Sanctus Othmarus B cellæ sancti Galli primus abbas constitutus, 40 annis rexit.

721. Karolus Reginfredum vicit, Andegavis urbem vi cepit. Sanctus Johannes Hagustaldensis episcopus obiit.

722. Karolus Alemanniam et Bajoariam subegit.

723. (BEDÆ Chron.) Hoc tempore corpus sancti Augustini de Sardinia in Ticinum a Ludbrando translatum est.

724. Karolus transito Ligere Aquitaniam vastat. Sanctus Pirminius abbas et chorepiscopus a Karolo Augiæ insulæ præfectus, serpentes inde fugavit, et cenobiale vitam ibi instituit, annis 3. ³⁰¹ *Choros grece, regio lutine dicitur, unde chorepiscopus, id est regionalis episcopus, qui per regiones discurret.*

725. Sarraceni Gallias vastant præda et incendio.

726. (Cf. EINHARDI *Vitam Karoli*, c. 1.) Karolus Sarracenos una cum rege eorum prostravit. Huc usque Beda venerabilis presbiter chronica sua perduxit in majori libro de temporibus. Huc ³⁰² usque regnum Romanorum; exhinc Francorum supputatur. Karolus Pipini filius, cum jam principatum major domus 12 annis tenuisset, posthæc eundem principatum 15 annis obtinuit, regibus tamen in Francia, set parva dignitate regnantibus.

727. Karolus Burgundiam petens, eam sibi subegit. Sanctus Pirminius ex Augia pulsus, Etonem pro se constituit abbatem, et ipse Alsatiam, alia instructurus cœnobio petiit.

728. Karolus Aquitaniam sine bello recipit.

729. Sanctus Egbertus presbiter Anglus obiit, anno ætatis 90, die paschæ, id est 8 Kalend. Maii.

730. Sarraceni Avinnionem urbem capiunt, et circumquaque regiones devastant.

731. Karolus Avinnionem, cesis Sarracenis, vi expugnatam recipit. Beda presbiter et monachus natione Anglus, doctor eximius, obiit 7 Kal. Jun. Romæ Gregorius III, papa 92us ³⁰³ sedit annos 10, menses 9. Tria cœnobio, id est Altaha, Mourbach,

A Favarias, ex Augensibus fratribus instructa sunt.

732. Karolus Gothiam invadit.

733. Karolus exercitum Sarracenorum de Hispaniis venientem delevit,

734. Augiæ Eto abbas, Kebam suscessorem relinquens, ipse Argentoraci ³⁰⁴ episcopus promotus, non longe post sui nominis Etenheim cenobium construxit.

735. Karolus item deletis Sarracenis victor rediit.

736. Karolus Gothos petiit, et inde victor rediit, Audoinus episcopus obiit. Augiæ defuncto post 2 annos Keba, Ernfredus Augiæ abbas et Constantiæ episcopus effectus, 10 annis præfuit.

737. Karolus Saxones victos fecit tributarios.

739. Karolus totam Provinciam suæ subjicit ditioni.

740. Victis circumquaque hostibus, pax et quies regno Francorum facta est per Karolum.

741. Romæ Zacharias, papa 95us, sedit annos 10, menses 4. Karolus moritur Carisiaci, et apud Sanctum Dionisium sepelitur; pro quo filii ejus, diviso inter se regno Francorum, majores domus præfuerunt, Karlomannus annis 6, Pipinus annis 10.

742. Karlomannus et Pipinus duces Aquitaniæ et Sueviæ rebellantes cito comprimunt ³⁰⁵.

744. Fuldense cenobium in saltu Bochohia a sancto Bonifacio archiepiscopo fundatum est.

745. Karlomannus cum fratre Saxoniam rebellantem vastavit.

C 746. Sanctus Bonifacius annuente Karlomanno, auctoritate Zachariæ papæ duos in sua parrochia episcopatus facit, Wirziburgensem scilicet, cui sanctum Burchardum, et Eichstetensem, cui sanctum Willibaldum, conprovinciales suos, primos episcopos ordinavit. Sidonius, Augiæ monachus, quintus ei loco abbas, Constantiæque episcopus factus, præfuit annis 13; qui cellam quoque sancti Galli ambiens, iniquis principibus in damnatione sancti Othmari abbatis consensit.

747. Karlomannus pro Dei amore mundo abrenuntians, in castro Cassino monachum se fecit.

750. Pipinus Griphoni 12 comitatus in partibus Neustriæ dedit.

D 751. Pipinus missis Romam legatis, Zachariam papam de regno Francorum et ignavis ejus regibus consuluit.

752. Auctoritate Zachariæ papæ, et non multo post Stephani 94ⁱ, qui eidem in pontificatu 6 annis successit, deposito ac detonso rege Hilderico, Pipinus rex Francorum electus, et Suessionis a sancto Bonifacio archiepiscopo unctus, regnavit annis 17. Audogarius, primus Campidonensis cenobii fundator et abbas, locum illum incolere cepit.

753. Pipinus rex Saxoniam vastat, ibique Hildi-

VARLÆ LECTIONES.

³⁰¹ hæc alio atramento in marg. ³⁰² hac voce incipit Gottw. ³⁰³ hic et hinc inde usque ad a. 872 numerus paparum alio atramento additur. ³⁰⁴ vel argentiniæ glossa 1. ³⁰⁵ hinc linea erasa est 1.

garius Coloniensis archiepiscopus est occisus. Stephanus papa pro auxilio contra Haistulfum Longobardorum regem poscendo ad Pipinum regem in Frznciam venit, et filios ejus Karolum et Karlomanum Parisius reges unxit.

754. Sanctus Bonifacius Mogontiacensis archiepiscopus cum Fresonibz prædicaret, martirizatus est ab eis, anno episcopatus 36°, et apud Fuldense cenobium sepultus. Pro quo Lullus archiepiscopus præfuit annis 32. Karlomanus frater Pipini, cum ad eum pro dissuadenda expeditione Italica venire vellet, Lugduno obiit. Pipinus Italiam cum exercitu petens, Haistulfum regem Papiæ obsessum obsides dare et res sancti Petri sub sacramento reddere coegit. Stephanus papa duce Jeronimo, Pipini fratre, Romam rediit.

755. Haistulfus sacramentum contemnens Romam obsidet, omnia circum ferro et igne vastans. Pro qua re papa legatos per mare ad Pipinum pro auxilio misit.

756. Pipinus rex iterum Italiam petens, Haistulfum Papiæ obsidet, et Ravennam atque urbes pervasas eum sancto Petro et domno papæ per legatum reddere compulit.

757. Constantinus imperator inter alia munera Pipino regi etiam organum misit.

758. Romæ Stephano papæ Paulus 95us successit, annis 10.

759. Waifarius tyrannidem in Aquitania exercuit. Sanctus Othmarus abbas a Warino et Roudhardo consensu Sidonii episcopi inique damnatus, et in insulam Rheni Stein relegatus, migravit ad Dominum. Cujus abbatiam cum Sidonius episcopus et abbas temerarie invasisset, ante altare sancti Galli profluvio ventris obiit. Pro quo Johannes Augiensis monachus episcopatum et utramque abbatiam accipiens, præfuit annis 21. Qui primum Romanæ sedis privilegium Augiæ ab Adriano papa impetravit.

760. Pipinus Aquitaniam seu Wasconiam invadit, et Waifarium injuste usurpata sub sacramento reddere coegit.

761. Waifarius iterum tyrannidem exercuit.

762. Pipinus rex cum Karolo filio suo Aquitaniam petens, multas urbes ibi cepit.

764. Pipinus magnum conventum Carisiaci habuit.

765. Roudgangus Metensis ²⁰⁸ archiepiscopus corpora sanctorum Gorgonii, Naboris et Nazarii a Paulo papa impetravit.

766. Corpus sancti Gorgonii in Gorzia cenobio, sancti Naboris in Nova Cella, sancti Nazarii in Lauresham conditum est.

767. Romæ Paulus papa obiit, pro quo Stephanus 96us sedit annis 4.

768. Pipinus subacta Aquitania, 8 Kal. Octob.

A Parisius obiit, anno ætatis 54°. Pro quo filii ejus diviso regno, Karolus Magnus annis 46, et Karlomanus 4 annis, regnaverunt.

769. Corpus sancti Othmari abbatis post decem annos, in insula qua obiit, incorruptum inventum, ad monasterium sancti Galli translatum est.

770. Karolus filiam Desiderii regis Longobardorum uxorem duxit, set postea repudiavit.

771. Karlomanus obiit, et Remis sepelitur. Karolus magnam synodum colligit.

772. Karolus Saxones petit; unde acceptis obsidibus rediit. Romæ post Stephanum Adrianus I, papa 97us, sedit annis 24.

773. Karolus ab Adriano papa pro defensione rerum sancti Petri rogatus, Italiam petiit, et Desiderio rege obsesso Papiæ, ipse Romam orandi gratia adiens, pascha ²⁰⁷ ibi celebravit.

774. Longobardi cum Desiderio rege eorum Karolo se tradunt, anno 205°, ex quo Italiam cum rege Alboino intraverant. Corpora sanctorum Gordiani et Epimachi de Roma in Alemanniam translata sunt.

775. Karolus Saxoniam iterum rebellantem vastat.

776. Karolus Roudgaudum, regnum Italiæ affectantem, occidit.

777. Saxones tandem multa cede perdomiti, Karolo subduntur et christiani efficiuntur.

778. Karolus Hispanias petiit, quibus subactis redit. Saxones iterum rebellant.

779. Karolus iterum Saxones superavit.

780. Karolus dispositis rebus Saxonum et Sclavorum, ipse Romam gratia orandi adiit.

781. Pipinus filius Karoli Romæ ab Adriano papa baptizatur, ²⁰⁸ et ab eodem a Baptismo suscipitur, et cum fratre Ludowico rex ungitur. Constantiæ episcopus et abbas Johannes obiit, pro quo Eginus episcopus annis 32, et Petrus Augiæ abbas annis 5 et apud Sanctum Gallum Roudpertus abbas anno 1, præfuerunt. Hoc tempore cruces apparuerunt multis in vestibus. Sanguis e terra et aere fluxisse dicitur.

²⁰⁹ Sciendum Karolomagnò Adrianum papam Romæ hbrum dedisse continentem canones apostolorum, cum conciliis Niceno, Ancyrano, Neocæsariensi, Gangrensi, Antiocheno, Laodicensi, Constantinopolitano, Calcedonensi, Sardicensi, et quoddam excerptum ex Affricanis conciliis continentem, cum decretis Romanorum pontificum; Siricii 40ⁱ, Innocentii 42ⁱ, Zosimi 43ⁱ, Bonifacii 44ⁱ, Celestini 45ⁱ, Leonis 47ⁱ, Hilari 48ⁱ, Simplicii 49ⁱ, Felicis 50ⁱ, Gelasii 51ⁱ, Anastasii 52ⁱ, Symmachi 53ⁱ, Hormisdæ 54ⁱ, Gregorii 71ⁱ. ²¹⁰ Hunc librum quidam Adrianum cognominant. Idem Karolus duos libros ex tractatibus sine sermonibus sanctorum Patrum per Paulum, diaconem suum collegit, eo quod quælibet apocrypha nollet legi in

VARIE LECTIONES.

²⁰⁸ metentis. ²⁰⁷ pascha 1. ²⁰⁹ et — suscipitur alia manu et alio atramento. ²⁰⁹ quæ sequuntur, in marginis superiore scripta sunt. Ea hoc potissimum loco collocanda esse censui; cf. Legg. I, 44. Codex 2 ea anno 769 assignat; desunt 3. ²¹⁰ Hinc alio atramento.

æclesia. Nam prædicti duo libri per circulum anni A singulis festiuitatibus pene sive jejuniis ad nocturnales lectiones sufficere possunt cum bibliotheca. Perfecti sunt autem illi duo libri anno Domini 808.

782. Karolus Saxonum 4500 decollare iussit. Apud Sanctum Gallum Waldo abbas præfuit anno 1.

783. Hiltigard regina uxor Karoli, 2 Kal. M.ii, et Berhta, mater ejus, 4 Idus Julii obierunt.

784. Junior Karolus a patre in Saxoniam missus, Westfalos bello domuit.

785. Widikind Saxo ad deditionem Karolo veniens baptizatus est.

786. Karolus iterum Romam iuit orandi gratia. Augiæ post Petrum Waldo, abbas octavus, præfuit annis 20.

787. Rouldrud, filia Karoli, Constantino imperatori desponsatur. **B**

789. ¹¹¹ *Hoc anno Karolus 83 pene canonum capitula totius regni sui episcopis transmisit, ut ejus auxilio corrigenda corrigere possent.*

790. Hunc annum Karolus Wormatiæ quietus transegit.

791. Karolus terram Hunorum devastat.

792. Sinodo Ratisponæ collecta, heresis Feliciana damnata est.

793. Saxones item more suo rebellant.

794. Sinodo magna in Franconofurt habita, Leresis item Feliciana damnata est. Pseudosynodus Grecorum pro adorandis imaginibus habita, ab episcopis damnata est. His temporibus Alwinus, qui et Albinus, apud regem ceterosque vita et doctrina clarus habetur. **C**

795. Hui missis legatis se cum terra sua Karolo tradunt, et christianitatem promittunt.

796. Romæ defuncto Adriano papa. Leo lii, papa 98as, sedit annis 20.

797. Constantinopoli Constantinus imperator a Grecis execatur.

798. Helena mater Constantini imperatoris ceci legatos Karolo pro pace misit.

799. Leo papa ut fama est in letania majore a Romanis lingua præcisa execatur, et per quosdam liberatus, in Saxoniam ad Karolum est perductus. Geroldus præfectus Bajoariæ, signifer et consiliarius Karoli, pius et religiosus, contra Hunos pugnam occubuit, Augiæque, quam multis auxerat donis et prædiis, sepultus est. Patriarcha Jerosolimitanus reliquias de sepulchro Domini mittit Karolo regi.

800. Karolus Jerosolimam insignia dona transmisit, et Romam petens, Leonem papam, se de illatis et non probatis criminibus sacramento purgantem, sedi suæ restituit.

801. Karolus in die natalis Domini a Leone papa corona imposita, primus regum Francorum Cæsar Augustus Imperator, Romanis laudes succlamantibus, appellatus est. Qui postea juxta leges Roma-

nas temeratores Leonis papæ capitali sententiæ adixit; set precibus ejusdem papæ vita concessa, in exilium eos relegavit. Terræ motus factus est 2. Kal. Maii.

802. Aaron rex Persarum inter alia munera elephantem Karolo imperatori misit.

803. Sanguis Domini Mantuæ inventus, Karolo imperatori nunciatur. Cujus rei veritatem perquirendam Leoni papæ imperator demandavit. Qua occasione arrepto itinere, papa ad imperatorem venit, et cum eo natalem Domini Carisiaci celebravit.

804. Domnus papa magnis muneribus ab imperatore donatus, Romam rediit.

805. Karolus junior a patre missus, Boemiam subjugavit.

806. Karolus imperator regnum inter tres filios suos divisit.

807. Aaron rex Persarum cum aliis muneribus artificiosum Karolo imperatori misit horologium.

808. Eardolf rex Nordanumbrorum regno pulsus ad Karolum imperatorem questum venit.

809. Quæstio de processione sancti Spiritus synodo habita ventilatur.

810. Hispani et Greci per legatos cum illo pacem firmant. Pipinum filium suum, regem Italiæ, mortuum esse didicit.

811. Heito abbas Augiæ et episcopus Basileæ, missus Constantinopolim, odoporicum, *id est itinerarium* ¹¹² suum scripsit.

812. Michael imperator legatis Karoli remissis, suos etiam pacem confirmatum misit. Beneventani 25 milia solidorum auri tributum Karolo persolvunt.

813. Karolus imperator Amalharium Treverensem archiepiscopum, et Petrum Nonantulanum abbatem Constantinopolim misit, quorum odoporicum, *id est liber itinerarius* ¹¹³ item scriptum habetur. Ipse Ludowicum filium consortem regni fecit. Mortuo Pipino filio ejus rege Italiæ, filium ipsius Berinhardum, nepotem suum, regem fecit Italiæ. Quina permagna concilia Mogonciaci, Remis, Turonis, Cavillonis, Arelati pro statu æclesiarum fieri jussit.

814. Karolus imperator magnus, cum prius thesauros suos inter 21 archiepiscopatus regni sui ceterosque episcopatus et æclesias divisisset, febre et pleuresi pulsatus, 5 Kal. Febr. Aquisgrani obiit, ibique sepultus est honorifice, anno ætatis 71°, regni 47°, subjectæ Italiæ 44°, imperii 14°, indictione 7°. Pro quo Ludowicus filius ejus, cognomento Pius, regnavit annis ¹¹⁴ 27. Qui statim generale colloquium Aquisgrani habuit, et multa perperam gesta per regnum correxit.

815. Quidam ex Romanis primoribus in necem Leonis papæ conjurantes, puniuntur.

816. Leone papa defuncto, in 8. Kal. Junii. Stephanus 99as sedit mensibus septem. Qui ad Ludo-

VARIE LECTIONES.

¹¹¹ sequentia aiso atramento 1 atram.

¹¹² i. i. alio atram. 1. deest 3.

¹¹³ i. l. i. aiso atram. 1.

¹¹⁴ alio

wicum regem in Franciam veniens, Remis eum imperatorem coronavit, deinde Romam rediit. Imperator, sinodo collecta, multa de statu et religione cenobiorum bene disposuit.

817. Stephano papa 9 Kalend. Febr. defuncto, Pascalis 100as sedit annis 7. Legati Leonis imperatoris de Constantinopoli pro pace ad Ludovicum veniunt imperatorem.

818. Ludovicus imperator cismarinos Britannos demuit.

819. Synodo Aquisgrani habita, multa de statu æclesiarum disposita sunt.

820. Ex inundatione pluviarum pestilentia magna facta est ²¹⁵.

821. Ludovicus imperator regnum inter filios divisit, exilia relaxavit, debita cunctis dimisit.

822. Ludovicus imperator de publicis suis peccatis publicam penitentiam egit, et quæque in regno suo corrigenda, correxit. Lotharius in Italiam, Pipinus ducta uxore in Aquitaniam, reges missi sunt. Fuldis Eigil abbas obiit, cui Rabanus, vir doctus et divinorum librorum tractator egregius, successit. Augiæ Hetone abbate et episcopo privatam vitam adoptante Erlebaldu abbas 10as successit.

823. Lotharius rex Italiæ, rogante papa Paschale, imperator ab eo Romæ coronatur. Agri multi præter solitum grandine sunt vastati, veris ²¹⁶ etiam inter ipsam et magnis lapidibus alicubi decidentibus.

824. Romæ Eugenius, 101as papa, post Paschalem sedit annis 3. Augiæ Wetinus monachus et corpore ductus et reductus ²¹⁷, post triduum obiit. Cujus visiones Heito episcopus prosa, et Walachfridus heroico metro scripsit.

826. Herioldus rex Danorum cum uxore et filiis et magna suorum multitudine Mogonciaci baptizatus est. Hildowinus abbas de Sancto Dionisio, ab Eugenio papa ossa beati Sebastiani martiris impetravit, quæ Suessionis in basilica sancti Medardi collocavit.

827. Corpora sanctorum martirum Marcellini et Petri in Franciam translata sunt. Hoc in anno Ansegisus abbas in quatuor libellis collegit tam seculares quam æclesiasticas leges, quas Karolus Magnus et Ludovicus atque Lotharius imperatores promulgaverunt.

828. Romæ ²¹⁸ post Eugenium Valentinus, 102as papa, sedit diebus 40, et post hunc Gregorius IV, 103as papa, sedit annis 16. Reliquiæ sancti Marcellini Aquisgrani allatæ, plurimis glorificantur miraculis.

829. Aquisgrani terræ motus sabbato sancto paschæ factus.

830. Corpus sancti Marci evangelistæ, sub nomine

A Valentis martiris. Ratolfus Veronensis episcopus a duce Venetiæ impetravit, et cum corpore Genisii martiris in Augiam insulam attulit.

831. Imperator omnes contrarios sibi honore privando, animos tam filiorum quam ceterorum contra se irritavit.

832. Imperator contra filios suos exercitum movit; uxorem timore filiorum abdicavit.

833. Imperator item contra filios in Alsatiam venit. Ibi veniente Gregorio papa cum filiis, imperator a suis relictus, in filiorum potestatem devenit.

834. Imperator iudicio episcoporum armis depositis, ad agendam penitentiam includitur.

835. Imperator cum filiis Pipino et Ludowico Lugduni magnum habuit conventum.

B 837. Ticinum 3. Kal. Januarii octies noctu tremuisse dicitur.

838. Imperator habito conventu Noviomagi, Ludowico filio regnum Francorum interdixit. Puoto diaconus palatii in Judaismum lapsus.

839. Imperator filio suo Lothario repacificatur. *Etbo* ²¹⁹ Remorum archiepiscopus degradatur.

840. Imperator filio suo Lothario ad imperium designato, 12. Kal. Julii obiit, et Mettis sepelitur.

841. Ludovicus junior, adunatis cum fratre suo Karolo copiis, cum Lothario monarchiam appetente de partitione regni concordare non possent, juxta Fontinatam villam 7. Kal. Julii acie confligunt. Ludovicus et Karolus castris potiti sunt, fugato Lothario.

842. Tandem cunctis pacem optantibus, regnum in tria partiri constituunt. Augiæ Walahfridus Strabo vir doctus, abbas 12as, præfuit, qui metro et prosa conscripsit multa.

843. Lotharius cum imperatoris nomine Italiam accepit et Belgicam Galliam, quæ nunc usque ad eo ²²⁰ regnum Lotharii dicitur; Ludovicus Germaniam, Karolus Gallias obtinuit.

844. ²²¹ Defuncto Gregorio papa, Sergius II 104as sedit annis 3.

845. ²²² Rhabanus Fuldensis abbas librum quem de sancta cruce variis figuris metroque composuit, Sergio papæ transmisit.

846. ²²³ Lotharius imperator Burgundiones rebel-
D lare molientes ad deditionem coegit.

847. (*Gesta pont. Rom.*) ²²⁴ Romæ Leo IV, papa 105as, sedit annis 9, mensibus tribus, qui Romæ munitionem, quam Leoninam dicunt, fecit, eamque apostolica benedictione dedicavit, et sub anathemate in perpetuum confirmavit. ²²⁵ Mogontiaci Rhabanus, Fulderis abbas doctissimus, ordinatur archipræsul. Qui mox Ludowico jubente sinodum magnam Mogontiaci collegit. Tempore ²²⁶ Leonis papæ quarti et

VARIE LECTIONES.

²¹⁵ hinc aliud atramentum, sed eadem manus. ²¹⁶ v. e. i. i. et desunt 3. ²¹⁷ et r. desunt 3. ²¹⁸ Romæ — ann. XVI primum anno 827, tum anno 828 adscripta sunt in 1. ²¹⁹ E. R. a. d. hæc alio (anni 1088.) atr. 1. ²²⁰ ab eo alio atr. ²²¹ hæc primum a. 843, tum a. 844. adscripta sunt 1. ²²² hæc primum a. 844, tum a. 845. adscripta sunt 1. ²²³ et hæc primum anno superiori adscripta fuisse videntur 1. ²²⁴ Romæ — confirmavit item hæc a. superiori primum adscripta fuerunt 1. ²²⁵ hic numerus erusus est 1. ²²⁶ hæc in margine supra a. 850 habentur 1. — anno 852. adscripta 2.

Rabani Mogontiacensis archiepiscopi in conventu A episcoporum Mogontiaci (*conc. Mog.*), confutata est heresis Prædestinatorum, quorum capita beatus Augustinus confregit atque contrivit in libro de correctione et gratia et prædestinatione sanctorum *ac bono perseverantiæ* ²²⁷.

848. Gotescalcus quidam presbiter, quosdam homines ad vitam, quosdam ad mortem inevitabiliter a Deo prædestinatos dogmatizans, in conventu episcoporum Mogontiaci convictus, regno expellitur.

849. Augiæ Walahfridus Strabo abbas obiit; pro quo Folcuinus abbas 13us præfuit annis 9.

850. Magna fames circa Rhenum, in qua Rhabanus archiepiscopus multos pauperes aluit.

852. Magna synodus et generalis conventus Mogontiaci a Rhabano archiepiscopo et Ludowico rege habitus. B

853. Nordmanni basilicam sancti Martini Turonis incendunt.

855. Lotharius imperator, relicto mundo divisoque inter filios regno, monachum se Prumiæ fecit, et non multo post, 3. Kal. Octob. ad regnum celeste migravit. Post quem filii ejus Ludowicus imperator Italiam, et Lotharius Cisalpinas partes regni tenebant.

856. Mogontiaci Rhabano archiepiscopo defuncto, successit Karolus, filius Pipini regis Aquitaniae. Romæ Leone defuncto, 106us Benedictus III, papa sedit annis 2, mensibus 6.

857. Synodus a Karolo archiepiscopo Mogontiaci C colligitur.

858. Villam quandam juxta Mogonciacum et Rhenum, Caimunti vocatam, nequam spiritus homines multipliciter infestando devastavit. Romæ post Benedictum 107us Nicolaus papa sedit annis 9.

859. Crebri terræ motus Mogontiacum concutiunt; ibique Probus presbiter religiosus et sanctus, 7. Kal. Julii obiit.

860. Hiemps maxima etiam Ionium mare usque in Venetiam per glaciem equis meabile fecit.

861. Meginradus Augiæ monachus, et primus incola heremi quæ Turicino adjacet lacui a quibusdam latronibus inibi 12. Kal. Febr. peremptus, post mortem virtutibus claruit, Augiæ sepultus. A quo usque hodie Heremus ipsa a sanctis et religiosis D viris culta, in nobile excrevit cenobium.

862. Lotharius rex faventibus archiepiscopis Gunthario Coloniense et Theothgaudo Treverense, repudiavit Thiotpirgam uxorem legitimam, sinodo ad hoc machinandum collecta.

863. Synodo Romæ collecta, Guntharius et Theothgaudus archiepiscopi illuc transmissi, a Nicholao papa sunt depositi, et cum synodo sua anathematizati, Lothariusque rex, nisi respiceret, excommunicatus est.

864. Guntharius Coloniensis episcopale officium post interdictum usurpans, set postea ductus penitentia Romam venit, set minime reconciliari meruit.

865. Arsenius episcopus, Nicolai papæ legatus, ipsi Lothario fidem conubii per sacramenta 12 principum suorum pollicenti, Thiotpirgam conjugem reconciliatam reddidit.

866. Vulgari missis a Nicolao papa et Ludowico rege prædicatoribus, fidem Christi suscipiunt.

867. Lotharius rex posthabitis principum sacramentis, Thiotpirgam repudiavit iterum, se priori concubinæ commiscens. Unde eum papa Nicolaus cum suis complicibus excommunicavit, literis ad diversos missis.

868. Synodus magna coram Ludowico rege colligitur Wormatiæ. Romæ defuncto papa Nicolao, 108us Adrianus II sedit annis 5. Ad quem cum Lotharius rex venisset, et frustra opitulante fratre Ludowico imperatore, pro Waldradæ concubinæ suæ matrimonio satis egisset, nichil profuit. (REGIN. Chron. a. 869.) *Ea* ²²⁸ *quidem conditio ei dabatur, ut si innocens esset, fidualiter corpus Domini perciperet; sin vero, illud nullatenus accipere præsumeret. Set ipse temerarius accessit, et cum suis complicibus inevitabile iudicium sibi suoque regno, heu! ninium demens, percepit. Nam tanta clades hanc præsumptionem divinitus subsecuta est, ut in ejusdem Lotharii regno, tota virtus ac nobilitas, non peste set quasi hostili gladio, deleta videretur.*

869. Lotharius rex cum complicibus suis et apud papam Adrianum de illatis criminibus excusans et corpus Domini temerarie ab eo accipiens, cum rediret domum, Placentiæ periit; autoresque sceleris pene omnes obiter periere. Regnumque ejus Karolus patruus ejus invasit.

870. Synodus magna Coloniæ collecta, et multa pro statu æclesiæ decreta.

871. (REGIN. Chron.) ²²⁹ *Ludowicus imperator Adal-giso tyranno per sacramentum repacificatur; quo tamen sacramento eum post Joannes papa absolvit, et eum contra eundem tyrannum incitavit ad bellandum.*

872. Basilius imperator Grecorum portionem dominicæ crucis Ludowico regi transmisit.

873. Romæ defuncto Adriano, 109us Joannes VIII papa sedit annis 10 ²³⁰, *cujus præcepto Joannes diaconus Romanæ æclesiæ vitam sancti Gregorii authentice descripsit.*

874. Ratolfus Veronensis episcopus obiit, qui sui nominis cellam construxit juxta Augiam

875. Ludowicus imperator Italiæ defunctus, Mediolani sepelitur, anno regni 20°. Cujus regnum patruus ejus Karolus rex Galliarum invadens, a Joanne papa se imperatorem coronari fecit.

876. Ludowicus rex religiosus apud Francono-

VARIÆ LECTIONES.

²²⁷ ac b. p. *atram. paulo diverso 1. desunt 5.* ²²⁸ *Hæc in marg. alio atramento 1. Anno 869. adscripta in 2.* ²²⁹ *hæc eadem manu addita 1.* ²³⁰ *reliqua addita alio atramento 1.*

- furt 5 Kal. Septembris onit, anno regni 36°, re-
gnumque ejus tres filii, Karlomannus Bajoariam,
Ludowicus Germaniam, Karolus Alemanniam, sin-
guli cum adjacentibus provinciis accepere.
877. Karolus rex Galliarum obiit, anno regni
37°. Post quem filius ejus Ludowicus Balbus re-
gnum Galliarum accepit.
878. Ludowicus rex Germaniæ cum fratre Karolo
regnum Lotharii divisit.
879. Ludowicus Balbus, filius Karoli, rex Gallia-
rum, 3 Idus Aprilis Compendii obiit.
880. Karlomannus rex Bajoariæ apud villam
Otingam obiit, 11 Kalend. Aprilis.
881. Nordmanni multas provincias in Gallia va-
stant. Karolus rex, frater Ludowici, Romam veniens,
una cum regina Richgarda imperiali unctioe a Jo-
anne papa coronatur, ²²¹ et omnes Italarum episcopi,
præter papam, imperatori jurejurando subjiciuntur.
882. Ludowicus rex Germaniæ 13 Kalend. Febr.
obiit. Karolus imperator Nordmannos cuncta cir-
cumquaque vastantes, pacem regno ejus deinceps
sacramento firmare compulit, et regem eorum chris-
tianitatem professum de baptismo suscepit, sicque
firmata amicitia digressi sunt.
883. Romæ Johannes papa a quodam toxicatus,
etiam a quodam alio percussus malleo, obiit, sta-
timque percussor ejus a nemine lesus moritur. Et
Marinus archidiaconus, papa 110us, præfuit anno 1,
mensibus 6. Ludowicus rex Galliæ obiit.
884. Karlomannus filius Ludowici Balbi, rex
Galliæ obiit, et regnum Galliæ Karolus imperator
obtinuit.
885. Marinus papa obiit, pro quo Adrianus III,
papa 111us, sedit anno 1, mensibus 4.
886. Imperator a papa invitatus, Italiam venit.
Romæ quintus Stephanus, papa 112us, post Adria-
num sedit annis 6.
887. Richgarda imperatrix, adulterii cum Liut-
wardo Vercellensi episcopo incusata, divino judicio
se ab omni virorum commixtione integram et vir-
ginem comprobavit, quamvis jam 12 annis in con-
jugio imperatoris aparuerit. Moxque a rege separata,
in Andeahense cenobium virginum a se construc-
tum secessit, ibique Deo serviens, virgo regina
permansit. Imperator autem ab omnibus deseritur,
et Arnolfus, fratris sui Karlomanni filius, rex cligi-
tur.
888. Karolus imperator ²²² jam privatus Deo de-
votè serviens, ut quidam dicunt a suis strangulatus,
obiit Idus Januar. et Augiæ sepelitur.
890. Arnolfus rex ex parte apostolici rogatur,
ut Romam veniens, Italiam sibi de tyrannis defen-
dat.
891. Arnolfus rex Nordmannos ad internecionem
delevit.
892. Romæ post Stephanum Formosum, prius
Portuensis episcopus, papa 113us, sedit annis 4,
mensibus 7.
893. Formosus papa Arnolfum regem ad susci-
piendam et a tyrannis eruendam Italiam invitat.
895. ²²³ Synodus magna apud Triburiam collecta.
Itemque rex a papa rogatus, Italiam petit.
896. Arnolfus rex tandem Romam venit, et a
Formoso papa imperator coronatus est. Formosus
papa die paschæ obiit. Pro quo sextus Bonifacius
papa 114us ordinatus, 15° die podagra defunctus
est.
897. ²²⁴ Cui sextus Stephanus papa 115us substi-
tutus, sedit annum 1. Qui tyrannis favit.
898. ²²⁵ Romæ post Stephani interitum Romanus
papa 116us sedit mensibus paulo plus 4, et post
hunc Theodorus II, papa 117us, sedit dies 20. Post
quem nonus Johannes papa 118us ordinatus, sedit an-
nis 2.
899. Outa regina adulterii incusata 72° annis prin-
cipum juramento absoluta est.
900. ²²⁶ Romæ quartus Benedictus, papa 119us,
sedit annis 3, mensibus 5. Arnolfus imperator Ra-
tisonæ, ubi frequentius manebat, obiit, 6 Idus
Decembris ²²⁷, anno regni 12°; pro quo filius ejus
Ludowicus puer regnavit.
902. Beringer, Reginolf et Gerhard nobiles germa-
ni, filii Atonis comitis et Adellindæ, occisi, apud
Bouchaugiense cenobium virginum, a prædicta
Adellinda constructum, sepeliuntur, ubi et ipsa ma-
ter postea est sepulta.
904. Romæ post Benedictum Leo V, prius pre-
shyter forensis, papa 120us, sedit mensibus ferme
duobus. Post quem, ut in quibusdam inveni, Cristo-
phorus prius cardinalis, papa 121us, sedit mensibus
quatuor; qui dejectus est, et monachus factus.
905. Romæ Sergius III, papa 122us, annis 7, men-
sibus quatuor.
906. Adalpertus nobilis et bellicosus de Baben-
berg, Counradum emulum suum pugna victum cum
aliis multis peremit.
907. Adalpertus perfidia Hattonis archiepiscopi
et Liutpaldi ad Ludowicum regem spe pactionis ad-
ductus, decollari est jussus.
908. Ungarii Saxoniam et Thuringiam vastant.
Liutpaldus occisus est.
909. Ungarii Alemanniam vastant.
910. Ungarii Francos devincunt.
914. Ludowicus rex adolescens moritur, et Rati-
sponæ sepelitur. Post quem, deficiente nostris in
partibus regio stemate, Counradus filius Chounra-
di, rex electus et unctus, regnavit annis 7. Burchar-
dus dux Alemanniæ in conventu suo occiditur.
912. Ungarii a Bajoariis et Alemannis juxta flu-
men Ine occiduntur. Cometæ sunt visæ. Roudoifus

VARIE LECTIONES.

²²¹ reliqua in loco raso 1. ²²² imp. 1. imperio Herimannus. ²²³ hæc desunt 3. ²²⁴ hæc primum anno
896. assignata erant 1. ut in Herimanno ²²⁵ hæc primum anno 897 assignata erant 1, ut in Herimanno. ²²⁶
Rouæ mensibus V. primum anno 899. assignata erant, ut in Herimanno. 1. ²²⁷ VI. Id D. alio atramento 1.

rex Burgundiæ obiit; pro quo Roudolfus filius ejus A regnavit annis 25. Romæ Anastasius II, papa 123us, sedit annis 2, mens. 2. Apud Sanctum Gallum Notkerus magister doctus obiit.

913. Ungarii Alemanniam vastant.

914. Salomon Constantiensis episcopus est captus.

915. Romæ Lando papa 124us sedit mensibus 5. Post quem Leo VI, papa 125us, mensibus ferme duobus; et post hunc Joannes X, papa 126us, annis 14, mensibus 2.

916. Ungarii totam Alemanniam igne et gladio vastant. Synodus coram misso apostolici, id ²²⁸ est Petro Ostiensi episcopo, apud Altheim est habita. In ²²⁹ qua synodo generali decreto sancitum est, ut quicumque deinceps bannum ab episcopis impositum corrupisset, per jejunium 40 dierum in pane tantum et aqua et sale, commissum lueret. Apud Sanctum Gallum beata virgo Wilborada artius est inclusa.

917. Ab Ungariis Basilea destruitur. Erchanger dux et frater ejus decollantur.

918. Burchardus dux Alemanniæ constitutus, tyrannidem invasit. Counradus rex obiit.

919. Henricus comes, natione Saxo, in regnum electus, sine regali unctione regnavit annis 18. Burchardus dux Alemanniæ Roudolfum regem Burgundiæ dicit.

920. Karolus rex Galliarum in Franciam venit. Apud ²³⁰ Sanctum Gallum Rachildis virgo inclusa C est.

923. Sanguis Domini in Augustam insulam a quadam matrona defertur, sicuti literis inibi manifestatur.

924. Sanctus Oudalricus, Augustæ Vindelicæ episcopus, præfuit annis 50.

925. Ungariis item Alemanniam vastantibus et ad cenobium sancti Galli venientibus, Wilborada virgo inclusa, a quodam eorum perempta, martirio coronatur; Rachildisque, contactalis ejus, illesa divinitus conservata est.

926. Ungarii vastata Alemannia, per totam Franciam, Alsatiam atque Galliam igne et gladio deserviunt. Burchardus dux occiditur, pro quo Herimannus Alemanniæ dux efficitur.

927. Heriger Mogonciacensis ²³¹ archiepiscopus obiit, pro quo Hildibertus.

929. Romæ Stephanus VII, papa 127us, sedit annis 2, mense uno.

930. Henricus rex Boemiam petit.

931. Romæ Joannes XI, papa 128us, sedit annis uatuor. Henricus rex reges Abodritarum et Normannorum christianos fieri effecit, ipseque Gallias petit.

932. Henricus Ungarios in Siurbia interfecit.

934. Constantiæ Chounradus genere et vita clarus præsul ordinatus, præfuit annis 41.

935. Romæ Leo VII, papa 129us, sedit annis 3, mensibus 6.

936. Henricus rex obiit, et in Saxonia apud Chutlineburg sepelitur. Pro quo Otto, filius ejus regnavit annis ferme 38.

937. Ungarii Franciam, Alemanniam, Galliam et Burgundiam vastantes, tandem per Italiam redierunt in Pannoniam. Monasteria sancti Galli et sancti Bonifacii concremantur. Roudolfus rex Burgundiæ obiit, pro quo filius ejus Chounradus regnum suscepit, Arnolfus dux Bajoariæ obiit, ducatumque ejus accepit Bertholfus. Bajoarii cum aliis multis regi Ottoni rebellant.

B 938. Otto rex contra Bajoarios procinctum movit, peneque omnes sibi subjugavit. Romæ Stephanus VIII, papa 130us, sedit annis 3, mensibus quatuor,

939. Otto rex omnes sibi rebelles præter Metensem episcopum subjugavit.

940. Otto rex Gallias contra Ludovicum regem petiit. Hiems seva et mortalitas animalium.

942. Otto et Ludovicus reges pacificantur. Romæ Marinus II, papa 131us, sedit annis 3, mens. 6.

943. Ungarii Bajoarios invadentes vincuntur.

944. Terræmotus factus est, 16 Kalendas Maii.

945. Romæ Agapitus II, papa 132us, sedit annis ferme 10. Otto rex Galliam ingreditur.

946. Apud Sanctum Gallum Rachildis virgo inclusa migravit ad Dominum.

947. Berhtolfus dux Bajoariæ obiit, cui Henricus, frater Ottonis regis, in ducatum successit.

948. Herimannus dux Alemanniæ obiit, cujus ducatum Liutolfus, Ottonis regis filius, accepit. Synodus magna episcoporum coram Ottone et Ludowico regibus apud Ingelheim facta.

949. Lothario rege Italiæ mortuo, Beringarius regnum ejus invasit, viduamque ejus Adelheidem, Roudolfi regis Burgundiæ filiam, multis injuriis afflixit.

950. Otto rex Italiam petit, sibique eam subjecit, et pulso Beringario, domnam Adelheidem liberavit.

D 951. Synodus 25 episcoporum magnusque totius regni conventus apud Augustam Vindelicam coadunatur. Ibique Beringarius Ottoni regi ad deditio-nem venit. Ignitus lapis, quasi massa candentis ferri, ab occidente per aera venit, et draco visus est ambulans.

952. Otto rex cum filio suo Liutolfo Italiam intrat, et nuptiæ regales Papiæ celebrantur.

953. Lutolfus dux Ottoni ²³² patri suo rebellat, set a sanctis episcopis reconciliati sunt.

VARIAE LECTONES.

²²⁸ i. e. P. O. e. addita 1. desunt 3. ²²⁹ In — lueret addita 1. ²³⁰ A. s. G. R. v. i. e. alio atram. 4.

²³¹ Nam juxta antiquos non Mogontium set Mogonciacum dicitur in marg. 1. 2. ²³² Ottoni 1.

954. Ungarii item egressi, Franciam, Bajoariam A Italiamque devastant.

955. Ungarii totam Bajoariam depopulantes, juxta Augustam, Alemanniæ urbem, Deo juvante ab Ottone rege pugna victi, immensa cede necantur, 4. Idus Augusti. Ex nostris etiam Chounradus dux cum aliis multis occubuit. Ungarii etiam qui tunc effugere poterant, per totam Bajoariam trucidati sunt. Reges eorum Ratisponæ in patibulis suspensi sunt. Romæ Johannes XII, qui et Octavianus, papa 135us, sedit ann. 8, menses quatuor; qui tanti ordinis, pro dolor! oblitus, vanitati et spurciæ fuit deditus.

956. Lutolfus dux Italiam hostiliter invadit, et Beringarium cum filio ejus fugavit.

957. Lutolfus dux Adalpertum bello vicit, et ipse eodem anno obiit, et Burchardus ducatum ejus accepit.

958. Cruces in vestibus quibusdam aparuerunt.

961. Otto rex filium suum Ottonem ex Adelheide regina regem eligi fecit, et ipse Italiam cum exercitu petit. Signum in sole apparuit.

962. Otto rex Romam veniens, a Johanne seu Octaviano papa imperator coronatur, ipseque papam pro sceleribus suis arguens, minime eum potuit corrigere.

963. Imperator natalem Domini Papiæ moratus, verum Romam venit, pro sceleribus Johannis papæ dijudicandis. Set eodem Johanne imperatorem in Campaniam fugiente, in ejus locum a Romanis et imperatore vir venerabilis Leo VIII papa 134us ordinatus est.

964. Romani Leonem papam expellunt, mortuoquo Johanne papa priore, Benedictus diaconus a Romanis, nolente imperatore, ordinatur, sui nominis quintus, papa 135us, et sedit mens. 2. Et civitas ab imperatore obsessa est et tanta fame oppressa, ut modius furfuris 30 veniret denariis. Nec multo post dedita urbe traditoque Benedicto, imperator Leonem papam restituit, et Romanos ei fidem per sacramenta promittere coegit.

965. Imperator de Italia redit, et Burchardus dux Suevorum in Italia rebelles imperatori vicit.

966. Romæ defuncto Leone, Johannes XIII^{us}, prius Narniensis episcopus²³³, papa 136us, sedit annis plus minus 7.

968. Eclipsis solis 11 Kal. Decembris facta.

969. Hoc tempore Johannes papa a quibusdam multum afflictus exilio, vix tandem a quodam Johanne suæ sedi restituitur.

970. Otto imperator Romam veniens, injurias domni papæ in auctoribus scelerum graviter vindicavit.

971. Sanctus Oudalricus episcopus infirmus, Adalperoni, sororis suæ filio, episcopatum suum ab imperatore impetravit.

972. Synodo apud Ingelneim ab episcopis collecta, beatus Oudalricus episcopus et Adalbero transgressionis canonum accusantur; set causa sua dicta et excusata, absoluti discesserunt. Romæ Benedictus VI, papa 137us, sedit ann. 1, mens. 10.

973. Adalbero clericus, futurus ut sperabatur episcopus obiit. Otto imperator Nonis Maii subito mortuus, apud Parthenopolim, id est Magdeburg, ubi ipse archiepiscopium²³⁴ fecerat, sepultus est, et filius ejus Otto regnavit pro eo. Sanctus Oudalricus Augustensis episcopus migravit ad Dominum, anno ætatis 85°, episcopatus 50°, quarto Nonas Julias. Burchardus dux Alemanniæ obiit, et Otto, filius Lutolfi, paternum pro eo ducatum recepit.

974. Romæ Benedictus papa a Romanis criminalis strangulatur, et eo vivente Bonifacius papa ordinatur; set post unum mensem expulsus, Constantinopolim petit; et Benedictus VII, Sutriæ prius episcopus, papa 158us, sedit annis 9. Constantiæ Chounradus sanctæ memoriæ episcopus, 6 Kal. Decembris hac vita decessit, cui Ganolfus²³⁵ successit.

976. Dissensio inter Ottonem regem et Heinrichum ducem Bajoariæ commota est.

977. Discordia inter Ottonem ducem Sueviæ et Heinrichum ducem Bajoariæ²³⁶.

978. Otto rex contra Lotharium regem in Gallias duxit exercitum.

979. Constantiæ Ganolfus episcopus obiit, eique Gebehardus nobilis præsul succedens, 16 annis rexit ecclesiam; qui basilicam sancti Gregorii in ripa Rheni abbatiamque suis ex prædiis construxit.

984. Otto rex, peragrata Italia, Calabriam cum exercitu ingreditur.

982. Otto rex apud Calabriam, occiso a Grecis et Saracenis exercitu, de navi exiliens in qua captus erat, aufugit (cf. ALPERTUM). Otto dux Suevorum obiit, et Chounradus sibi successit.

983. Otto rex Romæ infirmatus, 6 Idus Decemb. obiit, et in porticu sancti Petri sepelitur.

984. Otto tercius, secundi Ottonis ex Greca conjuge filius, adhuc puer pro patre regnavit. Romæ Johannes XIV, qui et Petrus, Papiæ prius episcopus, papa 159us, sedit mens. 8, eumque Bonifacius, prius legato Benedicto, male ordinatus, de Constantinopoli quo fugerat reversus, comprehendit, et eum ut perhibent toxicavit, ejusque sedem 140us papa invasit.

985. Romæ Bonifacius VII, postquam undecim mensibus invasam sedem occupaverat, subita morte periit, et mortuus a suis cesus, confossus et trivittim pedibus tractus, vix tandem clericis miserantibus est humatus.

986. Romæ Johannes XV, papa 141us, sedit annis 10, mensibus 7; qui clericos suos parvipendens, odio ab ipsis est habitus.

987. Fames magna est facta.

VARIÆ LECTIONES.

²³³ ordinatus est. 3. *reliqua desunt.* ²³⁴ archiepm 1. ²³⁵ ita 1. ²³⁶ commota est repetit 3.

991. Theophanu Greca imperatrix, mater Ottonis A regis, obiit.

992. ²⁴⁷ Aquisgrani in generali synodo coram legatis Johannis papæ sancitum est, ut quatuor ebdomadis ante natalem Domini, et a septuagesima ante pascha, et 14 diebus ante festum sancti Johannis Baptistæ, nullus secularia placita agere aut conjugium contrahere præsumat (1278).

994. Counrado regi Burgundiæ defuncto, successit Roudolfus filius ²⁴⁸ ejus in regnum.

995. Henricus dux Bajoariæ obiit, cujus ducatum filius ejus ejusdem nominis obtinuit. Constantiæ Gebardus episcopus venerabilis obiit, et in basilica sancti Gregorii papæ a se constructa sepultus quiescit; eique Lampertus monachus in episcopatu succedens, præfuit annis 23.

996. Otto rex Italiam eum exercitu petit, sibi que rebelles coartavit.

997. Otto rex, subactis rebellibus, Italia Romæque potitus est. Et Gregorius V, qui et Bruno, filius Ottonis ducis, papa 142us ordinatus, et Otto ab eo imperator coronatus est. Qui venerabilis papa canonicam ibi disciplinam reparare satagens, sedit annis tribus, mensibus 9. Augiæ Alawicus abbas 26us promotus, Romæ ab ipso papa consecratus et privilegio donatus est. Counradus dux Alamannorum obiit, et pro eo Herimannus ducatum accepit.

999. Otto imperator iterum Italiam cum exercitu ²⁴⁹ invadit.

1000. Romæ defuncto Gregorio papa, Silvester II, C qui et Gerbertus, primo Remorum, post Ravennatam archiepiscopus, seculari literaturæ nimium deditus, et ob hoc curioso imperatori admodum amatus, papa 143us sedit annis 5.

1001. Otto imperator Italiam sibi quaquaversum subditam lustrat.

1002. Otto imperator in Italia 10 Kal. Feb. obiit, anno regni 18°, et intestina ejus Augustæ, reliquum vero corpus ejus Aquisgrani sepelitur. Pro quo Henricus dux Bajoariæ rex effectus, regnavit annis 23.

1003. Henricus rex Henricum marchionem et alios sibi resistentes exercitu petit. Argentina a Herimanno duce Alemanniæ, regi rebellante, spoliata, et divinitus in auctores sceleris graviter vindicatum D est, et ab ipso duce sacro loco satisfactum.

1004. Henricus rex Italiam petens, sibi eam subjecit; Papiam ipsa die qua coronatus est irruens, gladio et igne perdomuit. Inde in Saxoniam rediens, Boemiam et Bolizlaum ducem Sclavorum cum tota gente sua subjugavit.

1005. ²⁵⁰ Romæ post Gerbertum Johannes XVI, papa 144us, sedit anno uno.

1006. Romæ Johannes XVII, qui et Fasanus, papa 145us ordinatur, et sedit annis sex ²⁵¹.

1007. Henricus rex summo studio apud castrum suum Babenberg dictum, nobilem et divitem construxit episcopatum ²⁵², primusque ibi hoc anno episcopus promotus est Eberhardus.

1008. Augiæ remoto Ymnone abbate crudeli, Bern vir doctus et pius, Prumiensis monachus, Augiæ abbas constituitur; qui gratanter susceptus, et a Constantiensi episcopo Lamperto abbas ejus loci 29us consecratus, pietate et scientia clarus, præfuit annis 40.

1009. ²⁵³ Romæ Sergius IV, papa 146us, ordinatur.

1011. Willigisus Mogonciacensis archiepiscopus obiit, eique Erchenbaldus successit.

1012. Chounradus dux Carentani moriens, Adalberoni ducatum reliquit. Herimannus dux Alemanniæ obiit, cujus ducatum Ernestus accepit.

1013. Romæ defuncto Sergio papa, Benedictus VIII, papa 147us, sedit annis ferme 12

1014. Henricus rex Romæ imperiali benedictione a Benedicto papa coronatur.

1015. Ernestus dux Alemanniæ in venatu ab Adalberone comite feram appetente, sagitta vulneratus, interiit, et ducatum ejus filius equivocus, viduam vero ejus Giselam Counradus, Henrici filius, imperator postea futurus, accepit. Megingaudus Trevirorum archiepiscopus obiit, pro quo Poppo.

1017. Gotefridus, dux partis Lotharingorum, Gerhardum comitem bello vicit.

1018. Constantiæ Lamperto episcopo defuncto, Roudhardus præfuit annis ferme 5.

1019. Chounradus, filius Chounradi quondam ducis Carentani, Adalberonem ducem apud Ulmam pugna victum fugavit.

1020. Benedictus papa ab imperatore invitatus, Babenberg venit, ibique æclesiam sancti Stephani dedicavit.

1021. Heribertus Coloniam Agrippinæ archiepiscopus, vir magnæ sanctitatis, hac vita discedens, multis miraculis claruit; cui Pilgrinus successit. Erchenbaldo quoque Mogonciacensi archiepiscopo defuncto, Aribo successit. Henricus imperator in Italiam expeditionem movit.

1022. Henricus imperator Campaniam petens, Troiam, Neapolim, Capuam, et ceteras civitates in ditionem accepit; et Nordmannis quibusdam, qui tempore ejus illo confluerant, quoddam, ut ferunt,

VARIE LECTIONES.

²⁴⁷ hæc alio atramento inserta. ²⁴⁸ f. e. i. r. desunt 3. ²⁴⁹ exercertitu c. ²⁵⁰ Fames magna facta est. Johannes XVI papa 3. vitio typographi. ²⁵¹ a. sex eodem atramento additum 1. ²⁵² in honore S. Georgii martyris addit. 3. ²⁵³ hæc alio atramento exarata et anno 1010. adscripta, linea ejusdem atramenti anno 1009. adsignantur 1. anno 1009. adscripta 2. anno 1010. 3.

NOTE.

(1278) Acta hujus synodi perierunt et hinc tantum innotuerunt.

illis in partibus territorium concessit, sicque ipse A per Romam victor rediit in Germaniam. Roudhardus Constantiensis episcopus obiit. Pro quo Heimo ferme annis ²⁰⁰ præfuit. Notkerus quoque magister de Sancto Gallo obiit.

1023. Ratisponæ post Gehebardum episcopum, virum laude dignissimum, alter Gehebardus inthronizatur.

In ²⁰⁰ hoc ano convenit sinodus Mogontiaci (1279), in qua constitutum est, ut plebs christiana 14 dies ante festum sancti Johannis a carne et sagimine absteineat, nisi infirmitate cogente, aut festivitate, quæ in illo episcopo celebris habetur. Similiter 14 dies ante natalem Domini. Item ibi constitutum est, ut vigilia epiphaniæ, vigilia omnium sanctorum, vigilia assumptionis sanctæ Mariæ, vigilia sancti Laurentii jejuneatur, ita ut una refectionis hora admittatur.

1024. Romæ defuncto Benedicto, frater ejus Johannes XVIII, ex laico papa 148us, sedit annis ferme 9. Henricus quoque imperator, 3 Idus Julii absque filiis diem obiit, apud Babenbergensem episcopatum a se constructum, quem omnium prædiorum et thesaurorum suorum reliquerat heredem, in basilica sancti Petri sepelitur; habitoque conventu apud villam Kambam, Chounradus senior, filius Heinrici, rex præmotus, ab Aribone archiepiscopo Mogontiaci unctus est, 6 Idus Septembris. Nec multo post uxor ejus Gisela a Pilgrino archiepiscopo Coloniae regina benedicitur, 11 Kal. Octobris.

1025. Rebellio contra Counradum regem a Counrado ejus patruelo et Ernusto duce Alemanniæ et aliis quam pluribus est facta.

1026. Rex Counradus Italiam petens, totam pene sibi subjugavit ex hac parte Romæ. Constantiæ post Meimonem episcopum Warmannus præfuit, annis ferme 8.

1027. Counradus rex Romam perveniens, a Johanne papa in die sancto paschæ imperator coronatur. Inde in Alemanniam reversus, apud Ulmam Ernestum ducem et Counradum, se illi dedentes, exilio deputavit.

1028. Henricus filius imperatoris, Aquisgrani rex electus, a Pilgrino Coloniense archiepiscopo in die sancto paschæ est unctus.

1029. Brun Augustensis episcopus obiit et Eberhardus accepit successorem.

1030. Ernest dux exilio relaxatus, iterumque imperatori rebellans, cum multis aliis occiditur 16 Kal. Septembris.

1031. Aribo Mogontiaci archiepiscopus obiit. Cui Bardo monachus, vita et habitu venerandus, successit.

1032. Roudolfus rex Burgundiæ Ignavus obiit, et Counrado imperatori diadema suum transmisit. Cæsar regnum Odo, sororis suæ filius, princeps Gallicæ Campaniæ, invasit. Bern abbas Augiæ, missis Romam cenobii sui privilegiis, a Johanne papa item privilegium cum sandaliis, ut episcopalibus indumentis missas ageret, accepit. Unde a Warmanno Constantiense episcopo apud imperatorem quasi sui pervasor officii accusatus, eo usque ab utrisque coartatur, donec idem cum sandaliis privilegium ipsi episcopo traderet, publice in sinodo sua, id est in cena Domini sequentis anni, incendendum. Ipso anno Bouchaugiense cenobium 2 Idus Junii ²⁰⁰ incendio flagrat.

1033. Imperator Odonis provinciam Gallicam ²⁰⁰ invadens Campaniam, tam diu vastavit, donec ipse Odo supplex adveniens, satisfactionem licet fecte promitteret. Romæ defuncto Johanne, Benedictus IX, qui et Theophilactus, papa 149us, licet tanto ordini indignus, sedit annis plus 12.

1034. Imperator Burgundiam petens, sibi eam subjecti. Constantiæ Warmanno episcopo defuncto successit Eberhardus. Meginhardo Wirziburgensi episcopo Brun, filius Mathildis successit.

1035. Sinodus magna apud Triburiam ab imperatore collecta est.

1036. Pilgrino Coloniensi archiepiscopo Herimannus, Gebehardo secundo Ratisponensi episcopo defuncto tercius Gebehardus successit. Henricus rex, filius imperatoris, Chunihildem, Gnutonis Danorum et Anglorum regis filliam sibi apud Neviomagus regalibus nuptiis copulavit uxorem. Leutizi Sclavi imperatori vectigales facti. Imperator hieme Italiam petit.

1037. Imperator Papiam adiens, Heribertum Mediolanensem archiepiscopum, infidelitatis accusatum in custodiam misit; qui fuga elapsus, cunctis viribus imperatori rebellare contendit. Imperator Mediolanum obsedit, et circumquaque quælibet ad rebelles pertinentia devastavit. Odo princeps Gallicæ Campaniæ a Gozzilone Lotharingorum duce pugna victus fugiensque, a quodam milite occiditur.

1038. Imperator cum natalem Domini Parmæ ageret, orto tumultu inter Parmenses et exercitum, utrimque multi, set ex Parmensibus plures, ceciderunt, et ipsa civitas incendio consumpta est. Papa archiepiscopum Mediolanensem imperatori rebellem excommunicavit. Chunihildis regina, uxor Heinrici regis, 17 Kal. Augusti, et Herimannus dux Alemanniæ 5 Kal. Augusti, cum multis aliis in Italia obierunt. Stephanus rex Ungariorum bonæ memoriæ obiit, qui seipsum cum tota gente sua ad fidem Christi convertit; pro quo Petrus regnavit.

VARÆ LECTIONES.

²⁰⁰ deest. 1. 2. ²⁰⁰ In — admittatur in margine postea addita, eadem tamen manu 1. ²⁰⁰ JAN. corr. JUN. 1. Julius 3. ²⁰⁷ galliam 1. 2. sed. v. infra a. 1037.

NOTÆ.

(1279) Potius Saligenstadi, haud procul Moguntia et Francofurto; cf. Vitam Meinwerçi c. 176.

1039. Conradus imperator 3 Nonas Junii obiit. Pro quo Henricus rex filius ejus regnavit.
1040. Henricus rex ducem Boemiæ bello petit, set multis proceribus et militibus in præstruone silvæ citra et ultra occisis vel captis, nil dignum efficere potuit ²⁸², Eberhardo primo Babenbergensi episcopo defuncto, Suidegerus successit.
1041. Ungarii quendam Ovonem sibi regem constituentes ²⁸³, Petrum regem suum expellunt. Qui profugus et exul, Henrici regis gratiam, cui priori anno rebellaverat, querit et invenit. Henricus rex Boemiam cum exercitu ingressus, igne prædaque cuncta devastat, et rebellem ducem obsides dare, et ipsum post se Ratisponam ad deditionem humiliter venire, sibi que jurejurando fidelitatem servitiumque confirmare coartat ²⁸⁴.
1042. Ovo Ungariorum tyrannus, cum Bajoariæ fines devastaret, maxima pars exercitus ejus ab Adalberto marchione bello devicta perit. Henricus rex Pannonias petens, urbes manibus delevit, et plures deditione subjecit. Et dum Petram regem suam recipere nollent, ducem eis quendam præfecit; quem statim post ejus discessum Ovo in Boemiam repulit.
1043. Henricus rex iterum Pannonias petens, ab Ovone, vix pactum impetrante, suscepta satisfactione et muneribus discessit. Inde in Alemanniam veniens, in sinodo Constantiensi cunctis qui contra eum deliquerant omne debitum ipse dimisit. Hocque et alios suis debitoribus facere adhortans, inauditam multis seculis pacem effecit. Post hæc Agnetem Willihelmi Pictaviensis filiam accipiens, et Mogonciaci reginam angui faciens, regales apud Ingelenheim nuptias celebravit. Ibi Liutpaldus, Adalberti marchionis filius, obiit.
1044. Gozzilo dux Lotharingorum moriens, Gozziloni filio suo, quamvis ignavo, ducatum suum a rege Henrico promissum reliquit. Set alter filius ejus Gotefridus, jamdudum dux, cum ducatum fratri debitum a rege obtinere nequisset, pio regi rebellare præsumit. Henricus rex parvo exercitu contra gravissimam Ungariorum gentem ²⁸⁵ fortiter pugnavit, et vicit. Ovonem tyrannum fugavit, et Petrum expulsam pristinae dignitati restituit. Postea vero Petrus in regno confortatus, eundem Ovonem cum uxore et filiis comprehensum, decollavit. Magna vis famis homines immunda animalia comedere coegit ²⁸⁶. Romani ²⁸⁷ Benedictum papam pro ²⁸⁸ sceleribus suis ²⁸⁹ expellunt, et quendam Silvestrum papam ²⁹⁰ temere ²⁹¹ constituunt; quem tamen Benedictus papa postmodum quorundam auxilio expellit; ipseque suæ sedi redditus, sponte ²⁹² a papatu
- A discessit, et Gratianum, nomine Gregorium VI, papam 151um, pro se ordinari permisit, anno Domini 1046.
1045. Otto Palatinus comes, dux Alemanniæ constituitur. Petrus rex Ungariorum, Henrico regi ad se invitato, regnum Pannoniarum tradidit; quod tamen ab eo ipse, dum viveret possidendum, recepit. Brun Wurzburgensis ²⁹³ episcopus obiit, 7 Kalend. Junii. Gotefridus dux ad deditionem regi veniens, in custodiam mittitur. Leutici se regi dedunt, et solitum censum promittunt. Guntharius heremita ad Christom migravit, et in Braga, Boemiæ urbe ²⁹⁷ sepultus quiescit.
1046. Rex Aquisgrani in pentecoste Gotefrido duci, e custodia relaxato, ducatum reddidit; et Widgero Ravennæ præsuli, ninium creduli, nondum consecrato, episcopatum abstulit. Ungarii regem suum Petrum oculis privant, et pro eo quendam Andream regem statuunt. Henrico regi cum expeditione in Italiam venienti, Gratianus papa, nomine ²⁹⁸ sextus ²⁹⁹ Gregorius ³⁰⁰, quem Romani expulsis prioribus statuerant, Placentiæ obvians, honorifice suscipitur; qui tamen postmodum apud Sutriam in synodo non ³⁰¹ invitus pastorale officium deposuit ³⁰². Pro quo Suidegerus Babenbergensis episcopus ninium reluctans, omnium consensu eligitur. In tempore ³⁰³ hujus apostolici innumerabiles terræmotus et maximi in Italia facti sunt, et hoc fortasse ideo, quia idem apostolicus non canonice subrogatus est antecessori suo, non canonice deposito; videlicet quem nulla culpa deposuit, set simplex humilitas ab officio cessare persuasit ³⁰⁴. Eberhardus Constantiensis episcopus Romæ obiit, pro quo Theodericus.
1047. In ipso natalis Domini die Suidegerus papa 152us ³⁰⁵ ex more consecratus, Clemens II est vocatus; sedit mensibus novem. Qui mox ipsa die Henricum regem cum conjugæ sua Agnetæ imperiali benedictione sublimavit. Hunfridus Ravennæ efficitur archiepiscopus; Beneventani cives, socrum imperatoris de monte Gargano reversam male tractantes, imperatori rebellant. Imperator corpus beati Widonis, Pomposiæ abbatis, de Parmænsi civitate Spiram secum transtulit. Poppo Treverorum archiepiscopus obiit, pro quo Heberhardus. Gotefridus dux et Balduvianus de Flandris imperatori rebellant. Item Theodericus de Phladirtinga ³⁰⁶ marchio rebellat imperatori; contra quem imperator exercitum movens, parum profecit. Clemens, qui et Suidegerus papa, 7 ³⁰⁷ Idus ³⁰⁸ Octobr. ³⁰⁹ obiit. Gotefridus dux inter alia quæ contra regem fecit, Viridunensem civitatem combussit; cujus ducatum imperator Adalberto cuidam tradidit.

VARLÆ LECTIONES.

²⁸² ita et 4 4b. 5. ²⁸³ eligentes 4. 4b. ²⁸⁴ ita et 4. 4b. 5. ²⁸⁵ deest 1. 2. ²⁸⁶ Magna — coegit hæc et 4. 5. habent. ²⁸⁷ Romani — MXLVI. in margine postea adscripta 1. ²⁸⁸ alio atramento adjecta 1. ²⁸⁹ sponte — MXLVI. alio atramento adjecta 1. ²⁹⁰ ita 1. 3. ²⁹¹ deest 3. ²⁹² addita 1. desunt 3. ²⁹³ non — deposuit in loco raso 1; cf. diversum ab hoc Herimanni textum. ²⁹⁷ In — persuasit in margine addita 1. ²⁹⁸ CLI. corr. CLII. 1. ²⁹⁹ in loco raso 1. ³⁰⁰ addita 1.

1048. Imperator Ottonem de Suinvurt Suevis ducem constituit. Sanguis Domini apud urbem Mantuam, ut creditur, divina per quandam cæcum revelatione invenitur. Bern abbas Augiensis, vir doctrina et moribus insignis, obiit; cui Oudalricus successit. Poppo Brixiensis episcopus ab imperatore electus, Romam mittitur, et honorifice susceptus, papa 153us 276 ordinatur, nomine Damasus II, et 278 sedit 30 dies. Henricus imperator et Henricus rex Galliarum convenientes in Metensi territorio, pacem inter se juramento confirmant. Gotefridus Adalbertum ducem occidit; cujus ducatum Gerhardo imperator dedit 276.

1049. Imperator Chounradum ducem Bajoariæ constituit, et Gotebaldum Aquileiæ patriarcham, post Heberhardum nuper defunctum, promovit. Nonnulli principes et episcopi Phladirtingam intrantes. Theodericum pugna victum occidunt, et provinciam illam imperatori subjiciunt. Brun Leucorum, id est de Tullo 277, episcopus, ab imperatore electus, Romam mittitur, et papa 154us 276 nonus Leo vocatur, et sedit annis quinque. Qui in proximo pascha Oudalricum Romæ Augiensem consecravit abbatem, et monasterii ejusdem privilegia, a sede apostolica tradita, confirmavit et innovavit. Idem papa Romæ synodum, maxime contra symoniacam heresim, celebravit. Hic 279 in plenaria synodo constituit ut Romanorum presbiterorum concubinæ extunc et deinceps Lateranensi palatio adjudicarentur ancillæ. Emptiones et venditiones altarium sub anathemate prohibuit. Imma 280 obiit anno dominicæ incarnationis 1049, 2 Nonas Aprilis. Odilo Cloniensis abbas venerabilis migravit ad Dominum, Kal. Januar. 281 Gotefridus et Balduwinus reconciliantur imperatori.

1050. Dominus papa synodum Romæ post pascha collegit, in 282 qua heresim Beringarianam, nuper ad apostolicam sedem delatam, damnavit. Item in autumnno sinodum Virellis 283 collegit, in qua eandem heresim anathematizavit 283 (1280). Quo tempore Agnes imperatrix filium imperatori peperit.

1051. Imperator natalem Domini apud Goslare egit, et multos ex principibus filio suo jurejurando fidem promittere fecit. Hunfridus Ravennas archiepiscopus, domno 284-285 papæ apud Augustam reconciliatur. Post pascha synodum Romæ collegit Leo papa, ubi Gregorium Vercellensem episcopum, propter quoddam adulterium et perjuriam perpetrata, absentem et nescientem excommunicavit. Quem tamen post Romam venientem et satisfactionem 285 promittentem, priori officio restituit. Eadem ætate

A Bardo, venerabilis Mogonciaci archiepiscopus 3 Idus Junii defunctus, multis claret miraculis; pro quo Liutpaldus. Constantiæ Theoderico episcopo defuncto, successit Rumaldus. In autumnno imperator regnum Ungariæ devastavit. Hoc tempore Touta, nobilis et religiosa vidua, Bouchaugensi et Lindaugensi cœnobiis abbatissa ab imperatore præficiuntur.

1052. Imperator Goslare natalem Domini agens, quosdam ibi hereticos Manicheos, omnis esum animalis execrantes, consensu omnium, ne heretica scabies serperet in plures, in patibulo suspendi fecit. His diebus Bonifacius 287, Italiæ marchio ditissimus, Beatricis nobilissimæ comitissæ maritus, a duobus militibus sagittis toxicatis vulneratus, moritur, et Mantuæ honorifice sepelitur. Reliquiæ beati Zemonis confessoris, a Waltario Veronense episcopo in Alemanniam ad villam Ulmam allatæ, plurimis clarere miraculis 288.

1053. Imperator cum domno papa natalem Domini Wormatiæ egit. Ubi cum papa sicut dudum ceperat Fuldensem abbatiam aliaque nonnulla loca et cœnobia, quæ sancto Petro antiquitus donata feruntur, ab imperatore repossens exegisset, demum imperator pleraque in Ultraromanis partibus ad suum jus pertinentia, pro Cisalpinis illi quasi per concambium tradidit. Eique contra Normannorum violentiam propulsandam auxilia delegavit. Ea siquidem gens a temporibus prioris Henrici imperatoris in partes Calabria, Samniæ, Campaniæque confluit. Et quia indigenis contra Grecorum et Sarracenorum incursiones audacter præhædando auxiliabatur, primo gratanter accipitur. Postea vero pluribus eorum ad uberem terram concurrentibus, viribus adaucti, ipsos indigetes et res eorum violenter possidere. Unde dominus papa cum plurimis Teutonicorum Romam rediens, post pascha contra Nordmannos exercitum movit. Sed exercitui ejus partim fugato, partim occiso a Nordmannis, ipse papa in quodam castello ab eis obsessus, cum expugnata jam jamque munitione, necessitate coactus, communionem eis prius interdictam reddidisset; acceptus ab eis, Beneventum cum honore tamen reducit. Ibique, ne rediret, aliquamdiu detinetur. Imperator Henricus habito conventu apud Triburiam, filium equivocum regem a cunctis eligi, eique post obitum suum, si rector justus futurus esset, subjectionem promitti fecit. — Hazilius etiam, Babenbergensis episcopus, infamis moritur.

1054. Imperator Adalberonem consobrinum suum, in villa Otinga, ubi natalem Domini egit, Babenbergensi æclesiæ præfecit. Dominus papa tandem, in-

VARIE LECTIONES.

276 CLII. addito I. 1, 278 et s. XXX d. addita 1. 276 hic nonnulla erasa sunt 1. 277 supra lineam 1. desunt 3. 278 CLIII. add. I. 1 279 Hic — prohibuit in margine addita 1. 280 Imma — April. in marg. postea addita 1. 281 III. Non. corr. postea Kal. 1. III. Kal. 2. 3. 282 in — anathematizavit in loco raso 1. 283 ita hic 1. 2. 3. 284-285 domine 1. 2. 286 in loco raso 1. 287 bonifacius 2. 288 post hæc locus adrasus 1. cui olim fortasse Constantiæ basilica sanctæ Mariæ corruit ex Herimanni chronico inscripta erant; hodie, quæ supra col. 1280, lin. 31-40. transcripsi, ibi et in margine leguntur.

NOTÆ.

(1280) Eadem fere iisdem verbis in Bernoldi opsre de Berengarii damnatione multiplici leguntur. Uss. Prodr. II, 432.

stante pascali tempore, Romam reversus, egrotans, a glorioso exitu, cunctis prius benedicens et admonitis valedicens sanctoque Petro peccata sua confessus et devote se illi commendans, 16 Kal. Maii obiit, et in basilica sancti Petri juxta sepulcrum sancti Gregorii sepultus, miraculis claruisse memoratur. Pro quo Gebehardus, Victor II nominatus, papa 155us sedit tribus annis. Huic (1281) subdiaconus toxicum in calicem misit; quem cum ipse post consecrationem levare vellet, nec posset, a Domino cau-

am facti inquisiturus, cum populo ad orationem prosternitur; statimque toxicator ejus a demonio arripitur. Ita igitur causa manifestata, dominus papa calicem cum sanguine dominico cuidam altari jussit includi, et pro reliquiis in perpetuum conservari. Deinde iterum cum populo tandiu ad orationem prosternitur quousque subdiaconus a demonio liberaretur. Balduinus imperatori rebellat. Gotefridus, dux clam ingressus Italiam, domnam Beatricem, viduam Bonifacii marchionis, sibi in conjugium copulavit.

PARS ALTERA GENUINA

(AN. 1033-1100.)

MLV.

Imperator Italiam visitat, et prædictam Beatricem inde abduxit captivam, quippe multum moleste ferens, duci Gotefredo esse copulatam. Welf dux Carinthiorum obiit.

MLVI^{us}.

Victor papa misso Hildebrando tunc archidiacono, set postea apostolico, sinodum Turonis generalem collegit, in qua Beringarius Andegavensis æclesiæ canonicus, a quo Beringariana heresis denominatur, sinodaliter et præsentialiter pro eadem heresi examinatur. Qui cum se defendere non posset, heresim suam coram omnibus anathematizavit et abjuravit, secundum formam quam sancta et universalis synodus Ephesina præscripsit (1282-83).

MLVII^{us}.

Heinricus imperator filium suum, jam regem factum, principibus regni commendans, obit 3 Non. Octobris. Pro quo Heinricus filius ejus, admodum puer, cum matre sua Agnete cepit regnare. Romæ post Victorem Fridericus, frater Gotefridi ducis, dudum beatæ memoriæ Leonis papæ archicapellanus, ex clerico monachus factus, postea abbas in monte Cassino promotus, Stephanus nonus nomen

B adeptus, papa 156us præfuit novem mensibus. Hic (1284) omnes Romanos clericos ab æclesiastico conventu separavit, qui post interdictum beati Leonis papæ incontinentes extiterant. Sic enim piæ memoriæ (1285) Petrus Damiani, cardinalis episcopus, in literis suis testatur.

MLVIII.

Romæ post Sthephanum quidam Benedictus contra canones privata quorundam gratia ordinatus, sine consecratione mensibus septem præfuit æclesiæ. Qui a Gotefrido duce expellitur, et Gerhardus Florentiæ episcopus, secundus Nicolaus vocatus, papa 157us præfuit annis fere tribus. Qui constituit, ut qui tunc a symoniacis essent gratis promoti, ministerio suo permitterentur uti. Deinceps autem quicumque a symoniacis ordinarentur, nichil tali promotione lucrarentur. Hunc etiam papam Petrus Damiani, piæ memoriæ episcopus, ad corrigendam juxta canones clericorum incontinentiam, provocavit (1286).

MLIX.

Fridericus et fratres ejus de Glichberga Heinrico regi rebellant.

VARIÆ LECTIONES.

¹⁵⁵ CLIII. corr. alio atramento CLV. 1. ¹⁵⁶ sedit III an. in loco raso. Hinc usque ad initium anni 1057. scripta in loco raso littera minuta, eadem tamen manu. anno circiter 1092. inserta sunt. Quid deletum sit, dubitatur. Fortasse quædam ad laudem Herimanni Augiensis scripta erant; in necrologio saltim eodem fere atramento, hæc ad d. 8. Kal. Oct. leguntur: Heremannus doctor egregius obiit, et in libello de canonum auctoritate hæc scribit: Chronica quam dominus Heremannus egregius calculator et temporum solertissimus indagator ex diversis chronicis et historiis diligentissime composuit, quæ usque ad MLIV^{um} dominicæ incarnationis annum fideliter perduxit. (Usserm. Prodr. II. p. 340.) Sententia quam Urstisius hoc anno post demonio liberaretur exhibet: Herimannus Wolferadi comitis filius, etc. usque sepultus est ex Sangallensi Bertholdo assumpta est, quam videsis supra. (Patrol. t. CXLVI, ad an. 1080.) Textus anterioris vestigia in Gottwicensi et Murensi Bertholdo annis 1055 — 1057. superesse videntur. hæc littera minuta scripta sunt, eadem tamen manu 1. fortasse numerus MLVI. postea in MLVII. mutatus est 1. CLV. corr. CLVI. 1. quæ sequuntur, postea eadem tamen manu addita sunt 1. lris 1. m. VII. inserta paulo post 1. CLVII. corr. alio atr. CLVIII. 1. vox circiter anno 1092. addita 1. deest 4. 4^b. frater 3. 1 jam i apparet 1.

NOTÆ.

(1281) Eadem iisdem verbis apud Lambertum ad d. an. 1054 (Patrol. t. CXLVI.) leguntur.
(1282-83) Victor—Beringarius et qui cum—præscripsit Bernold., opusc. ult., num. 5, 5.

(1284) v. Petri Dam. ep. IV, 3 ad Cunibertum.
(1285) Obiit a. 1072.
(1286) Similia leguntur Bernold., col. 1066.
(1287) Gleyberg prope Giessen.

MLX³⁰¹.

Romæ Nicholaus papa generali sinodo præsidens, Beringærium³⁰² præsentialiter et sinodaliter pro heresi sua iterum examinavit; qui tandem quasi conversus, libros suæ hereseos coram sino lo concremavit, et eandem heresim ut prius jurando anathematizavit (1288).

MLXI.

Romæ Nicolao papa defuncto 6 Kalend. Augusti, Romani Heinrico regi, ejusdem nominis quarto, coronam et alia munera mittentes, de summi pontificis electione regem³⁰³ interpellaverunt. Qui generali concilio Basileæ habito, imposita corona a Romanis transmissa, patricius Romanorum est appellatus. Deinde comuni omnium consilio, Romanorumque legatis eligentibus, Chadelo Parmensis episcopus 7 Kalend. Novembris papa eligitur et Honorius appellatur, papatum³⁰⁴ nunquam possessurus. Set vice-sima septima die ante ejus promotionem, Lucensis episcopus, nomine Anshelmus, a Nordmannis et quibusdam Romanis papa 158us 305 ordinatus, Alexander vocatus, sedit annos 12. Qui satis strenue symoniacam heresim destruxit, et ministris altaris cum conjugibus coire, juxta canonum statuta cum excommunicatione interdixit, ipsosque laicos clericorum aperte incontinentium officia audire, per bannum prohibuit; sicque clericorum incontinentiam satis prudenter refrenavit. Hujus autem constitutionis maxime fuit auctor Hildebrandus, tunc Romæ æclesiæ archidiaconus, hereticis maxime infestus.

MLXII.

His temporibus fames magna fuit. Magna dissensio facta est inter imperatricem Agnetem et Guntharium Babenbergensem episcopum.

MLXIII.

Heinricus rex exercitum in Pannoniam movens, Salemonem, filium Andreæ regis, in regnum patris sui restituit. Heinricus Augustensis episcopus obiit, pro quo Imbrico. Cedus magna Coslare contigit in æclesia, rege præsentente.

MLXIV³⁰⁶.

Magna seditio orta est inter Adalbertum Haminburgensem archiepiscopum et principes regni.

MLXV³⁰⁷.

Domus regalis Goslari³⁰⁸ concremata est. Eodem anno, ab incarnatione Domini 1065, quando (1289), et pascha celebratum est 6 Kalendas Aprilis, in qua

VARIE LECTIONES.

³⁰¹ totus annus 1060. priori textu eraso, circa a. 1092. minori littera inserius est 1; cf. textum codicis 4^b. supra in Bertoldo p. 271. ³⁰² beringærium 1. e addito. ³⁰³ supra lin. add. 1. ³⁰⁴ p. n. p. in marg. addita post obitum ut videtur Kadalai, de quo certi nil constat; post annum tamen 1075. cf. Affo storia di Parma T. II. habentur etiam in 2. 3. 4. 4^b. ³⁰⁵ CLVII. addito l. alio atramento 1. ³⁰⁶ narratio hujus anni deest 3. ³⁰⁷ MLXIII. 3. ³⁰⁸ ita 1. 2. 4. 4^b. goslare 3. ³⁰⁹ P. e. o. c. A. i. e. s. in margine alio atramento 1. sed adsunt etiam in 2. 3. 4. 4^b. 5. ³¹⁰ reliqua anni alio atramento addita sunt 1. ³¹¹ rizimannus 2. ³¹² MLXV. 3. ³¹³ picipium. 1. ³¹⁴ hic numerum anni MLVI. inscribit 3. ³¹⁵ reliqua anni alio atramento postea addita sunt 1. sed adsunt etiam in 2. 3. 4. 4^b.

NOTÆ.

(1288) Eadem fere opusc. ult., num. 1. Acta Conc. ap. Mansi XIX, 897.

(1289) Non intendit, Christum in Paschate resurrexisse, sed Pascha hoc anno die 27 Martii evenisse,

A die et Christus resurrexit, in tertia die paschalis ebdomadæ, 4. Kalend. Aprilis, indictione tertia, rex Heinricus anno regni sui 9°, ætatis suæ 14°, accinctus gladio in nomine Domini. Pataviensis³⁰⁹ episcopus obiit; cui Altmannus imperatricis capellanus successit. Hoc tempore Sigifredus Mogontiacensis archiepiscopus, et Gundharius Babenbergensis episcopus, et Otto Ratisponensis episcopus, et Wilhelmus Trajectensis episcopus, cum magna multitudine Jerusalem profecti, in eo itinere a paganis multa sunt perpepsi. Nam et bellum cum eis inire sunt coacti³¹⁰. In eodem itinere Guntharius obiit. Cui Ricimannus³¹¹ symoniace successit.

MLXVI³¹².

B Multi nobiles bello civili perierunt. Cometæ sunt visæ in octavis paschæ, 9 Kal. Maii, et per 30 dies apparuere. Eberhardus Treverensis archiepiscopus, 17 Kalend. Maii, sabbato sancto paschæ, completis a se ipsius diei officiis, ipsis sacerdotalibus vestimentis indutus, requievit in pace. Cui Chonradus Coloniensis præpositus debuit succedere; set a civibus non est electus. Unde quidam comes, nomine Theodericus, eundem Chonradum ad urbem Trevirorum tendentem comprehendit, et diu sub custodia maceratum, quatuor militibus necandum commisit; qui dum eum ter per quoddam præcipitium³¹³ dejecissent, et nil sibi nisi brachium collidere possent, unus ex illis penitentia ductus, ab eo veniam impetravit. Alius autem volens eum decollare, C maxillam ejus tantum abscidit; et sic ipse Deo dignus martir ad Dominum migravit. Passus est autem Kal. Junii, anno ab incarnatione Domini 1066, regni vero Heinrici 10, sepultus apud abbatiam nomine Doleiam. Tres autem milites mortis hujus servi Dei auctores digna ultio postmodum subsecuta est. Nam unus eorum acceptum cibum deglutire non valens, alii duo manus suas lacerantes, ad claustra inferni descenderunt³¹⁴. Udo post interfectum Chonradum præsul Trevirensis constituitur. Nuptiæ Heinrici regis.

Item cometa visa est. His temporibus venerabilis Petrus Damiani, ex heremita cardinalis episcopus, multa conscripsit, et incontinentiam sacerdotum satis rationabiliter in scriptis suis confutavit, ordinatos autem a symoniacis, ut aiunt, nimium clementer tractavit³¹⁵. Hugo Bizantiensis archiepiscopus

quo die Dominicam resurrectionem factam esse credebant veteres; unde et eodem die in antiquis Calendariis passim notatur *Resurrectio Domini*, uti et die 25 Martii *Incarnatio et passio Domini*. Dis-

pup obiit (1290). Cui ejusdem æclesiæ canonicus A niace²¹⁹ acquisivit, quique thesauros ejusdem æclesiæ, utpote sacrilegus fur, in suos usus dispersit; habito concilio Mogonciaci, ex præcepto papæ Alexandri, prædictus Symonis discipulus, nondum consecratus deponitur, quippe cum a clericis Constantiensibus ibidem accusatus, objecta negare non posset. Cui successit Otto in episcopatum (1294).

MLXVII.

Saxonia civili laborat discordia. Nordmanni Romanam adire voluerunt hostiliter. Burchardus Halberstensis episcopus Leuticorum gentem viriliter devastavit²¹⁶: Heinhardus Spirensis episcopus in itinere Romano obiit. Cui Heinricus successit.

MLXVIII.

Heinricus²¹⁷ rex adolescentiæ suæ errore seductus, legitime conjugis adeo obliviscitur, et tam nefandis criminibus involutus esse diffamatur, ut etiam principes ejus eum regno privare molirentur. Totus ille annus pluvialis.

MLXIX.

Pax et reconciliatio in populo, in natali Domini apud Goslare, regali edicto sub sacramento sunt confirmatæ. Heinricus rex gentem Leuticorum devastat. Dedo marchio Saxonicus regi Heinrico rebellat; set postmodum coactus ad deditioem venit. Oudalricus abbas Augiensis obiit, pro quo Meginhardus. Constantiæ Rumaldus episcopus obiit; cui Karolus per symoniacam heresim in episcopatu successit. Gotefridus dux inter seculares excellentissimus, et in recordatione peccatorum suorum ad compunctionem lacrimarum facillimus, in erogatione elemosinarum largissimus, in vigilia natalis Domini satis laudabili fine requievit in pace²¹⁸.

MLXX.

Francia civili laborat discordia. Otto dux Bajoriæ regi Heinrico rebellat, et Magnus, filius Ottonis ducis Saxonie aquilonialis. Set rex prædictum Ottonem, cum legitime ad satisfactionem vocatus nollet venire, ducatu privavit. Meginhardus sponte dereliquit Augiensem abbatiam; post quem quidam Roudpertus indigne eidem abbatie præfectus, digne postmodum est expulsus (1292). Hiemps ventosa et pluvialis.

MLXXI.

Welf dux Bajoriæ efficitur. Heinricus rex multas insidias passus, viriliter omnes transivit. In pentecoste (1293) Otto, jam pridem dux Bajoriæ, cum sociis suis regi Heinrico ad deditioem venit sua sponte, anno ab incarnatione Domini 1071, regni autem Heinrici 15, ætatis vero ejus 30, indictione 9, tertia feria ejusdem ebdomadæ, 18 Kalend. Julii. Karolus qui Constantiensem episcopatum symo-

VARIE LECTIONES.

²¹⁶ reliqua anni alio atramento in margine adjecta sunt 1. sed habentur etiam in 2. 3. 4. 4^b. ²¹⁷ prima linea in loco raso 1. at eadem in reliquis habentur. ²¹⁸ in p. paulo post addita 1. desunt 3. ²¹⁹ symoniacæ corr. symoniacæ 1. , ²²⁰ VII. K. M. supra lin. addita 1; et adsunt in reliquis. ²²¹ leothmarus 2. leomarus 3. ²²² CLVIII. addito l alio atramento 1. ²²³ VII Kal. Maii alio atramento Bernoldi tamen manu addita 1. adsunt 3. desunt 2. 4. 4^b. ²²⁴ Ilucusque Bernoldus primo scripsisse, dein anno 1071. quæ jam sequuntur addidisse videtur.

NOTÆ.

tinguebant ergo scriptores mediæ ævi diem Paschæ quolibet anno variatis a die resurrectionis in Kalendaris ad d. 27 Martii fixo. Uss.

(1290) Die 27 Julii; cf. Dunod. Hist. de l'Eglise, ville et diocèse de Besançon I, p. 104, sqq.

(1291) Hugo II.

(1292) Gregor. Regist. I, 82.

(1293) D. 12 Jun.

(1294) Mansi, t. XX, p. 10.

(1295) In Necrologio obitum ejus diei 9 Kal. Mart. assignat Bernoldus.

Cujus prudentia, non solum in Italia set etiam in A Teutonicis partibus, refrenata est sacerdotum incontinentia. Scilicet quod prædecessor ejus in Italia prohibuit, hoc ipse in tota catholica æclesia prohibere studuit. Tota Thuringia et Saxonia regi Heinricho rebellant, propter prædictas munitiones et alia multa quæ contra voluntatem ejusdem populi rex in eorum regione fecit inconsulte. Eggehardus tandem abbas Augiensis efficitur, et a prædicto papa Romæ consecratur.

MLXXIV.

Heinricus rex absentibus sui regni principibus eo pacto pacificatur cum Saxonibus, ut munitiones prædictæ destruerentur, propter quas seditio orta est, quæ et postea sunt destructæ. Roudolfus dux et ceteri reconciliantur regi. Hoc tempore legati sedis apostolicæ in Alemanniam ad regem venire, pro²⁹³ ipsius regis moribus corrigendis. In quorum manus se rex ipse sub correctionis sponione commisit, suumque auxilium domno apostolico ad deponendos symoniacos firmissime promisit. Ipsi etiam regis consilarii omnes res æclesiarum injuste acquisitas se reddituros, coram eisdem legatis sub sacramento promiserunt; quippe qui easdem res a symoniacis emerunt, consilio suo eosdem indignos ad æclesiasticum honorem adjuvando. His ita dispositis, legati sedis apostolicæ redierunt²⁹⁴ (1296). Heremannus marchio, filius²⁹⁷ Bertaldi ducis, Cluniaci ægelicam vitam perfectissime arripiens²⁹⁷, adhuc adolescens, uxore et unico filio et omnibus quæ possederat derelictis²⁹⁸, vere monachus, migravit ad Dominum, 7 Kalend. Maii (1297).

MLXXV.

Heinricus rex nativitatem Domini Argentoraci fecit. Expeditionem in Saxoniam ordinavit. Heremannus Babinbergensis episcopus, a clericis suis²⁹⁹ pro simoniaca heresi accusatus, a papa deponitur, cui Roubertus substituitur. Gregorius papa in prima epdomada quadragesimæ sinodum Romæ collegit (1298), in qua causam Heinrichi³⁰⁰ Spirensis episcopi, set simoniaci, examinavit. Qui ipsa die cum examinaretur causa ejus Romæ, id est 6 Kalend. Martii, infirmatus est Spiræ, sed deinde 4 Kalend. Martii miserabiliter expiravit, quando et a Gregorio papa diffinitam suæ damnationis sententiam in Romana sinodo excepit (1299). In eadem sinodo de-

cretum est a Gregorio papa, ut clerici aliquem sacerorum ordinum gradum vel officium precio adepti, deinceps in æclesia non ministrent, nec æclesiam precio adquisitam aliquis retineat, nec deinceps alicui æclesiam vendere vel emere liceat. Deinde ut a clericali officio cessent, quicumque se per incontinentiam reprehensibiles exhibent. Item, ut populus clericorum officia nullatenus recipiat, quos prædictas apostolicas institutiones contemnere percipiat (1300). Rex Wormatiæ pascha celebravit, post pentecosten exercitum in Saxoniam promovit, in qua expeditione innumerabilis multitudo 5 Idus Junii juxta flumen nomine Unstrout utrimque ceciderunt, et multi ex Saxonibus regi ad deditionem venerunt. Detwinus Leodicensis episcopus decessit; cui Heinrichus successit. Anno venerabilis Coloniensis archiepiscopus, miræ sanctitatis, requievit in pace 2 Nonas Decembris; cui Hiltolfus, impar genere et moribus, successit.

MLXXVI.

Rex natalem Domini Goslarie celebravit, ibique quosdam jurare compulit, ut filium ejus post ipsum eligerent ad regnum. His temporibus rex Heinrichus per symoniacam heresim sanctam æclesiam fedare non cessavit, scilicet pro precio episcopatus, abbatias, et alia hujusmodi investiendo, et inter alia crimina etiam excommunicatis communicando. Cintius³⁰¹ quidam Romanus civis, Gregorium papam in die natalis Domini missarum solemniam celebrantem comprehendit; quem ita comprehensum quidam ex militibus ejusdem Ciratii occidere destinavit. Set cum gladium super caput ejus libraret, nimio terrore correptus corruit, nec inceptum ictum explere potuit. Cintius autem papam in turrim suam captum deduxit, quæ statim a Romanis penitus dilapidatur, et papa prudenter eripitur, qui et suo captori vix a Romanis vitam impetravit. Cum autem rex sepius jam dudum a papa præmonitus se corrigere nollet, et papa in admonendo nil proficeret, ad ultimam mandavit ei, quod in Romana sinodo tunc proxima eum excommunicaturus esset, nisi resipisceret. Quæ legatio in octavis Domini ad regem pervenit. Unde rex (1301) in septuagesima³⁰² apud Wormatiam colloquio facto, et alio in Longobardia apud Placentiam, omnes quos potuit obedientiam prædicto papæ exhibendam abjurare fecit, et missa le-

VARIE LECTIONES.

²⁹³ p. i. r. m. c. in loco raso eadem tamen manu 1., et adsunt in reliquis. ²⁹⁴ hinc inde aliud atramentum 1. ²⁹⁷ f. b. d. et a. v. p. a. in loco raso 1. sed eadem manu, et adsunt in reliquis. ²⁹⁸ is in loco raso 1. ²⁹⁹ a. cl. s. desunt 2. ³⁰⁰ deest 3. ³⁰¹ Cintius — celebrantem in loco raso, sed eadem manu 1. ³⁰² LXXma ap 1.

NOTÆ.

(1296) Gregorii VII, Regist. I, 85; W, 30.

(1297) 6. Kal. M. Necrol. Bernoldi.

(1298) Mansi XX, p. 443.

(1299) Cf. eadem fere verba in epistola de damnatione schismaticorum ap. Ussermann Prodr. II, p. 268 et apologiam pro Gebhardo Const. ep. ibid., p. 379-382: *Ut autem damnatorias sententias nostræ apostolice et ipsius principis apostolorum super Ananiam et Saphiram pari efficacia pollere non dubites,*

damnationem Spirensis episcopi et mortem ejus studiose consideres, etc. Reliqua habes supra hujus voluminis col. 1170.

(1300) Apolog. decret. Greg., col. 1107.

(1301) Cf. epistolam de damnatione schismaticorum col. 1169, ubi e. g. hæc leguntur: *Anno igitur dominicæ incarnationis 1076, Gregorio VII papa in apostolica sede constituto, Reliqua vide hujus voluminis col. 1169.*

gatione ad Romanam sinodum, quæ in proxima A quadragesima celebrata est (1302), ipsum apostolicum ab apostolica sede contumaciter jussit descendere (1303). Set missi ejus turpissime in sinodo tractati, vix a Romanis, adjuvante papa, evaserunt. Ipsum autem regem, sinodo indicante, fidelitate hominum, regno et communione privavit, et omnes ei ad regnum juratos juramento absolvit. Omnesque episcopos, qui regi sponte contra papam faverant, officio et communione privavit; reliquis autem, qui invitati eidem conspirationi intererant, usque ad festivitatem sancti Petri indutias dedit (1304). Godefrius dux, filius Godefridi ducis, particeps immo auctor supradictæ conspirationis, turpiter a quodam coquo per posteriora cum ad necessarium sederet vulneratus, ante ³²⁴ medium ³²⁵ quadragesimæ ³²⁶ B expiravit. Item Willihelmus Trajectensis episcopus, multa in apostolicum conviciatus, subitanea morte, absque æcclesiastica communione post ³²⁷ pascha ³²⁸ multatur; cui Conradus subrogatur. Jam omnes pene principes regni a communione Heinrici se sequestrarunt. Mense igitur Octobri colloquium apud Openheim a principibus regni colligitur, cui legatio sedis apostolicæ interfuit. Ibi Henricus, in purificationem sanctæ Mariæ tunc proximam se præsentandum domno papæ apud Augustam firmissime promisit. Nam et illuc domnum apostolicum ipse cum principibus regni invitavit. Frater Kadalaus ex seculari militia conversus, ad Openheimense colloquium legationem papæ detulit, quam eidem multum egrotanti papa in remissionem omnium peccatorum imposuit. Expleta igitur legatione, frater Kadalaus suscepto monachi habitu, sub evangelica perfectione requievit in pace.

MLXXVII.

Dux Bolenorum (1305) se in regem coronavit. Maxima nix totum regnum a 2 Kalend. Novemb. anni prioris, usque in 7 Kalend. Aprilis anni præsentis obtinuit. Henricus rex dictus, propriæ causæ diffidens, et idcirco generalem audientiam subterfugiens, furtive Italiam contra papæ præceptum et concilia principum intravit, et apostolico ad condictum diem Augustam tendenti, ante purificationem sanctæ Mariæ Canusii ³²⁹ obviavit (Jan. 28). Ubi et ab eo per inauditæ humiliationis simulationem, utcumque potuit, non regni, set communione tantum concessionem vix demum extorsit, dato tamen prius sacramento, ut de objectis criminibus ad C judicium papæ satisfaceret, nec papæ vel alicui ejus fideli usquam eunti vel redeunti aliquam molestiam inferri consentiret. Hoc autem juramentum nec 15 dies observavit, captis venerabilibus ³³⁰ episcopis, Geraldo Ostiensi ³³¹, et Anselmo Lucensi.

Unde et papa missis legatis principibus regni declaravit, se parum profecisse, in eo quod illum in communionem receperit, cum omnes ³²⁷ symoniaci vel excommunicati non minus tunc ferverentur ab eo quam pridem. His ergo auditis, princeps regni generali colloquio apud Forechein 3 Idus Martii habito, egregium ducem Roudolfum sibi in regem sublimarunt, quem in 7 Kal. Aprilis, ubi eo anno medium quadragesimæ occurrit, Mogontia ³²⁸ coronarunt. Maxima autem nix, quæ eo anno tamdiu totam terram obtexit, in electione novi regis resolvi tandem incepit. In die autem consecrationis ejus per suggestionem simoniacorum clericorum maxima seditio Mogontia ³²⁹ orta est, ita ut etiam palatium irrumpere vellent, et religiosissimos clericos et monachos occidere. Sed dextera Dei milites novi principis, licet inermes, ita protexit, ut nullum nisi unum ex suis perderent, ex adversariis autem plus quam centum partim ferro partim aqua necarent. Quibus etiam pro homicidiis hujusmodi a legatis apostolicæ sedis talis penitentia imposita est, ut singuli aut 40 dies jejunarent, aut 40 pauperes semel pascerent, nec tamen æcclesiasticam communionem quasi homicidæ vitarent. Roudolfus rex post consecrationem in Sueviam secedens, regnum sibi subjugavit. Interim Henricus Longobardia ³³⁰ morabatur, ad quem Cincius, civis Romanus, secum ducens captum venerabilem Cumanum episcopum, nomine Reginaldum, Papiam venit, quippe remunerari a Henrico volens, eo quod in servitium ejus hunc modo episcopum et in præterito anno domnum apostolicum captivaverat; set ibi subitanea morte præventus, debitam remunerationem accepit, quam tot sacrilegiis promereri non timuit. Henricus ³³¹ audita promotione Roudolfi, auxilium papæ contra illum imploravit, licet supradictum Ostiensem episcopum in captione adhuc teneri permiserit. Unde et papa illi respondit, se non posse ejus interpellationi satisfacere, quamdiu apud illum sanctus Petrus in legato suo ligatus ³³² teneretur. Frustrata igitur supplicatione sua, animum in tyrannidem convertit, nec regnum jam per justiciam, set per violentiam obtinere cogitavit. Rex autem Roudolfus apud Augustam gloriosissimum pascha celebravit (Apr. 16) cum legatis apostolicæ sedis. Ex quibus unus, religiosissimus scilicet abbas Bernardus, Romam dirigitur set ab Oudalrico comite (1306), Henrici complice, captus et prædatus, annum pene dimidiavit in captivitate, quem Cluniacensis abbas de manibus Henrici vix demum eripuit. Rex ³³³ autem post pascha generale colloquium apud Ezzelingin cum principibus regni collegit, quo soluto, ipse cum admodum paucis ad obsidendum quoddam cast. l.

VARIE LECTIONES.

³²⁹ noctis 5. ³³⁰ supra lin. 1. ³³¹ venerabilibus 1. ³³² ostiense corr. ostiensi 1. ³³³ deest 5. ³³⁴ deest 3.
³³⁵ H. rex 2. ³³⁶ legatus corr. ligatus 1. ³³⁷ R. 2.

NOTÆ.

(1502) Mansi XX, 467.

(1303) Vide col. 1169.

(1304) Officio — dedit. Ibid., p. 220.

(1305) Boleslaus II.

(1306) de Lentzburg addit. 3.

lum perrexit. Set ecce ex improvise emulus ejus A Heinricus cum maxima multitudine Boemiorum et Bajoariorum advenit, quos cum rebus æcclesiarum derepente sibi comparare potuit; quibus libentissime rex cum ipsis paucis quos eo tempore habuit obviasset, si non principes ejus hoc in aliud tempus differendum cautius judicarent. Heinricus igitur accepta occasione, omnia circumquaque præda, ferro, et igni non cessavit devastare, homines quoque more pecudum captivare ³⁴². Nam fautores ejus ex Boemia, homines libentius quam pecudes prædabantur, ut eos usque ad satietatem suæ libidini inhumanæ prostituerent, et postea inhumanius eos Cinocephalis devorandos venderent. Rex autem Roudolfus, celebrato pentecoste apud cellam sancti Aurelii (Jun. 4) (1307), legatum quandam ad apostolicum direxit, et ipse in Saxoniam properavit. Eo tempore Heinricus imposita sibi corona apud Ulmam, interdictum regnum usurpavit; ubi et prædictum comitem Oudalricum, ut ³⁴³ optime promeritum, inbeneficiavit, eo quod venerabilem abbatem Bernardum, apostolici legatum, adhuc in captione cruciaret. Vercellensis quoque episcopus, depositi regis cancellarius, cum omnibus suis sequacibus generale colloquium circa Kalendas Maii in Runcalibus condixit, ut si aliquo modo posset, Gregorium papam deponeret. Sed ipse ad eundem terminum absque æcclesiastica communione vitam simul et episcopatum heu miserabiliter deposuit, quo ille papam nefaria præsumptione statuit deponere.

Non multo post ejus interitum præfectus Romanæ urbis, indefessus miles sancti Petri contra scismaticos, a quodam Heinrici fautore crudeliter occiditur. Ad cujus corpus in parvo tempore plus quam viginti miracula contigerunt, ut fidelium virorum relatione didicimus. Imbrico Augustensis episcopus, qui in præterito pascha Roudolfo regi fidelitatem juravit, nil de perjurio curans, Heinrico adveniendi adhesit, et apud illum quandam die missam faciens, hanc sibi conditionem miser imposuit, ut sacræ oblationis perceptio in judicium ei proveniret, si dominus ejus Heinricus regnum sibi injuste usurparet. Post hanc temerariam perceptionem parvo tempore quod supravixit usque ad mortem, nunquam se sanum de lecto levavit. Nam circa Kalendas Julii absque æcclesiastica communione defunctus est. Item Sigehardus Aquileiensis patriarcha, in auxilium Heinrici contra bannum apostolici armata manu veniens, in amentiam vertitur apud Ratisponam, et ex ipso itinere repentina morte intercipitur; sicque domum non sine aliquibus suo-

rum funeribus, in corpore et anima mortuus, reportabatur. Augusto inense jam pene transacto, Heinricus cum scismaticorum multitudine procinctum ³⁴⁴ in Saxoniam promovere decrevit (Aug.) . cui Roudolfus rex ³⁴⁵ cum Saxonibus usque Herbiopolim obviam processit, et eandem urbem, sibi rebellantem, obsedit; quo dum fideles ejus ex Suevia properarent, in Heinricum ejus emulum offenderunt, qui a facie eorum secedens, plus quam centum homines in una æclesia, id est apud Wizinloch ³⁴⁶ (1308), sibi resistentium, concremavit sicque ultra Renum fugiens, ab incepto itinere fideles regis divertere non potuit. Eo tempore papa utrique regi ex parte sancti Petri præcepit ut treuvas ad invicem facerent, et adventum ejus ad Teutonicas partes pro B dirimenda lite non impedirent, set debitum consilium et auxilium ad hoc iter ei præberent. Legatis autem suis, qui adhuc in Teutonicis partibus morabantur, præcepit, ut ex duobus regibus illum excommunicarent, qui prædictæ legationi non obedi- ret, obedientem vero ex parte sancti Petri in regno confirmarent. Quod et non multo post factum est (Nov.); scilicet in die sequenti post festivitatem sancti Martini, Goslarie, Heinrico pro inobedientia iterum excommunicato et Roudolfo pro obedientia in regnum sublimato. Nam Heinricus prædictam legationem papæ nec suscipere dignatus est, nec animum ad treuvæ compositionem, set ad tyrannidis crudelitatem intendit ³⁴⁷. Geraldus venerabilis Ostiensis episcopus, de ³⁴⁸ quo supra commemoravimus, jam dudum Deo ³⁴⁹ vivus, mundo crucifixus, de hujus vitæ ergastulo liberatus est, 8 Idus ³⁵⁰ Decembris. Agnes religiosissima imperatrix, jam ³⁵¹ 20 annis in viduitate ³⁵² Deo devotissime serviens, nec filio suo Heinrico contra apostolicam sedem in aliquo consentiens, Romæ requievit in pace 19 Kal. Januar ³⁵³. Sepulta Romæ in æclesia sanctæ Petronillæ.

MLXXVIII.

Heinricus iterum apostolicæ sedi de sua quasi injusta damnatione conquæritur. Unde Gregorius papa facto concilio mense Martio (1309) idoneos legatos iterum destinavit, qui facto generali colloquio, causam regni juste determinarent: et omnes sinodali sententia damnavit, quicumque impedirent, ne colloquium fieret. Quod Roudolfus libentissime voluit fieri; Heinricus autem, utcumque potuit, illud

* In hoc concilio facta est exceptio quarundam personarum de Heinriciana excommunicatione, et hoc utique ad tempus, id est uxorum, filiorum, servorum et reliquorum, qui non scienter vel saltem non libenter excommunicatis sociantur in *marginis addita 1. desunt 2. habentur in 3. post Martio.*

VARIE LECTIONES.

³⁴² h. q. m. p. c. desunt 3. ³⁴³ ut o. p. in loco raso eadem tamen manu postea incerta 1. ³⁴⁴ p. movit in Saxoniam, cui 2. ³⁴⁵ deest 2. ³⁴⁶ i ap. Wizinloch supra lineam eadem manu scripta 1. desunt 3. ³⁴⁷ Quæ sequuntur, in margine littera minori addita sunt 1. 2. ³⁴⁸ de q. s. c. desunt 2. ³⁴⁹ sclo corr. do 1. deo 2. seculo 3. ³⁵⁰ VIII. ID. 1. IX. Idus 3. ³⁵¹ i. dudum XX 2. ³⁵² viduate 1. ³⁵³ 19. K. I. desunt 3.

NOTÆ.

(1307) Hirschau.
(1308) Wisloch.

(1309) Mansi XX, 503.

impedire non cessavit. Nam contra præceptum apostolici maxima multitudo flagiciosorum adunata, procinctum in Saxoniam paravit, cui rex Roudolfus apud Strowe cum exercitu obviavit : et illo fugato, ipse campum victoriæ obtinuit, 7 Idus Augusti. Occubuit tamen ibi ex parte Roudolfi Wezel, venerabilis Magideburgensis episcopus, et Wormaciaccensis episcopus captus est. Infinita autem multitudo utrimque occubuit : plures tamen et excellentiores ex parte Heinrici. Eodem tempore, cum Alemanni facto exercitu ad domini suum regem ³⁸⁴ Roudolfum properarent, pene 12 milia conjurati populi transitum Nectaræ ³⁸⁵ fluvii illis prohibentia partim occiderunt, plurimos autem misericordius castigando eunuchizaverunt. Deinde quandam munitionem inimicorum facto impetu occupaverunt. Roudolfo igitur in Saxoniam reverso, Henricus derepente recollectis viribus, Alemanniam præda, ferro et igni, circa festivitatem omnium sanctorum devastavit. Terram ³⁸⁶ videlicet catholicorum ducum Berthaldi atque Welfonis et aliorum sancti Petri fidelium penitus dissipare aggressus est. Tunc quoque parum minus quam centum ecclesiæ in ³⁸⁷ illa expeditione violatæ sunt. Eodem etiam tempore ex parte Roudolfi Bertaldus Carinthiorum dux, piæ memoriæ, et Henricus marchio, obierunt in pace. Facto autem alio concilio Romæ, 13. Kal. Decemb. (1310) utriusque regis legati licet non eadem veritate in synodo jurare, quod domini eorum non impedierint ³⁸⁸ colloquium pro causa regni statuendum. Unde et papa ea vice inter eos judicare non potuit : quamvis bene sciret, cui parti magis justitia faveret. In sinodo ista Beringarius Andegavensis ³⁸⁹ canonicus, ut ³⁸⁹ ab ³⁸⁹ heresi ³⁸⁹ sua ³⁸⁹ respisceret ³⁸⁹, sinodaliter ³⁸⁹ convenitur ³⁸⁹, eique induciæ usque ad proxime futuram sinodum conceduntur (1311).

MLXXIX.

Gregorius papa sinodum Romæ mense Februario collegit (1312), in qua Beringarius ³⁸⁹ jam ³⁸⁹ tercio ³⁸⁹ convictus ³⁸⁹ heresim ³⁸⁹ suam ³⁸⁹ abjuravit ³⁸⁹ et ³⁸⁹ anathematizavit ³⁸⁹ quæ asserit : corporales res in altari positas non ³⁸⁹ vere ³⁸⁹ sed ³⁸⁹ figurate tantum in corpus et sanguinem Domini transire (1313). In eadem sinodo Henricus Aquilejensis patriarcha papæ juravit, nulli se deinceps communicaturum, quem ³⁸⁹ D unde emulus ³⁸⁷ ejus ³⁸⁷ congregata multitudo omnium scismaticorum sive excommunicatorum, apud Briximam (1315) legitimum papam abjuravit

A absque spe recuperationis deposuit ³⁸⁶, et scriptum quod dicitur sancti Oudalrici ad papam Nicolaum de nuptiis presbiterorum, et capitulum Pafnutii de eadem re, immo omnia sacris canonibus adversa, damnavit. In hac sinodo legati regis Roudolfi super Henricum proclamaverunt, eo quod totum regnum confundere et sanctam ecclesiam conculcare non cessaret. Iterum igitur papa legatos suos pro causa regni determinanda ad Teutonicas partes destinavit, videlicet venerabilem Petrum Albanensem episcopum, Petrum inquam illum, qui jam dudum Florentinum episcopum, nomine Petrum, probavit symoniacum : quippe per medium ignem transiens absque lesione, unde et igneus cognomine, Albanensem episcopatum promeruit obtinere. Cum quo et ³⁸⁹ B Oudalricus Paduanus episcopus in legationem destinatur. Legatus autem Heinrici, legatos ³⁸⁹ papæ priusquam abirent in eadem sinodo jurejurando securos fecit de conductu et obedientia domini sui. Item legatus Roudolfi de obedientia domini sui in sinodo juravit. Legati igitur sedis apostolicæ in Teutonicam terram pervenientes, obedientiam Roudolfi et inobedientiam Heinrici indubitanter probaverunt ; quod et ³⁸⁹ postea ³⁸⁹ cum ³⁸⁹ redirent ³⁸⁹, papæ ³⁸⁹ viva voce protestati sunt. In hac æstate venerabilis abbas Massiliensis Bernardus, vir plenus caritate, requievit in pace, 13 Kalendas Augusti ³⁸⁹. Doctor Adelbertus, facto verboque disertus, jam 30 annis mundo crucifixus, et in fine ad evangelicam perfectionem perductus, migravit ad Dominum, 3 Nonas Decembris.

MLXXX.

Iterum Henricus post epiphaniam cum exercitu in Saxoniam venire disponens, a Roudolfo 6. Kalendas Februarii ³⁸⁹ fugatur, nec tamen ab incepta tyrannide compescitur ; de qua expeditione Roudolfus legatum statim Romam ad sinodum ³⁸⁹ direxit. Gregorius papa sinodum Romæ Martio mense collegit, ad quam de Teutonicis partibus prædicti sedis apostolicæ legati redierunt, et omnimodam Roudolfi obedientiam et Heinrici inobedientiam domno apostolico renunciaverunt. Unde ipse in fine sinodi ³⁸⁹ Heinricum deposuit, ipsumque cum omnibus suis fautoribus anathematizavit, et Roudolfum apostolica auctoritate in regia dignitate confirmavit (1314). Unde emulus ³⁸⁷ ejus ³⁸⁷ congregata multitudo omnium scismaticorum sive excommunicatorum, apud Briximam (1315) legitimum papam abjuravit

VARÆ LECTIONES.

³⁸⁴ deest 2. ³⁸⁵ neccari 3. ³⁸⁶ T. — aggressus est in loco raso 1. ³⁸⁷ i. i. e. in loco raso 1. ³⁸⁸ corr. ex impedirent 1. ³⁸⁹ in loco raso, littera minori scripta 1. ³⁸⁹ In — deposuit in loco raso littera minori scripta 1. ³⁸⁹ l. p. a. in e. in loco raso littera minori scripta 1. ³⁸⁹ in loco raso littera minori scripta 1. ³⁸⁹ XIII K. Aug. supra lin. 1. ³⁸⁹ VI. K. Febr. supra lin. 1. ³⁸⁹ ad s. in loco raso littera minori 1. ³⁸⁹ H. — anathematizavit in loco raso litt. min. 1. ³⁸⁷ supra lineam adjecta 1

NOTÆ.

(1310) Mansi XX, 507.

(1311) Cf. Bernoldi librum De Berengarii damnatione, p. 435.

(1312) Mansi XX, 525.

(1313) Bern., De Bereng. damn., p. 455.

(1314) De facta in eodem concilio damnatione Ottonis episcopi Constantiensis v. Bernoldi apologiam pro Gebehardo episcopo apud Uss. II, 381, cf. acta concilii Mansi XX, p. 531.

(1315) V. Mon. Germ. Legg. II, 51.

(Jun. 25), et Guibertum, Ravennatem³⁶⁶ quondam A
episcopum, set jam triennio a papa Gregorio in-
cuperabiliter depositum³⁶⁶ et anathematizatum (1516),
sibi non in papam, set in heresiarcham elegit³⁶⁶.
Deinde apud Magontiam conventu facto, eandem
ipsam electionem a quibuscumque potuit confirmari
fecit. Jam autem mediante Octobri, Heinricus expe-
ditionem in Saxoniam iterum parans, a militibus
Roudolfi itinere unius diei fugatur, quamvis in e-
adem congressione Roudolfus rex piæ memoriæ oc-
cubuerit (Oct. 15). Ille, inquam, alter Machabeus
cum inter primos hostibus instaret, in servitio sancti
Petri occumbere promeruit, et postea uno die su-
perstes, omnibus suis rite ordinatis, ad Dominum
migrasse non dubitatur Idibus Octobris. Regnavit
autem tres annos et dimidium. De cujus obitu omnes
religiosi utriusque sexus, et maxime pauperes, do-
luerunt. In cujus animæ³⁶⁹ commendationem Saxo-
nes innumerabiles elemosinas fecerunt. Erat enim
procul dubio pater patriæ, servantissimus justiciæ,
indefessus propugnator sanctæ æclesiæ. Sepultus
est autem apud Merseburg gloriosissime. Eodem die
decessionis ejus in Longobardia milites prudentia-
simæ³⁷⁰ ducis Mathildæ fugantur ab exercitu pene
totius Longobardiæ, apud Vultam prope Mantuam.
Ipsa³⁷¹ quoque die Gisilbertus religiosissimus pre-
sbyter et monachus et Roudolfi regis ad papam lega-
tus, Longobardiæ requievit in pace. His temporibus
Heinricus totam Italiam adeo conturbavit, ut nullus
secure ad limina apostolorum posset ire, qui non
prius abjuraret, quod ad papam Gregorium diversu-
rus non esset.

MLXXXI.

Heinricus post obitum Roudolfi regis Veronam in
pascha venit, et inde ad invadendam Romam (1517),
cum suo non apostolico, set apostata Guiberto, utputa
domni apostolici non senel perjuro et³⁷² anathema-
tizato³⁷², profectus est, set inacte³⁷³ reversus est.
Eodem tempore principes regni Teutonicorum, sci-
licet archiepiscopi, episcopi, duces, marchiones et
comites, conventu facto, Heremannum nobilem vi-
rum sibi in regem elegerunt; qui statim de eodem
conventu aciem contra fautores Heinrici direxit.
Ipsi enim electionem ejus impedire volentes, eodem
tempore maximam multitudinem contraxerunt; set
novo rege ex improvise irruente, omnes penitus aut
cede prostrati sunt, aut inrevocabiler fugati, licet
regis militibus se insequentibus non parvo præsta-

rent numero. Quapropter rex de divino auxilio tali
triumpho certificatus, eadem nocte in campo victo-
riæ castra metatus est, et postea ad subjugandum
sibi regnum digressus est. Electus est autem ante
festivitatem sancti Laurentii, et in sequenti die post
festivitatem ejusdem sancti, de inimicis triumphavit
in confinio Bajoariæ, in loco qui dicitur Hoste-
te (1518). Postea in Saxoniam consecrandus dis-
cessit.

MLXXXII.

Heremannus rex natalem Domini gloriosissime
celebravit Goslarie; ibi etiam in festivitate sancti
Stephani, eo quod patronus ejus fuerit, regiæ digni-
tatis unctionem et coronam, principibus regni anni-
tentibus, ab episcopis sollemniter accepit. Heinricus
autem in Italia, assumpto apostata suo Guiberto,
iterum Romam invasurus proficiscitur, adunata
multitudine scismaticorum; ibique ea æstate mora-
tus pene incassum laboravit, nisi quod milites suos
quibusdam castellis, ut facerent werram Romanis,
imposuit, quia eum nec hac vice Romam intrare
permiserunt. Ignem quoque in domum sancti Petri
per quendam traditorem immittere voluit, set Dei
misericordia protegente non potuit. Cogitavit enim,
ut de improvise portas irrumperet³⁷⁴, si Romani
derelictis propugnaculis ad incendium restinguen-
dum concurrerent; unde ignem domibus quibusdam
Sancto Petro contiguis immitti fecit. Set dominus
apostolicus huic versutiæ obviavit; nam primum
visio incendio, omnes milites Romanos³⁷⁵, ad pro-
pugnacula defendenda transmisit, ipseque solus fidu-
cia sancti Petri fretus, facto signo³⁷⁶ crucis con-
tra³⁷⁶ incendium³⁷⁶, ignem progredi ulterius non
permisit. Igitur Heinricus capto venerabili episcopo
de Sutria (1519), aliisque nonnullis, suoque apo-
stata Guiberto in Tiburtina urbe ad infestandos Ro-
manos derelicto, ipse Longobardiam revertitur. He-
remannus autem rex multum de adversitate sedis
apostolicæ dolens, eamque de manibus Heinrici li-
berare volens, expeditionem in Italiam paravit³⁷⁷,
unde et de Saxonia in Sueviam venit.

MLXXXIII.

Heremannus rex natalem Domini in Suevia cum
principibus regni satis honorifice celebravit. Inde
cum exercitum in Longobardiam promovere vellet,
molesta sibi legatio de Saxonia venit; quippe quod
Otto dux prudentissimus miles obierit, quem in
Saxonia pro capite³⁷⁸ omnium suorum reliquit; in

VARIE LECTIONES.

³⁶⁶ ravennatem usque depo in loco raso, situm usque elegit in marg. litt. min. 1. ³⁶⁹ annæ 1. ³⁷⁰ entis-
simæ ducis in loco raso litt. min. 1. ³⁷¹ ita 1. ³⁷² supra lineam addita 1. ³⁷³ macte 3. ³⁷⁴ irrumperent
deleto postea n 1. irrumperent 2. ³⁷⁵ romonas corr. romonos 1. ³⁷⁶ supra lineam addita 1. ³⁷⁷ ita 1.
præparavit 2. ³⁷⁸ capitaneo 2.

NOTÆ.

(1516) Eadem verba legimus in ep. Gebehardi
arch. Salisb. ad Heremannum Metensem ap. Hugonem
Flav. Mansi XX, 542. De Guiberto cf. Gregorii
Reg. VIII, 5, 7, 12, 15, 14.
(1517) Cf. Greg. epist. ad ep. Pataviensem Reg.

IX, 5, et ad Desiderium abbatem Casinensem Reg.
IX, 11.

(1518) Hochsted ab Danubium.

(1519) Est Bonizo. Uss.

ejus obitu maximum scisma futurum non dubitaret ³⁷⁹, nisi hujusmodi scisma anticipare maturaret. Hac igitur necessitate, postposita expeditione, Saxoniam festinanter redire compellitur. Iterum Henricus cum multitudine scismaticorum sive excommunicatorum ante pentecosten Romam impugnaturus ³⁸⁰ aggreditur, et domum Sancti Petri in sabbato infra epdomadam pentecostes armata manu aggreditur. Sicque ³⁸¹ Guibertum Ravennatem, perjurum, depositum et anathematizatum, apud Sanctum Petrum intronizavit, non per Ostiensem, et Albanensem, et Portuensem episcopos, qui hoc privilegium habent, ut papam consecrent; sed per Mutinensem et Ariminensem ³⁸² exepiscopos, utpote jam multis annis depositos et anathematizatos. Statim igitur juxta Sanctum Petrum quendam monticulum, nomine Pallacolum (1320), incastellavit, eique milites multos, ut impugnarent Romanos, imposuit, qui ³⁸³ eum Transiberinas regiones urbis nullo pacto intrare permittebant. Multi tamen jam ex Romanis Henrico consenserant, partim precio inducti ³⁸⁴, partim multis promissionibus seducti, omnes autem æqualiter jam trienni ³⁸⁵ impugnatione nimium fatigati. Quid plura? Omnes pene Romani, præter principem Salernitanum, hoc cum Henrico laudaverunt, ut papa Gregorius sinodum in medio Novembri colligeret Romæ, cujus sinodi statuta de causa regni nec Henrico, nec Romanis, immo nulli penitus liceret prævaricari. Henricus quoque iturris ad illam sinodum et redituris securitatem jurejurando fecit. Unde et papa omnes religiosos episcopos et abbates ad sinodum literis suis vocavit. Reverso igitur Henrico Longobardiam, milites ejus quos in castello illo prope Sanctum Petrum dimisit, repentina mors pene omnes invasit, inter quos et Oudalricus de Gosceheim ³⁸⁶ absque æclesiastica communione ³⁸⁷, heu! miser interiit, auctor hujus scismaticæ conspirationis et inceptor. Ex 500 autem militibus, qui in illo castello pro custodia dimissi sunt, vix 30 gladium sancti Petri, ut aiunt, concessa vita evaserunt. Ipsum autem castellum a Romanis penitus solo adæquatatum est. Henricus igitur Ravennate suæ interim Ravennam transmissa, ad prædictam ³⁸⁸ sinodum ³⁸⁸ profectus est, quo et legati Teutonicorum principum ire debuerunt; set a Henrico in via apud Forum Cassii (1321) capti et prædati sunt circa festivitatem sancti Martini ³⁸⁹, licet omnibus sinodum illam pe-

tentibus securitatem juramento promiserit. Unde et Romani multum contra Henricum murmurare ceperunt. Erant autem religiosissimi ³⁹⁰ monachi et clerici, quos in captione fecit cruciari; cum quibus et Ottonem venerandum Ostiensem episcopum captivavit (1322), videlicet ad ipsum ab apostolica sede transmissum. Multi tamen ex Francigenis ad illam sinodum tam episcopi quam abbates pervenerunt. Meliores autem episcopi et domno apostolico magis necessarii, id est Ugo Lugdunensis, Anselmus ³⁹¹ Lucensis, Reginaldus ³⁹² Cumanus, specialiter a Henrico ad sinodum pervenire ³⁹³ prohibiti sunt. Domnus tamen papa sinodum tribus diebus sollemniter celebravit, et ne Henricum specialiter iterum anathematizaret, vix a sinodo exoratus, omnes tamen excommunicavit, quicumque aliquem ad Sanctum Petrum vel ad papam venientem quoquo modo impedirent. Sed jam advenit terminus, ad quem Romani, nesciente papa, Henrico se effecturos juraverant, ut aut Gregorius papa eum incoronaret, aut alius quem ipsi illo expulso eligerent. Quod juramentum licet in præterita æstate factum fuerit, omnes tamen intimos papæ usque ad terminum pene latuit. Adveniente igitur termino, Romani papæ de juramento manifestaverunt, dicentes, se Henrico jurasse, non ut papa illum sollemniter regali unctione incoronaret, sed tantum simpliciter, ut ei coronam daret. Annuit igitur papa eorum votis, ut eos a juramento absolveret, videlicet ut Henrico, si vellet, cum justicia, sin autem, cum maledictione coronam daret. Unde Romani mandaverunt Henrico, ut veniret ad accipiendam coronam cum justicia, si vellet; sin autem, de castello sancti Angeli per virgam sibi dimissam a papa reciperet. Sed Henrico utrumque recusante, alium legatum illi direxere, qui eos bello defenderet, si necesse esset: se bene attendisse quod ³⁹⁴ juraverint, nec se amplius eo juramento detineri obnoxios. Igitur domno papæ ³⁹⁵ multo firmitus quam pridem consilio ³⁹⁶ et auxilio adhæsere. Henricus autem multo instantius pro eis suæ parti applicandis, nunc minando, nunc promittendo laboravit, multumque tempus circa Romam moratus huic negotio invigilavit. His temporibus piæ memoriæ Stephanus quondam rex Ungarorum, D qui se ipsum cum sua gente ad fidei Christi convertit, post quadagesimum obitus sui annum (1325) miraculis claruit. Salomon rex Ungarorum, set regia

VARIÆ LECTIONES.

³⁷⁹ hinc littera paullo minor, sed mox iterum crescit 1. ³⁸⁰ pugnaturus 2. ³⁸¹ Sicque — anathematizatos littera minori in margine addita 1. ³⁸² ariminensem 2. ariminensem 3. ³⁸³ qui — jam littera minori addita; jam in loco raso 1. ³⁸⁴ conducti 2. ³⁸⁵ triennii 2. ³⁸⁶ gozceheim 4^b. ³⁸⁷ supra lineam additum 1. ³⁸⁸ in loco raso litt. min 4. ³⁸⁹ hunc tres lineæ usque fecit cruciari in loco raso, et que sequuntur alio atramento scripta sunt 1. ³⁹⁰ religiosi 2. ³⁹¹ anselmus 2. ³⁹² reginaldus 2. ita et infra. ³⁹³ venire 2. ³⁹⁴ q. 1. qd 2. quid 3. ³⁹⁵ papa 2. apostolico 3. 4^b. ³⁹⁶ manu sac. XVI. vel XVII. plio correctum est.

NOTÆ.

(1320) Ad Tiberim prope castellum S. Angeli.
(1321) Hodie Sancta Maria di Forcassi, a meridie Viterbii prope Vetrallam.

(1322) Cf. Mansi XX, 587.

(1325) Ejus obitum anno 1038 reponit Hermannus. Uss.

dignitate indignissimus, prædicti Heinrici cognatus (1524), a compatriota suo, nomine Latislao³⁹⁷, regno privatus incarceratur, et ille pro eo regia dignitate sublimatur. Beringarius novæ heresis de corpore Domini auctor, eo tempore deficiens abijt in locum suum; qui licet eandem heresim sepissime in sinodo³⁹⁸ abjuraverit, ad vomitum tamen suum canino more non expavit redire. Nam et in Romana sinodo canonicè convictus heresim suam in libro a se descriptam combussit, et abjuratam anathematizavit; nec tamen postea dimisit³⁹⁹. Sed⁴⁰⁰ jam septennio totum Romanum imperium civili bello, immo scismatis discidio laboravit, aliis quidem domno apostolico, aliis autem Heinrico faventibus, et ob hoc utrimque⁴⁰¹ totum regnum⁴⁰² præda, ferro et igni miserabiliter devastantibus. Paucissimi catholici episcopi ex parte apostolici remanserunt; qui et a propriis sedibus expulsi, suis gregibus providere non permittebantur. Quapropter omnes pene religiosi, sive clerici sive laici, in aliqua monasteriorum latibula hujusmodi mala declinavere, ne videlicet devastationem sanctæ æclesiæ cernerent, cui in nullo adminiculari possent. Satius⁴⁰³ enim illis videbatur, ut saltim se ipsos delitescendo salvarent, quam pro aliis incassum laborando cum eisdem perirent. Eo autem tempore in regno Teutonicorum tria monasteria cum suis cellulis, regularibus disciplinis instituta egregie pollebant: quippe cœnobium sancti Blasii in Nigra Silva, et sancti Aurelii, quod Hirsangia dicitur, et sancti Salvatoris, quod Scefhusin, id est navium domus, dicitur. Ad quæ monasteria mirabilis multitudo nobilium et prudentium virorum hac tempestate in brevi fugit, et depositis armis evangelicam perfectionem sub regulari disciplina exsequi proposuit, tanta inquam numero, ut ipsa monasteriorum ædificia necessario ampliarent, eo quod non aliter in eis locum commanendi haberent. In his itaque monasteriis nec ipsa exteriora officia per seculares, set per religiosos fratres administrantur, et quanto nobiliores erant in seculo, tanto se contemptibilioribus officiis occupari desiderant, ut, qui quondam erant comites vel marchiones⁴⁰⁴ in seculo, nunc in quoquina vel pistrinò fratribus servire, vel porcos eorum in campo pascere pro summis deliciis computent. Ibi nempe et porcarii et bubalci præter habitum idem sunt quod monachi (1525). Tanto autem caritatis ardore omnes pariter fervent, ut quilibet eorum non tam suum

A quam alienum desideret proficuum; et in exhibenda hospitalitate tam mirabiliter insudant, ac si se perdidisse estiment, quicquid pauperibus Christi vel hospitibus non erogaverint.

MLXXXIV.

Heremannus rex nativitatem Domini in Saxonia celebravit. Emulus autem ejus in Romanorum finibus hiemavit, ibique Guibertum Ravennatem suum Romam venturum expectavit, ut ab eo apud Sanctum Petrum incoronaretur, eo quod Gregorius papam ad hoc flectere non posset, ut eum, nisi legitime reconciliatum, incoronare vellet. Reginnaldus (1526) Cumanus episcopus, scientia et religione clarissimus, et ob hoc Gregorii⁴⁰⁵ papæ adjutor studiosissimus, migravit ad Dominum 6 Kal. Febr. B Welf dux Bajoariæ civitatem Augustam a quodam Sigefredo, nec nominando episcopo, cum Bajoariis invasam, viriliter eripuit, eamque legitimo pastori nomine Wigoldo subjugavit. Sigifredus Mogonciacensis archiepiscopus, Gregorii papæ per multas tribulationes adjutor indefessus, requievit in pace (1527). Regina Anglorum obiit (1528), uxor Willihelmi⁴⁰⁶ regis, qui totam Anglorum terram Romano pontifici tributariam fecit, nec aliquem in sua potestate aliquid emere vel vendere permisit, quem apostolicæ sedis inobedientem deprehendit. Rex Ungarorum Latislaus⁴⁰⁷, parti catholicorum assentaneus, emulum suum Salomonem de carcere relaxatum, Ratisponam ad uxorem suam ire permisit, licet ingratam. Nam nec illa nec ille conjugale fedus ad invicem eatenus servaverunt, immo contra apostolum se ipsos invicem fraudare⁴⁰⁸ non timuerunt. Erat autem ipsa soror Heinrici sepe nominati, quæ et ab ipso jam diu Ratisponæ sustentabatur, etiam ante quam maritus ejus captivaretur. Henricus Aquitleniensis expatriarcha, non semel domni apostolici perjurus et excommunicatus, in corpore et anima moritur (1529). His temporibus rex Constantinopolitanus maximam pecuniam Heinrico quondam regi transmisit ut Roubertum Wiscardum, ducem Calabriae et Apuliae et juratum⁴⁰⁹ militem domni papæ, in ultionem ejusdem regis bello appeteret. Nam Roubertus jam dudum fides Constantinopolitanorum invasit, iterumque illuc expeditionem movere disposuit. Sed Henricus acceptam pecuniam non in prociectum supra Roubertum, quod juramento promisit, set ad conciliandum sibi vulgus Romanum expendit, cujus adjutorio Lateranense palatium fe-

VARJÆ LECTIONES.

³⁹⁷ Talislao 4b. ³⁹⁸ in s. desunt 2. ³⁹⁹ vox pene deleta 1. ⁴⁰⁰ Hinc usque haberent scriptura valde palida 1. ⁴⁰¹ plerumque manus sec. XVI. XVII. in 1. ⁴⁰² r. t. 2. ⁴⁰³ Satis 2. ⁴⁰⁴ marchio 2. ⁴⁰⁵ græc 1. gregorio 2. ⁴⁰⁶ Willihalmi 2. ⁴⁰⁷ Tatislaus 4b. ⁴⁰⁸ fraudare 1. ⁴⁰⁹ A. conjuratum 2.

NOTÆ.

(1524) Scilicet sororis ejus maritus. Uss.
(1525) Cf. Gerberti Historiam Nigræ Silvæ t. I, p. 259, 325. Burchardus De casibus S. Galli cap. 7, SS. t. II, p. 159.
(1526) Comensis.

(1527) Obijt exsul in Thuringia 14. Kal. Mart. Uss.
(1528) Mathildis, Balduini V. Flandriæ comitis filia, quam anno 1083. d. 2 Nov. defunctam alii memorant. Uss.
(1529) Vid. supra ad ann. 1079.

ria quinta ante Palmas (*Mart.* 21) cum suo Ravennate Guiberto intravit. Nobiles autem Romani præter admodum paucos cum domno papa Gregorio tenuerunt, qui et 40 obsides ei dederunt. Papa autem in castellum sancti Angeli se recepit, omnesque Tiberinos pontes et firmiores Romanorum munitiones in sua obtinuit potestate. In die igitur resurrectionis dominicæ (*Mart.* 31) Heinricus ab heresiarcha suo Ravennate coronam non gloriæ set confusionis accepit. Nam hujusmodi coronator, juxta attestationem sanctorum patrum, non benedictionem, quam perdidit, set damnationem, quam habuit, suo coronato imposuit. Erat enim ipse aliquando Ravennas archiepiscopus, et omnimodam Romano pontifici obedientiam juravit, quam et nonnullo tempore fideliter executus est. Set non multo post, spreto juramento, singulari contumacia contra apostolicam sedem erigitur, unde et ab apostolica sede (1330) et ab episcopis totius æclesiæ in Romana sinodo (1331) post canonicas inducias inrecuperabiliter deponitur et anathematizatur; nec hoc semel, nec in una sinodo, set in omnibus sinodis, quotquot jam sexennio ⁴¹⁰ Romæ celebratæ sunt. Hic igitur ⁴¹¹ in perjurio ita inveteratus, et pro eodem sepius inrevocabiliter depositus et anathematizatus, sedem Romani pontificis, cui obedientiam juravit, per manus anathematizatorum, utpote sui similibus, præterito anno ⁴¹² invasit, legitimo pastore adhuc eidem sedi præsidente. Nempe Mutinensis et Aritinus exepiscopi cum reliquis excommunicatis eum ordinarunt; qui etiamsi catholici essent, et apostolica sedes (1332) pastorem non haberet, nullam tamen eidem sedi pontificem ordinare possent. Hujus enim ordinationis privilegium solis cardinalibus episcopis, Ostiensi, Albanensi et Portuensi ⁴¹³ a sanctis patribus est concessum, nec aliquibus aliis conceditur, ipsis hoc adimplere valentibus. Set hi libentius omnia extræma paterentur, quam tam sacrilegæ ordinationi tam superbissimi præsumptoris miscerentur, quem et ipsi cum domno apostolico sinodali judicio canonicè damnarunt. Ergo (1333) Mutinensis et Aritinus cum reliquis hereticis Ravennatem illum non in Romanum patriarcham, quod nullo modo potuerunt, set in damnatissimum heresiarcham promoverunt; ut quanto altius inter ipsos ⁴¹⁴ emineret, tanto majoris damnationis privilegium possideret. Quapropter et Heinricus ab eodem incoronatus, damnationem ejus hereditasse non

A dubitatur; similiter et omnes, quicumque aliquid, quod a domno papa suscipiendum esset, a prædicto heresiarcha quasi susceptum usurpaverunt. Morabatur autem Heinricus in Lateranensi palatio cum Ravennate suo, nec a fidelibus papæ ⁴¹⁵ per civitatem ad Sanctum Petrum transire permittebatur. Set in ipsa paschali ebdomada (*Apr.*) fideles apostolici bello aggreditur, in qua congressione 40 pene ex suis inter mortuos et vulneratos perdidit, nam reliqui fugerunt; ex parte autem domni papæ nec unus cecidit. Heremannus autem rex pascha celebravit in Saxonia (1334), ubi et maximæ treuæ ⁴¹⁶ inter fideles domni papæ factæ sunt, quæ et in toto pene Teutonicorum regno non multo post confirmatæ sunt. Roubertus Wiscardus dux Nordmannorum (1335) in servicium sancti Petri post Kal. Maii Romam armata manu invasit, fugatoque Heinrico, totam urbem Gregorio papæ rebellem penitus expoliavit, et majorem ejus partem igni consumpsit, eo quod Romani quendam ejus militem vulneraverint ⁴¹⁷. Deinde acceptis obsidibus a Romanis, et in castello sancti Angeli, quod domum Theoderici dicunt, reservatis, ipse ad recuperandam terram sancti Petri cum papa Gregorio de Roma exercitum promovit, iterum Romam in festivitate sancti Petri reversurus. In brevi autem plurima castella et civitates domno papæ recuperavit. Heinricus autem Rouberto resistere non valens, ad partes Teutonicorum satis festinato revertitur (*Jun.*)

B Eodem tempore milites prudentissimæ ducis Mathildæ in Longobardia contra fautores Heinrici et inimicos sancti Petri viriliter pugnaverunt, ex quibus episcopum Parmensem et sex ⁴¹⁸ capitaneos cum aliis fere centum bonis militibus ceperunt. Equos etiam plus quam quingentos, et loricas plurimas, et omnia tentoria inimicorum, pleniter potiti victoria, habuerunt. Heinricus vero circa Kal. Augusti expeditionem in Sueviam paravit (*Aug.*); set Suevis sibi obviantibus, pugnare noluit, quamvis eum erectis vexillis pluribus diebus ad pugnam provocaverint, et ex suis plus quam centum vel occiderint vel captivaverint. Nam prope Licum flumen castra metatus est, cujus ripa munitus, ab hostibus non facile potuit invadi. Suevi autem ex altera parte fluminis in conspectu ejus castra metati sunt, satis a ripa separati, ne hostibus facultatem transvadandi interclusisse viderentur. Set frustra; nam Heinricus transire noluit, vel potius non præsumpsit, qui

VARIÆ LECTIONES.

⁴¹⁰ septennio habet Gebeh. Salisb. ⁴¹¹ ergo 2. ⁴¹² præter. anno deest ap. Gebehardum. ⁴¹³ in loco raso l. ⁴¹⁴ in loco raso l. ⁴¹⁵ p. populis per Uss. contra auctoritatem codicum. ⁴¹⁶ treuæ 1. treugæ 3. treuve 4b. ⁴¹⁷ wlueraverint l. ⁴¹⁸ in loco raso l.

NOTE.

(1330) Ab apostolica sede — sedi præsidente, ad verbum concinunt cum epistola Gebehardi Salisburgensis apud Hugonem Flaviniac. Mansi XX, 542.

(1331) Anno 1078, in Quadragesima Romæ celebrata, nec non in altera anni 1080. Uss.

(1332) Apostolica sedes — concessum habet etiam

Gebehardus Salisburg.

(1333) Ergo — promoverunt. Ibid.

(1334) Goslaræ.

(1335) A papa invitatus. Vid. ejus epistola 17, lib. ix. Uss.

et post discessum Suevorum, timens insidias eorum, A unum pene diem ripam relinquere pertimuit.

Tandem Heinricus Ratisponam revertitur, inde ultra Renum Mogontiam proficiscitur, nichilominus et Suevi ultra Renum Burgundiam cum expeditione proficiscuntur, et quoddam castellum Bertaldi ducis, filii regis Roudolfi, a fautoribus Heinrici obsessum, viriliter eriperunt. Nam quibusdam rapidissimis fluminibus transvadatis, vel potius transnatatis, adeo obsessores castelli, licet adhuc longe positi, perterruerunt, ut relictis papilionibus, equis et loriceis, ab obsidione passim diffugerent, nec deinceps in illa expeditione Suevis, terram eorum ferro, præda et incendio vastantibus, resistere præsumerent. Erepto igitur castello, congruisque alimentis ⁴¹⁹ in annum præmunito, destructisque quibusdam inimicorum munitionibus, Suevi cum pace in sua rediere (*Oct.*). Interim Heinricus congregata multitudine scismaticorum, Weclionem, clericum Halverstatensis episcopi fugitivum, Mogontiensi episcopatu remuneravit, eo quod illi in omni pertinacia contra Deum et sanctum Petrum indefessus cooperatores adfuit; qui ipse jam dudum anathematizatus (1336), et ab anathematizatis electus, nichilominus etiam ab anathematizatis juxta Pelagium papam non consecratus set execratus est. Nam juxta beatissimos patres Innocentium, Leonem atque Gregorium, nichil nisi damnationem et maledictionem a damnatis accipere potuit. Dominus autem papa, collecta synodo Salerni, iterum sententiam anathematis in Gibertum heresiarcham, et Heinricum, et in omnes eorum fautores promulgavit (1337); quod et in festivitate sancti Johannis baptiste præterita jam dudum Romæ fecit, cum Heinricus adhuc ibi moraretur. Hanc sententiam legati sedis apostolicæ, videlicet ⁴²⁰ Petrus Albanensis episcopus in Francia, Oddo Ostiensis episcopus in terra Teutonicorum usquequaque divulgant. Ostiensis etiam, cum Alemanniæ moraretur, sanctæ Constantiensis æclesiæ, jam dudum viduatæ, catholicum pastorem ordinavit (1338), scilicet Gebhardum Berthaldi ducis filium, nobilem quidem genere, set nobiliorem in monachica conversatione. Hunc sane invitum, immo multum ejulantem ac reclamantem, Constantiensibus clericis et laicis petentibus et laudantibus episcopum 11 Kal. Januarii con-

secravit, quem ⁴²¹ pridie, id est in festivitate sancti Thomæ, cum aliis clericis presbiterum fecit; inter quos et horum cronicorum scriptorem in eadem solemnitate ad presbiterium ⁴²² promovit, eique ⁴²³ potestatem ad suscipiendos penitentes ex apostolica auctoritate concessit (1339).

MLXXXV.

Heremannus rex natalem Domini Goslarie celebravit, ad ⁴²⁴ quem ⁴²⁵ præfatus ⁴²⁶ Ostiensis ⁴²⁷ episcopus ⁴²⁸ post ⁴²⁹ epiphaniam ⁴³⁰ pervenit in Saxoniæ, et colloquio (1340) interfuit quod Saxones contra ⁴³¹ Heinrici ⁴³² fautores ⁴³³ condixerunt (*Jan.* 21), ut hoc illis probarent, se jure Heinricum devitare ut excommunicatum. Quod et facto colloquio, decima quinta die post epiphaniam firmissime probaverunt, ea videlicet ratione, quia Romanus pontifex illum eis a se in Romana synodo anathematizatum literis (1341) denunciaverit. Adversarii autem eis objecerunt, quod papa eum nequiverit excommunicare, eo quod expoliatus non potuerit vocari, judicari, sive damnari (1342). Ad hæc Saxones responderunt, se judicium sedis apostolicæ non debere detractare (1343), nec posse; hoc cum illo potius tractandum, qui illum damnaverit, non cum Saxonibus, qui damnationi ejus non interfuerint, qui sedis apostolicæ judicio nullam retractationem, set obedientiam debuerint. Ita igitur soluto colloquio discessum est ab invicem. Eo tempore Hildinshemensis episcopus (1344) cum suis sequacibus manus Saxonum vix evasit, eo quod contra commune votum totius Saxonie Heinricianis se admiscuerit. Pro eadem etiam culpa comes Theodericus eodem tempore occisus est a nostræ partis fautoribus. Præfatus quoque sedis apostolicæ legatus prædicto episcopo, cum nollet respiscere, officium penitus interdixit. Heremannus rex in Quitelineburg pascha celebravit (*Apr.* 20); ubi ut legatus domni apostolici in ipsa paschali epdomada generalem synodum (1345) cum archiepiscopis, episcopis et abbatibus sancti Petri fidelibus sollemniter celebravit. Interfuit autem huic synodo Gebhardus reverentissimus Juvavensis archiepiscopus. Item venerabilis Hartwicus Magideburgensis archiepiscopus cum suis suffraganeis. Item suffraganei Mogontinæ sedis de Saxoniam. Nam Wirceburgensis episcopus (1346) et

VARLÆ LECTIONES.

⁴¹⁹ præsidii *Uss. contra codicum auctoritatem. addita sunt 1. desunt 2.* ⁴²⁰ ad presbyteratum 4b. ⁴²¹ quem — concessit *littera parva* 4b. ⁴²² in loco raso *littera minori* 1.

NOTÆ.

(1336) Nimirum ex eo tempore, quo jam ante suam intrusionem Heinrico regi sub anathemateposito diu servierat, uti loquitur Urbanus II epist. 19. *Uss.*

(1337) *Guibertum hæresiarcham et omnes fautores ejus post sententiam venerabilis papæ Gregorii necessario devitamus.* Bernoldi *Opusc.* VI, 7 supra.

(1338) Cf. Bernoldi apologiam pro Gebhardo, supra.

(1339) Agit de hac potestate sibi in ordinatione concessa Bernoldus in opusculo de presbyterorum officio, u. XI. *Uss.*

(1340) Ad Perestad (hodie Bechstedt) in Thuringia XIII Kal. Febr., cujus acta proluxe describit annalista Saxo ad h. a. *Uss.*

(1341) Desunt in registro Gregorii.

(1342) *Expoliatus — damnari* sunt verba archiepiscopi Moguntini, ut testantur acta concilii apud ann. Sax.

(1343) Verba Gebhardi Salisb. *Ibid.*

(1344) Uto nomine. *Uss.*

(1345) Cf. Bernold. col. 1158.

(1346) Adalbero, Adelbertus, Gewoldus et Gebhardus, synodo per legatos suos subscripti. *Uss.*

Wormaciensis, Augustensis quoque et Constantiensis de Alemannia, quia ipsi canonica necessitate impediti venire non poterant, per legationem suam se sancto concilio repræsentaverunt, seque per omnia ejusdem synodi statutis assensuros mandaverunt. Rex etiam Heremannus cum suis principibus eidem synodo interfuit. Cum igitur omnes juxta ordinem suum consedissent, prolata sunt in medium decreta sanctorum Patrum de primatu sedis apostolicæ, quod nulli unquam liceat ejus judicium retractare, vel de ejus judicio judicare; quod et totius synodi publica professione laudatum et confirmatum est. Et hoc utique contra Heinricianos, qui fideles sancti Petri constringere voluerunt, ut excommunicationem domni papæ Gregorii super Heinricum cum illis retractare præsumerent. Quidam autem Babinbergensis clericus, nomine Gumpertus ⁴²⁷ (1347), Romani pontificis primatum derogare volens, in mediæm synodum se contulit, asserens Romanos pontifices hunc sibi primatum ascripsisse, non aliunde concessum hereditasse, videlicet ut nullus de eorum judicio judicare debeat, nec illi alicujus judicio subiaceant. Qui cum aperte a tota synodo confutaretur, præcipue tamen a quodam laico convictus est per evangelicum: *Non est discipulus super magistrum* (*Matth. x, 21*). Cum enim hoc generaliter in omnibus æclesiasticis ordinibus observandum deputetur, ne major a minore judicetur, quis hoc vicario sancti Petri denegare poterit, quem omnes catholici pro domino et magistro venerant? In eadem synodo ordinatio Wecilonis Mogontini invasoris, et Sigefridi Augustensis, et Norperti Curienensis, immo omnes ordinationes et consecrationes excommunicatorum penitus irritæ judicatæ sunt, juxta decreta sanctorum patrum Innocentii ⁴²⁸, Leonis primi, Pelagii, atque ejus successoris Gregorii primi. Item secta prædicti Wecilonis ejusque sociorum sub anathemate damnata est, quæ asserit seculares rebus suis expoliatos æclesiastico non subjacere judicio, nec excommunicari posse pro suis excessibus; quæque excommunicatos absque reconciliatione recipi posse contendit. Statutum est autem ibi ut quicumque ab episcopo suo, nec officio nec communione privato, excommunicatus esset etsi injuste, nullatenus tamen reciperetur ad communionem, nisi absolutus æclesiastico more. Similiter et pro sacrilegio excommunicatos decrevit sancta synodus non recipiendos

A absque solita reconciliatione, etsi jam dudum quod sacrilege sibi vendicaverant reddidissent. In eadem synodo presbiteris, diaconibus, subdiaconibus perpetua juxta decreta sanctorum patrum indicta est continentia. Item statutum est ne laici pallas altaris vel sacra vasa contingant. Item, ne laici decimas sibi vendicent in proprietatem, nec etiam in beneficium, nisi concessione legitimorum possessorum. Item ⁴²⁷, ut vernum jejunium in prima epdomada quadragesimæ, æstivum in pentecoste ⁴²⁸ semper celebretur. Item, ne quis caseum vel ova comedat in quadragesima. Item sinodali judicio confirmata et laudata est ordinatio domni Gebehardi Constantiensis episcopi, immo omnia quæ præfatus sedis apostolicæ legatus, cum esset Constantiæ, ordinavit. B Item ibi mota est quæstio (1348) de consanguinitate ipsius regis et uxoris suæ, unde rex in mediæ synodo ⁴²⁹ surrexit, seque de hac re judicium sanctæ synodi ⁴³⁰ per omnia observaturum professus est. Sancta autem synodus hanc causam in præsentî canonice examinari non posse judicavit ⁴³⁰, eo quod legitimi accusatores non adessent. In fine autem synodi sententia anathematis cum ardentibus candelis promulgata est in Gibertum heresiarchen, sedis apostolicæ pervasorem, et in apostatas sancti Petri, Ugonem Album, Johannem Portuensem exepiscopum ⁴³¹, Petrum excancellarium. Item in Leomarum ⁴³² Bremensem, Utonem Hildinesheimensem, Ottonem Constantiensem, Burchardum Basileensem, Houzemannum Spireensem pervasores ⁴³³. Item in Wecilonem Mogontinum pervasorem, Sigifredum Augustensem, Northbertum Curiensem; in hos, inquam, et in omnes eorum complices inevitabilis sententia anathematis promulgata est (1349). Sed hi omnes adversarii æclesiæ Dei in tertia (1350) epdomada post finitam synodum, suam Moguntia collectorunt non synodum set conciliabulum. In quo umbratilem sententiam excommunicationis contra fideles sancti Petri deprompserunt; utpote nequaquam illos excommunicare valentes, set apertissime se ipsos a communione catholicorum sequestrantes, ut non taxtum judicio sanctæ æclesiæ, sed et proprio eorum judicio, sicut omnes heretici, a catholicis essent separati. Sedes quoque catholicorum episcoporum viventium temeraria cupiditate cecati sibi vendicare non timuerunt. Deus autem omnipotens suis fidelibus per se ipsum auxiliari non cessavit, sum-

VARIE LECTIONES.

⁴²⁷ n. g. supra lineam 1. ⁴²⁸ deest 2. ⁴²⁷ hæc sententia in loco raso 1. ⁴²⁸ pentecosten 4b. ⁴²⁹ ita 1. ⁴³⁰ dijud. 2. ⁴³¹ episcopum 2. ⁴³² Teomarum 4b. ⁴³³ episcopos 2.

NOTÆ.

(1347) Alii Cunibertum vocant. Uss.

(1348) De hoc agit Venericus, quem alii Waltrami seu Waltrami Naumburgensem episcopum esse volunt. Uxorem Hermannii regis alii Adelheidem dicunt, filiam Ottonis de Orlamunda Misniæ marchionis ex Adela, quæ patrem habuit Lambertum II comitem Lovaniensem, matrem vero Odam Gotbelinis magni Lotharingiæ ducis filiam, unde forte ista consanguinitas seu affinitas orta est, quæ

pro more hujus temporis matrimonio usque ad septimum gradum obstabat. Uss.

(1349) Nomina eorum qui synodo aut per se aut per legatos subscripserunt, habentur ap. Mansi XX, 609.

(1350) Waltrami et alii nonnulli conciliabulum hoc secunda hebdomada post Pascha d. 29 Apr. actum volunt. Ejus Gesta ex variis scriptoribus collecta habentur ap. Mansi XX, 613. Uss.

que iudicium super inimicos sanctæ æclesiæ mirabiliter exercuit. Nam totam pene Italiam, in qua potissimum excommunicati furebant, tam magna famas obtinuit, ut homines non tantum immunda quæque, set etiam humanam carnem manducarent; quam famem tam inaudita mortalitas subsecuta est, ut nec tertia pars hominum remaneret, set deficiente colono maxima pars terræ in solitudinem redacta est. Padus ⁴³⁶ quoque fluvius Longobardiæ ripas suas excedens multa castella, villas, immo circa jacentes regiones penitus submersit et inhabitabiles reddidit. Ipsa etiam capita scismaticorum eo tempore, heu! misere in locum suum abiere, videlicet Parmensis, et Regiensis (1351) exepiscopi ⁴³⁸, Theodaldus Mediolanensis non ⁴³⁶ archiepiscopus set ⁴³⁷ antichristus ⁴³⁷, Adelbertus et Reginherius marchiones, et comes Boso, et alii innumerabiles, quorum factione tota pene Italia contra dominum papam et sanctum Petrum ⁴³⁷ se erexit. Hi quoque Mathildam, prudentissimam ⁴³⁸ duce[m] et fidelissimam sancti Petri militem, multis injuriis affecerant in Italia. Illis ⁴³⁹ autem divina animadversione ⁴⁴⁰ de medio sublatis, ipsa suam potestatem recuperavit, et sanctæ Dei æclesiæ in omnibus adminiculari non cessavit; sicque ejus prudentia Mutinensi æclesiæ, et Regiensi, atque Pistoriensi catholici pastores ordinati sunt. Sed jam Deus omnipotens famulum suum Gregorium papam nolens diutius laborare, immo pro laboribus suis digne remunerare ⁴⁴¹, de ⁴⁴¹ hujus ⁴⁴¹ vitæ ⁴⁴¹ ergastulo ⁴⁴¹ eum ⁴⁴¹ evocavit ⁴⁴¹ (*Mai*, 25). Nam ⁴⁴¹ aliquanto ⁴⁴¹ tempore ⁴⁴¹ graviter ⁴⁴¹ corpore ⁴⁴¹ ⁴⁴² infirmatus ⁴⁴¹, sed ⁴⁴² in defensione justiciæ usque ad mortem firmissimus, Salerni diem clausit extremum; de cujus obitu omnes religiosi utriusque sexus, et maxime pauperes, doluerunt. Erat ⁴⁴³ enim catholicæ religionis ferventissimus institutor, et æclesiasticæ libertatis strenuissimus defensor. Noluit sane ut æclesiasticus ordo manibus laicorum subjaceret, sed eisdem et morum sanctitate et ordinis dignitate præmineret; quod illum latere non poterit, quicumque ejusdem apostolici regestum diligenter perlegerit. Postquam autem in gubernatione sedis apostolicæ, immo totius æclesiæ, duodecim annos et unum mensem legitime ⁴⁴⁴ decertavit, tandem ex hac luce anno dominicæ incarnationis 1085, indictione octava, 8. Kal. Junii subtractus, supernæ vocationis bravium accepisse non dubitatur, sepultus Salerni in æclesia sancti Mathei, quam ipse eodem anno dedicavit. Sed ⁴⁴⁵ Guibertus heresiarcha multum de obitu ejus letabatur, licet parum prosperitatis suæ parti in eo

A lucraretur. Nam omnes catholici post mortem domini apostolici non minus quam antea eidem heresiarchæ restiterunt, ipsumque de Roma Ravennam repedare compulerunt ⁴⁴⁶. Eo tempore quidam ex Saxonibus a fidelitate sancti Petri apostatantes, et a rege eorum Heremanno turpiter declinantes, *Ἡεροκρομ* ⁴⁴⁷ regem totiens abjuratorum receperunt, existimantes se nichil deinceps mali ab eo passuros, set optata pace eo regnante se fruituros; res autem in contrarium devenit. Nam ipse statim recepta potestate, pristinam tirannidem in illos exercere non desiit. Unde et ipsi versa vice turpissime eum fugaverunt, et de finibus eorum cum multo dedecore expulerunt. Episcopi autem Saxonie et quidam ex principibus cum rege eorum Heremanno in fidelitate sancti Petri permanserunt ⁴⁴⁸, potiusque honores suos relinquere, quam excommunicatis communicare delegerunt. Qui tamen postea a Saxonibus ad proprias sedes revocati sunt, postquam Saxones *Ἡεροκρομ* ⁴⁴⁹ inde expulerunt, sicut prædiximus.

MLXXXVI.

Heremannus rex nativitatem Domini celebravit in Saxonia. Hoc tempore multæ cedes, prædæ et incendia facta sunt inter fautores Heinrici et fideles sancti Petri. Propter eandem etiam discordiam nondum sedes apostolica legitimum pastorem habere potuit. Heinricus ⁴⁵⁰ contra Saxones exercitum 6. Kal. Febr. promovit. Sed Saxones ei cum magna multitudine obviam venientes, inacte eum repedare compulerunt. Eo tempore Palatinus comes Heremannus et Otto Constantiensis exepiscopus ⁴⁵¹ ex parte Heinrici absque æclesiastica communione heu! miserabiliter periere. Ex parte autem catholicorum reverentissimus Anselmus Lucensis æclesiæ episcopus, jam dudum mundo crucifixus, migravit ad Dominum 14 ⁴⁵² Kal. Aprilis. Principes Bajoariorum duci suo Welfoni in pascha (*Apr.* 5) reconciliati, a Heinrico discesserunt, eumque cum eodem duce et reliquis Alemannorum principibus armata manu Ratisponæ invaserunt, et ne discedere posset, multo tempore eum ibi detinuerunt. Roubertus dux Normannorum per Calabriam atque Siciliam post multarum terrarum invasionem, post multorum pauperum et divitum oppressionem, cujus avariciæ nec Calabria nec Sicilia suffecit, quin et transmarina regna sibi subjugare contra fas et jus anhelaverit, viam universæ terræ arripuit. His temporibus fideles sancti Petri principes Suevorum cum Saxonibus et Bajoariis generale colloquium post festivitatem apostolorum prope Wirceburc condixerunt (*Jul.*) Quod Heinricus congregata multitudine scismaticorum inturbare voluit, set Suevis super-

VARIÆ LECTIONES.

⁴³⁶ Phadus 2. ⁴³⁸ episcopi 2. ⁴³⁶ desunt 2. ⁴³⁷ et s. P. desunt 2. ⁴³⁸ p. d. et f. s. P. m. desunt 2. ⁴³⁹ Illis — ordinati sunt desunt 2. ⁴⁴⁰ animadversione 1. ⁴⁴¹ in loco raso 1. ⁴⁴² deest 2. ⁴⁴³ sed in d. i. u. ad m. f. desunt 2. ⁴⁴⁴ Erat usque diligenter perlegerit desunt 2. ⁴⁴⁵ deest 2. ⁴⁴⁶ Sed usque compulerunt desunt 2. ⁴⁴⁷ Heinricum græce scribitur *Ἡεροκρομ* 1. *Ἡεροκρομ* 4b. ⁴⁴⁸ loco sequentium 2. ⁴⁴⁹ alia habet quæ v. supra col. 1280. ⁴⁵⁰ *Ἡεροκρομ* 1. H. 4b. ⁴⁵¹ H. rex 2. ⁴⁵² episcopus 2. ⁴⁵³ XVI. corr. XV. 1.

NOTÆ.

(1351) Eberardus et Gandulphus. Vid. Domnizo in Vita Mathildis lib. II, c. 3. Uss.

venientibus resistere non valens, ad tempus eis locum dedit. Ipsi autem Herbolim ad obsidendos fautores Heinrici processerunt, et adjunctis Saxonibus eandem sepi circumdederunt. Interim Henricus exercitum viginti milium pene inter pedites et equites congregavit, et ad civitatem liberandam jam quinque septimanis obsessam aciem direxit. Quo audito fideles sancti Petri, soluta obsidione, obviam ei duobus miliaribus, non tam multitudine sua quam misericordia Dei et justitia sancti Petri, non tam armis quam virtute sanctæ crucis confisi processerunt. Unde et crucem altissimam in quodam plastro erectam et rubro vexillo decoratam usque ad locum certaminis secum deduci fecerunt. Welf quoque dux cum sua legione, et Magideburgensis legio relictis equis pedites incedebant (Aug. 11). Cum autem jam jam congressuri essent, omnes in terram prostrati celum oratione penetraverunt, quam pro eis ibidem reverentissimus Magideburgensis archiepiscopus (1352) cum multis lacrimis et gemitibus effudit. Igitur in nomine Domini congressi, incredibilem hostium stragem fecerunt, ita ut novem nimum altæ congeries cadaverum ibi viderentur, præter illos qui per campos et silvas fugitantes occubuerunt. Henricus autem in primo impetu congressionis dissimulato habitu primus inter primos terga vertens, omnia vexilla sua nostris derelinquens, usque ad Renum satis accelerato pervenit. Sed nostri cum longo itinere insecuti, tandem magnam prædam de hostibus reportaverunt. Ipsius sane scrinia cum vestimentis regalibus, item nescio quot capellas episcoporum (1355) cum aliis innumerabilibus nostri acceperunt. In illa igitur congressione quot milia adversariorum occubuerunt, nondum explorare potuimus. Ex parte autem fidelium sancti Petri nonnisi quindecim homines mortuos invenire potuimus, licet diligentissime perquireremus, et ipsorum quindecim nonnisi tres in loco certaminis obierunt, nam reliqui aliquot diebus postea vixerunt. Inter mortuos autem et vulneratos nonnisi triginta reperire potuimus ex nostris. Et hoc utique nulli humanæ virtuti, set potius divinæ ascribendum est, cum fideles sancti Petri vix decem milia habuerint, adversarii autem etiam viginti milia excessisse referantur. Itaque nostri per Dei misericordiam victoriam potiti, in campo certaminis ea nocte castra metati sunt, et in crastinum ab obsidionem urbis reversi, absque sanguine eam ceperunt. Deinde Wirceburgensi episcopo cum ma-

VARIAE LECTIONES.

⁴⁴⁵ Ipsius usque acceperunt desunt 2. ⁴⁴⁶ l. d. p. in 2. post explorare potuimus jam legitur. ⁴⁴⁷ Ego — abbatiam successit desunt 2. ⁴⁴⁸ M^o.L^o.III° anno dñice incar in loco raso, litera minori 1. ⁴⁴⁹ hinc alio tempore pergit 1. ⁴⁵⁰ obiit. Henricus prope 2. media desunt. ⁴⁵¹ accepta evid(entissime) a. 1089. (infra pag. 449. lin. 34.) folio exciso in 4^b. desunt.

NOTÆ.

(1352) Hartwigus.
(1353) Capellæ sunt vestimenta ac vasa sacra, reliquiæ sanctorum, aliaque ad sollempne officium divinum necessaria. Uss.
(1354) Luxemburgicus. Uss.
(1355) Vide ejus Vitam apud Mabill. Sæc. VI.

A gnis laudibus civium, clericorum et laicorum in sedem suam restituto, congruoque præsidio militum civitati imposito, ipsi cum magna gloria et letitia singuli in sua redierunt. Factum est autem hoc prælium in sequenti die post festivitatem sancti Laurentii, videlicet in anniversaria die, quando et Heremannus rex cum Suevis Bajoarios devicit. Ego quoque ipse, qui hæc chronica a ⁴⁴⁶ 1054° anno dominicæ incarnationis hucusque perduxit, de prædicto prælio non tam aliorum relata, quam quæ ipse vidi et audivi, ad laudem et gloriam Dei fidelibus annunciare curavi ⁴⁴⁷. Reverentissimus abbas de cella sancti Blasii, nomine Gisilbertus, migravit ad Dominum 6. Idus Octobris, cui venerabilis Uto ejusdem monasterii prior in abbatiam successit ⁴⁴⁸.
B Chonradus comes (1354), frater Heremanni regis, set indefessus fautor Heinrici, in fine tamen, ut aiunt, reconciliatus æclesiæ, in Jerosolimitano itinere obiit ⁴⁴⁹. Beatus Anselmus, quondam Lucensis episcopus, ipso eodem depositionis suæ anno innumerabilibus miraculis cepit coruscare (1355), qui post obitum venerabilis papæ Gregorii VII fidelis sancti Petri contra tyrannidem Heinrici adhuc in carne vivens multum incitavit, set multo plus post obitum suum miraculis coruscans eisdem contra eundem persistere confortavit. Unde et pars Heinrici de die in diem cepit deficere, catholici autem in fidelitate sancti Petri non cessaverunt proficere. Henricus tamen ⁴⁵⁰ prope nativitatem Domini quoddam castellum in Bajowaria obsedit (Dec), et, ut aiunt, in eadem obsidione natalem Domini voluit celebrare. Quo audito, Welf et Berthaldus duces non cum magna multitudine Suevorum et Bajoariorum derepente supervenientes, de obsidione eum discedere non permiserunt, nisi prius ⁴⁵¹ accepta securitate ab ejus principibus, ut colloquium fieri permetteret, in quo diutina regni discordia quoquo modo tandem idoneum finem accipere posset. Accepta igitur securitate, locum ei cum pace discedendi concesserunt; sicque ipse in ipsa vigilia natalis Domini compulsus est, ut festum suum alibi celebraret. Duces autem ad sua cum pace et leticia rediere, statimque cum reliquis regni principibus prædestinatum colloquium ad Openheim in tertia ebdomada quadragesimæ communiter condixere.

MLXXXVII.

Heremannus rex nativitatem Domini Saxonie celebravit. Berthaldus comes (1356), sancti Petri fidelissimus miles, contra scismaticos strenuissime di-

p. II, p. 485. Uss.

(1356) Fortasse comes Durgaugensis, contra Udalricum III, S. Galli abbatem Heinrici regis acerrimum defensorem pugnavit, qui eo tempore in odium Bertholdi marchionis totum pagum Durgowe circueiens devastavit. Uss.

micans occubuit. Interim Henricus omni ingenio et dolo, quia ⁴⁶⁰ vi non potuit, prædictum colloquium ne fieret efficere voluit; set fideles sancti Petri illo nolente, immo eis periculum belli intentante, ad conductum terminum pervenere (*Feb. ex.*). Ipse vero justiciam solito more subterfugiens, et rationabili etiam consilio suorum acquiescere nolens, adesse et contempsit; unde et omnes pene suos contra se murmurare, et nonnullos eorum ab eo discedere fecit, nostri autem cum pace ad sua rediere. Sed nec lum sedes apostolica legitimum pastorem habere potuit, eo quod Guibertus Ravennas heresiarcha perjurus et anathematizatus eandem sedem factione Henrici jam octo annis infestaverit. Etsi enim ipse illam cum pace nequiverit obtinere, adeo tamen per organa diaboli prævaluit, ut jam biennio sedes apostolica pastoralis gubernatione caruerit ⁴⁶¹. Unde cum omnes catholici merito dolerent, tandem sanctæ Romanæ æclesiæ cardinales episcopi, et reliqui catholici de clero et populo cum auxilio Normannorum Desiderium, ejusdem æclesiæ cardinalem et Cassinensium monasterii abbatem, papam 160um ordinarunt, eique tercii Victoris nomen indiderunt; qui statim post electionem suam missis usquequaque literis se juxta decreta sanctorum patrum declaravit incessurum. Judicium quoque sui antecessoris piæ memoriæ Gregorii papæ super Henricum et omnes ejus fautores confirmavit. Consecratus est autem exeunte Maio mense (1557) apud Sanctum Petrum a cardinalibus episcopis Ostione Ostiense, et Petro Albanense cum reliquis cardinalibus. Guibertus vero heresiarcha non magis ab incepta perversitate cassavit, immo se apud Sanctam Mariam ad Martires, quam Rotundam dicunt, incastellavit. Dominus papa autem in insulam quæ inter duos pontes sita est se recepit. Principes quoque regni Teutonicorum, fideles inquam sancti Petri, generale colloquium cum Henrico et fautoribus ejus in Kalendis Augusti prope Nemetensem civitatem habuerunt, eique adjutorium suum ad obtinendum regnum, si de excommunicatione exire vellet, fideliter promiserunt. Ille autem in solita sua obstinatione persistens, nec se excommunicatum profiteri dignatus est, licet hoc sibi a nostris in faciem instanter probaretur. Unde et nostri nullam pacem vel concordiam cum eo ⁴⁶² habere statuerunt. Quapropter expeditionem suam super ipsos in octavam sancti Michaelis proxime venturam indixit. Nostri autem se eandem expeditionem octo diebus præventuros, seque ei in loco congregatio-

nis, cum quantis possent, obviam ituros condixerunt. In prædicto colloquio literæ domni papæ recitatæ sunt, in quibus et suam promotionem principibus regni denunciavit, et judicium sui antecessoris piæ ⁴⁶³ memoriæ Gregorii papæ super Henricum et fautores ejus apertissime confirmavit. Latislaus rex Ungarorum missa legatione ad idem colloquium, se in fidelitate sancti Petri perseveraturum declaravit, et fidelibus sancti Petri ⁴⁶⁴ cum viginti milibus equitum contra scismaticos se affuturum, si necesse foret, promisit. ⁴⁶⁵ Prædicta tamen expeditio utrinque ad illum terminum remansit. Salomon quondam rex Ungarorum, scilicet ⁴⁶⁶ a Latislao jam dudum regno privatus et in exilium expulsus, dum quiddam fortiter contra regem Grecorum molitur, post incredibilem hostium stragem et ipse viriliter occubuit. Eodem quoque tempore quidam scismaticus, qui Pataviensem episcopatum, vivente adhuc legitimo pastore, jam dudum invasit (1558), de hac vita discedens ⁴⁶⁷ certissimum suæ damnationis exemplum reliquis scismaticis dereliquit. Cum enim jam in extremis jaceret, seque ad æternam damnationem jam abiturum non dubitaret, apparuit ei ejusdem æclesiæ episcopus, ut tanto evidentius culpam sciret, quam apud inferos luere deberet. Rogavit tamen eum ut ei culpam indulgeret, ipsumque ab excommunicatione solveret. Rogavit quoque circumstantes ut eum de episcopatu everherent, nec eum in episcopatu sepelirent. Sed hæc verba astantibus quasi deliramenta videbantur. Ipse autem se sanæ mentis protestatus, itidem rogare non cessavit; set incassum; nam ante æclesiasticam absolutionem morte præventus est. Nonnulli tamen qui tam periculosa morti ejusdem scismatici aderant, compuncti sunt; qui et postea ad legitimum pastorem redeuntes, veniam et absolutionem consecuti sunt ⁴⁶⁸. Romæ Victor papa jam pluribus annis infirmus, et in eadem infirmitate ordinatus, post quartum mensem sui pontificatus diem clausit extremum (*Sept. 16*); unde multum letatus est heresiarcha Guibertus cum suis sequacibus. Henricus quoque eo tempore, licet infirmus, expeditionem in Saxoniam cum Beheimensibus promovit; set sancto Petro suos fideles protegente, inglorius inde nimis accelerate rediit. Nam Heremannus rex eum ⁴⁶⁹ cum tanta multitudine Saxonum insecutus est, ut facillime ipsum cum omnibus suis obtineret, si non dolo Eggiberti comitis (1559) evasisset. Hic nempe comes ⁴⁷⁰, gloriæ domini ⁴⁷¹ sui Heremanni regis ⁴⁷² multum invidens, inimicos sanctæ

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁶⁰ q. v. n. p. desunt 2. ⁴⁶¹ alio tempore pergit 1. ⁴⁶² c. e. desunt 2. ⁴⁶³ p. m. G. p. desunt 2. ⁴⁶⁴ s. P. desunt 2. ⁴⁶⁵ hinc alio tempore pergit 1. ⁴⁶⁶ s. 1. ⁴⁶⁷ discessit. Romæ Victor 2. media desunt. ⁴⁶⁸ alio tempore pergit 1. ⁴⁶⁹ deest 2. ⁴⁷⁰ deest 2. ⁴⁷¹ d. s. desunt 2. ⁴⁷² deest 2.

NOTÆ.

(1557) Leo Ostiensis Chron. Cass. III, c. 6, factum id scribit vi Idus Maii, quæ tunc erat Dominica. Uss.

(1558) Hermannus; Luitoldi Carentani ducis fra-

ter, in Moguntino conciliabulo a. 1085, contra Altmannum intrusus: unde illud jam dudum non nisi ad biennium extendi potest. Uss.

(1559) Misniæ marchio Uss.

æclesiæ de manibus ejus dolo suo maluit liberare, A quam de eisdem cum domino suo pene absque periculo in honorem Dei et sancti Petri triumphare. Et hoc utique ideo, quia jam concepit animo, dominum suum regno privare.

MLXXXVIII.

Heremannus rex nativitatem Domini in Saxonia celebravit, ubi et Eggibertus comes se regnum affectare manifestavit, set incassum, nam principes regni ei assentire noluerunt, immo tanto firmius domino regi deinceps adherere ceperunt ⁴⁷². Berthaldus doctor egregius, in sacris literis adprime eruditus, in senectute bona plenus dierum migravit ad Dominum 4. Idus Martii. His temporibus Pisani et Genuenses (1360) et alii multi ex Italia Africanam regem paganum hostiliter invaserunt, et deprædata B ejus terra, ipsum in quandam munitionem compulerunt, et eum deinceps apostolicæ sedi tributarium effecerunt. Dux Welf ⁴⁷⁴ civitatem Augustam recuperavit, capto ejusdem episcopatus invasore Sigifredo. Ugo comes de Egenesheim Alsatiam jam diu ab inimicis occupatam invasit ⁴⁷⁵, et ⁴⁷⁶ recuperare ⁴⁷⁸ temptavit ⁴⁷⁵. Metenses Brunonem, Hius sedis pervasorem, penitus a civitate expellunt, seque nullum deinceps nisi legitimum pastorem recepturos juramento firmaverunt, qui eo tempore in Tuscia detinebatur in captione. In Saxonia piæ memoriæ Burchardus Halverstatensis episcopus, in causa sancti Petri firmissimus, eheu! occiditur; sed nichil differt an febris an gladius mittat nos ad Dominum. Migravit ⁴⁷⁶ autem ad Dominum 8. Idus Aprilis. Guibertus autem heresiarches nondum ab invasione sedis apostolicæ cessavit, nec Henricus imperator ipsius veteranosam tyrannidem ⁴⁷⁷ contra fideles sancti Petri deponere voluit, quos tamen vincere non potuit. Romæ cardinales episcopi et reliqui de clero et populo catholici Ottonem Ostiensem episcopum, religione et eruditione præcipuum, papam 161^{am} ordinarunt, eique nomen secundi Urbani indiderunt 4. Idus Martii; qui statim in sequenti die missis literis (1361) omnibus catholicis, et suam ordinationem omnibus declaravit; et se in omnibus vestigia sui prædecessoris piæ ⁴⁷⁸ memoriæ Gregorii papæ observaturum denunciavit. Wigoldus

Augustensis episcopus post recuperationem suæ civitatis, et captionem Sigifredi pseudoepiscopi ⁴⁷⁹ sui supplantatoris, et ipse diem clausit extremum. Hezel, fidelissimus miles sancti Petri ⁴⁸⁰ et advocatus sanctæ Mariæ Augiensis cornobii, monasterium in honorem ⁴⁸¹ sancti Gregorii (1362) in proprio allodio construxit, in quo ipse demum monachus factus migravit ad Dominum Kalendis Junii. Eo ⁴⁸² tempore quidam Guiberti heresiarchæ discipulus, videlicet Wormatiensis pseudoepiscopus, qui illam sedem per scismaticos non consecratus set execratus invasit, tandem resipiscens et ad catholicam [æclesiam ⁴⁸³] rediens, episcopatum dimisit, seque ad penitentiam in Hirsaugiensi ⁴⁸⁴ monasterio contraxit. Sic utique jam ante triennium et alius ejusdem Guiberti discipulus, Metensis inquam pseudoepiscopus (1363), penitentia ductus episcopatum dimisit, quem statim Bruno, cujus superius mentionem fecimus, non minus sacrilege invasit. Nam per scismaticos intravit, vivente adhuc legitime illius sedis pastore Heremanno, qui potius in captione detineri, quam in scismate pro episcopo honorari ⁴⁸⁵ catholice delegit ⁴⁸⁶. Gebhardus reverendæ memoriæ Juvavensis archiepiscopus, in ⁴⁸⁷ causa sancti Petri præcipuus, qui scismaticos publice dictis et scriptis confutare consuevit, de hac luce 17. Kal. Julii ⁴⁸⁸ subtractus, magnum ⁴⁸⁹ merorem catholicis dereliquit. Bernhardus Constantiensium magister scholarum, vir eruditissimus, in causa sancti Petri ferventissimus, in Saxonia sub monachica professione migravit ad Dominum ⁴⁹⁰. Wecilo Mogontiensis et Meginhardus Wirzburgensis pseudoepiscopi, inter scismaticos eruditione et errore præcipui, absque æclesiastica communione in locum suum misere, set non miserabiliter, abiere. Saxones a fidelitate sancti Petri discedentes, Henricum, quem multotiens abjuraverant, receperunt; unde Heremannus rex catholicus ab eis in Lothringiam secessit, ibique non multo post viam universæ terræ arripuit, anno dominicæ incarnationis 1088, regni vero ejus 7, indictione 13, et in patria sua Metis honorifice sepelitur (1364). Iterum Saxones factione Eggiberti marchionis Henrico rebellarunt, eumque, ablatis sibi regalibus insignibus, de obsi-

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁷² alio tempore pergit 1. ⁴⁷⁴ Welfo eraso o 1. welfo 4^b ⁴⁷⁵ in loco raso littera minori 1. ⁴⁷⁶ Migravit — Aprilis in loco raso litt. m. 1 desunt 4^b; quorum loco: Et hæc quidem apud fideles S. Petri agebantur habet, et ita primum a Bernoldo scriptum fuisse, priusquam præsentem lectionem reciperet, vestigia in codice 1. ostendunt. ⁴⁷⁷ contra — potuit in loco raso l. m. 1. ⁴⁷⁸ p. m. G. p. desunt 2. ⁴⁷⁹ p. e. desunt 2. ⁴⁸⁰ s. P. desunt 2. ⁴⁸¹ in h. desunt 2. ⁴⁸² Eo — catholice delegit desunt 2. ⁴⁸³ deest 1. 4^b. ⁴⁸⁴ hirsaugiensi superscripto i 1. ⁴⁸⁵ in loco raso l. m. 1. ⁴⁸⁶ iterum pergit 1. ⁴⁸⁷ in c. s. P. p. desunt 2. ⁴⁸⁸ 17. Kal. Jul. desunt 4^b. ⁴⁸⁹ hic in 2. folium excisum est; pergit matizatum censere. ⁴⁹⁰ pergit 1.

NOTÆ.

(1360) De victoria hac cf. Leonem Ostiensem 3, 50, et carmen in codice regio Bruxellensi servatum; v. Annales nostros t. VII, p. 539.

(1361) Exstant in Martenii collectione Monum. ampliss. t. I, col. 520. Uss.

(1362) In Chronico S. Georgii, quod exstabat in perditio jam codice Villingano, legebatur ad a.

1084: Hoc anno cella S. Georgii primitus incæpta est ædificari; et ad a. 1088: obiit Hezil fundator cellæ S. Georgii; quod cum Bernoldo convenit. Uss. (1363) Walo S. Arnulfi abbas ex Hugone Flavinac. Uss.

(1364) Cf. Chron. Petershus. l. II, n. 39.

dione cujusdam munitiois (1365) in quendam montem turpiter fugarunt (*Dec. 24*), ibique eum biduana obsidione ad confessionem anathematis et expetitionem reconciliationis compulerunt. Eo igitur pacto accepta pace discessit, sed a solita tyrannide non recessit. Eggehardus abbas Augiensis, etsi non adeo religiosus, in fine tamen laudabiliter conversus, ut ⁴⁹¹ aiunt ⁴⁹¹, diem ⁴⁹¹ clausit ⁴⁹¹ extremum ⁴⁹¹; cui ⁴⁹⁹ successit Oddalricus.

MLXXXIX.

In ⁴⁹³ vigilia nativitatis Domini Eggebertus marchio Heinricum ⁴⁹³ et omnem ejus exercitum cum paucis militibus, a quibusdam religiosis (1366) confortatus, viriliter invasit, eumque de obsidione cujusdam ⁴⁹⁸ sui ⁴⁹⁸ castelli ⁴⁹⁸ (1367), ubi ille nativitatem celebrare disposuit, turpissime fugavit. In hac invasione ex parte Heinrici Leomarus ⁴⁹⁶ Bremensis archiepiscopus et Berthaldus comes capiuntur. Losanneus 1368 non tam episcopus quam antichristus, dum fortiter vult agere, occiditur. Ipse autem Heinricus, perditis regalibus insignibus, vix de manibus insequentium eripitur; sicque usque ad Babinberc de Thuringia fugiendo tandem pervenit, ibique inglorius sollempnizare compellitur. Eggebertus autem marchio castello suo et castris inimicorum pene absque sanguine positus, captis quoque pluribus et occisis, gratiarum actiones Deo et sancto Petro referre non cessavit, quibus ⁴⁹⁷ et se deinceps puriori fidelitate adhesurum destinavit. Heremannus Metensis episcopus atque catholicus, post longam captivum ad episcopatum suum revertitur, et a multis gratanter recipitur; Bruno autem, ejusdem episcopatus temerarius inceptor, ab omnibus despicitur. Nam et ipsi Heinrico pro turpissimis moribus (1369) suis multum displicuit, licet ei quondam eundem episcopatum vendiderit ⁴⁹⁸. Hac igitur necessitate idem Bruno constrictus, episcopatum dimittere, et ad patrem suum Adalbertum comitem in catholicorum partem repedare compellitur. Dominus papa Urbanus his temporibus Romæ in insula quæ inter duos pontes sita est morabatur, decretalemque epistolam (1370) venerabili Gebehardo Constantiensi episcopo 14. Kal. Maii direxit, in qua ei episcopalem potestatem super clerum et populum Augiensis insulæ, præter monachos, concessit, data etiam auctoritate ut abbatem inibi vice sua ordinaret, item et apud Augustam sive Cu-

ariam episcopos constituere procuraret. Nempe in tota Alemannia, Baioaria, Saxonia et aliis vicinis regionibus, prædicto ⁴⁹⁹ episcopo, et venerabili Almanno Pataviensi episcopo, vicem suam commisit, ut ordinationes improbandas improbarent, roborandas roborarent. Sententiam quoque anathematis a prædecessore suo papa Gregorio promulgatam ea discretione confirmavit, ut in primo gradu Ravennatem heresiarcham cum Heinrico rege anathematizatum ⁵⁰⁰ censeret; in secundo gradu eorum fautores, qui eisdem armis, pecunia, consilio, obedientia faverent, quique ab eisdem vel ab eorum fautoribus æclesiasticos ordines vel honores acciperent; in tercio autem gradu communicatores eorum posuit, quos etsi non excommunicaret, adeo tamen eos externa communione maculatos asseruit, ut in catholicam societatem sine absolutione et penitentia recipi non deberent: videlicet qui ⁵⁰¹ excommunicatis salutatione, osculo, oratione, convictu vel ignominanter communicassent. Ordinato vero in excommunicatione set non simoniace ab episcopis quondam catholice ordinatis, ut in adepto ordine persisterent sine promotione permisit, si tamen hoc eorum probitas et æclesiæ utilitas flagitare videretur. Aliquantis etiam ad superiores ordines promoveri concessit; set hoc rarissime, et cum summa necessitate. Guibertus autem heresiarches ejusque complices in parte regis eorum Heinrici anathematicas ordinationes facere non cessaverunt, ipsasque suis sectatoribus non nisi karissime venditas impenderunt. Unde et malum excommunicationis in tantum propagatum est eo tempore, ut catholici vix se ab ejus contagio possent illesos custodire. In Teutonicis partibus quatuor episcopi in catholica communione perstiterunt, videlicet Wirceburgensis, Pataviensis, Wormatiensis, Constantiensis, set et Metensis episcopus; quorum confortamento reliqui catholici scismaticis a principio restiterunt. Ugo comes de Eginisheim, indefessus ⁵⁰⁰ miles sancti Petri, set nimium credulus Strazburgensi pseudoepiscopo, a servientibus ejusdem episcopi occiditur in cubiculo ipsius, cum ipso ad dormiendum collocatus, 2. Non. Septembris. Bonizo (1370) piæ memoriæ Sutriensis episcopus, set inde pro fidelitate sancti Petri jam dudum expulsus, tandem post multas captiones, tribulationes et exilia, a Placentinis catholicis pro episcopo recipitur; set a scismaticis ejusdem loci ef-

VARIE LECTIONES.

⁴⁹¹ in loco raso 1. ⁴⁹³ c. s. O. aliotempore, sed paulo post et eadem manu addita 1. desunt 4^b ⁴⁹⁸ pergit 1. ⁴⁹⁸ heinricum — confortatus in loco raso 1. ⁴⁹⁸ in loco raso 1. ⁴⁹⁸ Teomarus 4^b. ⁴⁹⁷ quibus — destinavit in loco raso 1. ⁴⁹⁸ alio tempore pergit 1. ⁴⁹⁹ Geberhardo addit 3. ⁵⁰⁰ hic pergit 2. ⁵⁰¹ quod 2. ⁵⁰⁰ i. m. s. P. s. n. c. St. p. desunt 2.

NOTÆ.

(1365) Gleichen in Thuringia.
(1366-1367) Inter eos præcipue Hartwigus Magdeburgensis archiepiscopus numeratur a Waltramo Uss.
(1368) Burchardus.
(1369) Pessimos ejus mores depingit Waltramus, etsi Heinrico addictus, De unit. eccles. l. II, c. 30,

quem filium Adalberti comitis de provincia Alemanniæ facit, Calwensis scilicet, monachum antea S. Trudonis. Uss.

(1370) V. Mansi XX, 666; epistolæ epitome hic sistitur. Uss.

(1370) V. Ughellum Ital. Sac. t. I, n. 1273; t. II, p. 210.

fossis oculis, truncat s omnibus pene membris martirio coronatur. In Alemannia Otto comes, impudentissimus adulter, et pro adulterio a Constantiensis piscopo excommunicatus, Dei iudicio turpissime recollatur a militibus Ludovici comitis, cujus uxorem publicis nuptiis, eo vivente, sibi nefandissime copulavit; qui apud monasterium in prædio ipsius constructum a suis sepaktus, jussu Constantiensis episcopi ejicitur, et, ut scriptum est, ad sepulturam asini deputatur. Milites quoque ejus opes ipsius diripuerunt, et tam allodium ejus quam feudum non heredes ipsius, set extranei possederunt, juxta quod in maledictionibus Judæ prophetatur: *Et diripiant alieni labores ejus* (Psal. cviii, 11). Sic utique et post mortem suam in sepultura et in direptione rerum suarum evidentissime indicavit quam efficaciter sententiam excommunicationis exceperit. In Italia nobilissima ⁸⁰³ dux Mathildis filia Bonifacii marchionis, sed vidua Goteфриd ducis, Welfoni duci filio Welfonis ducis conjugio copulatur, et hoc utique non tam pro incontinentia quam pro Romani pontificis obedientia, videlicet ut tanto virilius sanctæ Romanæ æclesiæ contra excommunicatos posset subvenire. Qui statim maritum ejus impetere voluerunt, set cum ei resistere non possent; trevas ab eo usque in pascha per interventum conjugis ejus impetraverunt. Henricus rex dictus ⁸⁰⁴ multum de prædicto conjugio tristatur; qui iterum in Saxoniam cum expeditione profectus, sine honore reverti compellitur. Petrus piæ memoriæ Albanensis episcopus, in ⁸⁰⁵ causa sancti Petri ferventissimus, migravit ad Dominum. Hic ⁸⁰⁶ est ille Petrus, qui Petrum Papiensem, Florentini episcopatus invasorem, per judicium ignis simoniacum esse probavit, unde et deinceps illum sancta æclesia igneam cognominavit. Nam magnam piram fiducialiter ingressus, absque omni lesione pertransiit, ut et flammæ vestes ejus susum ventilarent, nec tamen illas, nedum ipsum aliquo modo lederent (1371). Unde et prædictus Papiensis Petrus ab Alexandro papa deponitur; alter autem Petrus, pauperrimi ⁸⁰⁷ monasterii tunc monachus, in Albanensem episcopatum sublimatur. Erat enim tantæ sanctitatis, constantiæ et fidei, ut vix aliquis sui temporis ei potuerit comparari. Hic ergo de hac vita discedens, magnum merorem catholicis reliquit. Dominus papa Urbanus generalem ^D sinodum 115 episcoporum collegit, et æclesiastica statuta suorum prædecessorum apostolica auctoritate firmavit. Guibertus autem heresiarches a Ro-

A manis turpiter expellitur, et ne amplius apostolicam sedem invadere præsumat, juramento promittere compellitur. Set jam aliquantulum diuturna regni discordia inter catholicos et seismaticos tepescere cepit, ut non jam bellum ad invicem, sed pacem componere sanius judicarent. Quapropter duces et comites sancti Petri fideles cum Heinrico colloquium habuerunt, eique suum consilium et auxilium ad obtinendum regnum firmissime promiserunt, si Guibertum heresiarcham vellet dimittere, et ad æclesiasticam communionem per catholicum pastorem remeare. Quam quidem conditionem nec ipse multum respueret ⁸⁰⁸, si tamen in hoc ei principes sui assentire vellent, videlicet episcopi qui se cum Guiberto deponendos esse non dubitaverunt, eo quod ^B in ejus parte ordinationem, immo execrationem per ceperunt. Hi ergo ei penitus hac vice dissuaserunt, ne sanctæ matri æclesiæ reconciliaretur. Dominus papa Constantinopolitanum imperatorem ⁸⁰⁹ ab excommunicatione per legatos suos absolvit, idem litteras Philippi regis Francorum debitam ei subjectionem promittentis suscepit.

MCX.

In Bajoaria fideles sancti Petri jam adeo contra seismaticos invaluerunt, ut in Salcburgensi episcopatu catholicum ordinarent archiepiscopum (1372); quem statim religiosissimus Pataviensis episcopus et Urbani papæ legatus cum Wirceburgensi et Frisingensi episcopis sollemniter consecravit. Hermannus piæ memoriæ Metensis episcopus, et Berthaldus dux Alemanniæ, filius Roudolfi regis, in fidelitate sancti Petri Maio mense diem extremum clausere, magnumque merorem catholicis, et exultationem seismaticis reliquere. Soror quoque præfati ducis, regina Ungarorum (1373), eodem mense obiit. Ex parte autem excommunicatorum ⁸¹⁰ Luitoldus ⁸¹¹ dux Carinthiorum inopinata morte præripitur, cum nuperrime contra fas et jus repudiata propria uxore aliam superinduxerit, Guiberto ⁸¹² quidem heresiarcha hoc ei concedente. Eggebertus quoque marchio de Saxonia, in ⁸¹³ causa sancti Petri satis strenuus — dolo cujusdam abbatissæ de Quitelineburg (1374), sororis inquam Heinrici regis, ut aiunt — per insidias occiditur. Dominus papa Urbanus ⁸¹⁴ generalem sinodum episcopis diversarum provinciarum per legatos suos in Tolosana (1375) civitate circa pentecosten collegit, ibique multa in æclesiasticis causis, quæ corrigenda erant, correxit. In qua sinodo Tolosanus episcopus (1376) de illatis

VARIÆ LECTIONES.

⁸⁰³ n. d. *desunt* 2. ⁸⁰⁴ *deest* 2. ⁸⁰⁵ i. c. s. P. f. *desunt* 2. ⁸⁰⁶ Hic — catholicis reliquit *desunt* 2. ⁸⁰⁷ p. m. t. m. *in loco raso* 1. ⁸⁰⁸ *in loco raso* 1. ⁸⁰⁹ regem 2. ⁸¹⁰ regis 2. ⁸¹¹ Luitoldus 1. ⁸¹² G. q. h. h. c. *desunt* 2. ⁸¹³ i. c. s. P. s. s. *desunt* 2. ⁸¹⁴ *deest* 2.

NOTÆ.

(1371) V. supra ad an. 1080.
(1372) Thiemonem S. Petri abbatem vii Id. April. consecratum. Uss.
(1373) Hanc fuisse Adelheidem Rudolphi anticæsaris filiam, nuptam S. Ladislao Hungariæ regi, contra hujus coelibatus assertores pluribus probat

Gerbertus Hist. Silvæ Nigræ t. I, p. 253, et in tractatu de Rudolpho et familia Rheinfeldensi. Uss.

(1374) Adalheidæ.

(1375) Vid. Mansi XX, 755.

(1376) Isarnus.

criminibus canonicè expurgatur, et legatio pro restituta christianitate in Toletana civitate, rege Hispanorum hoc supplicante, destinatur ⁵¹⁸. Welfo dux Italiæ multa incendia et deprædationes a Heinricho rege hoc in anno ⁵¹⁶ Longobardiam ingresso patitur; sed adhortatu domnæ ⁵¹⁷ Mathildis ⁵¹⁸ suæ karissimæ conjugis eidem Heinricho resistere, et ⁵¹⁹ in fidelitate sancti Petri persistere viriliter contendit. Hoc anno magna fames multas regiones repente afflixit, quanvis non magna sterilitas terræ præcesserit ⁵²⁰. Adelbero reverendæ memoriæ Wirceburgensis episcopus, unus de antiquioribus episcopis, in causa sancti Petri contra ⁵²¹ Guibertum et ejus complices strenuissimus, post multa pericula, persecutiones et exilia, quæ pro Christo libentissime passus est, in bona confessione diem clausit extremum (*Oct.* 6), in prædio suo quod Lanbach (1377) vocatur ⁵²².

MCXI.

Domnus papa eo tempore in partibus Campaniæ morabatur, et ab omnibus catholicis debita reverentia colebatur, videlicet a Constantinopolitano imperatore, et a Philippo Francorum rege, aliisque diversorum regnorum principibus tam æclesiasticis quam secularibus, excepto in Teutonicorum regno, ubi multi ex catholicis in partem excommunicatorum avaricia decepti sponte sua se transtulerunt. Romani quoque turrem Crescentii, quæ eatenus domno papæ obediebat, dolo captam diruere temptaverunt. Dominus autem papa facile Romam cum exercitu intrare, et rebellium contumaciam domare potuisset, si non magis cum mansuetudine causam suam agere delegisset. Eo tempore Mantuani, diuturna obsidione a Heinricho rege jam per annum constricti, a domino suo Welfone duce discesserunt, et se et civitatem suam suo devastatori tradiderunt. Romani quoque Guibertum heresiarcham, quem jam dudum expulerunt, iterum Romam intrare, et sanctam æclesiam suis non benedictionibus set maledictionibus infestare permiserunt. Capuani Nordmannos de Capua expulerunt, quibus jam multo tempore sub pluribus apostolicis et regibus subjecti fuerunt. Unde et Nordmanni eos circumquaque usque ad murum civitatis præda et incendio devasta-

verunt. Domnus papa Urbanus generalem sinodum Beneventi (1378) collegit (*Mart.* 28), et sententiam anathematis super Guibertum heresiarcham et omnes ejus complices sinodali judicio confirmavit ⁵²³. Fridericus ⁵²⁴ comes et marchio 3. Kal. Jul. requievit in Domino ⁵²⁵. Willihelmus piæ memoriæ Hirsaugiensis abbas, in causa sancti Petri ferventissimus, et in monastica religione studiosissimus ⁵²⁶, utpote multorum pater monasteriorum, 3. Non. Julii migravit ad Dominum. Hic primum Hirsaugiense monasterium tam in ædificiis quam in regularibus disciplinis mirabiliter exaltavit, ipsumque privilegio sedis apostolicæ sub Gregorio papa in perpetuum libertavit. Plura etiam monasteria usquequaque ⁵²⁷ ex ⁵²⁷ integro ⁵²⁷ construxit : duo quidem in Nigra Silva, unum sancti Georgii, alterum sancti Gregorii (1379), item aliud ad Duplicem aquam ⁵²⁸ prope Danubium, item aliud in Wirceburgensi episcopatu, in loco qui Chamberg dicitur. Scaphusense quoque monasterium ⁵²⁹ et Petribusense, in ripa Reni jam dudum ædificata, regularibus disciplinis instituit. Sed et alia quam plura in diversis regionibus tum ⁵³⁰ per se, tum ⁵³⁰ per sibi subjectos vel de novo fecit, vel jam facta regularibus disciplinis instituit. Hic etiam multa monumenta sui naturalis ⁵³¹ ingenii nobis reliquit. Nam naturale horologium ad exemplum celestis hemispherii excogitavit; naturalia solsticia sive equinoctia et statum mundi certis experimentis invenire monstravit; quæ omnia quidam ejus familiaris etiam literis mandare curavit (1380); multas etiam quæstiones de compoto probatissimis rationibus enodavit. Hic in musica peritissimus fuit, multæque illius artis subtilia, antiquis doctoribus incognita, elucidavit (1381), multos etiam errores in cantibus deprehensos satis rationabiliter ad artem correxit. In quadrivio (1382) sane omnibus pene antiquis videbatur præminere. Set ante hæc omnia in illo studium monasticæ distractionis prævaluit, in quo totus adeo efferbuit, ac si nunquam aliud aliquid studii habuerit. Erat enim ⁵³² miræ sanctitatis, sanctæ simplicitatis, ferventissimæ karitatis, Deo vivus et seculo vere crucifixus : quem Dominus in senectute bona ad æternam patriam revocavit, cui ipse a juven-

VARIE LECTIONES.

⁵¹⁸ jam pergit 1. ⁵¹⁶ h. i. a. in loco raso 1. ubi prius jam dudum legebatur. jam dudum 4b. utrumque recte quam Heinrichus jam Aprili mense Veronæ præsens fuerit. ⁵¹⁷ deest 2. ⁵¹⁸ M. uxoris suæ eidem 2. ⁵¹⁹ et i. f. s. P. p. desunt 2. ⁵²⁰ jam pergit 1. ⁵²¹ c. G. et e. c. desunt 2. ⁵²² jam pergit 1. ⁵²³ jam pergit 1. ⁵²⁴ Fridericus usque Domino desunt 4b. ⁵²⁵ in loco raso, ubi prius lectio codicis 3 in pace scripta fuerit 1. ⁵²⁶ in loco raso 1. ⁵²⁷ in loco raso 1. ⁵²⁸ scilicet Zwiuelton glossa sæc. XIV. 2. ⁵²⁹ deest 2. ⁵³⁰ in loco raso 1. ⁵³¹ in loco raso 1. ⁵³² in loco raso 1.

NOTÆ.

(1377) Lambach in Austria superiore, ubi cœnobia condiderat.

(1378) Celebrata est synodus v Kal. Apr. Mansi XX, 738.

(1379) In Reichenbach. Vid. Gerbert Hist. Nigræ Silvæ t. I, p. 282; de S. Georgii p. 285; de Zwifaltensi p. 288; de Scahusensi p. 262. Cf. Mabillonii observationes prævia in ejus Vitam l. c., p. 717, et Trith. Chr. Hirs. t. I, p. 267. U. s.

(1380) Videtur innuere Heymonem ejus discipulum et Vitæ scriptorem. Operum ejus catalogum dederunt Anon. Mell. et Trithemius De script. eccles. et in Chronico ad annum 1070. Uss.

(1281) Musicam S. Wilhelmi edidit Gerbertus t. II, scriptor. music. Uss.

(1382) Hac voce quatuor matheseos partes, arithmeticam, geometriam, musicam et astronomiam indicabant veteres. Uss.

tute in hac peregrinatione indefesso labore servivit. A Bernhardus ⁵³³ quoque Constantiensium magister scholarum, cujus obitum supra notavimus (1383), multa ⁵³⁴ nobis ⁵³⁵ sui ⁵³⁶ ingenti ⁵³⁷ monumenta ⁵³⁸ reliquit ⁵³⁹, multaque pro catholicis contra scismaticos sui temporis elegantissime scripsit; et primum quidem ⁵⁴⁰ ad quosdam suos amicos de iudicio Gregorii papæ VII. super scismaticos; et de sacramentis extra æcclesiam usurpatis (1384). Postea etiam ad venerabilem Hartvicum ⁵⁴¹ Magidebùrgensem episcopum de eadem causa magnum librum luculentissime composuit ex persona sanctæ æcclesiæ, in quo testimoniis sanctorum patrum omnes insidiosas cavillationes eorumdem scismaticorum ⁵⁴² prudenter annihilasse videtur. Set in eisdem scriptis nimio zelo ductus alicubi modum excessisse notatur, videlicet ubi agit de sacramentis scismaticorum. Negat enim omnino, ab eis vel ab eorum communicatoribus sacramenta posse confici, ita ut ab illis ordinatos, si respiciant, iterum ordinandos censeat. Set hoc sacratissimo Niceno ⁵⁴³ concilio æque ut evangelium ⁵⁴⁴ venerando repugnat, quod clericos ex Novatianis conversos cum ordine recipi, non iterum ordinari præcepit. Item Affricani patres de clericis Donatarum conversis statuissse leguntur (1385). Item Gregorius papa primus Maximum Salonitanum præsumptorem excommunicatum, et ab excommunicatis ordinatum, cum ordine recepit, non utique iterum ordinavit (1386). Hoc sane illi nullatenus facerent, si nullum eos ordinationis sacramentum extra æcclesiam accepisse putarent. Item beatus Anastasius papa, scribens ad Anastasium imperatorem, asserit quod ordinatos ab Acatio, licet anathematizato, nulla portio lesionis attingeret, quantum ad integritatem sacramentorum. Item beatus Augustinus in multis suis scriptis, et præcipue in libro contra Donatistas de baptismo, invictissime probat æcclesiastica sacramenta extra æcclesiam et haberi posse. et dari, set perniciose tam danti quam accipienti (1387). Hæc autem summatim tetigimus, ut in prædictis scriptis lectorem cautum faceremus, ne præpropere alicui sententiæ assentiat, quam tam

autenticis sanctorum patrum sententiis adversari deprehendat. Ceterum si quis hæc plenius nosse desiderat, scriptum cujusdam (1388) ad eundem Bernhardum de eadem quæstione directum diligenter perlegat, in quo testimoniis sanctorum patrum evidentissime docebitur quid sancti patres de illa quæstione censuerint sentiendum. Verum idem venerabilis Bernhardus in ista, sicut et beatus Ciprianus in rebaptizationis sententia, non pertinaciter contra æcclesiam egerunt, set uterque nimium contra scismaticos zelantes aliquantulum regulam æcclesiastici dogmatis excesserunt ⁵⁴⁵. Altmannus sanctæ recordationis Pataviensis episcopus, in ⁵⁴⁶ causâ sancti Petri et in æcclesiastica religione studiosissimus, post multa pericula, tribulationes et exilia, quæ pro Christo sustinuit, in senectute bona migravit ad Dominum 6 Id. Augusti ⁵⁴⁷. Hic in episcopatu suo tria (1389) cœnobîa clericorum juxta regulam sancti Augustini communiter viventium instituit, et tertium (1390) in Frisingensi episcopatu, in alodio Welfonis ducis per clericos suos ædificavit ⁵⁴⁸, et regularibus disciplinis instituit ⁵⁴⁹. Hic fuit tantæ sanctitatis, continentiæ et religionis, ut reverentissimo papæ Gregorio, sanctoque Lucensi episcopo, immo omnibus religiosis reverendus esset et amabilis ⁵⁵⁰, scismaticis vero et sceleratis odiosus et formidabilis. Unde ⁵⁵¹ in obitu suo bonis magnum merorem, malis vero magnam reliquit exultationem. Welfo dux Bajoariæ in Augusto mense Longobardiam venit ⁵⁵² (Aug.), ut Heinrico regi reconciliaretur, si ipse vellet permittere ut apostolica sedes a Guiberto heresiarcha invasa canoanice disponderetur, nec non et si eidem duci filioque ejus Welfoni, cæterisque eorum fautoribus bona eorum reddere vellet, quæ eis injuste ablata forent. Quam conditionem ille noluit adimplere; unde et dux in Alemanniam non tardavit redire. Multi tamen ex Alemannia Heinrico regi reconciliati sunt, et excommunicationem sedis apostolicæ communem sibi cum Heinrico fecere ⁵⁵³. Dux (1391) autem iterum multos contra Heinricum ejusque fautores incitavit, ut etiam novum regem eligere decernerent, si quorundam pigricia sive malivolentia eos

VARIE LECTIONES.

⁵³³ Bernhardus — dogmatis excesserunt *desunt* 2. ⁵³⁴ in loco raso 1. ⁵³⁵ vox supra lineam scripta 1. ⁵³⁶ haruicum 1. ⁵³⁷ in loco raso 1. ⁵³⁸ neceno corr. niceno 1. niceno 3. 4b. ⁵³⁹ euglm (o eraso) 1. ⁵⁴⁰ hic pergit 2. ⁵⁴¹ i. c. s. P. et *desunt* 2. ⁵⁴² VI. (prius VII.) Id. Aug. in loco raso 1. in Augusto mense 4b. ⁵⁴³ instituit 2. ⁵⁴⁴ auxit 2. ⁵⁴⁵ in loco raso 1. ⁵⁴⁶ Unde — exultationem *desunt* 2. ⁵⁴⁷ ingreditur 3. ⁵⁴⁸ fecere. Unde in Alemannia tantum excommunicatio prævaluit, ut multi religiosi viri et feminae potius in perpetuum exulare deligerent, quam sub communione excommunicatorum deperirent. *addunt* 4b 4b. *qui his verbis desinunt. Hæc a Bernoldo primum et in codice 1. scripta, quum pergeret, erasa, eorumque in loco Dux — decernerent scripta sunt.*

NOTÆ.

(1383) Scilicet ann. 1088.
 (1384) Typis edita apud Ussermann. Prodr. II, 485, sqq.
 (1385) Similia exstant Bern. Opusc. II, 4, supra.
 (1386) Opusc. I, 9, supra.
 (1387) Opusc. II, l. 1.
 (1388) Suum ipsius opuscu um intelligit Bernoldus De sacramentis excommunicatorum juxta assertionem sanctorum Patrum, eidem Bernardo circa a. 1085 inscriptum, Prodr. II, pag. 187, 188. Uss.

(1389) Ista sunt S. Nicolai prope Passavium, S. Floriani in Austria superiore, et S. Hippolyti in inferiore, nunc sedes episcopi. Uss.
 (1390) Leg. *quartum* nempe Raitenbuchense, ad cujus fratres idem Bernoldus scripsit tractatum de presbyterorum officio. Vid. Vita S. Altmanni t. II, Aug. Bolland., p. 357, ad diem 8 August. ubi plura etiam de Gottwicensi cœnobio Uss.
 (1391) Quæ jam sequuntur omnia usque ad finem libri Bernoldus in cœnobio Scaffhusano conscripsit.

non impediret. His temporibus in regno Teutonico-
rum communis vita multis in locis floruit, non solum
in clericis et monachis religiosissime commanentibus,
verum etiam in laicis, se et sua ad eandem commu-
nem vitam devotissime offerentibus; qui, etsi habitu
nec clericici nec monachi viderentur, nequaquam tamen
eis dispares in meritis fuisse creduntur⁵⁴⁹. Se enim
servos eorumdem pro Domino fecerunt, imitantes
ipsum qui non venit ministrari set ministrare, qui
et suos sectatores ad majoritatem per servicii exhibi-
tionem docuit pervenire. Nempe ipsi abrenuncian-
tes seculo, se et sua ad congregationes tam clericorum
quam monachorum regulariter viventium devoti-
ssime contulerunt, ut sub eorum obedientia com-
muniter vivere et eis servire mererentur. Quapro-
pter invidia diaboli contra eorumdem fratrum
probatissimam conversationem quosdam emulos
incitavit, qui eorum vitam malivolo dente corrode-
rent, quamvis ipsos ad formam primitivæ æclesiæ
communiter vivere viderent. Unde dominus papa Ur-
banus illorum conversationem ab ipsis apostolis
plantatam, set ab eorum successoribus latissime
propagatam, decreti sui apostolica auctoritate fir-
mavit, ipsumque decretum prælatis eorumdem fratrum
his verbis denunciare curavit: *Quosdam, inquit, accepimus morem vestrorum cenobiorum cor-
dentes*⁵⁵⁰, *quo laicos seculo renunciantes, et se suaque
ad communem vitam transferentes, regendos in obe-
dientia suscipiis. Nos autem eandem conversationem
et consuetudinem, sicut oculis nostris inspeximus,
laudabilem, et eo perpetua conservatione dignissimam,
quo in primitivæ æclesiæ formam impressa est, judi-
cantes, approbamus, sanctam et catholicam nomina-
mus, et per præsentem litteras apostolica auctoritate
confirmamus*⁵⁵¹. Non solum autem virorum set et
feminarum innumerabilis multitudo his⁵⁵² tem-
poribus se ad hujusmodi vitam contulerunt, ut sub
obedientia clericorum sive monachorum communi-
ter viverent, eisque more ancillarum quotidiani ser-
vicii pensum devotissime persolverent. In⁵⁵³ ipsis
quoque villis filiarum rusticorum innumeræ, conjugio
et seculo abrenunciare et sub alicujus sacerdotis
obedientia vivere studuerunt. Set et ipsi conjugati
nichilominus religiose vivere et religiosum cum summa
devotione non cessaverunt obedire. Hujusmodi autem
studium in Alemannia potissimum usquequaque
decenter effloruit; in qua provincia etiam multæ
villæ ex integro se religioni contradiderunt, seque
invicem sanctitate morum prævenire incessabiliter
studuerunt. Sic utique Deus sanctam suam æclesiam

in periculosissimo tempore mirabiliter consolari
dignatus est, ut de multorum conversione gauderet,
quæ de excommunicatorum aversione jam diu non
cessavit dolere⁵⁵⁴. In Teutonicis partibus caro
cum sanguine pluvit, et bufones cum piscibus e celo
ceciderunt, ut multi probabiles viri se vidisse tes-
tati sunt. In Alemannia ad Aquam duplicem prope
Danubium sanguis de panibus effluere videbatur;
quæ singula aliquid novi in regno portendere a quam-
pluribus etiam religiosis credebantur. Juditha pie
memoriæ marchionissa, nobilis genere set nobilior
in sanctitate, uxor quondam Heremanni religiosis-
simi marchionis (1392), migravit ad Dominum 5.
Kal. Octobris. Ipsa enim cum marito suo religiose
vixit, post ejus obitum 19 annos in viduitate et
saucta conversatione permansit. Demum ad domnum
papam Salernum pervenit, ibique sub ejus obedi-
entia discessit⁵⁵⁵. Adelheida⁵⁵⁶ Taurinensis⁵⁵⁷
(1395) comitissa⁵⁵⁸ 14⁵⁵⁹ Kal. 55⁵⁶⁰ Januarii⁵⁶¹
obiit⁵⁶².

MXCH.

Domnus papa nativitate Domini in terra sancti
Petri extra Romam celebravit. Nam Guibertus here-
siarcha ita se prope domum sancti Petri incastellavit,
ut non facile absque humani sanguinis effusione ex-
pelli inde potuerit. Henricus quoque, imperator
ipsius⁵⁶³, in Longobardia jam biennio⁵⁶⁴ moraba-
tur, ibique⁵⁶⁵ circumquaque⁵⁶⁶ terram Welfonis
Italici ducis præda, ferro et incendio devastare
non⁵⁶⁷ cessavit⁵⁶⁸, ut⁵⁶⁹ eundem⁵⁷⁰ ducem⁵⁷¹ et
prudenter⁵⁷² ejus uxorem a fidelitate sancti
Petri discedere, sibique⁵⁷³ adherere compelleret, set
frustra; nam dux in sua sententia perstitit, ipsique
satis viriliter restitit. Set et pater ejusdem ducis,
Welfo dux Bajoariæ, eundem⁵⁷⁴ Henricum ante
proximam nativitatem Domini mirabiliter confudit,
quem ad colloquium pervenire prohibuit, quod
idem Henricus et rex Ungarorum condixerunt, ad
quod etiam pene jam convenerunt. In⁵⁷⁵ Ale-
mannia quidam laicus communem vitam more⁵⁷⁶
apostolorum⁵⁷⁷ professus⁵⁷⁸, qui se et sua ad mo-
nasterium sancti Salvatoris (1394) contradidit, ibi-
que diu debitam obedientiam exhibuit, derepente
cepit apostatare, seque et sua de prædicto monaste-
rio sacrilege non timuit abripere. Quapropter dominus
papa Urbanus missis litteris (1395) venerabili Gebe-
hardo Constantiensi episcopo ex apostolica auctori-
tate præcepi ut eundem apostatam canonicè voca-
ret, et mucrone anathematis a membris Christi
penitus eum amputaret, nisi⁵⁷⁹ citius de eadem

VARIE LECTIONES.

⁵⁴⁹ Se — auctoritate confirmamus *desunt* 2. ⁵⁵⁰ ita 1. ⁵⁵¹ pergit auctor. Non solum — obedire *in loco*
raso 1. ⁵⁵² h. t. *desunt*. 2. ⁵⁵³ In — cessavit dolere *desunt* 2. ⁵⁵⁴ in loco *raso* 1. ⁵⁵⁵ *deest* 2. 3. impius
imperator *habet* 3. ⁵⁵⁶ in loco *raso* 1. ⁵⁵⁷ *deest* 2. ⁵⁵⁸ a. f. s. p. d. que *desunt* 2. ⁵⁵⁹ e. regem h. 2.
⁵⁶⁰ In — resipisceret *desunt* 2. ⁵⁶¹ in loco *raso* 1. ⁵⁶² nisi — resipisceret *addita paulo post* 1.

NOTÆ.

(1392) Badensis; v. a. 1074.

(1395) Socrus Henrici IV, de qua Gerbert in tra-
ctatu de Rudolfo antecessare p. 118, seqq. Uss.

(1394) Scafhunsense; cf. Chronicon Petershusa-

num lib. III, n. 24.

(1395) Litteras Urbani ante oculos habuit, quas
ex cod. Udal. dedit Mansi XX, 707, 708. Episcopus
Constantiensis ibi falso Gaufredus vocatur.

apostasia et sacrilegio respiceret. Iterum principes Alemanniæ ad defensionem sanctæ matris æclesiæ contra scismaticos unanimiter convenerunt, sibi que ad hoc negocium exequendum fratrem Constantiensis episcopi Berthaldum ⁵⁶⁸ duces totius Sueviæ constituerunt, qui nondum aliquem ducatum habuit, etsi jam dudum nomen ducis habere consueverit. Magna fames totam Saxoniam occupavit, quæ et principes illius provinciæ in alias regiones eo anno ad tempus discedere coegit. Unde et generalis conventus fieri non potuit, quem principes Alemanniæ cum Saxonibus habere voluerunt. In Longobardia Chounradus, filius Heinrici regis, bona Adalheidæ Taurinensis comitissæ (1596) invasit, quæ ejusdem comitissæ nepos, filius Friderici comitis, habere debuit. Hic autem comes ⁵⁶⁹ sub habitu seculari more sancti Sebastiani strenuissimus miles Christi fuit, videlicet æclesiasticæ religionis ferventissimus amator et catholicæ pacis indefessus propugnator. Hunc ⁵⁶⁹ venerabilis papa Gregorius, hunc beatus Anshelmus Lucensis episcopus quasi unicum filium amaverunt. Hunc clerici et monachi, immo omnes religiosi ferventissime dilexerunt. Hic in fidelitate sancti Petri contra scismaticos usque ad mortem studiosissime certavit, in cujus etiam festivitate de hujus vitæ ergastulo ereptus, eidem in celesti patria creditur associatus. Erat autem filius domnæ Sophiæ et Ludowici comitis, quæ erat matertera comitissæ Mathildis, quæ ⁵⁶⁶ cum domino suo Welfone duce in Italia contra scismaticos multum laboravit. Obiit autem prædictus comes in præterito anno, id est dominicæ incarnationis 1091. indict. 14 ⁵⁶⁷, 3. Kal. Jul. scilicet ⁵⁶⁸ in festivitate sancti Petri, et in crastinum, id est in sollemnitate sancti Pauli, sepelitur. Hujus ergo filium ex nepte domnæ Adelheidæ susceptum Heinricus rex cum filio suo exheredare proposuit, terramque ejus hostiliter invadendo, et circumquaque devastando, etiam Fructuariensi ⁵⁶⁹ monasterio multa mala intulit ⁵⁷⁰. In Bajoaria venerabilis Salcburgensis episcopus Diemo ⁵⁷¹ Pata-

diensi æclesiæ jam dudum viduatæ ordinavit episcopum nomine Oudalricum, sanctæ Augustensis æclesiæ præpositum, eumque in ipso die pentecostes cum episcopo Constantiensi et Wormatiensi sollemniter consecravit: hocque magnam fiduciam dedit catholicis, ut in fidelitate sancti Petri persistere, et scismaticorum vesaniæ indefessus obstiterent ⁵⁷². In Ungaria his temporibus multa prodigia contigerunt, ut audivimus. Nam quidam mons in Danubium præcipitavit: unde fluvius ille alveum suum mutare coactus, circumjacentes terras longe lateque vastavit. Item in sicca terra lacus magnus alibi emersit, et in alio lacu mons quidam de repente apparuit. Fluvius quoque nomine Thizaba (1397) per triduum sanguineus fluxit. Sed et terræ motus ille inauditus factus est, ita ut homines ejus impetum stando sustinere non possent. Tonitru quoque maximum et a seculis inauditum homines ibi terruit, quod supra terram transivit, et sub terra redire sentiebatur eadem via. In Alemannia Chono comes de Wulvelingin, strenuissimus miles sancti Petri, diem clausit extremum Idibus Octobris, et in monasterio quod ipse cum fratre suo comite Luitolfo in proprio allodio fundaverunt, honorifice sepelitur; ejusque bona frater ejus idem Luitolfus hereditario jure possedit, etsi jam dudum seculari militiæ abrenunciaverit. Ne ⁵⁷³ hoc utique fecit ea intentione, ut ad seculum rediret, set potius ideo ut prædictum monasterium eidem bonis melioraret ⁵⁷⁴. In hoc anno quatuor presbiteri, non parvi nominis inter suos ⁵⁷⁴ et religionis, ex Suevia ⁵⁷⁵ Jerosolimam in orationem ⁵⁷⁶ profecti sunt; qui post multas tribulationes et angustias in ipso itinere, cum redirent, in bona confessione satis feliciter obiit; quorum unus, qui sanctam Mariam quotidiano officio singulari devotione venerari consuevit, ad æclesiam sanctæ Mariæ, in ipso mari cum moreretur, per navim Deo ordinante deportari meruit, ibique a quarto consacerdote suo, qui solus ex illis quatuor adhuc super-

VARIÆ LECTIONES.

⁵⁶⁸ b. nomine 2. ⁵⁶⁹ quæ sequuntur usque Hunc clerici in loco raso 1. ⁵⁶⁹ Hunc — associatus desunt 2. ⁵⁶⁶ quæ — laboravit desunt 2. ⁵⁶⁷ XIII. ⁵⁶⁸ scilicet — mala intulit desunt 2. ⁵⁶⁹ in loco raso 1. ⁵⁷⁰ iam pergii 1. ⁵⁷¹ in loco raso 1. ⁵⁷² pergii 1. ⁵⁷³ ita 1. ⁵⁷⁴ pergii 1. ⁵⁷⁵ ita distinguit 1. ⁵⁷⁶ S. peregrinantes Hierosolimam profecti sunt. 3.

NOTÆ.

(1396) Inter bona, quæ Adelheidi ex hæreditate paterna obtigerant, Guichenon (Hist. genealog. de la maison de Savoie t. IV, p. 200.) numerat marchionatum de Susa, ducatum Taurinensem, vallem Agostanam, aliasque terras circa Genevam, quæ

omnia defuncta matre ad filium ejus primogenitum Petrum devolvebantur, et a patre ad filiam Agnetem de Sabaudia nuptam Friderico de Monte Belligardi seu Bar, et comiti Lucelemburgensi. Uss. — Sequitur Agnetis ex Adelheide stemma:

Meginfredus marchio

Herimannus Alam. Adalheida Otto Sabaudix comes

dux (Herm. a. 1036) † 1092
† 1038.

Petrus Amadeus Bertha
Agnes Fridericus comes Heinrici IV. uxor Adelheida
Roudolfi ducis Al.

Counradus rex uxor.

(1397) Theiss.

erat. honorifice sepelitur, ipseque sepultor ejus non multo post ⁸⁷⁷ itidem ⁸⁷⁸ defungitur ⁸⁷⁸. Beatrix, soror Friderici marchionis (1398) et uxor quondam Berthaldi ducis (1399), tandem per diuturnam infirmitatem a Domino misericorditer castigata et examinata felicissime ⁸⁷⁸ diem clausit extremum 7. Kal. Novembris, et in civitate Leucorum ab episcopo loci honorifice sepelitur. Dominus Oudalricus, qui abbatiam sancti Galli et Aquileiensem episcopatum non intrando per ostium obtinuit, per quendam monachum sui monasterii (1400) Gebhardum Constantiensem episcopum supplantare conatus est, cui investituram ejusdem episcopatus a Heinrico impetravit. Set cum eundem supplantatorem ante natalem Domini inthronizare vellet, a Constantiensibus receptus non est, immo non sine contumelia repedare compulsus est. Magnus quoque terræ motus in eodem episcopatu apud cellam Salvatoris eo tempore noctu contigit; unde et paucis tunc innotuit, præter quosdam religiosos viros (1401) et feminas, quibus eadem nocte nondum somnus obrepsit. Hunc terræ motum catholici juxta evangelium divinam iram portendere pro supradicta præsumptione non dubitarunt.

MXCIII.

Dominus papa Urbanus nativitatem Domini extra Romam in terra sancti Petri celebravit, eo quod nondum Romam absque armata manu intrare potuerit, Guibertistis quidem et excommunicatis multum adhuc ibi prævalentibus, nec facile se absque violentiâ inde expelli permittentibus. Ipse vero Guibertus eo tempore cum imperatore suo Heinrico Longobardiæ morabatur, et quicquid potuit cum ipso contra ducem Welfonem et ejus uxorem Mathildam, sancti Petri filiam, machinabatur. Venerabilis Wernherus, Merseburgensis ecclesiæ episcopus, post multas conflictationes contra scismaticorum tergiversationes, tandem in fidelitate sancti Petri diem extremum clausit; qui solus tunc in Saxonia catholice communionis episcopus remansit. Unde et catholicis magnam tristitiam, et excommunicatis magnam letitiam obeundo reliquit. Obiit autem satis feliciter 5. Idus Januarii. In Alemannia per diversa loca multi ignes per aerem simul ferri videbantur in octava epiphaniæ in summo mane. qui utique ignes

A multa incendia non multo post per illam terram late grassatura significare non dubitabantur. Nam dux Welfo et comes Odalricus ⁸⁷⁹ de Brigantio (1402) et alii quam plures omnimodis se invicem incendiis devastare aggressi sunt. Sigifredus abbas Scafhunsensis de Alemannia cellam Nobiliacum (1405) dictam a Richardo Massiliensi abbate impetravit, locumque sibi suisque fratribus ibi præparavit, quo ad tempus secedere posset, si forte in suo monasterio propter excommunicationem persistere nequisset. Nam illa veteriosa excommunicatio quam piæ memoriæ Gregorius papa super Guibertum et ejus complices fecit, jam adeo majores atque minores in Alemannia contaminavit, ut quique religiosos se inter eos salva catholica communionem perduratos desperaverint. Nobilissima comitissa Sophia, vidua Ludowici comitis, mater piæ memoriæ Beatricis ducis et Friderici marchionis, in senectute bona, cum jam multos filiorum suorum filios ⁸⁸⁰ videret, diem clausit extremum. In Longobardia prudentissimi milites sancti Petri, Welfo dux et uxor ejus Mathilda, jam triennio contra scismaticos viriliter dimicantes, tandem multum contra ipsos, Deo opitulante, confortati sunt. Nam Chounradus filius Heinrici regis a patre discessit, et Welfoni duci reliquisque fidelibus sancti Petri contra patrem cum suis adjuvit. Civitates quoque de Longobardia, Mediolanum, Cremona, Lauda, Placentia, contra Heinricum in viginti annos conjuraverunt, qui omnes prædicto duci fideliter adhererunt. Transitus etiam Alpium in Longobardiam quidam obtinuerunt ut fautores Heinrici ad ipsum non possent proficisci. Augustenses episcopum (1404) quem Heinricus illis dedit expulerunt, ipsique sibi catholicum pastorem (1405) canonicè elegerunt, qui Eboresiensem episcopum in castello quo transitus Alpium custoditur (1406) captivavit, quod ipse illi facere deliberavit. Metensis ecclesia et Tullensis et Virduensis ab obedientia ⁸⁸¹ Eigilberti Treverensis excommunicati discesserunt, eique se non amplius obedituras apertissime mandaverunt; quorum Metensis refutato episcopo (1407) quem Heinricus eis dare voluit, ipsi sibi canonicè ⁸⁸² catholicum pastorem (1408) elegerunt, eumque a Gebhardo Constantiensi episcopo, sedis apostolicæ legato, catholice atque canonicè consecrari fecerunt 6.

VARIE LECTIONES.

⁸⁷⁷ post iti folium excidit 2. ⁸⁷⁸ in loco raso 1. ⁸⁷⁹ ita 1. ⁸⁸⁰ s. f. desunt 3. ⁸⁸¹ dicentia ita pergit 2. ⁸⁸² deest 2. ⁸⁸³ jam pergit 1.

NOTÆ.

(1398) Est hic ipse Fridericus, de quo mox supra actum, comes Moncionis et Montisbeliardi ob prædictam hæreditatem marchio dictus, cujus et sororis ejus Beatricis stemma sistit Schœpflinus Hist. Zaring. Bad. t. 1, p. 58, sqq. Uss.

(1399) Primi hoc nomine Zaringensis. Uss.

(1400) Arnoldum nominat Burkhaadus De casibus monast. S. Galli cap. 7; cf. Chronicon Petershusanum l. III, n. 26. Uss.

(1401) Quorum unus Bernoldus fuerit?

(1402) Vid. Disquisit. ad Chron. Petershusanum p. 292 sqq. (Patrologiæ tom. CXLIII, in HERMAN.

CONTRACT.) et Chron. l. III, n. 16. Uss.

(1403) Urstisius in nota cellam hanc illam S. Fidis in Grafenhausen juris hodie San-Blasiani vico suspicatur. Vid. Gerbert. Hist. Silvæ Nigr. t. I, p. 264. Uss.

(1404) Sigefridum.

(1405) Eberhardum; v. Ann. August. a. 1094, SS. t. III, p. 124.

(1406) Bard.

(1407) Adalberone.

(1408) Popponem.

Kal. Aprilis, in medio quadragesimæ ⁸⁸⁵. Dominus A papa Urbanus generalem synodum (1409) centum pene episcoporum in quadragesima ex diversis provinciis in Apulia congregavit, et diversis æclesiarum necessitatibus sinodali provisione competenter succurrere curavit ⁸⁸⁶. In Longobardia Chuonradus filius Heinrici regis a patre dolo circumvenitur et captivatur; set Dei misericordia inde ereptus, a Mediolanensi archiepiscopo (1410) et reliquis sancti Petri fidelibus in regem coronatur, annitente Welfone duce Italiæ, et Mathilda ejus karissima ⁸⁸⁶ conjuge. Set et pater ejusdem ducis, Welfo dux Bajoariæ, non multo post ad eundem noviter coronatum regem in Longobardiam venit, eique cum filio suo fideliter adherere satigit. Heinricus vero pater regis in quendam munitionem ⁸⁸⁷ se contulit, ibique diu absque regia dignitate moratus nimioque dolore affectus se ipsum, ut aiunt, morti tradere voluit, set a suis præventus ad effectum pervenire non potuit. In Alemannia dux Berthaldus monasterium novum in honorem sancti Petri in prædio suo in Nigra Silva a fundamentis extruxit, multisque bonis ditavit. Set et omnia bona alterius monasterii, quod ejusdem ducis pater in alio loco (1411) ædificavit, iste ad istud transtulit. Hoc ergo monasterium frater ipsius ducis Gebehardus, Constantiensis episcopus et apostolicæ sedis legatus, sua consecratione initiavit, alterque Gebehardus Yrsaugiensis abbas regularem disciplinam monachorum ibidem instituit. Hæc autem consecratio facta est in Kalendis Augusti, cum est statio ad vincula sancti Petri, quorum ⁸⁸⁸ etiam magnam partem venerandus abbas Sigefredus de cella Salvatoris eidem loco contulit, et multas aliorum sanctorum reliquias. In eadem etiam consecratione abbas illi loco eligitur, ejusque dispositioni et monachi et extractio loci cum omnibus ad illum pertinentibus libere committitur, ipseque locus apostolicæ sedi specialiter subjacere destinatur ⁸⁸⁹. Item in Alemannia Hartmannus comes et frater ejus Otto novum monasterium in proprio allodio, in loco ubi Danubius et Illaris fluvius conveniunt (1412), in honorem sancti Martini construxerunt; quod item prædictus Constantiensis episcopus in mense Septembri sua consecratione iniciavit; set venerabilis abbas Uto de Saucto Blasio regularem

disciplinam ibidem instituit. Eodem etiam tempore idem episcopus prædicto abbati aliud monasterium (1413) non longe multum inde (1414) in honorem sancti Georgii consecravit; quem locum et quæque ad illum pertinentia, quidam nobilis homo Chonradus ⁸⁹⁰ et fratres ejus ad Sanctum Blasium absque omni conditione tradiderunt, et prædictum abbatem, ut Dei servicium in eodem loco institueret, rogaverunt; quorum votis idem abbas annuere non cessavit. Hoc tempore uxor egregii comitis Adelberti (1415), nomine Weliga ⁸⁹¹ (1416), magni ducis Gotifredi (1417) filia, satis laudabiliter cum viro suo in seculo conversata, diem clausit extremum, et apud Hyrsaugiense monasterium, quod ipsa potissimum instituit et amavit, satis honorifice sepelitur ⁸⁹². Signum in sole factum est 9. Kal. Octobris ante ⁸⁹³ meridiem, ut circulus quidam in illo appareret, et ipse in sereno celo obscurissime ⁸⁹⁴ luceret ⁸⁹⁵. Sed hoc magis quidam eclipsin quam signum fuisse putaverunt, præcipue cum luna esset vicesima octava ea die. Nam ⁸⁹⁶ egregius calculator dominus Heremannus ⁸⁹⁶ etiam in vigesima septima luna eclipsin accidisse scribit anno ⁸⁹⁷ Domini 1033 ⁸⁹⁸. Gebehardus Constantiensis episcopus et apostolicæ sedis legatus, Welfonem ducem Bajoariæ per manus in militem accepit, sicut et proprium fratrem Bertaldum ducem Alemanniæ jam dudum fecit; cum quibus et reliquis Alemanniæ principibus magnum conventum apud Ulmam habuit. In quo conventu firmissime laudatum est, ut Constantiensi episcopo omnimodis secundum statuta canonum obidiretur, et ut duci Berthaldo et comitibus secundum legem Alemannorum obsecundaretur. Deinde firmissimam pacem tam duces quam comites, tam majores quam minores, se observaturos a 7. Kal. Decembris usque in pascha, et a pascha in duos annos juraverunt: videlicet omnibus monachis sive conversis et clericis catholico episcopo subjectis, æclesiis et earum atriis et doti earum, mercatoribus, et omnibus eodem juramento obligatis, excepto Arnolde invasore Constantiensis æclesiæ et omnibus ejus fautoribus. Hanc pacem singuli principes qui convenerunt, usquequaque ⁸⁹⁹ per potestatem suam, usquequaque viritim jurare fecerunt. His temporibus rex Hispaniæ Adefonsus, in fide ca-

VARIE LECTIONES.

⁸⁸⁵ iterum pergit 1. ⁸⁸⁶ pergit 1. ⁸⁸⁶ deest 2. ⁸⁸⁷ monitionem corr. munitionem 1. ⁸⁸⁸ quorum — committitur desunt 2. ⁸⁸⁹ pergit 1. ⁸⁹⁰ ita 1. ⁸⁹¹ Wilga *Uss. contra codicum auctoritatem.*
⁸⁹² pergit 1. ⁸⁹³ ante — luceret in loco raso 1. ⁸⁹⁴ deest 2. ⁸⁹⁵ Nam e. c. d. H. in loco raso 1.
⁸⁹⁶ H. Contractus 3. ⁸⁹⁷ an hinc folium fere totum excisum est 2. ⁸⁹⁸ pergit 1. ⁸⁹⁹ vñ; qñ;

NOTÆ.

(1409) Trojæ scilicet in Apulia v Id Mart. synodus celebrata est 75 episcopis præsentibus. Mansi XX, 789.

(1410) Anselmo.

(1411) Weilheim infra arcem Teck; cf. Gerberti Hist. Nigræ Silv. t. I, p. 290. Uss.

(1412) Wiblingen, S. Blasii colonia, B. Wernero abbate illuc cum fratribus misso. Vid. Gerbert. l. c., p. 250. Uss.

(1413) Oschenhusen cella tunc S. Blasii; v. Gerbert. l. c., p. 294. Uss.

(1414) Sc. a Wiblingensi cœnobio.

(1415) Hoc nomine II. comitis Calwensis, qui Hirsaugiense monasterium restauravit. Vid. l. c., p. 260. Uss.

(1416) Sive Wiltrudis.

(1417) Barbati.

tholicus et in conversatione Cluniacensis abbatis obedientiarius, sepiissime contra paganos pro christianis viriliter dimicavit, multasque æclesias jam dudum penitus devastatas in pristinum statum restauravit. Ipse etiam Cluniaci majorem æclesiam a fundamentis ædificavit, ad cujus æclesiæ ædificationem infinitam pecuniam Cluniacum direxit; qui etiam jam dudum se ibidem monachum fecisset, si domnus abbas (1418) ad tempus eum sub seculari habitu retinere non satius judicaret. In Longobardia venerabilis Anshelmus Mediolanensis archiepiscopus, in causa sancti Petri studiosissimus, qui nuper Chonradum regem incoronavit, satis laudabilem fecit finem, magnumque merorem fidelibus sancti Petri dereliquit; cui venerabilis Arnolfus de Porta argentea in episcopatu successit.

MXCIV.

Domnus papa Urbanus natalem Domini Romæ solemniter celebravit, quamvis plures Wibertini in urbe adhuc latuerint, quos domnus papa absque militari manu non facile potuit expellere. Maluit ergo eorum injuriam ad tempus tolerare, quam Romanos civis armata manu inquietare. Guibertus autem heresiarcha cum imperatore suo apud Veronam eo tempore fuit, seque libenter papatum deserere simulavit, si alio modo pax in æclesia recuperari non potuerit. Uxor hujus imperatoris jam diu multis injuriis lacessita, multisque annis, ne aufugeret, custodita, tandem ad Welfonem ducem Italiæ aufugit; quæ apud suos tot et tanta tamque inaudita mala se passam conquesta est, ut etiam apud inimicos misericordiam se inventuram non dubitaret; nec in hac utique spe decepta est. Nam dux et uxor ejus Mathildis gratanter eam susceperunt, et honorifice tractaverunt. Juditha uxor ducis Welfonis Bajoariæ, jam diu infirmata, et ea castigatione non parum meliorata, diem clausit extremum 4. Nonas Martii, et apud monasterium, quod maritus ejus in honorem sancti Martini (1419) in proprio allodio construxit, a Gebehardo Constantiensi episcopo honorifice sepelitur; ad quod monasterium maritus ejus dux capellam (1420) ipsius tradidit, quæ in auro et argento et preciosissimis paramentis mille libras pene valuit, idemque monasterium in possessionibus centum pene mansis melioravit; sicque melioratum et de sua potestate emancipatum sancto Petro sub jure tributario contradidit, ut apostolicæ sedi deinceps principaliter subjaceret, et sub ejus defensione, ut alia libera monasteria, jure perpetuo polleret. Domnus papa Romæ prope sanctam Mariam novam ⁶⁰⁰ in quadam firmissima mu-

nitone morabatur; sed Wibertini turrim Crescentii obtinentes, adhuc liberum viatoribus transitum ad papam per pontem Tiberis nondum permiserunt ⁶⁰¹. Nam abbatem quandam de cella sancti Petri in Alemannia (1421), a Gebehardo Constantiensi episcopo et a fratre ejus duce Berthaldo ad papam directam, dum per illum pontem transire vellet, in captione detinuerunt. Welfo dux Bajoariæ firmissimam pacem quam dudum ⁶⁰² cum Alemannico duce Berthaldo et reliquis Alemanniæ principibus iniciavit, usque Bajoariam, imo usque ad Ungariam propagavit. Francia quoque Teutonica et Alsatia eandem pacem in suis partibus se observaturas juramento decreverunt. Hec tamen pax in Alemannia maxime invaluit, eo quod principes ejus quisque in sua potestate justiciam facere non cessaverit; quod reliquæ provinciæ nondum facere decreverint. Et ⁶⁰³ præcipue dux Berthaldus ad faciendam justiciam in ducatu Alemanniæ adeo exarsit, ut in observatione justiciæ omnes prædecessores suos pene vicerit, et de hoc omnium ora pio rumore compleverit. Magnam tamen difficultatem adhuc in illis partibus sancta mater æclesia in devitatione excommunicatorum perpessa est, quos utique vix devitare posset, si non jam dudum domnus papa sententiam excommunicationis quodammodo cum apostolica auctoritate temperasset. Nam multos ipse more prædecessoris sui venerabilis papæ Gregorii de excommunicatione seclusit, videlicet viatores, rusticos, servos et ancillas, uxores et filios, quos tamen perversa voluntas eodem vinculo excommunicationis non astrinxerit. Gebehardus Constantiensi æclesiæ episcopus magnam synodum Constantiæ in epdomada majori ante pascha cum abbatibus et clericis innumerabilibus, et cum prædictis ducibus et reliquis Alemanniæ principibus canonicè celebravit (*April. inc.*), ibique multa quæ corrigenda erant correxit. Ibi etiam incontinentiam ⁶⁰⁴ presbyterorum et violentiam simoniacorum adeo prohibuit, ut etiam populum ab eorum officio penitus sub banno prohibuisset, si ipsi in tali facinore positi contra fas et jus ministrare præsumpissent. Statuit etiam ibi juxta statuta sanctorum patrum, ut jejunium Martii in prima epdomada quadragesimæ, et jejunium Junii in epdomada pentecostes semper celebrentur. Item statuit ut tam in epdomada pentecostes quam in epdomada paschali tres tantum dies festive celebrarentur. Nam usque ad illud tempus Constantiensis episcopatus morem comprovincialium non est secutus, videlicet integram septimanam in pascha (1422), et unum diem tantum in pentecoste obser-

VARIAE LECTIONES.

⁶⁰⁰ vox detrita et atramento recenti reataurata 1. ⁶⁰¹ pergit 2. ⁶⁰² q. d. desunt 3. ⁶⁰³ Et — compleverit desunt 2. ⁶⁰⁴ incontinentiâ 1.

NOTÆ.

(1418) Hugo, qui a. 1108 obiit.

(1419) Weingartense.

(1420) Thecam SS. sanguinis Domini hic intelligit P. Hess Prodr. Monum. Guelph. p. 47. In Necrol. Weingart. (Hess. Mon. Guelph., p. 136) nota-

tur m. Non. Mart. qui forte fuit dies depositionis. Conf. Origines Guelphicas t. II, p. 277. Uss.

(1421) Adalbero fuisse videtur. Uss.

(1422) Hic ritus antiquissimus colligitur ex serm. 259 S. Augustini, et statuatur can. 68 Trullano. Et

vando; quamvis utraq̄ue septimanæ ejusdem observationis esse debuerint, et quamvis alii episcopatus pene omnes prædictam constitutionem jam ab antiquo tenuerint. Hæc inquam ipse in proprio episcopatu et ex episcopali auctoritate et ex apostolica legatione canonice potuit instituere; nam lægatus fuit sedis apostolicæ per ⁶⁰⁶ totam Teutonicam terram usquequaque. Querimonia Praxedis reginæ, quæ dudum ad Welfonem ducem Italiæ a marito suo discessit, ad Constantiensem synodum pervenit, quæ se tantas tamque inauditas fornicationum spurcicias et a tantis passam fuisse conquesta est ut etiam apud inimicos fugam suam facillime excusaret, omnesque Catholicos ad compassionem tantarum injuriarum sibi conciliaret. In ⁶⁰⁶ hac synodo venerabilis abbas Sigefridus de cella sancti Salvatoris super Toutonem (1423) obedientiarium suum se proclamavit, qui se et bona sua ad illum monasterium libere contradidit; sed non multo post sacrilege se et sua inde penitus abalienare temptavit. Unde sancta sinodus juxta statuta canonum judicavit ut vir ille absque omni contradictione ad obedientiam sui abbatis rediret, eique cum suis bonis

A jure perpetuo humiliter subjaceret, et de transacta inobedientia juxta præceptum abbatis dignam penitentiam exequi studeret; sicque factum est ut synodus faciendum esse judicavit. In Bajoaria magna mortalitas grassabatur, adeo ut in Ratisponensi civitate infra duodecim septimanas ⁶⁰⁷ octo millia quingenti illa mortalitate intercepti numerarentur; set et alias provincias eadem mortalitas afflixit, non tamen adeo ut Bajoariam. In Teutonicis partibus multa prodigia facta sunt. Nam et homines se ipsos suspenderunt, et lupi multos manducaverunt. Et hoc ex divina ultione factum non dubitabatur, eo quod legem divinam neglexissent, et excommunicatione maculari non timuissent. Fulmina quoque de celo multum homines terruerunt. Nam in monasterio apud Utenburron ⁶⁰⁸ majus crucifixum et sedilia monachorum, utpote non regulariter viventium, a fulmine dissipata sunt. Item in Basiliensi æclesia majori fulmen contrivit trabem crucifixi sustentatricem, videlicet cum excommunicatis ibidem multi convenissent. Hoc tempore magister Manegoldus de Liutenbach monasterium clericorum ⁶⁰⁹ apud Marbach (1424) instituere cepit, seque unum eorumdem

VARIE LECTIONES.

⁶⁰⁶ p. t. T. t. u. *desunt* 2. ⁶⁰⁶ In — esse judicavit *desunt* 2. ⁶⁰⁷ Hebdomadas 3. ⁶⁰⁸ Utenbörron 2. ⁶⁰⁹ *deest* 2.

NOTÆ.

adduc a. 948 in concilio Ingilheimensi e. 6 decernitur ut paschalis hebdomada festiue tota celebretur; et additur: et in Pentecosten secunda, tertia, quarta feria non minus quam dies Dominicus solemniter honoretur. Quod tamen in desuetudinem abiisse hic ex Bernoldo colligitur. Uss. Cf. Ann. August. h. a.

(1425) De hoc jam egit Bernoldus ad a. 1092, rem tamen aliter enarrat Chronicon Petershusanum. Uss.

(1424) In Alsatia prope Colmariam. De hoc Manegoldo æque, ut Bernoldus erat, pœnitentiario apostolico, quemque is hoc et annis 1097 ac seq. deprædicat, nonnulla subnotare visum est. Cognomen suum de Lutenbach a superioris Alsatia oppido Lautenbach seu Luterbach, unde ortus fuit, traxisse videtur. De illo hæc Richardus Pictavensis in chronica sæc. xii (Martene collect. ampl. t. V, p. 1169): *His temporibus* (tempore Heinrici I, regis Gallia, adeoque ante a. 1056,) *florere cœpit in Theutonica terra Manegaldus philosophus, divinis et sæcularibus litteris ultra cœtaneos suos eruditus. Uxor quoque ejus et filia, religione florentes, multam in Scripturis habuere notitiam, et discipulos proprios filia ejus prædictæ docebant. Eundem dilaudat Bulæus* (Hist. Univers. Paris., t. I, p. 547): *Manigaudus de Lutenbach Teutonicus Parisiis omnibus disciplinis imbutus in patriam regreditur, et quod didicit, popularibus exponit. Hæc uberius declarat Trithemius* (Annal. Hirs., t. I, p. 282), ad a. 1087 de Theogero ex S. Georgii abbate, postea Metensi episcopo ita scribens: *Ad litteras ponitur, et sub magisterio cujusdam Manegoldi præfecti scholarum in Alsatia provincia, viri non solum doctissimi, sed etiam morum sinceritate integerrimi (qui Christianus recte dicebatur et erat philosophus) optime institutus in brevi doctus omni genere scientiarum evasit, quod spectata Theogeri ætate circa a. 1060 factum videtur. Defuncta autem uxore clericatus nomen dedit, ita enim de eo anonymus Mellicensis de Script. cœcles. c. 105;*

C *Manegoldus presbyter, modernorum magister magistrorum, strenuus assertor veritatis fuit, a qua nec promissis nec minis schismatici regis (Heinrici IV) flecti potuit. Quin immo in dissensione illa, que inter Gregorium VII et Heinricum IV exorta fuit, pro tuenda justitia laboravit usque ad vincula; quod Bernoldus ad a. 1098 refert. In Annalibus brevibus Argentin., sæc. xii (Grandidier, Præv. du Vol. II de l'hist. d'Alsace, tit. 435) hæc leguntur: Anno Dom. MXC fundata est Marbach ecclesia S. Augustini a militari et illustri viro Burchardo de Gebelwilre, cujus adjutor et cooperato fidelissimus magister Manegoldus de Lutenbach existit. Quod item legitur in fragmento hist. apud Urstis. p. II, p. 85. Unde Bernoldus hoc ad a. 1094 referens de illo tempore intelligendus venit, quo absoluto monasterio canonicam ibi vitam instituit, et ipse se illius canonicis adjunxit, factus brevi post primus eorum præpositus, qualis jam notatur in bulla Urbani ad ipsos Turonis ix Kal. April. a. 1096, data (Gall. Christ. t. V instrum., p. 474). Quo tempore ipse Manegoldus cum pontifice Turonis erat, haud dubie monasterii sui confirmationem petiturus, et forte tunc primus ab eo præpositus constitutus. Colligitur id ex litteris ejusdem Urbani II ad Gebhardum episcopum Constantiensem a. 1096 (Pez., Thes. Anecd. t. VI, p. 1, p. 297), in quibus testatur se, cum Turonis esset, per Manegoldum magistrum scholarum litem componere tentasse inter Scaflhusensium et Raitenbuchensium congregationes exortam. Erat igitur adhucdum scholarum magister, cum Turonos accederet, nominatus dein a papa Marbacepsis præpositus. Vid. Gallia Christ. (t. V, p. 384), ubi tamen cœnobium istud melius ad Basiliensem quam Argenteratensem diœcesim referretur. Exstat porro apud Pezium (l. c., p. 298) alia Urbani II epistola, in qua, exprobrata præposito et M. decano in Raitenbuch inobedientiæ et dolositatis culpa, sub interdicti pœna præcipit ut Scaflhusensibus satisfaciant Hunc Manegoldum (si tamen littera initialis M. cum*

clericorum communiter et regulariter viventium esse voluit. In ⁶¹⁰ Nigra silva, in loco qui de sancto Blasio cognominatur, monasterium in honorem ejusdem sancti a fundamentis cepit ædificari 3 Idus Septembris. Nam Deus adeo illum locum exaltavit, totque illuc ad conversionem venire fecit, ut necessario ampliora ædificia instituere debuerint. Ipsa quoque die inceptionis hujusmodi ædificationis, dominus Uto, venerabilis abbas ejusdem loci, priorem suum, domnum Hartmannum (1425) in Orientale regnum (1426), scilicet in marcham Ungaris collimitaneam, cum aliis confratribus suis direxit, ad novam abbatiam in episcopatu Pataviensi, in loco qui Cotewich dicitur, instituendam. Erat autem in illo loco cenobium clericorum regulariter viventium, qui tamen hoc a domno papa, et per papam a proprio eorum episcopo impetrarunt, ut, deposito habitu clericali, fierent monachi. Quapropter dominus abbas de Sancto Blasio ex præcepto domni papæ et ex episcopi p̄stulatione in eodem loco abbatiam instituere disposuit, fratresque suos illuc ad hoc exequendum direxit. Heremannus juvenis bonæ indolis et advocatus Augiensis, per insidias heu! crudeliter a servis Augiensis æclesiæ, dum ad æclesiam causa orandi vellet ire, in frustra conciditur 7 Kal. Octobris, et in monasterio apud sanctum Georgium, quod ejus pater in proprio allodio construxit, hono-

ritice sepelitur. Venerabilis presbiter Perlicherus, multarum sanctimonialium provisor religiosissimus, migravit ad Dominum 2 Kal Octobris, magnumque ⁶¹¹ merorem reliquit tam viris quam feminis ⁶¹². Sed et alii innumerabiles presbiteri in Teutonicis partibus obierunt, qui suos parrochianos in magno periculo ejusdem mortalitatis dimiserunt. Nam adeo maxima mortalitas usquequaque grassabatur, ut in una villa plus quam mille quinquaginta homines infra sex epdomadas mortui numerarentur. Set et in una die et in una villa plus quam quadraginta alicubi ⁶¹³ mortui sunt. Ipsa quoque cimiteria æclesiarum adeo sepulturis impleta sunt, ut homines ibi mortuos suos sepelire non potuerint. Unde in pluribus locis, facta prægrandi fossa extra cimiterium, omnes suos mortuos in illam conjecerunt. Hæc autem mortalitas non solum Teutonicos, set et Franciam, Burgundiam, Italiam usquequaque vexabat; quæ tamen sapientibus non adeo detestanda videbatur. Nam maxima multitudo cum penitentia et confessione et probabili fine discesserunt, quem infirmitate detenti ⁶¹⁴ sibi post aliquot dies proventurum præscierunt. Quippe omnes pene infirmi ad certitudinem obitus sui se præparaverunt, quod alio tempore vix aliqui sancti ⁶¹⁵ facere potuerunt. Ipsi etiam superstites a secularibus vanitatibus, id est a jocis, a tabernis et aliis hujusmodi superfluis abstinere

VARIÆ LECTIONES.

⁶¹⁰ In—direxit desunt 2. ⁶¹¹ m. m. r. t. v. q. f. desunt 2. ⁶¹² pergit 1. ⁶¹³ in loco raso 1 alibi *Uss.* contra auctoritatem codicum. ⁶¹⁴ detentis 1, 2. ⁶¹⁵ vix sani *Uss.* contra auctoritatem codicum. — aliqui deest 3.

NOTÆ.

denotet) decanum Raitenbuchensem Mauriani (Hist. litt. de France, t. IX, p. 285) eundem statuunt cum Marbacensi præposito. Quamvis autem circa illa tempora Manegoldus quidam decanus in Raitenbuch exstiterit, qui librum contra Gregorii VII laceratores composuit, ut testatur Gerhohus ex Raitenbuchensi canonico præpositus Reicherspergensis (Pez. l. c., p. II, p. 491); eum tamen præpositum Marbacensem egisse, nobis ne vero quidem simile videtur. Hic enim ex Bertholdo a. 1094 Marbacense collegium instituit, cujus anno 1096 Turonis præpositus constitutus, domum redux reconciliandis schismaticis in Alsatia unice occupatus fuit, ob id etiam ab Heinricho rege diu in captione detentus, ut ibidem ad a. 1098 legitur. Aut qui in dissitis adeo locis monastica munia, in Alsatia quidem præpositi, decani vero in Bavaria, obire potuit unus idemque Manegoldus? Nec etiam credibile est, virum papæ tantopere addictum, ut propterea carcerem quoque a schismaticis pertulerit, ejusdem tamen repetitis mandatis eo usque restitisse, donec ad ea exsequenda censuris compelleretur; quod utique fecit Raitenbuchensis iste decanus, uti mox ex altera Urbani II epistola vidimus. Utrumque pariter Manegoldum distinguit Pezius (Præf. ad t. II *Thes. Anecd.*, p. 30) ex libro Manegoldi contra Wolfhelmum Coloniensem, quem edidit Muratorius (*Anecd.* t. IV, p. 163), in quo cap. 24 mentionem facit Wirrici Trevirensis magistri, qui sub persona Viridunensis episcopi fecit epistolam contumeliis sanctæ ecclesiæ redundantem, cui velocius respondere deliberat. Wirricus iste haud alius est quam Wenericus clericus Trevirensis, postea Vercellensis episcopus, qui teste Thirthemio (*Annal. Hirsaug.*, t. I, p. 253) scripsit ex persona Theoderici Viridunensis episcopi

C ad Gregorium VII volumen, quod de sacerdotii et imperii discordia prænotavit. Exstat apud Martene (*Thes. Anecd.*, t. I, p. 214): agunt de illo etiam Mauriani (*Hist. litt. de France*, t. VIII, p. 252, sqq.). Ipsa vero Manegoldi promissa responsio contra hunc Wenricum, quam Pezius alicuique aut nunquam factam, aut saltem deperditam arbitrati sunt, nuper reperta est in codice msc. bibliothecæ ser. marchionis Badensis, quæ Carolusruhæ est, unde transumptum ad monasterium Pollingianum pervenit 78 capitibus comprehensum, quorum titulos cum parte præfationis (l. c., tit. 495) sistit Grandidier. Opusculum inscripsit auctor Gebehardo, dubium an Constantiensi episcopo, vel Salisburgensi archiepiscopo, jam a. 1088 defuncto, meminitque ibi destructi sui monasterioli quondam præpositi Hartmanni, quod haud aliud esse arbitror quam Lautenbach seu Lutembach a Manegoldo in patrio suo Alsatiæ superioris oppido circa ann. 1070 forte constructum aut saltem dotatum, et forte a schismaticis in odium Manegoldi destructum, ac postea in canonicorum sæcularium hodieque insigne collegium commutatum. Saltem se in hortis in Lutembach cum Wolfhelmo convenisse testatur Manegoldus mox initio sui contra eundem opusculi supra citati *Uss.* Vid. Bernoldus infra ad finem anni.

(1425) De nova hac colonia et Hartmanno ejus ductore cf. Gerberti *Hist. Nigræ Silvæ* t. I, p. 253, et Vitam S. Altmanni episcopi Pataviensis et fundatoris Gottvicensis Pez. *Script. Austr.* t. I, p. 115. *Uss.* Hartmannus ab Altmanno episcopo prior Sancti Nicolai Pataviensis constitutus anno 1076 a militibus Heinrichi IV pulsus sanctum Blasium migraverat. Cf. *Ussermanni not.* 9, ad h. l.

(1426) Osterriche, Oesterreich.

studuerunt, et ad confessionem et penitentiam currere, seque sacerdotibus commendare non cessaverunt. Unde maxima multitudo eadem mortalitate satis probabiliter obiit. In Galliarum civitate quam Ostionem (1427) vulgariter dicunt, congregatum est generale concilium a venerando Ugone (1428) Lugdunensi archiepiscopo et sedis apostolicæ legato, cum archiepiscopis, episcopis et abbatibus diversarum provinciarum, 17 Kal. Novembris. In quo concilio renovata est excommunicatio in Heinricum regem et Wibertum sedis apostolicæ invasorem, et in omnes eorum complices; item rex Galliarum Philippus excommunicatus est, eo quod vivente uxore sua alteram superinduxerit; item Simoniaca heresis et incontinentia sacerdotum sub excommunicatione damnata est; item monachis interdictum est in eodem concilio ne parochialium sacerdotum officia in parochiis usurpent. Hæc, inquam, omnia ibi sunt constituta, et apostolica legatione firmata. Adelbertus comes de Calva⁶¹⁶, juvenis bonæ indolis, obiit 3 Non. Decembris⁶¹⁷. In Alsatia magister Manegoldus de Liutenbach mirabiliter æclesiasticam religionem, jam dudum in illis partibus omnino extinctam, Deo miserante, reaccendit. Nam invalescente apud illos diturna mortalitate⁶¹⁸, omnes pene majores et militares illius provinciæ ad ipsam catervatim convenere, et de excommunicatione per potestatem ipsi a domno papa concessam absoluti, etiam de reliquis eorum peccatis, accepta penitentia, per eum absolvi non cessaverunt. Hi omnes domno papæ Urbano deinceps fideliter obedire decreverunt; unde et officia Simoniacorum et incontinentium presbiterorum penitus recipere noluerunt. Hujus autem obedientiæ domnus Manegoldus maxima causa fuit; unde et magnam invidiam sibi apud perfidos excitavit, quam tamen pro minimo reputavit, quia pro Deo contemni etiam gloriosissimum esse non dubitavit.

MXCV.

Domnus papa Urbanus, jam dudum de Roma profectus, nativitatem Domini in Tuscia gloriosissime celebravit; in qua provincia Pisanus episcopus, nomine Dagobertus, ei studiosissime servivit, quem ipse jam dudum archiepiscopali pallio et potestate sublimavit, quod catenus Pisanæ sedis episcopus habere⁶¹⁹ non⁶²⁰ consuevit⁶²¹. Heinricus autem⁶²² rex dictus⁶²³ eo tempore in Longobardia morabatur, pene omni regia dignitate privatus. Nam filius ejus Chonradus, jam dudum in regem coronatus, se ab illo penitus separavit, et domnæ⁶²⁴ Mathildi

A reliquisque fidelibus sancti Petri firmiter conjunctum robur paterni exercitus in Longobardia obtinuit. Welfo, filius Welfonis ducis Bajoariæ, a conjugio domnæ⁶²⁵ Mathildis⁶²⁶ se penitus sequestravit, asserens illam a se omnino immunem permansisse; quod ipsa libentissime in perpetuum reticuerit, si non ipse prior illud satis⁶²⁷ inconsiderate⁶²⁸ publicaverit. Unde pater ipsius in Longobardiam nimis⁶²⁹ irato animo pervenit, et frustra diu multumque pro hujusmodi reconciliatione laboravit. Ipsum etiam Heinricum sibi in adiutorium ascivit contra domnam Mathildam, ut ipsam bona sua filio ejus dare compelleret, quamvis nondum illum in maritali opere cognosceret⁶³⁰; unde diu frustra laboratum est. Domnus papa, Deo et sancto B Petro prosperante, jam pene ubique prævaluit, et in media Longobardia in civitate Placentina, inter ipsos scismaticos, et contra ipsos generalem sinodum (1429) condixit (*Mart.* 1); ad quam episcopus Italiæ, Burgundiæ, Franciæ, Alemanniæ, Bajoariæ, aliarumque provinciarum canonica et apostolica auctoritate missis literis convocavit.

Facta est autem hæc synodus circa mediam quadragesimam Placentiæ, ad quam sinodum multitudo tam innumerabilis conflavit, ut nequamquam in quolibet æclesia illius loci posset comprehendi. Unde et domnus papa extra urbem in campo illam celebrare compulsus est; nec hoc tamen absque probabilis exempli auctoritate. Nam ipse primus legislator Moyses populum Dei in campestribus, legalibus præceptis Deo jubente instituit, et ipse Dominus non in domibus, set in monte et in campestribus discipulos suos evangelicis statatis informavit (1430). Missas quoque nonnunquam extra æclesiam satis probabiliter, necessitate quidem cogente, celebramus, quamvis æclesias earum celebrationi specialiter deputatas non ignoremus. In hac synodo Prædix regina, jam dudum a Heinrico⁶³¹ separata, super maritum suum domno apostolico et sanctæ synodo conquesta est de inauditis fornicationum spurciis⁶³² quas apud maritum passa est; cujus querimoniam domnus papa cum sancta synodo satis misericorditer suscepit, eo quod ipsam tantas spurcias non tam commisisse, quam invitam pertulisse, pro certo cognoverit. Unde et de penitentia, pro hujusmodi flagitiis injungenda, illam elementer absolvit, quæ et peccatum suum sponte et publice confiteri non erubuit. Ad hanc synodum Philippus rex Galliarum legationem suam direxit, seque ad illam itiner⁶³³ incepisse, sed legitimis soniis (1431)

VARIE LECTIONES.

⁶¹⁶ caleva 2. ⁶¹⁷ reliqua anni desunt 2. ⁶¹⁸ immortalitate corr. mortalitate 1. ⁶¹⁹ in loco raso 1. ⁶²⁰ deest 2. ⁶²¹ deest 2. ⁶²² mathidis 1. ⁶²³ in loco raso 1. ⁶²⁴ in loco raso 1. ⁶²⁵ nosceret 1. ⁶²⁶ H. rege 2. ⁶²⁷ spurciis 1. ⁶²⁸ in loco raso 1.

NOTÆ.

(1427) Autun.
(1428) Cf. litteras Hugonis arciep. Lugdun. de congregando illo concilio, Mansi XX, 799.
(1429) Mansi XX, 804

(1430) Hæc exempla ex præfatione Actorum sumpta sunt.

(1431) l. e. mora. Lex Salica tit. 1.

se impeditum fuisse mandavit (1452). Unde inducias sibi usque in Pentecosten apud dominum papam, sinodo intercedente, impetravit. Dominus autem Hugo ⁶⁰⁰ Lugdunensis archiepiscopus ad eandem synodum vocatus, ab officio suspenditur, eo quod ipse non venerit, nec legatum cum canonica excusatione illuc pro se direxerit. Item legatio Constantinopolitani (1435) imperatoris ad hanc synodum pervenit, qui dominum papam omnesque Christi fideles suppliciter imploravit, ut aliquod auxilium sibi contra paganos pro defensione sanctæ æclesiæ conferrent, quam pagani jam pene in illis partibus deleverant, qui partes illas usque ad muros Constantinopolitanæ civitatis obtinuerant. Ad hoc ergo auxilium dominus papa multos incitavit, ut etiam iurando promitterent se illuc Deo annuente ituros, et eidem imperatori contra paganos pro posse suo fidelissimum adiutorium collaturos. Hæc autem inter alia in illa synodo constituta sunt, ut ad penitentiam nullo modo reciperentur qui concubinas, vel odium ex corde (1434), vel quodlibet mortale peccatum dimittere nollent. Item ut nullus presbyter aliquos ad penitentiam reciperet, nisi cui proprius episcopus hanc curam commisisset. Item ut quibuslibet rite ad confessionem venientibus eucharistiam non denegemus, quos solo corpore, non mente, inter excommunicatos manere, nec tamen eorum sacramenta communicare cognoscimus. In hac quoque synodo heresis Simoniacorum penitus damnata est, ut quicquid vel in sacris ordinibus vel in æclesiasticis rebus data vel promissa pecunia adquisita Simoniacè videretur, pro irritato haberetur, nullasque vires (1435) habuisse vel habere iudicaretur. His tamen qui non Simoniacè et nescienter a Simoniacis ordinati sunt, misericordia in servando ordine concessa est; qui vero scienter ab huiusmodi ordinati sunt, cum suis ordinatoribus inrecoverabiliter damnati sunt (1436). Item heresis Nicolaitarum, id est incontinentium, subdiaconorum, diaconorum et præcipue sacerdotum, intractabiliter damnata est, ut deinceps de officio se non intromittant, qui in illa heresi manere non formidant; nec populus eorum officia ullomodo recipiat, si ipsi Nicolaitæ contra hæc interdicta ministrare præsumant. Item heresis Beringariana, jam ab antiquo

A tur. Item in Guibertum heresiarchen, sedis apostolicæ invasorem, et in omnes ejus complices sententia anathematis synodali iudicio cum ardentibus candelis iterum promulgata est. In hac synodo quatuor fere nulla clericorum et plus quam triginta milia laicorum fuisse perhibentur. In hac synodo constitutum est ut pro crismate, et baptismo, et sepultura nichil unquam exigatur (1457). Item ut jejunia quatuor temporum hoc ordine celebrentur, scilicet primum in prima epdomada quadragesimæ, secundum in epdomada Pentecostes, tertium vero et quartum in Septembri et Decembri solito more sicut (1458). Huic synodo reverentissimi antistites interfuerunt, de Bajoaria quidem Diemo Salcburgensis ⁶⁰⁰ archiepiscopus, et Oudalricus Pataviensis episcopus, ejus suffraganeus, de Alemannia vero Gebehardus Constantiensis episcopus; qui et Arnoldum Mediolanensem archiepiscopum diu quidem electura (1439), set nondum consecratum, eodem tempore ex concessione domni papæ Mediolani consecravere. Ipse quoque dominus papa Oudalricum Augiensem abbatem eo tempore consecravit, qui itidem prædictæ synodo interfuit; cui in præsentia Constantiensis episcopi omnem episcopalem potestatem ⁶⁰¹ in clerum et populum Augiensis insulæ interdixit, quam dudum Constantiensi episcopo concessit (1440). Abbas tamen ille non multo post de illa potestate se-intromisit; unde querimonia facta ab episcopo, dominus papa illum missis literis ab huiusmodi præsumptione iterum compescuit. Chonradus rex filius Heinrici domno papæ Urbano Cremonam venienti obviam progrediur, eique stratoris officium exhibuit 4 Idus Aprilis. Deinde ⁶⁰² fecit ei fidelitatem juramento de vita, de membris, et de papatu Romano. Dominus autem papa in filium sanctæ Romanæ æclesiæ recepit illum, eique consilium et adiutorium ad obtinendum regnum et ad coronam imperii acquirendam coram populo firmissime promisit, salva quidem iusticia illius æclesiæ, et statutis apostolicis, maxime de investituris in ⁶⁰³ spiritalibus ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ officiis ⁶⁰⁶ a ⁶⁰⁷ laico ⁶⁰⁸ non ⁶⁰⁹ usurpandis ⁶¹⁰. Welfo dux Bajoariæ cum filio suo Welfone tandem de Longobardia in Alemanniam rediit, multumque de restitutione Henrici in regnum, quamvis de anathemate nondum absolutum ⁶¹¹, cum principibus regni frustra laboravit. Nam et fautores Heinrici non facile ejus persuasioni crediderunt; Catholici autem excommunicationem et perjurium incurrrere timerunt, si reciperent Heinricum, quem sub excommunica-

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁰⁰ ugo 1. ⁶⁰¹ salcburgensis corr. salcburgensis 1. ⁶⁰² deest. 2. ⁶⁰³ Denule 1. ⁶⁰⁴ addita eadem manu 1. ⁶⁰⁵ spalibus 1. ⁶⁰⁶ ita. 1.

NOTÆ.

(1432) Vid. Ivonis Carnotensis epistola 46 ad papam apud Baronium h. a. Uss.
 (1435) Imperatoris Alexii.
 (1434) Mansi XX, 814.
 (1435) *Quicquid* — vires sunt verba e capite 2 sumpta; sequentia e cap. 3 et 4.
 (1436) Conformiter illis quæ Bernoldus ad Gebe-

hardum Constant. episcopum ad hanc synodum iturum ipsius rogatu perscripsit. Vid. opusculum XIII. Uss.

(1437) Cap. 15.

(1438) Verba capitis 14.

(1439) Vid. in fine anni 1093.

(1440) Vide supra ad ann. 1089.

tione communiter abjuraverunt. Chonradus rex cum regio apparatu in Tusciam Pisas perrexit, ibique sponsam suam, filiam Rogerii ducis de Sicilia, adhuc admodum parvulam, cum inaudita pecunia sibi oblatam accepit. Dominus papa, rebus in Longobardia bene dispositis, in Gallias marino itinere cepit divertere, et ad Sanctam Mariam ad Podium in Assumptione ipsius (Aug. 15) pervenit, sinodumque ad montem Clarum in octavam sancti Martini apostolica ⁶³⁶ auctoritate ⁶³⁶ condixit, ad quam diversarum provinciarum episcopos missis literis canonica vocatione invitavit. Liutolfus, sanctissimi Leonis papæ noni filius (1441) sanctæque Tullensis aeclesiæ decanus, monasterium clericorum, quod canonicam Romani cognominant, prope eandem civitatem construxit, in quo clericos secundum sancti Augustini regulam vivere professos congregavit; quibus et præpositum ejusdem professionis præfecit, quem episcopus loci etiam in abbatem eidem congregationi sollemniter consecravit. Est enim consuetudo in illis partibus, ut præpositi congregationum hujusmodi abbates nominentur et in abbates consecrentur, hoc tantum excepto, quod baculos non portant. Dominus quoque papa Urbanus eidem loco privilegium fecit, in quo firmissime decrevit ut clerici illius loci regulam sancti Augustini in perpetuum custodiant, et deinceps libertatem eligendi abbatis semper obtineant. Est autem illud monasterium in honorem sancti Leonis papæ specialiter constructum, et aeclesia in ejusdem apostolici honorem solemniter dedicata. Datum est hoc privilegium in Longobardia venerabili Liutolfo a domno papa anno Dominicæ ⁶³⁷ Incarnationis ⁶³⁷ 1095. Liutolfus ditissimus marchio de Orientali regno, in causa sancti Petri fidelissimus contra ⁶³⁸ scismaticos, diem clausit extremum; de ⁶³⁹ cujus obitu quantum Catholicis doluerunt, tantum adversarii sanctæ aeclesiæ gavisii sunt. Henricus etiam Palatinus comes, multum et ipse dives, set ⁶⁴⁰ apostolicæ sedi non adeo obediens, viam universæ terræ arripuit, diviciasque ⁶⁴¹ multas a multis sibi inutiliter diripiendas dereliquit. In Gallis ad Clarum montem generalis synodus (1442) a domno papa in octava sancti Martini congregata est (Nov. 18), in qua tredecim archiepiscopi cum eorum suffraganeis fuerunt, et ducentæ quinque pastorales virgæ numeratæ sunt. In hac synodo dominus papa eadem statuta quæ et in præterita synodo Placentina confirmavit; in-

A super et Philippum regem Galliarum excommunicavit, eo quod, propria uxore dimissa, militis sui uxorem sibi in conjugium sociavit. Ibi etiam aliam synodum in terciam subsequenti quadragesimæ epdomadam Turonis celebrandam denunciavit.

MXCVI.

B Dominus papa Arelatis (1443) diem Dominicæ nati-
vitatæ cum diversarum provinciarum episcopis gloriosissime celebravit. In his locis ex parte scismaticorum Viceburgensis episcopus (1444) ad apostolicum pervenit, ejusque misericordiam consecutus est; ita tamen, ut eadem misericordia a legatis papæ in Teutonicis partibus eidem perficeretur. In terciâ epdomada quadragesimæ (Mart. 17) dominus papa synodum celebravit (1445) cum diversarum episcopis provinciarum in civitate Turonensi, ubi iterum suorum præteriorum statuta conciliorum generalis synodi assensione roboravit; et non multo post episcopum Strazburgensem (1446), de excommunicatione resipiscentem, recepit in communionem, ita tamen, ut de illatis criminibus se expurgaret. His temporibus maxima multitudo de Italia et omni Gallia et Germania Jerosolimam contra paganos, ut liberarent Christianos, ire cepit. Cujus expeditionis dominus papa maximus auctor fuit. Nam et in præteritis ⁶⁴² synodis studiosissime omnes de hac expeditione præmonuit ⁶⁴³, camque eis in remissionem peccatorum faciendam firmissime commendavit. Omnes quoque qui ad hoc iter se devoverunt, signo crucis se ipsos in vestibus notare fecit, quod etiam signum quibusdam in ipsa carne notatum apparuit. Unde et a quampluribus Dei ordinatione et inspiratione ipsum iter inceptum fuisse credebatur. Nimum tamen simpliciter innumerabilis multitudo popularium illud iter arripuerunt, qui nullomodo se ad tale periculum præparare noverunt vel potuerunt. Unde et eorum non parva pars in Ungaria occubuit, quæ terram Ungarorum satis imprudenter devastare præsumpsit. Reliquam vero subsequentem multitudinem rex Ungariæ terram illam intrare non permisit; cujus etiam non parva pars ad introitum Ungariæ occubuit. Non erat autem mirum quod propositum iter ad Jerosolimam explere non potuerunt, quia non tali humilitate et devotione, ut deberent, illud iter adorsi sunt. Nam et plures apostatas in comitatu suo habuerunt, qui abjecto religionis habitu cum illis militare proposuerunt. Sed et innumerabiles feminas secum ha-

VARIÆ LECTIONES.

⁶³⁶ in loco raso 1. ⁶³⁷ in loco raso 1. ⁶³⁸ c. s. desunt 2. ⁶³⁹ de — gavisii sunt desunt 2. ⁶⁴⁰ s. a. s. n. a. o. desunt 2. ⁶⁴¹ d. m. a. m. s. i. d. d. desunt 2. ⁶⁴² pütis 1. ⁶⁴³ promovit 5.

NOTÆ.

(1441) Spiritualis, sub illius adhuc Tullensis episcopi cura in claustris illius Ecclesiæ educatus. De celebri hac S. Leonis abbacia vid. Gallia Christ., t. XIII, p. 1404, ubi etiam inter instrumenta col. 472 Lutolfi charta fugalationis habetur, data vi Idus Octobr. a. 1091. Uss.

(1442) Vid. hujus concilii Acta, Mansi t. XX, p.

815. Uss.

(1443) Acta concilii Lemovicensis papam Lemovici solemniter Christi celebrasse testantur. Mansi XX, 921.

(1444) Einhardus.

(1445) XII Kal. April. Mansi t. XX, p. 927.

(1446) Ottonem.

bere non timuerunt, quæ naturalem habitum in vi-
rilem nefarie mutaverunt, cum quibus fornicati
sunt; in quo Deum mirabiliter, sicut et Israheliticus
populus quondam, offenderunt. Unde post multos
labores, pericula et mortes tandem, cum Ungariam
non permetterentur intrare, domum ⁶⁴⁴ inacte cum
⁶⁴⁵ magna ⁶⁴⁶ tristitia ⁶⁴⁷ ceperunt ⁶⁴⁸ repedare ⁶⁴⁹.
Philippus rex Galliarum, jamdudum pro adulterio
excommunicatus, tandem domino papæ, dum adhuc
in Galliis moraretur, satis humiliter ad satisfactio-
nem venit, et, abjurata adultera, in gratiam receptus
est, seque in servicium domno papæ satis prom-
ptum exhibuit. Dominus papa, bene dispositis rebus
in Gallia, p. st. reconciliationem regis Galliarum et
post multa concilia tandem in Longobardiam ⁶⁵⁰ cum
magno triumpho et gloria repedavit, et Exaltationem
sanctæ crucis apud Mortarium (1447) prope Papiam
sollemniter celebravit, multosque episcopos et prin-
cipes in suo comitatu habuit. Sigifredus piæ memoriæ
Scahsusensis abbas, vir ⁶⁵¹ magnæ prudentiæ et ad-
mirabilis benevolentiæ, 5 Kal. Novembris ad Do-
minum migravit, omnibusque ⁶⁵² fidelibus tam laicis
quam spiritualibus magnum merorem in sua dis-
cessione reliquit; cui venerabilis Gerhardus in or-
dine successit in 4 Non. Novembris ⁶⁵³. Werinharius
comes (1448) obiit 3 Idus Novembris. Luitfredus
sanctæ recordationis abbas de monasterio sancti
Martini, jam ⁶⁵⁴ pene triginta annis mundo crucifi-
xus et soli Deo vivus, in senectute bona, videlicet
plenus dierum ⁶⁵⁵, diem clausit extremum 2 Kal.
Januarii.

Hoc ⁶⁵⁶ anno in quibusdam civitatibus Judei ma-
gna cede trucidati sunt ab his qui Hierosolimam pe-
tuerunt; ita dico, ut apud Spiram fugientes in pala-
cium regis et episcopi, etiam repugnando vix se de-
fenderent, eodem episcopo Johanne illis auxiliante.
Qui etiam postea ob hoc ira commotus, et pecunia
Judeorum conductus, quosdam fecit obruncari
Christianos. Item apud Wormaciam Judei perse-
quentes fugiendo Christianos, ad episcopum propa-
rabant. Qui cum non aliter illis salutem, nisi bapti-
zarentur, promitteret, inducias colloqui rogaverunt.
Et eadem hora episcopi cubiculum intrantes, nostris
foras expectantibus quid responsuri essent, diabolo
et propria duricia persuadente, se ipsos interfece-
runt.

MXCVII.

Domnus papa tandem ad apostolicam sedem cum
magna gloria et tripudio reversus, nativitatem Do-
mini Romæ cum suis cardinalibus gloriosissime ce-

lebravit, quippe tota urbe Romana pene sibi subja-
gata, præter turrim Crescentii, in qua adhuc latita-
bant Wibertini. Azzo marchio de Longobardia, pa-
ter Welfonis ducis de ⁶⁵⁷ Bajowaria, jam major
centenario, ut aiunt, viam universæ terræ arripuit,
magnamque werram suis filiis de rebus suis dereli-
quit. Nam Welfo dux omnia patris sui bona, utpote
matri suæ donata, obtinere voluit; set fratres ejus,
de alia matre procreati, noluerunt se penitus exhe-
redari; unde et aditum ei in Longobardiam prohi-
buerunt, cum iret ad possidendum. Domna Mathil-
dis egregia ⁶⁵⁸ dux et marchionissa, devotissima
sancti Petri filia, magnum sibi nomen ubique eo ⁶⁵⁹
tempore ⁶⁶⁰ acquisivit. Nam ipsa pene sola cum suis
contra Heinricum et heresiarcham ⁶⁶¹ Wibertum
complicesque eorum jam septennio prudentissime
pugnavit, tandemque Meinricum ⁶⁶² de Longobardia
satis viriliter fugavit; et ipsa ⁶⁶³, recuperatis suis bo-
nis, Deo et sancto Petro gratias referre non destitit.
Heinricus vero cum paucis Ratisponam in Penteco-
sten devenit (*Mai 24*), et ibidem totam ætatem et
circa castrum Nuringere ⁶⁶⁴ satis private moratus,
tandem Nemetum migravit, itidem ibi satis private
diu moraturus ⁶⁶⁵. Interim dux Welfo Bajoariæ Lon-
gobardiam profectus est ad possidendam heredita-
tem patris sui Azzonis marchionis, qui nuper de-
functus est; set filii ejusdem marchionis de alia
conjugè (1449) prædicto duci totis viribus resistere.
Ude idem dux adjutorium Heinrici ducis Caren-
tani et fratris ejus Aquileiensi patriarchæ coactus
asciscere, fratres suos hostiliter invasit; sicque he-
reditatem patris de manibus eorum ex magna parte
sibi vindicavit ⁶⁶⁶ (1450). Oudalricus comes (1451)
præclarissimus ⁶⁶⁷, in causa sancti Petri contra
schismaticos propugnator ferventissimus, heu! sat-
tis immatura morte, set cum bona confessione ⁶⁶⁸
diem clausit extremum, et apud Brigantium, ubi
ipse monasticam vitam instituit, honorifice seclitus
6 Kal. ⁶⁶⁹ Novembris ⁶⁷⁰.

MXCVIII.

Domnus papa Romæ nativitatem Domini celebra-
vit, maximamque pacem in ipsa urbe et in ejus fini-
bus firmissime composuit, ibidemque pascalem sol-
lemnitatem (*Mart. 28*) cum magna gloria itidem ce-
lebravit. Sed emulus ejus Guibertus in partibus Ra-
vennæ eo tempore demoratus, quandam munitionem
perdidit, in qua ipse spem suam maxime habuit,

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁴⁴ demum corr. eadem manu domum 1. demum 2. ⁶⁴⁵ in loco raso 1. ⁶⁴⁶ logobardiam 1. ⁶⁴⁷ v. m.
p. et a. b. desunt 2. ⁶⁴⁸ omnibusque — Non. Novembris desunt 2. ⁶⁴⁹ jam usque plenus dierum desunt 2.
⁶⁵⁰ Hoc — interfecerunt in margine addita scriptura paullo longiori quam Bernoldi; qui et Hierosolimam non
scribit 1. adsunt 2. 3. ⁶⁵¹ de B. desunt 2. ⁶⁵² e. d. et m. d. s. P. f. desunt 2. ⁶⁵³ in loco raso; antea id tempus
scriptum fuisse videtur 1. ⁶⁵⁴ deest 2. ⁶⁵⁵ deest 2. ⁶⁵⁶ i in r. 2. ⁶⁵⁷ vox inserta 1. ⁶⁵⁸ moratus 2. ⁶⁵⁹ pergit
1. ⁶⁶⁰ in — confessione desunt 2. ⁶⁶¹ VI. K. N. desunt 2. ⁶⁶² pergit 1.

NOTÆ.

(1447) Mortare, ab occidente Papiæ. Uss.
(1448) Wernerus II comes de Habsburg, qui Luit-
fridum e S. Blasio ad Murense monasterium evoca-
vit. Vid. Gerbert Hist. Nigræ silvæ. t. I, p. 246.
(1449) Garsende.
(1450) Vid. Origines Guelf. t. II, p. 280 et 298.

(1451) De Brigantio et Curiensi hoc comite jam
supra ann. 1093, actum, qui Augiam majorem fun-
davit, ubi ipse æque ac Bertha uxor, Rudolphi anti-
cæsaris filia, sepulcrum nacti sunt. Vid. Gerbert de
Rudolfo anticæsar. Mortis ejus circumstantias ref-
ert Chronicon Petershus. Uss.

videlicet castellum nomine Argentum (1452), quod Pado imminet, et omnes per Padum transcentes distringere potest. Gerhardus ⁶⁶³ venerabilis abbas Scaphusensis ⁶⁶⁴ pro humilitate locum suum, annuente domno papa, dimisit, et ab ipso concessione, ut alius eidem loco abbas præficeretur, impetravit. Sed magna calamitas illum locum pastore destitutum statim subsecuta est, ita ut ex fratribus multi illum desererent, et seculares bona loci illius sibi sacrilege vendicarent. Unde et abbas ibidem ordinari diu non potuit, juxta quod domnus papa fieri disposuit. Advocatus etiam ipsius loci comes Adelbertus munitionem quandam ibi prope firmavit, et bona abbatiae sibi sacrilege vendicavit. Quapropter monachi cum crucibus et reliquiis et letaniis suppliciter ad eandem munitionem processerunt; set a militibus comitis partim occisi, partim vulnerati, set omnes male tractati, domum redire vel reportari compulsi sunt; quippe crucibus et reliquiis particulatim disruptis et per campum heu! miserabiliter dissipatis. Hinc ille comes tam clericis quam laicis multum erat abominabilis. Set et ipsi monachi judicio Dei hoc promeruisse a quamplurimis judicabantur, eo quod abbatem suum non bene tractaverint, cumque a se absque competenti ratione non tam dimiserint quam expulerint. Manegoldus ⁶⁶⁵ venerabilis præpositus canonicorum apud Marchbach degentium, a Heinrico rege diu in captione detentus est ⁶⁶⁶, eo quod scismaticis contra æclesiasticam auctoritatem obedire noluerit; unde et tota æclesia ei longe lateque condoluit ⁶⁶⁷. Godefretus dux nepos magni ducis Godefredi, Roubertus filius Baldovini comitis, Behemundus ⁶⁶⁷ filius Rouberti ducis Calabriae atque Siciliae, Rimundus comes de Sancto Egidio, item Otto Strazburgensis episcopus, et comes Hartmannus de Alemania (1453), hi inquam omnes et alii quam plures, cum innumerabili multitudine jam dudum Jerosolimam tendere ceperunt, et Nicea civitate atque Antiochia aliisque civitatibus de potestate paganorum ereptis, et præcipue patriarcha Jerosolimitano in locum suum restituto, usque prope ⁶⁶⁸ Jerosolimam cum multis præliis atque victoriis pervenerunt. Unde domnus papa ad eandem multitudinem suam legationem direxit, videlicet venerabilem Theobertum (1454) Pisanæ æclesiæ archiepiscopum, qui et illis in omnibus apostolica vice adesset et æclesias in locis unde pagani expulsi sunt instauraret ⁶⁶⁹.

A Sed Constantinopolitanus rex huic dispositioni impedimento fuit, qui se omnimodis a nostrorum adjutorio subtraxit. Nam civitates illas quas nostri de manibus paganorum eripuerunt, ille penitus incendio devastare vel pagani reddere non timuit ⁶⁷⁰, iterque Jerosolimitanum per suam potestatem omnibus pergrinis omnino ⁶⁷¹ prohibuit. Hoc anno factum est mirabile signum in celo 5 Kal. Octobris, ut tota pene illa nocte magna pars celi sanguinea appareret; nec rubor ille in uno tantum loco permansit, set omnes partes celi præter meridiem pervagavit, multique quasi solis radii de eodem rubore videbantur procedere.

MXCIX.

B Domnus papa nativitatem Domini Romæ cum magna pace celebravit; nam et castellum Sancti Angeli cum aliis munitionibus in sua potestate detinuit, omnesque emulos suos in civitate cum Dei adjutorio satis viriliter aut placavit aut vi perdomuit ⁶⁷²; sinodum quoque suam in tertia epdomada ⁶⁷³, Romæ celebrandam post pascha, missis literis usquequaque denunciavit. Rapoto Palatinus comes de Bajoaria, pertinacissimus fautor immo caput eorum qui apostolicæ sedi et catholicæ unitati haecenus adversati sunt, diem clausit extremum. Item Chonradus Trajectensis non episcopus sed scismaticus turpiter a quodam occisus interit, quem ipse deprædari præcepit ⁶⁷⁴. Romæ domnus papa generalem sinodum (1455) 150 episcoporum et abbatum, et clericorum innumerabilium in tertia epdomada post pascha (Apr. 30) collegit; in qua sinodo confirmatis suorum antecessorum statutis etiam sententiam anathematis super Guilbertum heresiarcham et omnes ejus complices iteravit. Statuit quoque ibi ne communicare præsumerent qui concubinas haberent, nisi prius eas omnino dimitterent. De Jerosolimitano itinere multum rogavit, ut irent, et fratribus suis laborantibus succurrerent ⁶⁷⁵. In Alemannia tandem post multa pericula abbas in Schaphusensi monasterio ordinatus est nomine Adelbertus; qui de prioris abbatis quasi expulsionione infamatus ita se judicio æclesiæ expurgavit, ut ab episcopo per obedientiam quam regulæ debuerit interrogatus, se innocentem de illo crimine profiteretur. Ordinatus est autem a venerabili Gebhardo Constantiensi episcopo et sedis apostolicæ legato in nativitate sancti Johannis baptistæ ⁶⁷⁶. Liutoldus bonæ me-

VARIE LECTIONES.

⁶⁶³ Gerhardus — condoluit *hic desunt*; quorum loco in fine anni Gerhardus — impetravit et Manegoldus — detentus addantur 2. ⁶⁶⁴ S. qui successit Sigifrido pro 2. ⁶⁶⁵ M. canonicus de Marchbach a r. H. captus et diu in captione ab eodem detentus 2. ⁶⁶⁶ est — condoluit *desunt* 2. ⁶⁶⁷ boimundus 2. ⁶⁶⁸ in loco raso 1. ⁶⁶⁹ pergit 1. ⁶⁷⁰ pergit 1. ⁶⁷¹ deest 2. ⁶⁷² pergit 1. ⁶⁷³ ebdoma reliqua excisus sunt 2. ⁶⁷⁴ pergit 1. ⁶⁷⁵ pergit 1. ⁶⁷⁶ pergit 1.

NOTÆ.

(1452) Argenta, vicus in Pado de Primaro, a septentrione Imolæ et Faventiae.

(1453) Comes de Kirchberg, fundator Wiblingensis monasterii in Suavia. Vid. Hist. Silvæ Nigr. t. I,

p. 251, sq. Uss.

(1454) Supra col. 1421 Dagobertus vocatur.

(1455) Mansi t. XX, 961 pridie Kal. Mai.

meriæ comes, jam diu ager pedibus, sed in causa sancti Petri contra scismaticorum pravitatem propugnator indefessus, tandem ex seculari dignitate in monachicam ⁶⁷⁷ religionem transmutatus, feliciter migravit ad Dominum 15 Kal. Septembris, et in monasterio (1456), quod ipse in proprio allodio de propriis bonis fundavit, et in quo se ipsum monachum fecit, honorifice sepelitur. Romæ venerabilis papa Urbanus, hujus nominis secundus, postquam sedem Romanam 11 annos et 5 menses gubernavit, post multas tribulationes tandem 4 Kal. Augusti de hac luce migravit; post ejus obitum dominus Paschalis, qui et Reginherius, in ordine 165us papa ordinatur, et hoc ex divina revelatione factum ubique divulgatur. Ordinatus est autem sollempniter a clero et populo post discessum sui prædecessoris die 13. Adelbertus comes piæ recordationis, in fidelitate sancti Petri contra scismaticos jam ex antiquo studiosissimus, et demum ex comite monachus factus, feliciter diem clausit extremum 10 Kal. Octobris, et in monasterio quod ipse de propriis bonis construxit, et in quo monachicum ⁶⁷⁸ habitum suscepit, honorifice sepelitur, scilicet Hirsangia, præside domna Gebhardo abbate.

MC.

Dominus Paschalis papa nativitatem Domini Romæ cum magna pace celebravit, et per litteras suas venerabili Gebhardo Constantiensi episcopo in Teu-

VARIE LECTIONES.

⁶⁷⁷ monachiam 1. ⁶⁷⁸ Omnia inde a Roma usque Gebhardo abbate atramento recenti inducta sunt 1. ⁶⁷⁹ ceptum jejunium 3. ⁶⁸⁰ qui — commiserunt in loco raso 1.

NOTE.

(1456) Zwifalten.
(1457) Isnensi; cf. Chronicon Isnense apud Hess Prodr. Monum. Guelph. p. 275. Uss.
(1458) Alii poenitentem iii. Non. Augusti obiisse

C scribunt. Erat frater Friderici Hohenstauffensis duci⁹ Alemanniæ. Atque hic finem scribendi fecit Bernoldus in mense Augusto, brevi etiam postea vivendi die 16. Sept. ex fastis nostris. Uss.

(Quæ sequuntur ex Tengnagelii Collectione repetimus, apud Gretzer, Opp. tom. VI.)

SYNODUS MOGUNTINA IN CAUSA CAROLI CONSTANTIENSIS EPISCOPI SIMONIACI,

SUB

SIGEFRIDO

ARCHIEPISCOPO MOGUNTINO

Una cum sex ejusdem Sigefridi epistolis, quarum quatuor sunt ad Alexandrum II, pontificem max. Duæ ad Gregorium VII.

Accesserunt cleri populique Moguntini ad Sigefridum litteræ, quibus eum Cluniaco ad suam sedem revocant.

Omnia nunc primum ex vetustis membranis publici juris facta.

LECTORI.

De Sigefrido seu Sigifrido seu Sifrido ejusque rebus gestis, lege Serarium, lib. v Rerum Moguntiacarum. De synodo, quam evulgamus, ita Bertoldus seu Bernaldus in Chronico anno 1071: *Carolus, qui Constantiensem episcopatum Simoniacè acquisivit, quique thesauros ejusdem Ecclesiæ, utpote sacrilegus fur, in*